NOTOS 20

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2010/01 • ŞUBAT-MART 2010 • 9 TL

Cihat Burak
Demir Özlü
Tracy Chevalier
Bijan Necdi
Tarık Günersel
Semih Gümüş
Ömer Türkeş
Kaya Genç
Mehmet Taşdemir
Deniz Yalım Kadıoğlu
İsmail Sancak
Tolga Meriç
Eudora Welty
Mehmet Dinç
Ronî War
Azad Zal
Kenneth White
Ufuk Karakurt
Yavuz Yıldırım
Umut Karaoğlu
Şahizer Samuk

Yüzyılın 40 öykücüsü

4. büyük soruşturma

Enis Batur
GIDE, Okuma Notları

Murathan Mungan
Kağıt Gemiler

Yezidi Edebiyatı

Murat Menteş
"Roman bizi kral dairesine çıkarır."

ISSN 1307-1181

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 20 • Şubat-Mart 2010 • 9 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Teknik ve İdari Koordinatör
Emre Altınok

Yazışleri
Dilek Emir

Katkıda Bulunanlar
Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, Ömer Ayhan, Aydın Çetinbostanoğlu, Turgut Çeviker, Emre Denizel, Mehmet Dinç, Deniz Korkut, Albert Sabanoğlu, Derviş Şentekin, Faruk Ulay, R Vitamini

Kapak ve Logo
Mehmet Ulusel

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
TR75 0006 2000 0680 0006 6120 06
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9085378
TR39 0006 2000 0680 0009 0853 78
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073
TR53 0006 2000 0680 0009 0900 73

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazışleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 10 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Gezegen Matbaa
Seyrantepe Mah. Nato Cad. Çınarlı Sok. No. 19
Kağıthane-İstanbul
Tel: (0212) 325 71 25

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

16 **Notos**'un geleneksel yıllık soruşturmalarının dördüncüsünün konusu **Yüzyılın 40 Öykücüsü**. 205 yazarın seçici olarak katılımıyla...

AGANTA

3 Unutulan diller, Paris Kitap Fuarı, Ölü Yazarlar Derneği, Le Guin...

ÖYKÜ

24 **Cihat Burak**
Kerami Ağa'nın Garip Serüveni

28 **Demir Özlü**
Turnike

32 **Tracy Chevalier**
Venüs'ün Doğuşu

37 **Bijan Necdi**
Benim Düğme Gözlerim

40 **Tarık Günersel**
Bir Putperestin Anıları

76 **Mehmet Taşdemir**
Palyaçonun Gözleri

80 **Deniz Yalım Kadıoğlu**
Dördüncü Çay

82 **İsmail Sancak**
Karla Karışık Balıklar

84 **Tolga Meriç**
Utanç

120 **Yavuz Yıldırım**
Entel Barbutu

123 **Umut Karaoğlu**
Karlı Bir Gün

126 **Şahizer Samuk**
Dawit Büyüyünce

YAZI

44 **Enis Batur**
Gide, Okuma Notları

47 **Murathan Mungan**
Kâğıt Gemiler

92 **Eudora Welty**
Kurmacaya Dönüşen Kelimeler

118 **Ufuk Karakurt**
Türkiye'nin Ruhu

GÜNÜN KONUSU

16 **Yüzyılın 40 Öykücüsü**
Semih Gümüş

SÖYLEŞİ

52 **Murat Menteş**
"Roman bizi kral dairesine çıkarır."

112 **Kenneth White**
"Kimlik gibi bir kavram kullanmıyorum...."

2010 ÖNGÖRÜLERİ

58 Ömer Türkeş, Kaya Genç

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

100 **Yezidi Edebiyatı**
Mehmet Dinç, Roni War, Azad Zal

Notos'un mutfağı *Semih Gümüş*

Bir dergiyi hazırlamanın hangi güçlükleri altetmeyi gerektirdiğini o derginin içindekiler bilir. *Notos*'u hazırlamak bu çabanın da ötesine geçmeyi gerektiriyor. Bunun nedeni, her sayısının dörtte üçünün o sayı için hazırlanmasıdır. Gönderilen öykülerin dışındaki bütün sayfalar o sayı için önceden tasarlanır ve tasarlanan bütün bölümlerin bir ay içinde gecikmeden tamamlanması gerekir. İki aylık periyot içinde belki bunun da güç olmadığı düşünülebilir. Ama *Notos*'un bugüne dek yalnızca iki çalışanı olduğu ve o iki kişinin aynı zamanda Notos Kitap Yayınevi'nin bütün işlerini de yürütmek zorunda olduğu düşünülürse, işlerin ne denli çatallı olduğu görülür.

Notos 144 sayfa, yaklaşık 100 sayfası bir ay içinde hazırlanıp o sayıya yetiştiriliyor. Hemen her sayfası en az birkaç, derginin tümü yaklaşık 300 parçadan oluşuyor: Fotoğraflar, desenler, spotlar, resimaltları, vb. Elinizdeki sayıda 135 tane tane görsel öğe kullanılmış. Bu özelliklerine bakınca, haftalık ya da aylık aktüel-popüler dergilerin yayına hazırlık sürecine benzer bir çalışma yürüttüğümüz söylenebilir. Bu da o sayının bütün yazılı ve görsel parçaları tamamlandıktan sonra, on beş gün süren bir çalışma temposunu gerektirir.

Bu süreç, *Notos*'un mutfağını gönüllü katkılarla sürekli genişletti. Özellikle Aganta bölümüne sürekli katkıları olan yazarlarımızı öncelikle hatırlamak gerekir. **Faruk Ulay** Los Angeles'tan yazıyor; o aynı zamanda Notos Kitap için de danışmanlık yapar, biz de kitap önerilerini her zaman ciddiye alırız. **Şavkar Altınel** ve **Temur Günay**'ın Londra'dan; **Deniz Korkut**'un Dublin'den; **Deniz Yalım Kadıoğlu**'nun Paris'ten; **Albert Sabanoğlu**'nun Madrid'den ilettikleri haberlerin *Notos*'tan başka yerde pek bulunmadığını söyleyebiliriz. **Emre Denizel** de son aylarda bu ekibe katıldı. O ay nerede olacağı önceden kestirilemeyen **Z. Heyzen Ateş**'i ayrıca anmak gerekir; ondan katkısını istediğimiz zaman bir ya da iki günde karşılığını alacağımızı bilmenin rahatlığı vardır bizde.

Fotoğraf sanatçısı, bir foto muhabiri canlılığıyla çalışan **Aydın Çetinbostanoğlu** somut katkıları yanında, *Notos*'un fotoğraf danışmanlığını yapıyor. **Muhammet Şengöz**'ün öyküler için yaptığı desenler İzmit'ten gelir ve Muhammet bizim gecikmelerimizden kaynaklanan sorunları çalışkanlığıyla hemen çözer. **Mehmet Karaman** da İsviçre'den gönderiyor çizgilerini. Onun yalnızca kullanmamız için değil, görmemiz için gönderdiği desenlerin sayısı iki ayda en az yirmi otuzdur. Geçen ay içeride de iki değişiklik oldu. Aramıza **Dilek Emir** katıldı. O da yarım günlük çalışma için kendi yazdıklarından özveride bulunuyor. **Emre Altınok** da elinizdeki sayının dağıtımına yetişti. Emre, *Notos*'un teknik ve idari koordinatörlüğünü yürütecek; o en gencimiz, dolayısıyla günlük işlerdeki bütün açıkları kapatma görevi de bundan sonra onun. **Mehmet Ulusel** adı *Notos*'un sürekli izleyicileri için tanıdıktır. Bir tasarım özgünlüğü ortaya koyma çabamızın yaratıcısıdır o. **Songül Arslan** da grafik uygulamada çözemediğimiz sorunların anahtarı.

Bu sayımızda adını gördüğünüz **Enis Batur**, bundan sonra yazarlarımız arasında yer alacak. **Murathan Mungan** da "Kâğıt Gemiler"i sürdürüyor.

Krizin gölgesinde yaşadığımız 2009, *Notos*'un varlığını güvenceye alma çabasıyla geçti. Bunu başardık. Bu arada 2008'e göre kitap satışlarımız yüzde 10 arttı; ama *Notos*'un satışı da yüzde 9 düştü. *Virgül*, *Kül Öykü* ve *Roll* gibi üç önemli derginin kapanmak zorunda kaldığı bir yılda, bu düşüşü olağan saymak gerekir mi? Bunu sorgulayalım. Şimdi amaç, 2010'da kitap satışlarında yüzde 25 artış hedefini gerçekleştirirken, *Notos*'un satışında kaybettiğimiz yüzde 9'u geri almak. Bu hedeflere ancak okurlarımızın desteğiyle ulaşabiliriz.

Unutulan seslerin izinde

Kimileri *Avatar* filmi için dört yılda oluşturulan Na'Vi dilini öğrenmeye çalışırken her on dört günde dünyada konuşulan dillerden biri tarihe karışıyor.

UNESCO'nun tahminlerine göre dünyada konuşulan 6500 kadar dilin en az yarısı, bu yüzyılın sonunda tarih olacak. Tehlike altındaki dillerin tümünü küreselleşmenin baskılarından ve hızlı toplumsal dönüşümlerin yok edici etkilerinden kurtarmak ne yazık ki mümkün görünmüyor. Bu gerçeğin farkındalığıyla yola çıkan akademisyenlerse küçük toplumların "seslerinin" hiç değilse geride iz bırakmadan yok olmasının önüne geçmeye çalışıyor.

Cambridge Üniversitesi'den genç antropolog Mark Turin'in öncülük ettiği Dünya Sözlü Edebiyat Projesi, bu alandaki çalışmaların son örneği. 2009 yılında hayata geçirilen proje, özellikle Asya ve Pasifik ülkelerindeki toplumların sözlü edebiyatlarının ses kaydına alınmasını ve bu kayıtların erişilebilir kılınmasını hedefliyor. Nesilden nesile anlatılarak aktarılan efsaneler, şiirler, halk masalları, şarkılar, büyüler, sözcük oyunları, tekerlemeler, atasözleri, bilmeceler, hayat hikâyeleri, tarihi anlatılar, kısacası kayda alınabilecek her şey bir araya toplanıyor ve arşivleniyor. Proje ekibi, uzak coğrafyalara teknolojinin olanaklarını götürmeye, tehdit altındaki dillerini ve sözlü anlatılarını kaydetmeleri için küçük toplumları antropologlarla işbirliğine yöneltmeye çalışıyor.

Turin ve ekibinin projesi bu alanda bir ilk değil. Merkezi ABD'de bulunan Yaşayan Diller Enstitüsü'nün, özellikle *National Geographic* ile ortaklaşa yürüttüğü "Enduring Voices" projesiyle gündeme gelen çalışmaları, Hans Rausing Tehlike Altındaki Diller Projesi ve Arkadia Fonu'nun bu alandaki girişimleri genel çerçevede aynı amacı taşıyor.

Yazıya aktarılmamış diller

Antropologların ve dilbilimcilerin çalışmaları, dünyada konuşulan bazı dillerin yazıya hiç aktarılmamış olduğunu da ortaya koyuyor.

İngiliz *Independent* gazetesine açıklamada bulunan Mark Turin, bu dillerin ve anlatıların, toplumların yaşlı üyelerinin ölümüyle birlikte tamamen ortadan kaybolacağından endişe ettiklerini ve yakın gelecekte, örneğin Nepal'deki Rai kabilesinin dilini konuşan kimsenin kalmayacağını söylüyor.

Bu alanda araştırma yapmaya 1990'larda başlayan Turin, Nepal'de Thangmi kabilesiyle çalışarak küçük bir sözlük hazırlamış. Bu sınırlı çalışma, yerel halktan çocukların dillerini ve kültürlerini öğrenme süreçlerine katkıda bulunmuş. Bu girişimin bir benzeri de sözlük bilimci Sarah Ogilvie tarafından Avustralya'da yapılmış. Bir buçuk yıl birlikte yaşadığı Aborjin topluluğun dilini öğrenen Ogilvie, hazırladığı sözlükle Morrobalama'nın ilk kez yazıya dökülmesini de sağlamış.

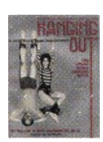
"Keşke konuşabileceğim birileri olsaydı"

Turin, küçük toplulukların ve kültürlerinin eriyip gitmesine yol açan küreselleşmenin aynı zamanda kendilerine bu birikimi kayıt altına alacak ve arşivleyecek olanakları sunduğunu söylüyor ve bunu "küreselleşmenin paradoksu" olarak adlandırıyor.

Buradan bakıldığında aynı küreselleşme kendi ironisini de yaratıyor: Kimileri, Oscarlı yönetmen James Cameron'un *Avatar* filmi için dört yılda oluşturulan Na'Vi dilini öğrenmeye çalışırken her on dört günde dünyada konuşulan dillerden biri tarihe karışıyor.

Na'Vi dilinin yaratıcısı Profesör Paul Frommer, bazen kendisini bu dili mırıldanırken yakaladığını belirterek şöyle devam ediyor: "Bir dili konuşan tek insan olmak yalnızlık duygusu yaratıyor. Keşke konuşabileceğim birileri olsaydı."

DENİZ KORKUT, Dublin

Garip kitaplar

Kıtlığı çekilmeyen şeylerden birinin garip kitaplar olduğu söylenebilir. Ama ABD'nin en önemli "sahafı" ABE Books garip kitaplara özel bir internet sitesi açınca bu kitapların en ilginç örneklerinden bazılarına toplu olarak rastlama olanağı doğdu. Los Angeles'ta inek sahibi olmanın zorluklarını anlatan bir kitaptan Marx'ın satanist olup olmadığını tartışan yapıtlara veya "Venüs'ü Ziyaretim" gibi yaratıcı çalışmalara kadar gerçekten garip pek çok kitabın bulunabildiği site, en çok ilgi gören kitap siteleri arasında yer alıyor.

Paris Kitap Fuarı'na az kaldı

Fransa Ulusal Yayıncılar Sendikası'nın birdenbire karar değiştirmesi ve Türkiye'nin onur konuğu olma isteğini reddetmesi şaşırttı.

Avrupa'nın en önemli kültürel etkinliklerinden biri kabul edilen Paris Kitap Fuarı 26 Mart'ta başlıyor. 31 Mart'a kadar sürecek fuarda Fransa'dan ve ülke dışından çok sayıda yazar okurlarıyla bir araya gelecek. Fuar boyunca çeşitli konularda açık oturum, konferans ve paneller düzenlenecek. Dünyanın dört bir yanından fikir ve deneyimlerin paylaşıldığı bu platformu her yıl ziyaret eden kişi sayısı ise yaklaşık 200 bin.

Yayıncılar, edebiyat çevreleri, eğitimciler, yazar ve okurlar açısından büyük önem taşıyan bu fuar, Türkiye'nin içinde bir süre daha sızı olarak kalacak gibi görünüyor. Bilindiği üzere Türkiye, geçtiğimiz yıl Franfurt Kitap Fuarı'na onur konuğu olarak katılmıştı. Yine geçen yıl, aynı daveti 2010'da Paris Kitap Fuarı için almak amacıyla girişimler yapıldı. Böylece 2010'un Mart sonunda bitecek Türkiye Mevsimi de etkili bir finalle taçlanmış olacaktı. Atılan ilk adımların arkasından tam da her şeyin olumlu bir seyir izlediği düşünülürken, Fransa Ulusal Yayıncılar Sendikası bir anda fikir değiştirdi ve Türkiye'nin onur konuğu olma isteğini reddetti. Sendika yönetiminin sunduğu gerekçe, 2010 yılının Paris Kitap Fuarı'nın 30. kuruluş yıldönümü olması ve bu nedenle, 2010'a özel olmak kaydıyla onur konuğu uygulamasının kaldırılmasıydı.

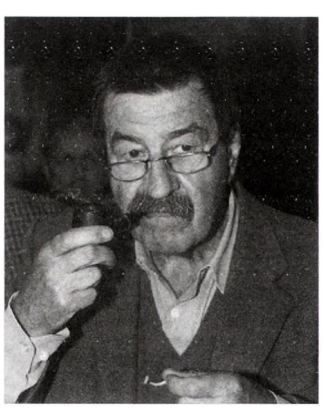
Öne sürülen bu gerekçe ve geri çekilme, Türkiye'de yarattığı büyük hayal kırıklığına ek olarak akıllarda birçok soru işareti de bıraktı. Özellikle Fransız basınında bu kararın arkasındaki siyasi yaklaşımı sorgulayan haberler yer aldı. *Le Monde* gazetesinde yayımlanan bir habere göre, ortaya çıkan bu olumsuz tablo kaynağını Türkiye ve Fransa arasındaki siyasi gerginlikten alıyordu. Türkiye Mevsimi'nin açılışına iki hafta kala iptalin eşiğine gelmesi

de bunun bir göstergesiydi. *Le Monde*'a göre Fransa Ulusal Yayıncılar Sendikası, Türkiye'nin onur konuğu olarak davet edilmesini fazla riskli bir temas olarak değerlendirmişti.

Fransa, Türkiye Mevsimi boyunca ülkenin sahip olduğu zenginlikleri derinlemesine tanıma şansı bulmuş, kültürel açıdan son derece güçlü bir etkinlik olan Paris Kitap Fuarı için mükemmel bir zamanlama oluşmuştu. Verilen bu karar, nedenleri ne olursa olsun Fransa Ulusal Yayıncılar Sendikası açısından kaçırılmış bir fırsat olarak görülebilir. Türkiye'nin onur konuğu olması, 30. yılı kutlanan fuara, kendine özgü bir kültürün katkısı yerine de geçebilirdi.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

Stasi, Grass'ı izlemiş

Doğu Alman gizli polisi Stasi'nin Nobel ödüllü yazar Günter Grass'ı izlemek için hangi uç noktalara gittiğini anlatan *Guenter Grass im Visier - Die Stasi-Akte* adlı kitabın İngilizce çevirisi (*Guenter Grass in the Cross Hairs - The Stasi Files*) Mart ayında ABD'de yayımlanacak. Kitapla ilgili tanıtım amaçlı metinlerse şimdiden ortalığı karıştırdı.

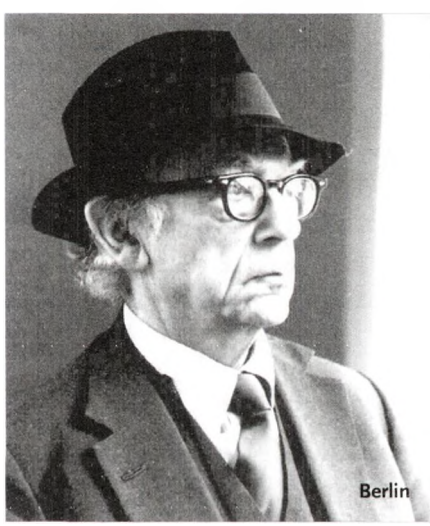
Kitaba göre Stasi, Grass dosyasını, yazar 1961'de Berlin Duvarı karşıtı mektubu yazdığında açmış. Grass, kitapları yasak olsa da Doğu Almanya'da çok tanınıyormuş. 1959'da *Teneke Trampet* için düzenlenen bir okuma gecesine katılmak için Almanya'ya geldiğinde, polis bir saniye bile peşinden ayrılmamış.

Bilindiği gibi, Stasi dosyalarının büyük kısmı 1990'da halka açılmıştı.

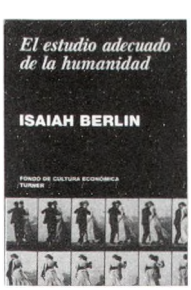
I. Berlin'in 100. yılı

Isaiah Berlin, etiketlenmesi güç, ideolojilerden bağımsız bir filozof.

İspanya'da 2009 yılı, 20. yüzyılın en büyük filozoflarından Isaiah Berlin'in doğumunun yüzüncü yılı anısına yayımlanan bir dizi kitapla kapandı. 1909'da Letonya'nın başkenti Riga'da Musevi bir ailenin çocuğu olarak doğan Berlin, on yaşındayken ailesiyle birlikte İngiltere'ye göç etmişti. Seksen sekiz yaşında ölümüne kadar Oxford Üniversitesi'nde felsefe profesörü olarak göre yapan Berlin, felsefesini ve görüşlerini yaşamı boyunca yayımladığı denemelerde ve yaptığı konuşmalarda belirlemişti; büyük bir felsefe kitabı yazmaktan kaçınmıştı. 2009'da Ispanya'da yayımlanan *El estudio adecuado de la humanidad* (İnsanlığı Eksiksiz İncelemek), onun en çok tanınan denemelerini içeriyor.

Berlin

Şimdiye dek İspanyolcası yayımlanmamış olan *La mentalidad soviética* (Sovyet Zihniyeti) ise Berlin'in Stalin'in iktidarı sırasında Sovyetler Birliği'ndeki entelektüel hayat hakkındaki gözlemlerinden oluşuyor. Isaiah Berlin, Stalin döneminde bir süre İngiltere'nin Moskova Büyükelçiliği'nde kültür ataşeliği yapmış, o sıralarda Rus şair Anna Ahmatova'yla geçirdiği ateşli bir gece, Ahmatova'nın şiirlerine ilham olmuştu.

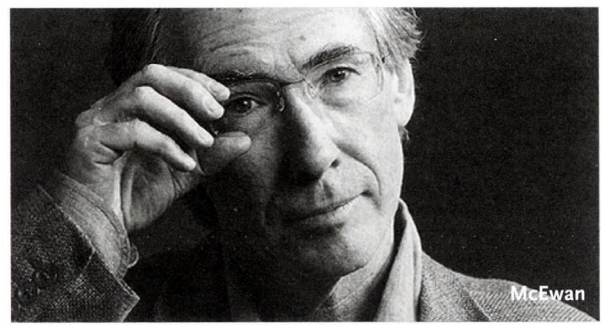

Bir başka yeni kitap, *Conversaciones con Isaiah Berlin* (Isaiah Berlin ile Sohbetler) ise, İran asıllı İngiliz filozof Ramin Jahanbegloo'nun Berlin'le ilginç sohbetlerini içeriyor.

Genelde "liberal" olarak tanımlanan ama aslında etiketlenmesi çok güç, mutlak çözüm arayışlarından ve ideolojilerden bağımsız bir filozof olan Isaiah Berlin'in önemi gün geçtikçe artıyor. Bunun nedeni de ayrıca düşünülmeye değer bir konu.

ALBERT SABANOĞLU, Madrid

Gilbert

McEwan

2010'da neler okuyacağız?

Kitap kurtları 2010 boyunca sevdikleri yazarların yeni kitaplarını okuma şansı bulacak. Tüm dünyada satış rekorları kıran Elizabeth Gilbert'in kendi yaşamından yola çıkarak yazdığı *Ye, Dua Et, Sev* kitabının devamı niteliği taşıyan *Committed: A Skeptic Makes Peace With Marriage* bu yılın başında okurlarla buluştu. Kısa bir not da düşelim, Julia Roberts'ın başrolünde yer alacağı *Ye, Dua Et, Sev* filmi 2011'de vizyona girecek. Booker ödüllü yazar Ian McEwan'ın *Solar* adlı romanı Nobel ödüllü bir fizikçinin yaşamı için 'şans' olarak nitelediği New Mexico yolculuğunu anlatıyor. Amerikalı yazar Philip Roth'un yeni romanı *Nemesis*, 1944'te Newark'ta yaşanan çocuk felci salgınına maruz kalanların hikâyesini anlatıyor. Milan Kundera'nın *Encounter* kitabı Mayıs ayında, Amerikalı yazar James Baldwin'in *The Cross of Redemption: Uncollected Writing* Ağustos ayında kitapseverlerin beğenisine sunulacak. New York'ta geçen bir aşk hikâyesi isterseniz o zaman ünlü sanatçı Patti Smith'in ilk kitabı *Just Kids*'i öneriyoruz. 2008'de yaşamını yitiren bilimkurgu yazarı Michael Crichton'un ölümünden sonra bulunan iki kitabından biri 2009'da okurlarla buluşmuştu. Yazarın yarım kalan notları ve dosyalarından derlenen kitabıysa 2010 yılının sonbaharında raflardaki yerini alacak. Bu keyifli kitaplarla Türkiye'deki okurlar ne zaman buluşur bilinmez ama kitapların ön siparişlerini internetten verme imkânınız olduğunu hatırlatalım.

NENA ÇALİDİS, İstanbul

Makarna canavarı İncil'e karşı

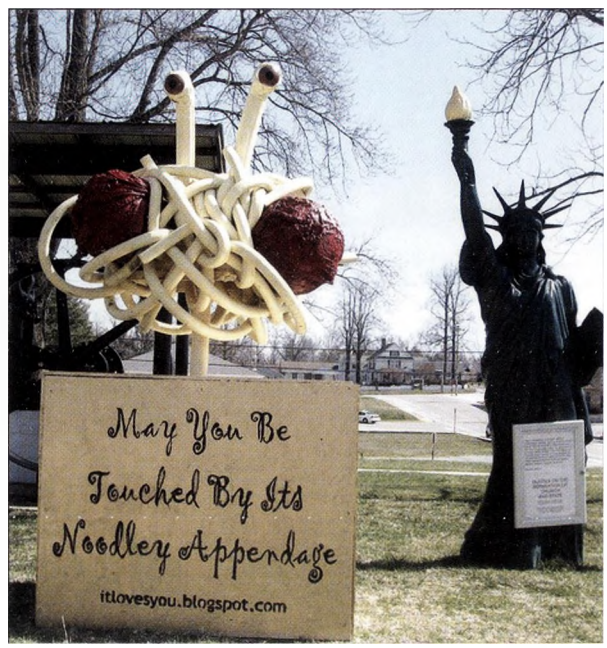
"Eğer ben Dünya ve Mars arasında eliptik bir yörüngede güneşin etrafında dönen seramik bir çaydanlığın var olduğunu öne sürseydim..."

ABD'de, okullarda yaradılış mı yoksa evrim mı okutulsun meselesi yine tartışılırken bu tartışmanın en eğlenceli tarafını hatırlatmak istedik.

Uçan Spagetti Canavarı veya Pastafaryanizm pek çoğunuz için hiçbir şey ifade etmeyecektir. Ne olduğunu bilenlerin de Russell'ın Çaydanlığı'nı hatırlayıp gülümsediklerini görür gibiyim. (Tanrı tartışmasına Russell'ın katkılarından biri de Göksel Çaydanlık olmuştu. "Tanrı'nın yokluğu ispatlanamıyorsa demek ki Tanrı vardır" tezine şöyle karşılık vermişti: "Eğer ben Dünya ve Mars arasında eliptik bir yörüngede güneşin etrafında dönen seramik bir çaydanlığın var olduğunu öne sürseydim ve bu çaydanlığın en güçlü teleskoplarımızla bile tespit edilemeyecek kadar küçük olduğunu ekleyecek kadar da dikkatli davransaydım, kimse bu görüşümün tersini kanıtlayamazdı. Bu savımın aksi ispatlanamadığı için insan aklının ondan kuşku duymasının kabul edilemez bir küstahlık olacağını söyleseydim, herkes haklı olarak saçmaladığımı düşünürdü. Ancak, eğer böyle bir çaydanlığın varlığı eski kitaplarca onaylansaydı, her pazar günü kilisede kutsal gerçeklik olarak öğretilseydi ve okullarda çocukların beynine kazınsaydı, onun varlığından kuşku duymak bir gariplik belirtisi olarak görülür ve o kuşkuyu duyan kişiye bir ruh doktorundan ya da daha önceki çağlarda bir engizisyon yargıcından randevu alınırdı.")

ABD'de ateistler ve Akıllı Tasarım'ı savunan sağ kanat birbirine girmişken Kansas örneğini hatırlatmanın hoş olacağını düşündüm. 2005 yılında

Kansas eyaleti eğitim kurulu evrim ve yaradılışın birbirine seçenek olarak okullarda öğretilmesi kararı aldı. Bobby Henderson kurula yazdığı bir mektupta görünüş olarak köfte ve makarnaya benzeyen doğaüstü bir yaratığa olan inancını dile getirdi. Yaradılış'ta sözü geçen Akıllı Tasarım'ı yapan tasarımcının tasvirinin çok belirsiz olduğuna değinen Henderson herhangi bir varlığın, hatta Uçan Sapagetti Canavarının bu rolü doldurabileceğini yazdı. Mektubun internete düşmesiyle birlikte Uçan Spagetti Canavarı bir anda ülke çapında bir fenomene dönüştü. (Daha sonra *NewYork Times* ve *Washington Post* da bu mektubu yayımladı.) 2006 yılında Henderson dinin "peygamberi" ilan edildi ve çok satan listelerine giren bir "İncil" yayımlandı. En alaycı ve popüler ateist hareketlerden biri kabul edilen (bu yüzden artık Russell'ın Çaydanlığı yerine Spagetti Canavarı örnek veriliyor) Pastafaryanizm bugün hâlâ tartışmaların mantık sınırlarını aştığı yerlerde ortaya atılıyor ve seminerlerde tartışılıyor.

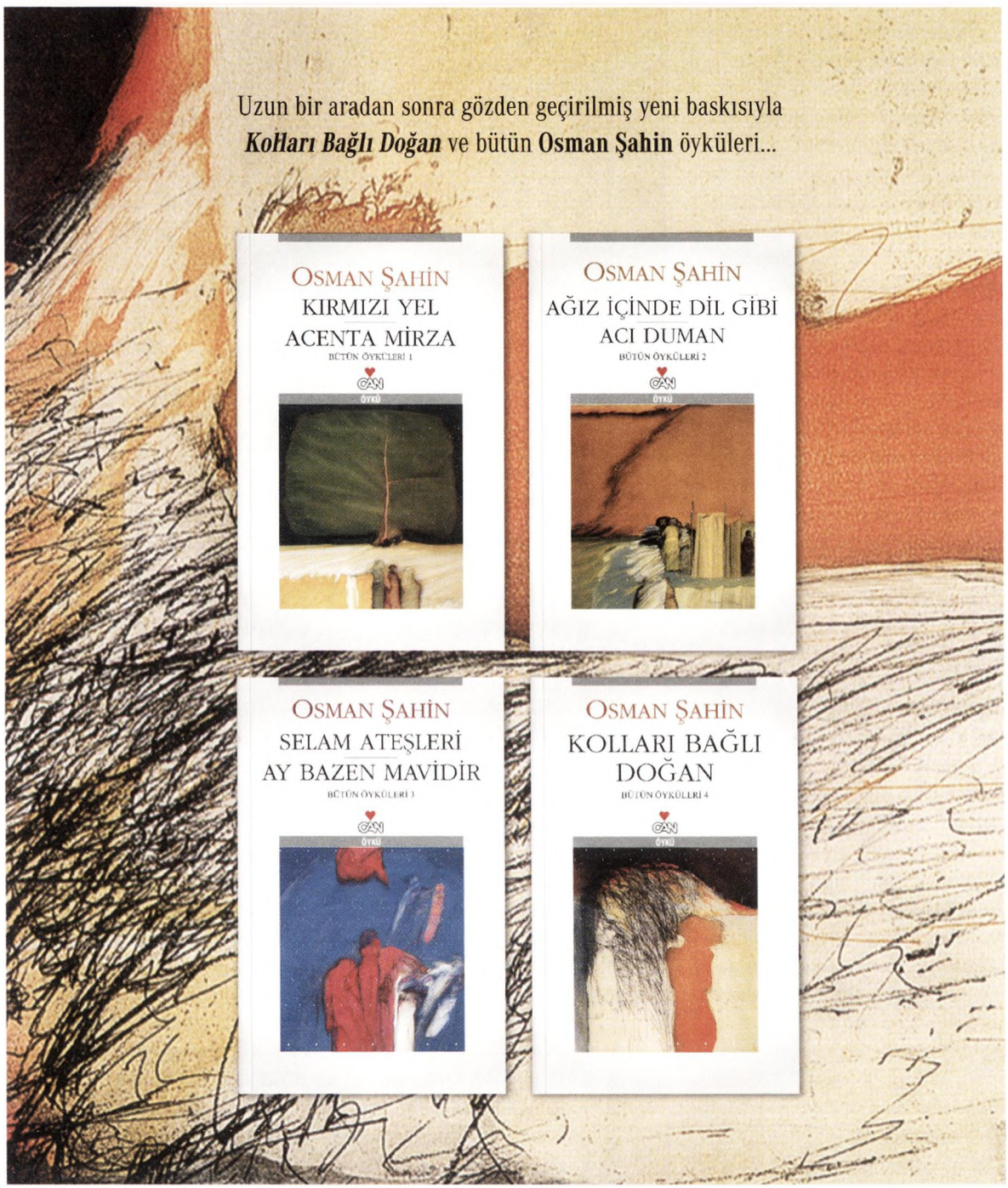
Bu inancın tatil adında belirsiz bir tatili var ve Pastafaryanizme göre küresel ısınmanın artışı, depremler ve öteki doğal felaketlerin sayısının artışı da dünyadaki korsan sayısının azalmasıyla doğru orantılı. www.venganza.org adresli resmi sitede USC'nin (Bobby Henderson) antik çağlardan (!) kalma resimleri de görülebilir.

İroninin sınırlarını zorlamak adına internet siteleri yıllar içinde işi birkaç adım ileriye götürdü. Boingboing.net İsa'nın Uçan Spagetti Canavarı'nın oğlu olmadığını empirik olarak ispatlayan kişiye 250.000 dolar ödül vereceğini duyurdu. (Hâlâ ödülü kazanan olmadı ve 2006'da rakam 1.000.000'a çıkarıldı.) Buna karşı sağ kanat da evrimin tek açıklama olduğunu ispatlayan kişiye 250000 dolar ödül verileceğini duyurdu –elbette onu da kazanan olmadı.

Yazıyı Henderson'ın bir tartışmada yaptığı yorumla tamamlıyorum: Eğer bir Tanrı varsa eminim zekidir ve eminim espri anlayışı vardır.

Z. HEYZEN ATEŞ, Auckland

Torosların, acımasız doğanın, iyilikte, kötülükte uçsuz bucaksız insanların öyküleri...

www.canyayinlari.com

Kuşaktan kuşağa edebiyatla | CAN

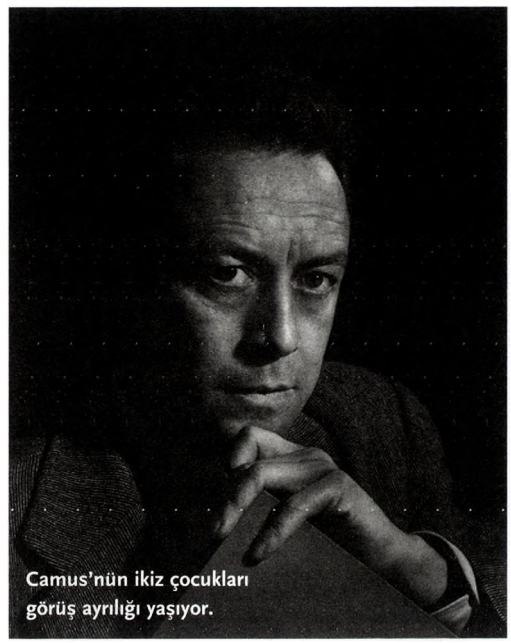
Mezarlara dokunmak

Her şey Fransa cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin, Nobel ödüllü yazar ve düşünür Albert Camus'nün mezarını Panthéon'a taşımak istemesiyle başladı.

Saint-Michel Bulvarı'ndan yukarı çıkarken Soufflot Sokağı solunuzda kalır. Paris'in Quartier Latin bölgesinde bulunan Panthéon, mimarının adını taşıyan sokağın sonundan selamlar sizi. Roma'dan esinlenmiş devasa sütunları ve içinde taşıdığı yüzlerce yıllık enerjisiyle, birçok Fransızın saygı duyduğu bir eser Panthéon. Foucault'nun sarkacı ilk kez onun kubbesinden aşağıya sarkmış, tüm dünyayı hayretler içinde bırakmıştır. Temelleri 18. yüzyılda bir kilise olarak atılan yapının bitişi Fransız Devrimi'ne denk gelince, başa gelen hükümet kilise olarak kullanılmasına izin vermemiş, onu bir anıt mezara çevirmiştir. Geçmişin ateşli kalpleri şimdi yeraltında, soğuk mermer koridorlarda yatıyor: Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, Victor Hugo, Emile Zola, Marie Curie, Alexandre Dumas... Gün gelmiş, mimarı Jacques-Germain Soufflot'yu da içine almış bu yapı.

Panthéon adı son birkaç aydır Fransa'da süregelen hararetli tartışmalarda sıkça geçiyor. Her şey Fransa cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin, Nobel ödüllü yazar ve düşünür Albert Camus'nün mezarını Panthéon'a taşımak istemesiyle başladı. Fransa cumhurbaşkanlarının sahip oldukları bu yetki, en son Jacques Chirac'ın Alexandre Dumas'nın mezarını Panthéon'a naklettirmesinde görülmüştü. Aslında Nobel ödülü almış bir yazarın bu şekilde onurlandırılması normal şartlarda tartışma götürmez bir konu olurdu. Ancak Sarkozy'nin yazarın ölümünün 50. yılında böyle bir işe kalkışmakla hiçbir politik çıkar gütmediği söylenebilir mi?

Camus'nün mezarının taşınabilmesi için öncelikle çocuklarından onay alınması gerek. *Le Monde* gazetesinin haberine göre, Camus'nün ikiz çocuklarından biri olan Jean Camus, Sarkozy'nin bu hareketiyle Cezayir doğumlu yazarın ününden faydalanmayı amaçladığını düşünüyor ve babasının mezarının taşınmasına karşı çıkıyor. Jean Camus'nün ikizi olan kız kardeşi Catherine Camus ise bunun Camus'nün sözcülüğünü yaptığı, zor şartlar altında yaşayan insanlar için iyi bir sembol olabileceğini ifade ederek Sarkozy'e katılıyor. Babasının hayatı boyunca bu tür resmi onurlandırmalara karşı çıktığı hatırlatıldığındaysa Catherine Camus, bu meselenin kendisini aştığını söylüyor.

Camus'nün ikiz çocukları görüş ayrılığı yaşıyor.

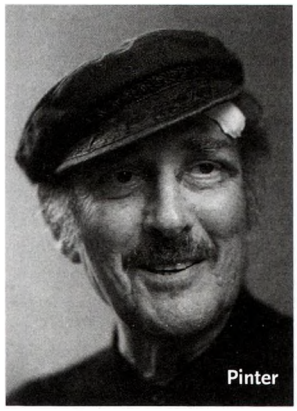
Times'ta yer alan bir haberde, Camus biyografisinin yazarı Olivier Todd'un bu hamleyi "Sarkozy'nin bir hilesi" olarak tanımladığı ve cumhurbaşkanının asıl amacının entelektüel çevreyi ele geçirmek olduğu belirtiliyor. Başka bir karşı görüşse Sorbonne'da profesör olan ve Kasım ayında Robert Laffont tarafından yayımlanan Albert Camus Sözlüğü'nün editörü Jeanyves Guérin'den geliyor. Guérin, *Le Nouvel Observateur* gazetesinin yaptığı söyleşide, "Bush ve Berlusconi gibi politikacıların arkadaşı olan Sarkozy, Camus'ye atıfta bulunabilecek bir konumda değildir. Onun politikaları Camus'nün savunduğu tüm değer ve fikirlerin antitezidir," diyor ve ekliyor: "Bir yazarın Panthéon'u, okurlarının tutkusudur."

Albert Camus, 4 Ocak 1960'da, Nobel ödülünü alışından üç yıl sonra bir trafik kazası sonucu hayatını kaybetti. Mezarı Fransa'nın güneyinde, eşsiz doğasıyla bilinen Provence bölgesinde, Lourmarin kasabasında bulunuyor. Burası aynı zamanda yazarın yaz aylarını geçirdiği yer. Lourmarin Mezarlığı'nda, üzerinde yalnızca adı, doğum ve ölüm tarihleri yazılı olan sade bir mezar taşının altında yatıyor Camus.

Yazarın hayatı boyunca savunduğu değerler göz önüne alındığında, insan düşünmeden edemiyor: Acaba kendisine sorulabilseydi, mezarına dokunulsun ister miydi? Görkemli Panthéon'da, Victor Hugo'nun, Rousseau'nun, Zola'nın yattığı yerde olmayı tercih eder miydi? Yoksa Akdenizli özgür ruhu yine, Provence'in zeytinliklerini mi seçerdi?

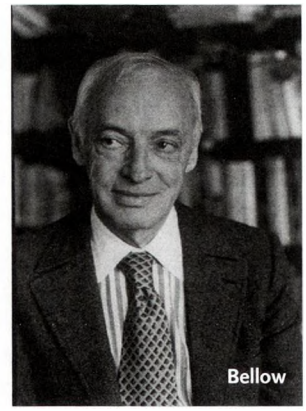
Şu sıralar oğlunun karşı çıkışıyla tıkanmış görünen Panthéon yolu, bakalım önümüzdeki zamanlarda nasıl bir seyir izleyecek? Kesin olan şu ki, 2010 Albert Camus'nün yılı olacak.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

Pinter

Sontag

Narayan

Bellow

Ölü yazarlar derneği

Dünyayı onların gözleriyle görmemizi sağlayarak sahip oldukları özel bakış açısını ve iç dünyayı bize gösteren yazarlar sanki herkesten de "daha eşsiz".

Geçtiğimiz Ocak ayında, 21. yüzyılın ikinci onyılı başlarken İngiliz *Guardian* gazetesinin edebiyat eki ilk sayfalarını ilk onyıl içinde ölen yazarlara ayırdı. Her birinin edebiyat dünyasının ayrı bir üyesi tarafından kaleme alınmış kısa bir yazıyla anıldığı yirmi altı yazar arasında Muriel Spark (1918-2006), Harold Pinter (1930-2008), Saul Bellow (1915-2005), Susan Sontag (1933-2004) ve John Updike (1932-2009) gibi Britanya ve ABD kökenli yazarlar başı çekerken, Necib Mahfuz (1911-2006) ve R.K. Narayan (1906-2001) gibi yabancı yazarlar da yok değildi. W.G. Sebald'ın (1944-2001) ise, bir kez romancı Geoff Dyer'ın yazısıyla anıldıktan sonra, ikinci kez de eski Kraliyet şairi Andrew Motion'ın kendisi için yazdığı şiirle anılması ilginçti.

Gazete elli iki başka yazarı da, yazıyla anmadan, "ölen bazı başka yazarlar" olarak sıralamayı seçmişti. İşte, alfabetik sırayla, bu "bazı başkaları"nın bazıları: Jean Baudrillard (1952-2001), Roberto Bolaño (1953-2003), Mahmut Derviş (1941-2008), John Fowles (1926-2005), Ryszard Kapuscinski (1932-2007), Norman Mailer (1923-2007), Czeslaw Milosz (1923-2009), Alain Robbe-Grillet (1922-2008), Françoise Sagan (1935-2004), Aleksandr Soljenitsin (1918-2008), Kurt Vonnegut (1922-2007), Eudora Welty (1909-2001).

Liste uzayıp gidiyor ve Flaubert'in sözünü biraz değiştirecek olursak, yüreklerimiz mezarlığa dönüşüyor. Elbette her birey eşsizdir ve yeri doldurulamaz. Ama yıllardır dünyayı onların gözleriyle görmemizi sağlayarak sahip oldukları özel bakış açısını ve iç dünyayı bize gösteren yazarlar sanki herkesten de "daha eşsiz". Şair Thom Gunn (1929-2004) kadar Barbara Cartland'ı da (1901-2001), William Styron (1925-2006) kadar Mickey Spillane'i de (1918-2006) özleyecek olmamız bundan. Ama, ikinci bir özel bölümde de 2010'da çıkacak belli başlı yeni kitaplara yer veren *Guardian*'ın hatırlatmaya çalıştığı gibi, bir yandan da hayat devam ediyor ve yeni yazarlar ve yapıtlar bizi bekliyor.

TEMUR GÜNAY, Londra

Onyılın en iyi 10 romanı

Benim Adım Kırmızı **da en iyi romanlar arasında.**

2000'lerin ilk onyılı için müzikten edebiyata birçok değerlendirme yapıldı. Boston merkezli günlük gazete *Boston Globe*'un internet yayını Boston.com'da yer alan, Globe Books editörü Nicole Lamy tarafından yapılan onyılın en iyi on kitabı listesinde Orhan Pamuk *Benim Adım Kırmızı* adlı romanıyla yer alıyor.

Yayın tarihlerine göre tam liste şöyle: Zadie Smith, *White Teeth*, Jhumpa Lahiri, *Interpreter Of Maladies*, Dave Eggers, *A Heartbreaking Work Of Staggering Genius*, Michael Chabon, *The Amazing Adventures Of Kavalier & Clay*, Samantha Power, *A Problem From Hell: America And The Age Of Genocide*, Orhan Pamuk, *My Name is Red*, Edward P. Jones, *The Known World*, Marilynne Robinson, *Gilead*, Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History Of Four Meals*, Robert Bolaño, *2666*.

Liu Xiaobo için dayanışma

Bağımsız Çin PEN Merkezi üyesi Liu, "Sözcükleri suç olarak görme alışkanlığımızı bitirmemiz gerekiyor," sözleriyle öne çıkmıştı.

Yazar ve insan hakları savunucusu Liu Xiaobo'nun hapse atılmasını New York'taki bir gösteriyle protesto edenler arasında Don DeLillo, Edward Albee ve El Doctorow gibi yazarlar da vardı.

El Doctorow, Don DeLillo ve Edward Albee gibi dünyaca ünlü yazarlar 2009'un 31 Aralık sabahında New York Halk Kütüphanesi'nin merdivenlerinde bir araya gelip Çinli yazar ve insan hakları savunucusu Liu Xiaobo'nun hapsedilmesini protesto etti. Yazarlar Çin hükümetine çağrıda bulunup "Devlet düzenini bozmaya çalışmak" suçundan 11 yıl hapis cezası verilen Liu'nun serbest bırakılmasını istedi. "Biz duyduğumuz bu öfkeyi açıklamak ve Liu'nun serbest bırakılması için çalışacağımızı belirtmek için burada toplandık," diyen yazar ve PEN'in ABD merkezinin başkanı Kwame Anthony Appiah, "Bu çağrımıza Amerika'da ve dünyada ifade özgürlüğünü savunan herkesin katılması konusunda ısrar ediyoruz," diye devam etti.

Toplanan yazarlar, Liu'nun yargı önünde okunan ve hapse atılmasına neden olan yazılarından alıntılar ve 1990'larda üç yıllık "alınteri ile yeniden eğitim" programı süresince karısına yazdığı şiirleri okudu ve verilen bu kararın ne kadar "utanç verici" olduğunun altını çizdi.

Politika ve insan hakları reformu için gerçekleştirilen İmtiyaz 08 manifestosunun yazarlarından biri olan Liu, "Sözcükleri suç olarak görme alışkanlığımızı bitirmemiz gerekiyor," sözleriyle öne çıkmıştı. Bağımsız Çin PEN merkezi üyesi Liu, 2008'in Aralık ayında İmtiyaz 08'in halka açıklanmasından hemen önce tutuklanmış ve 2009'u tutuklu geçirmişti.

PEN'in ABD merkezi tarafından düzenlenen mitingde, DeLillo, Liu'nun karısı Xia'ya ithaf ettiği "Kaçış İçin Özlem" şiirini okudu: "Arkandan bir kedi yaklaşır / onu kıştlamak isterim / kafasını çevirdiğinde, uzatır / bir sivri pençesini bana / mavi gözlerinin derinliğinde / bir hapishane var sanki". Doctorow da, "Bir harf yeterlidir / sınırları aşıp karşılaşmak / seninle konuşmak için" diye başlayan "Bir Harf" şiirinden de alıntılar yaptı.

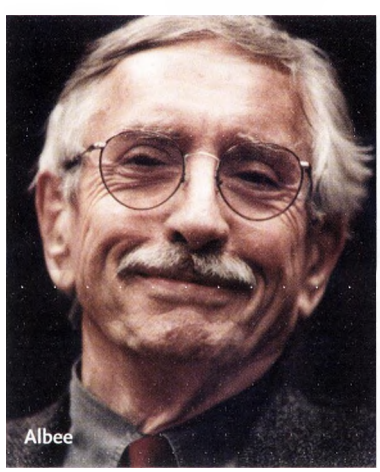
"Burada yazar arkadaşımız, Liu Xiaobo ve ailesi için, birlikte, dayanışma içinde durmaktan onur duyuyoruz," diyen Appiah, sözlerini, "ve ona diyoruz ki; eski dostumuz, seni unutmayacağız, ve sen özgür olana kadar çalışmayı bırakmayacağız," şeklinde tamamladı.

Daha sonra PEN ABD, 3.400 yazar üyesi adına Birleşmiş Milletler bünyesindeki Çin Daimi Temsilciliğine, Çin Devlet Başkanı Hu Jintao'nun "yaptığı bu büyük adaletsizliği düzeltmesi ve Liu Xiaobo'yu hemen serbest bırakması" çağrısı yapan bir mektup bıraktı.

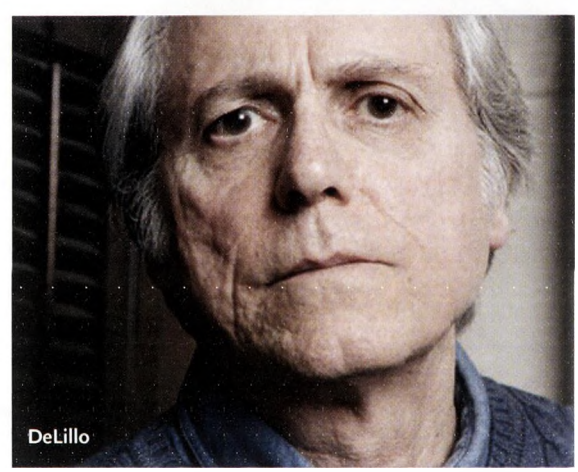
EMRE DENİZEL, Trablusgarp

Liu Xiaobo'nun tutukluluğu bir yılı geçti.

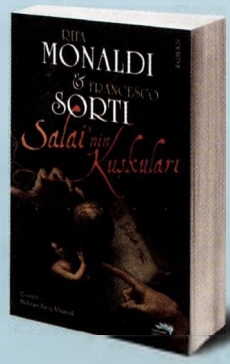

Albee

DeLillo

Turkuvaz Kitap'tan Şubat Kitapları

Roman - 406 Sayfa

SALAİ'NİN KUŞKULARI
Rita Monaldi & Francesco Sorti

Büyük dâhi Leonardo da Vinci'nin öğrencisi ve evlatlığı Salai'nin 1501 baharında Roma'dan Floransa'daki bilinmedik bir adrese yazdığı mektuplar, birkaç yıl önce İtalya'da bir yaşlılar yurdunda bulundu. Müthiş bir kültür olayı olan bu keşif, *Salai'nin Kuşkuları* adlı romanın temelini oluşturdu.

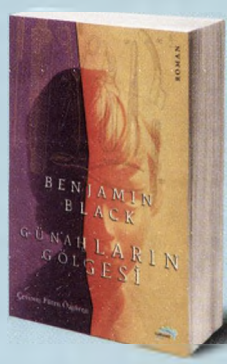
Tarihi arka planı da Salai'nin mektupları kadar ilginç ve heyecan verici olan roman, Ortaçağda iktidar ve itibar, din ve sanat konusundaki mücadeleleri, amaca ulaşmak için hiçbir şeyden, hatta cinayetten, sahtekârlıktan bile kaçınılmadığını bir kez daha gösteriyor.

Yaşam - 384 Sayfa

KADIN VE MEKÂN
(Kollektif)

Sanatçısından hukukçusuna, bilim insanından iktisatçısına, alanında uzmanlaşmış 30 kişinin kaleminden çıkmış kapsamlı, derinlikli ve çok yönlü yazılar var *Kadın ve Mekân*'da. Mekânla sınırlanan, ya da mekâna hükmeden kadının kendisine biçilen rol içinde çeşitliliği nasıl sağladığını, varlığını nasıl belirlediğini, mekânı nasıl anlamlandırıp onunla nasıl bütünleştiğini ortaya koyan kitapta bu konu Türkiye'de ilk kez böylesine değişik boyutlarıyla irdeleniyor. İlginç, farklı ve önemli bir kaynak kitap...

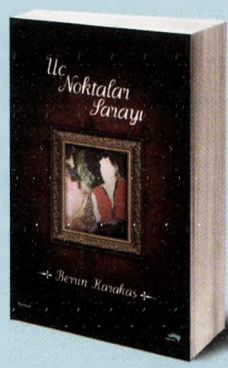

Roman - 346 Sayfa

GÜNAHLARIN GÖLGESİ
Benjamin Black (John Banville)

1950'lerin Dublin'inde geçen gerilim dolu, derinlikli bir hikâye. Ailelerin dışladığı yoksul genç kızlar, onları himayesine alan Katolik Kilisesi ve sahipsiz bebeklerden oluşan karışık bir düzen. Hepsinin ortasında da düğümü çözmeye kararlı Dr. Quirke ve ailesi...

Booker Roman Ödüllü İrlandalı ünlü yazar John Banville, *Benjamin Black* takma adıyla yazdığı *Günahların Gölgesi*'nde polisiye kurguyla edebi dili ustalıkla birleştiriyor.

Roman - 200 Sayfa

ÜÇ NOKTALAR SARAYI
Berrin Karakaş

"Orta sınıfın kederi benzemez en alttakine. En alttakinin hikâyesi seni ağlatır, ortadakininki, kendisini. Doğuyla batının birleşimi Türkiye, üç çocuklu bir orta sınıf ailenin ortanca çocuğuna benzer. Onlar, birbirlerine benzerler. Tutunmak istemez bir yanları, hep serseridirler."

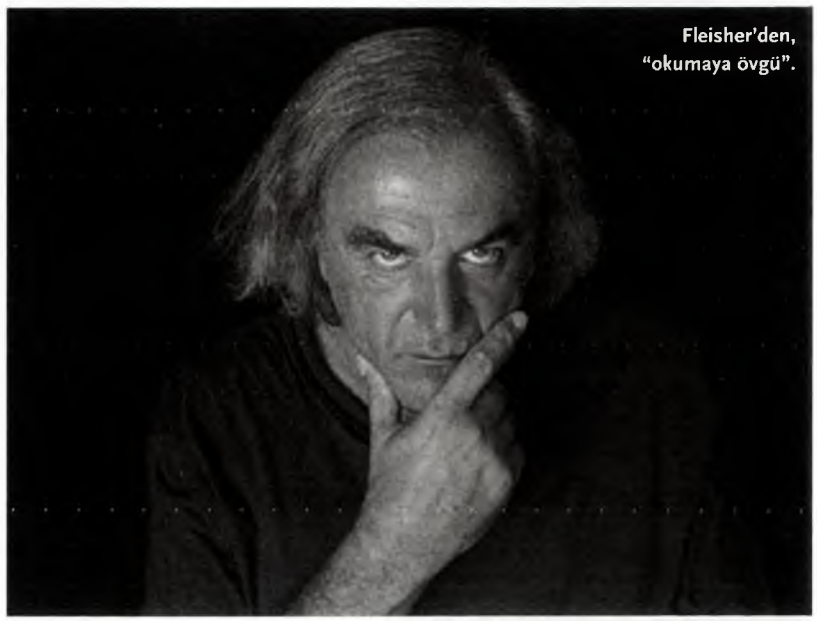
Berrin Karakaş tutunmak zorunda olanların, tutunmaya itilenlerin hikâyesini yazdığı romanında insan hallerini şiirsel, yalın bir üslup ve sürükleyici bir kurguyla anlatıyor.

TURKUVAZ KİTAP
info@turkuvazkitap.com.tr | www.turkuvazkitap.com.tr
Barbaros Bulvarı No: 153 Kat: 8 Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 354 30 00 | Faks: 0212 288 50 67

Labrouste'a yakışan bir kapanış

Louis Aragon, Gustave Flaubert, Yoko Ogawa, Edgar Allan Poe, Stendhal, Orhan Pamuk, Marcel Proust, Spinoza, Salinger... Onlarca yazarın sesi...

Kütüphaneler okurun mabedi midir? Mimar ve fotoğraf sanatçısı Ahmet Ertuğ'un *Temples of Knowledge: Libraries of the Western World* (Bilgelik Mabetleri Kütüphaneler) adlı kitabını hatırlayanlarınız olacaktır. Avrupa'da yaklaşık otuz ülkeden tarihi kütüphaneleri işleyen bu kitaptaki fotoğraflar, geçen sene Paris'te, Fransız Ulusal Kütüphanesi'nde (BnF) sergilenmişti. BnF'in Richelieu Sokağı'nda bulunan Labrouste Salonu da bol kemerli ve kolonlu mimarisi, yüksek tavanları, küçük yeşil abajurların eşlik ettiği sıra sıra dizilmiş okuma masaları ile bu fotoğraflar arasındaki yerini almıştı. Labrouste Salonu'na adım attığım anda, "bilgelik mabedi" tanımını çok iyi taşıdığını düşündüm. Üstelik o günlerde kütüphanenin her köşesi "okuma"ya ayrılmıştı.

Fleisher'den, "okumaya övgü".

Fransız yazar-sanatçı Alain Fleisher, BnF Başkanı Bruno Racine'in davetiyle Labrouste Salonu'nda geçtiğimiz ay önemli bir sergi-gösteri gerçekleştirdi. Bruno Racine bu davetle tüm bina restorasyona girmeden önce kütüphanenin sevenleri tarafından son bir kez ziyaret edilmesini amaçlamıştı. Alain Fleisher'in "Okunanlar, Görünenler" (Choses Lues, Choses Vues) başlıklı sergisinde, kitapların hayata dokunduğu anlar okurlara sunuldu. Sergi, sanatın çeşitli disiplinlerini okuma eleminde kesiştirmesi açısından önemliydi.

Alain Fleisher, BnF'in aylık dergisi *Chroniques*'e verdiği röportajda, sergisinin amacını şöyle ifade ediyor: "Bu sergide basit bir gözlemden yola çıktım: Her zaman okuruz, yazılı olan her şeyi, her tür durumda okuruz... Okumak, nerede yapıldığı önem taşımayan bir etkinliktir, bu açıdan tiyatro ya da sinema gibi özel bir materyale ve ortama gereksinim duyan öbür kültürel etkinliklerden farklıdır. Ben okumanın sahip olduğu bu farklılığı ve zenginliği göstermek istedim."

Kütüphanenin koridorunda kitaplardan alıntılanmış, okumak üstüne söylenmiş ya da yazılmış tümceler sergileniyor. Yıllar boyu kitap taşımaya alışkın masalarına ise küçük ekranlar yerleştirilmiş, her ekranda okuyan insanların filmleri gösteriliyor. Her biri farklı sosyal sınıflardan, yaş gruplarından ve ülkelerden öğrenciler, oyuncular, çocuklar, turistler, yazarlar, çeşitli işlerde çalışan bir sürü insan. Bir masadan öbürüne geçtikçe ekrandan başka bir okur, başka bir ortam, bir başka kitap çıkıyor. Herkes kendi seçtiği ortamda okuyor; küçük bir çocuk yatağında, bir adam araba kullanırken, öbürü trende, bir kafede ya da her gün oturduğu çalışma masasının başında. Louis Aragon, Gustave Flaubert, Yoko Ogawa, Edgar Allan Poe, Stendhal, Orhan Pamuk, Marcel Proust, Spinoza, Salinger... Onlarca yazarın sesi, onların sesinde hayat buluyor.

Bu kısa filmleri takip ederken bir anda tüm ekranlar kararıyor, ışıklar azalıyor ve tavandan bir sinema perdesi iniyor. Her seferinde içinde kitaplar olan farklı bir film sahnesi. *Fahrenheit 451*, örneğin. Filmin final sahnesi, gösterildiği yerle bütünleştiğinde, Labrouste Salonu'nun boş rafları insanı ürpertiyor. Sahne sona erdiğindeyse perde kendiliğinden kalkıyor, ışık yine değişiyor ve küçük ekranlar hazır bir halde ziyaretçilerini bekliyor.

Okuma eylemi, Gutenberg'ten yani kitaptan önce, daha elyazmaları zamanında resim sanatının öznesi olmuş. Bilim insanları, filozoflar, azizler, prensler ve prensesler, birçok kez okurken resimlenmiş. "Resim tarihinde okumaya farklı açılardan yaklaşılmıştır," diyor Fleisher. "Dekor, konuya bağlı olarak önem gösterir: bir çalışma odası, kütüphane salonu. Okumayan bir kişinin portresi, aynı zamanda o işe yapılan bir övgüdür..."

Sanatçının sözleri, Labrouste'un bu son sergisini çok iyi özetliyor: Okumaya övgü.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

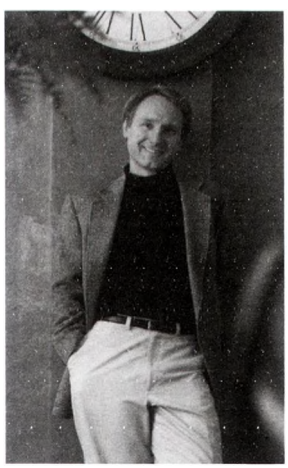
On yılın kraliçesi J.K. Rowling

En yakın rakibinden iki kat çok sattı.

The Guardian'ın haberine göre en yakın rakibine bile iki kat fark atan Rowling, kitap satışlarında elde edilen kâr ölçüt alınacak olursa son on yılın tartışmasız kraliçesi. Listenin ikinci sırasında şaşırtıcı bir şekilde çocuk romanları yazarı Roger Hargreaves yer alıyor. Üçüncü sırada *Kayıp Sembol* için yapılan pazarlama çalışmalarının da etkisiyle listede son anda yükselen Dan Brown var. (Dan Brown dünya çağında Noel'in en çok satan yazarı.) John Grisham, Danielle Steel ve James Patterson da ilk 10'da yer aldılar. Satılan kitap sayısına göre değil de satıştan elde edilen gelire bakılarak hazırlanan liste şöyle:

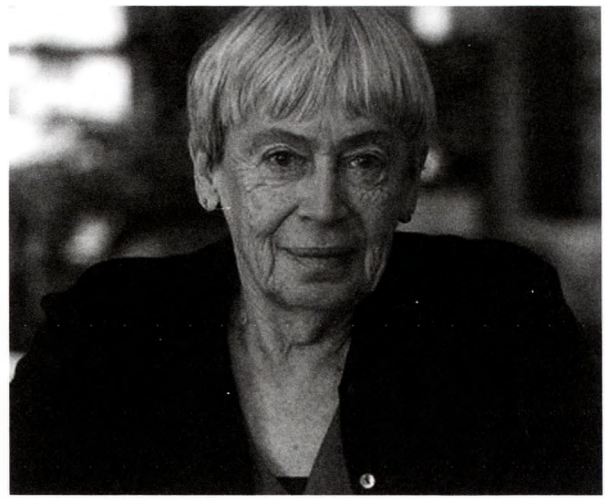

1 J.K. Rowling 29,084,999 (£225.9m)
2 Roger Hargreaves 14,163,141 (£26.6m)
3 Dan Brown 13,372,007 (£74.1m)
4 Jacqueline Wilson 12,673,148 (£69.9m)
5 Terry Pratchett 10,455,397 (£77.2m)
6 John Grisham 9,862,998 (£65.9m)
7 Richard Parsons 9,561,776 (£49.2m)

8 Danielle Steel 9,119,149 (£51m)
9 James Patterson 8,172,647 (£53.8m)
10 Enid Blyton 7,910,758 (£31.2m)
11 Bill Bryson 7,409,656 (£61.2m)
12 Patricia Cornwell 7,355,180 (£49.8m)
13 Jamie Oliver 7,244,620 (£89.5m)
14 Daisy Meadows 7,149,788 (£24.1m)
15 Ian Rankin 6,848,039 (£44.3m)
16 Julia Donaldson 6,621,594 (£33.7m)
17 Alexander McCall Smith 6,609,779 (£40.6m)
18 Francesca Simon 6,564,681 (£31.6m)
19 Bernard Cornwell 6,297,911 (£45.5m)
20 Roald Dahl 6,169,406 (£33.8m)

*Satılan kitap sayısı (satılanın değeri)

Ursula Le Guin'in protestosu

"Şeytanla anlaşma yapmayı seçtiniz ve tezinizi ortaya döktünüz."

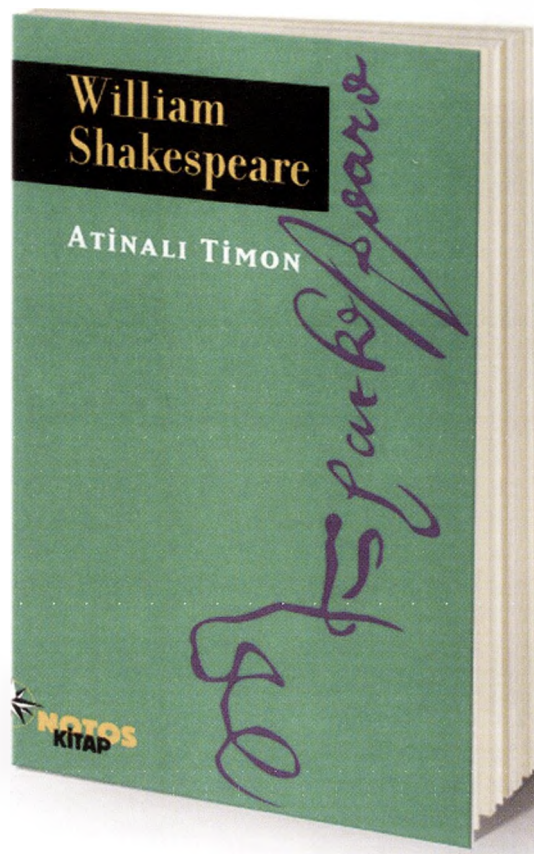
Aralık ayında *Publishers Weekly*, Ursula K. Le Guin'in yazar sendikasından ayrıldığını duyurdu. 1972'den beri sendikanın üyesi olan Le Guin kuruluşun Google'la yaptığı anlaşmadan hoşlanmamıştı. Ayrılık mektubunda şöyle diyordu: "Şeytanla anlaşma yapmayı seçtiniz ve tezinizi ortaya döktünüz. Keşke söylediklerinizi kabul edebilsem ama yapamam. Başta telif hakkı olmak üzere pek çok prensip söz konusu ve siz mücadele bile etmeden bu şirkete teslim oldunuz."
Le Guin kitap korsanlığıyla ilgili pek çok tartışmada önü çeken adlardan olduğundan bu tepki aslında yazarı tanıyanları çok şaşırtmadı. İnternet sitelerinden Scribd'de kitaplarının ne kendisi ne yayıncısı tarafından onaylanmamış dijital kopyalarını gördüğünde hiç çekinmeden dava açmış ve konuyu *NY Times* dahil medyaya taşıyarak korsan kitapların oluşturduğu tehlikeye dikkat çekmişti. "Kim olduklarını sanıyorlar?" diyordu Le Guin. "Benim telif hakkımı çiğneyip paçayı sıyırabileceklerini mi sanıyorlar?"

Can Yayınları'nın yeni yazarları

Can Yayınları yeni Türk edebiyatının iyi yazarlarını kazanarak yayın kataloğunu güçlendirmek istiyor. Sibel K. Türker artık Doğan Kitap'ın değil, Can Yayınları'nın yazarı. Nilüfer Kuyaş da. Sibel K. Türker'in yeni romanının Eylül 2010'da yayımlanması tasarlanıyor. Hemen ardından Nilüfer Kuyaş'ın yeni romanı gelecek. Öykü yazarı Nurdan Beşergil'in ilk romanı da sırada.

William Shakespeare
Atinalı Timon

16,00 TL

Şair Alova'nın serbest nazımlı yeni çevirisiyle.

Oyun

Shakespeare'in "en acı, en olumsuz tragedyası" olan **Atinalı Timon**, zengin ve insan canlısı Timon'un merdümgiriz bir insana dönüşmesinin öyküsüdür. Shakespeare, trajedi, hiciv ve komedinin birleşimi olan oyunla, yaşadığı 16. yüzyılın İngilteresi'nin, paranın gücünü önemserken insani değerleri öteleyen anlayışını eleştirir. Edebiyattan müziğe, televizyondan tiyatroya, birçok farklı alanda uyarlamalarına rastladığımız ve yine pek çok yapıta esin kaynağı olan **Atinalı Timon**, tiksinti ve öfkeyle geri çekildiği Atinalı toplumsal yaşamının yok ediciliğine direnen zengin ve hayırsever bir asil olan Timon'un öyküsü olduğu kadar, kendine yabancılaşan insanın da öyküsü olduğu için güncelliğini koruyor.

"**Atinalı Timon** karakaygıları, karaçalmaları, ilençleriyle kahramanının insana bütün kapıları kapatan ölümüyle bitseydi, Shakespeare'in 'en acı ve olumsuz tragedya'sı olduğu yolundaki değerlendirme, bir ölçüde, geçerli olabilirdi. Ne ki, Shakespeare okur-izleyiciyi umutsuzluktan, karamsarlığın karabasanından kurtarıp yüreğini bir ölçüde ferahlatır oyunun sonunda."

Alova

OKUYORUM
MEYDAN
OKUYORUM

NOTOS KİTAP
www.notoskitap.com
0212 243 49 07
Dağıtım: Alfa Dağıtım, 0212 513 34 20

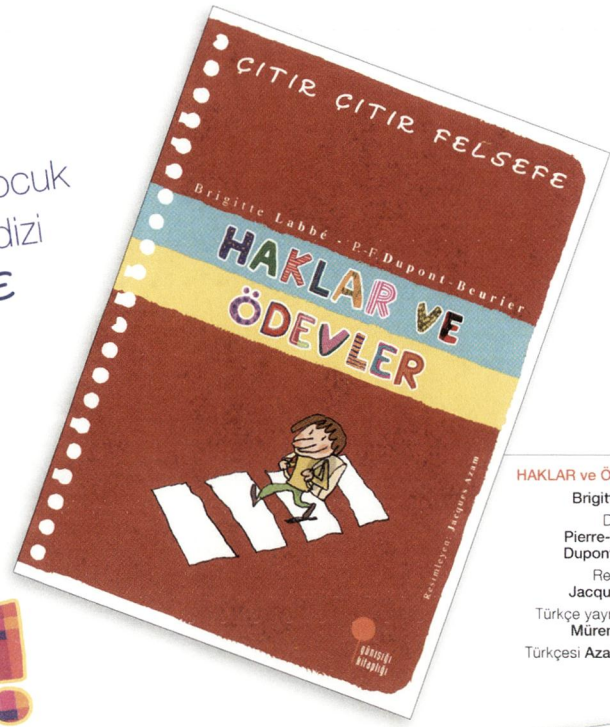
Adaletsizliğe, aşk acısına, ayrımcılığa, aşağılamaya, barbarlığa, baskıya, bencilliğe, bölücülüğe, bilinçsizliğe, bağnazlığa, cehalete, cinsel tabulara, cinsel istismara, cinsiyet ayrımına, çeteleşmeye, çevre kirliliğine, dayatmalara, düşmanlığa, dayağa, dogmalara, dalkavukluğa, darbelere, dolandırıcılığa, eşitsizliğe, fanatizme, gaddarlığa, hoşgörüsüzlüğe, haksızlığa, ırkçılığa, imkânsıza, iftiraya, işkenceye, ikiyüzlülüğe, karalamaya, kısıtlanmaya, kışkırtmalara, komplolara, köleliliğe, kadercilliğe, kine, korkulara, kötneliğe, kültürsüzlüğe, küresel ısınmaya, maganda kurşununa, merhametsizliğe, medeniyetsizliğe, mahalle baskısına, nefrete, nankörlüğe, önyargılara, ötekileştirmeye, rüşvete, susturulmaya, saplantılara, safsataya, sahteciliğe, saldırganlığa, samimiyetsizliğe, sahtekârlığa, sansüre, sefalete, sevgisizliğe, sınırlamalara, sürgüne, silahlanmaya, soykırıma, savaşa, sömürüye, şiddete, tacize, tecrite, tehcire, tehditlere, tekelleşmeye, tembelliğe, töre cinayetlerine, tutuculuğa, umutsuzluğa, vefasızlığa, verimsizliğe, vicdansızlığa, yabancılaştırmaya, yozlaşmaya, yoksulluğa, zorbalığa, zulme...

ilk kitaplar | çocuk kitaplar | genç kitaplar

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

Her evde, her sınıfta çoluk çocuk herkesin severek okuduğu dizi
ÇITIR ÇITIR FELSEFE

15. Kitap!

HAKLAR ve ÖDEVLER
Brigitte Labbé
Danışman
Pierre-François Dupont-Beurier
Resimleyen
Jacques Azam
Türkçe yayın editörü
Müren Beykan
Türkçesi Azade Aslan

Farklı yaşlardan çok geniş bir okur kitlesi edinen "Çıtır Çıtır Felsefe" dizisinin beklenen 15. kitabı *Haklar ve Ödevler* güncel bir tema olan eşitlik kavramını tartışıyor. Yazar Brigitte Labbé'nin, çocukları felsefeyle buluşturan temel sorularla kurguladığı renkli dizi, ülkemizde yüz binlerce satarak gerçek bir rekor kırdı.

www.gunisigikitapligi.com

günışığı kitaplığı

Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul **T:** 0212 212 99 73 **F:** 0212 217 91 74 **E:** info@gunisigikitapligi.com

Yüzyılın 40 Öykücüsü

ARA GÜLER

Notos'un 2010, 4. büyük soruşturması

205 seçicinin önerdiği 167 öykücü arasından seçilen 40 öykücü.

Çağdaş Türk öykücülüğünün geçen yüzyılının 40 öykücüsünü edebiyat kamuoyumuzun ağırlığını çeken büyük bir seçici kurul seçti. Daha önce yapılmış hiçbir edebiyat soruşturmasında bu denli büyük bir katılım olmamıştı. Dolayısıyla bu sonuç sağlam bir veri, güvenilir bir değerlendirme yerine geçebilir. Nitelikli tartışmalara yol açabilir. Aynı zamanda tarihsel bir dönem saptaması da sayılabilecek bu soruşturma, çağdaş Türk öykücülüğünün bugününü sorgulayanlar için sağlam bir temel de oluşturuyor. Bu arada yazarların, okurların, araştırmacıların, eğitimcilerin göz önünde tutmaları gereken bir 40 öykücü listesi çıktığı da kaydedilebilir.

Semih Gümüş

Öykücülüğümüzü şiirin yanı başına yerleştiriyorsak, seçkinci olduğumuzdan değil, binlerce yıllık sözlü ve yazılı edebiyatın mirasını yirminci yüzyılda da kesintisiz biçimde devralıp geliştirmesinden. Dahası, yeri geldiğinde söylüyoruz, öykü bugün Avrupa'nın hiçbir ülkesinde Türkiye'deki kadar canlı ve istekli değil. Daha çok çağdaş Türk öykücülüğüyle içli dışlıyız. Onu nereden başlatacağımız zaman zaman tartışılır. Çağdaş Türk öykücülüğünün kanonunu oluşturmak ya da antolojisini hazırlamak, en başına kimin konacağından başlanıp günümüze kadar yaşadığı değişimlerin bıraktığı izleri değerlendirmeyi gerektirir.

Bana kalırsa, Memduh Şevket Esendal, doğum tarihi de onu en başa getirdiği için, ilk sıraya gelir, sonra da günümüze uzanılır. Esendal, değeri geç anlaşılmış, ama hak ettiği değeri sonunda bulmuş öykücülerimizden. *Notos*'un soruşturmasının başlığı da **Yüzyılın 40 Öykücüsü** olduğuna göre, verimi son yüzyılda ortaya çıkan öykü yazarlarından söz ediyoruz. Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında öne çıkan yazarlar, aynı zamanda ülkenin önde gelen aydınları olarak, yeni bir ulus, kültür ve dil yaratma sorumluluğunun ilk yüklenicileri oldu. Memleketin İstanbul dışında yaşayan, o güne dek tam anlamıyla bilinmeyen gerçekliği, romanların yanında öykülere de konu oldukça, yeni bir bilincin de yükselişine tanık olundu.

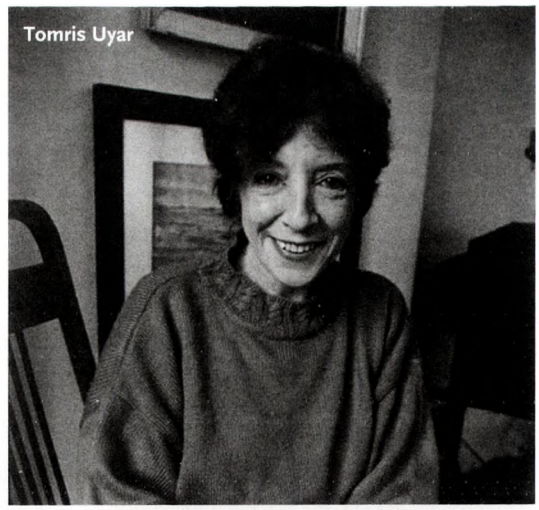
Neden sonra Sait Faik, öykücülüğümüzü bize bugün bile etkileyici gelen biçimler kazandırarak köktenci bir değişikliğe uğratıyor, edebiyat okurlarının günümüzde de ellerinden düşürmediği öyküler yazıyordu. Sabahattin Ali, toplumcu duyarlığı insanın birey olarak yaşadığı sorunlar içinde anlatarak yazdığı öykülerle belirgin bir yol açıyordu. 1950 Kuşağı, geleneksel edebiyat anlayışının bütüncü yapısına karşı Batı'dan aldığı düşünsel ve yazınsal yeniliklerle modernist edebiyatımızın kendini yeniden yaratmasını sağladı. 1960'lardan 1980'lere doğru öykücülüğümüz sıcak siyasal hayatın sorunlarını kavramaya çalışırken, Kürt sorunu ve Doğu gerçekliği başta olmak üzere, yepyeni gerçeklerle buluştu. 1990'lardan sonra sayıları hızla artan çok sayıda genç öykü yazarı, öykünün şiirle yarışacak çoklukta yazıldığı bir sürecin ateşleyicisi oldu.

Edebiyatımız, yaşadığı serüvenin başlıklarını böyle sıralayabileceğimiz öyküyü baştacı ettikçe popüler kültürün ve medyanın yarattığı yeni gerçeklik alanları karşısında yazınsal niteliğin savunulduğu bir mevzi oluşturdu. Öykü, *Notos*'un da varlık nedenlerinden.

Öykü ile *Notos*'un birliği

Notos, Aralık 2006'da yayınına başladığında, edebiyat dergiciliğimizin geleneksel yüzünün dışında, yeni bir dergi anlayışı ortaya koymayı amaçladığını belirtmişti. Bu yeni anlayış, aynı zamanda edebiyat dergilerinin makus talihi olan kısıtlı satış çemberini kırıp güçlü bir örnek de oluşturabilmeli, edebiyat dergisi okuru olmayan yeni okur kesimlerini de kazanabilmeliydi. Edebiyat dergiciliği, yalnızca verilmiş olanı almakla yetinip durağanlığa teslim olmamalıydı. *Notos* daha baştan yalnızca bir öykü dergisi olmadığını, ağırlığını öykünün çektiği

Sabahattin Ali

Tomris Uyar

bir edebiyat dergisi olduğunu da belirtmişti. İkinci yılından sonra logosundan öykü adını çıkarıp yalnızca *Notos* adıyla yayınını sürdürmeye başladı ve kendini bir edebiyat kültürü dergisi olarak yeniden tanımladı.

Sonunda üçüncü yılını tamamladı, dördüncü yılının içinde *Notos*. Önüne koyduğu her işi nitelikli biçimde yapmaya, bir çalışkanlık ve üretkenlik örneği yaratmaya, zaman içinde alışılagelmiş konular yerine yeni konuları ve sorunları gündemine almaya, yazınsal değerleri parlatmaya, genç tavrıyla bir enerji alanı oluşturmaya, durağan edebiyat ortamına kendi etkinlik alanı içinde canlılık kazandırmaya, geniş okur çevrelerinin hayatından gitgide uzaklaşmaya başlayan edebiyatı yeniden göz önüne taşımaya, edebiyatın bu arada geniş çevrelerde tartışılmasına neden olmaya çalışan *Notos*, yıllık geleneksel soruşturmalarını da bunun için başlattı.

Notos bugüne dek üç büyük soruşturma düzenledi:

Ölmeden Önce Okunması Zorunlu 40 Kitap (Şubat 2007)

Yüzyılın 40 Romancısı (Şubat 2008)

Edebiyatımızda Geleceğin Ustaları (Şubat 2009)

Bilindiği gibi bu soruşturmalar, olabilen en geniş yazar çevresinin katılımıyla gerçekleşmiş; edebiyat kamuoyunda bir edebiyat dergisi aracılığıyla toplanabilecek ilginin oldukça üstünde ilgi görmüş; gazetelerde, dergilerde, kitap eklerinde ve *Notos*'un kendisi için de önemli bir etkinlik alanı olarak gördüğü internet platformlarında tanıtılmış, tartışılmıştı.

Bu arada Yüzyılın 40 Romancısı soruşturması ötekilerden de ayrılmış, önde gelen bütün gazetelerin sayfalarına geniş biçimde yansıyan, benzeri pek görülmemiş bir yankı yaratmıştı. İkinci sayfasının tümünü ayırdığı soruşturmayı olumsuz eleştirilerle değerlendiren *Milliyet* gazetesinin tutumu nedense farklı olmuştu. Olumlu olanı görmezden gelip yalnızca beş yazarın dile getirdiği olumsuz eleştirileri "Edebiyatçıların isyanı" başlığıyla magazinciliğin olumsuz yanına eğilerek vermek, konu edebiyat olunca, epeyce tatsız olmuştu. Gazetenin sorumluları beş yazarın olumsuz eleştirileri yanında soruşturmaya tam 135 yazarın katıldığını görmezden gelmişti. Oysa, bugüne dek bir edebiyat dergisinin hazırladığı hiçbir soruşturmaya 135 yazar katılmadığına göre, "Edebiyatçıların isyanı" değil, "Edebiyatçıların büyük ilgisi" başlığı daha doğru olmaz mıydı?

Yüzyılın 40 Öykücüsü

SAİT FAİK ABASIYANIK	SELİM İLERİ
SABAHATTİN ALİ	HULKİ AKTUNÇ
TOMRİS UYAR	TARIK DURSUN K.
BİLGE KARASU	AHMET HAMDİ TANPINAR
VÜS'AT O. BENER	SEVGİ SOYSAL
FÜRUZAN	TAHSİN YÜCEL
CEMİL KAVUKÇU	ERDAL ÖZ
LEYLA ERBİL	FARUK DUMAN
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL	OKTAY AKBAL
ORHAN KEMAL	REFİK HALİT KARAY
HALDUN TANER	ORHAN DURU
SEVİM BURAK	YUSUF ATILGAN
FERİT EDGÜ	NECATİ CUMALI
NEZİHE MERİÇ	ADALET AĞAOĞLU
OĞUZ ATAY	CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI
MURATHAN MUNGAN	TEZER ÖZLÜ
ONAT KUTLAR	NECATİ TOSUNER
ÖMER SEYFETTİN	OSMAN ŞAHİN
AYFER TUNÇ	SEMA KAYGUSUZ
AZİZ NESİN	DEMİR ÖZLÜ

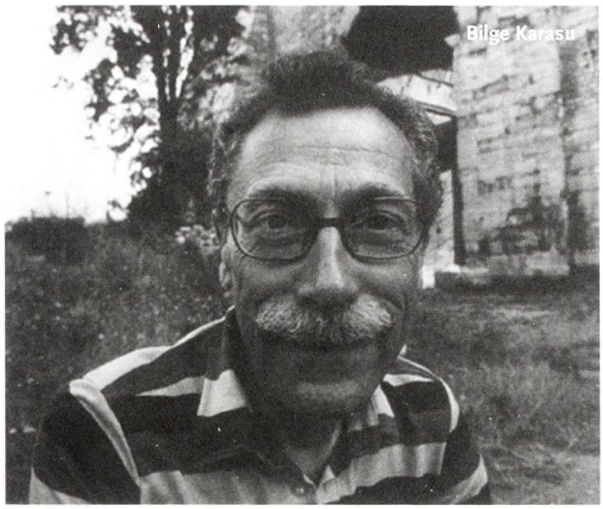
Soruşturmanın özellikleri

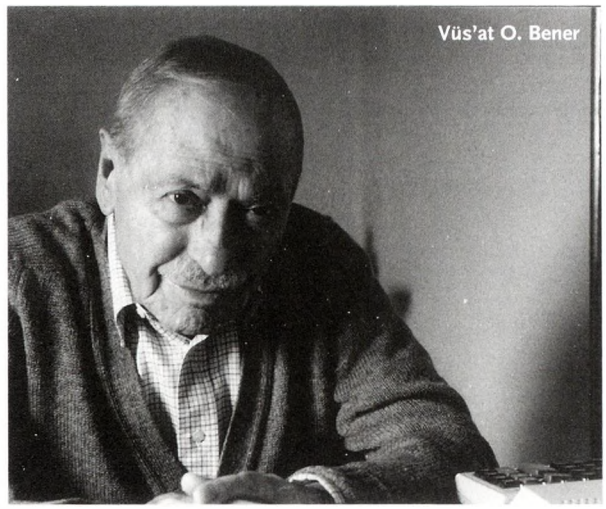
Notos, soruşturmalardan sonra yaptığı değerlendirmelerde madalyonun her iki yüzüne de nesnel biçimde ayna tutmaya çalıştı. Şimdi sonuçlarını verdiğimiz **Yüzyılın 40 Öykücüsü** soruşturması da aynı biçimde değerlendirilebilir.

• Önce soruşturmaya katılıma bakalım. Belki şaşırtıcı gelebilir, ama *Notos*'un yaptığı dört soruşturma arasında en büyük katılım **Yüzyılın 40 Öykücüsü**'ne oldu. Tam 205 yazar, "Öykücülüğümüzün yüzyılı içinde en beğendiğiniz öykücü" sorusuna yanıt vermişse, soruşturmaya büyük bir destek verildiği belirtilemez mi? Cumhuriyet dönemi boyunca edebiyat dergilerinin yaptığı pek çok soruşturma arasında bu denli büyük bir katılıma ilk kez rastlanıyorsa (ikincisi de **Yüzyılın 40 Romancısı** soruşturması olmuştu), bunu edebiyatın olumlu bir kazanımı olarak görmek gerekmez mi? Her zaman en yüksek katılımın

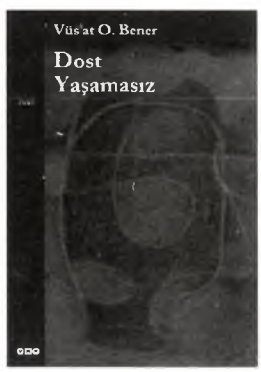
Yüzyılın 40 Öykücüsü Seçicileri

A. Ömer Türkeş, Abdullah Ataşçı, Abidin Parıltı, Adnan Binyazar, Ahmet Ada, Ahmet Büke, Ahmet Günbaş, Ahmet Say, Ahmet Telli, Ali Akay, Ali Alkan İnal, Ali Çolak, Ali Nesin, Alper Akçam, Aslı Tohumcu, Asuman Kafaoğlu-Büke, Ayfer Tunç, Aysu Erden, Ayşe Çavdar, Ayşe Nihal Akbulut, Ayşe Sarısayın, Ayten Mutlu, Baki Ayhan T., Barış Müstecaplıoğlu, Behçet Çelik, Birgül Oğuz, Buket Uzuner, Can Bahadır Yüce, Celal Özcan, Celal Soycan, Celâl Üster, Celil Oker, Cem Akaş, Cem Kalender, Cem Uçan, Cemal Bâli Akal, Cemil Kavukçu, Cenk Gündoğdu, Demir Özlü, Deniz Kavukçuoğlu, Derviş Şentekin, Doğan Akhanlı, Doğan Hızlan, Doğan Yarıcı, Elçin Yahşi, Elif Sofya, Emin Özdemir, Emrah Serbes, Enis Batur, Enver Ercan, Erdem Öztop, Ethem Baran, Faruk Duman, Faruk Ulay, Fatih Özgüven, Fergun Özelli, Ferhan Şaylıman, Feridun Andaç, Ferruh Tunç, Feyza Hepçilingirler, Fuat Uğur, Gamze Güller, Gaye Boralıoğlu, Gökhan Akçura, Gökhan Cengizhan, Gülsüm Cengiz, Gültekin Emre, Gündüz Vassaf, Hakan Bıçakçı, Hakan Ergül, Hakan İşcen, Hakan Şenocak, Halil Genç , Halil İbrahim Özcan, Handan İnci, Hande Öğüt, Hasan Ali Toptaş, Hasan Bülent Kahraman, Hasan Özkılıç, Haydar Ergülen, Hayri K. Yetik, Hikmet Temel Akarsu, Hülya Soyşekerci, Hürriyet Yaşar, Hüseyin Ferhad, Hüseyin Peker, Hüseyin Su, Hüseyin Yurttaş, Hüseyin Avni Cinozoğlu, İbrahim Tığ, İhsan Yılmaz, İlhan Büyükcebeci, İlker Karakaş, İlknur Özdemir, İnan Çetin, İshak Reyna, İskender Savaşır, İsmail Yerguz, İzzet Yaşar, Jale Parla, Kadir Aydemir, Kadir Yüksel, Kadri Öztopçu, Karin Karakaşlı, Kawa Nemir, Kaya Genç, Kemal Gündüzalp, Kemal Selçuk, Kemal Varol, Lal Laleş, Levent Yılmaz, Leyla Ruhan Okyay, Mahmut Temizyürek, Mehmet Can Şaşmaz, Mehmet Eroğlu, Mehmet Murat Somer, Mehmet Rifat, Mehmet Taşdemir, Mehmet Yaşın, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Melike Koçak, Meltem Arıkan, Menekşe Toprak, Metin Cengiz, Metin Fındıkçı, Metin Kaygalak, Mine Soysal, Mine Söğüt, Muammer Kırdök, Muharrem Erbey, Murat Menteş, Murat Özyaşar, Murat Yalçın, Mustafa Arslantunalı, Müge İplikçi, Nalan Karaduman, Necati Güngör, Necmi Zeka, Nedim Gürsel, Nemika Tuğcu, Nihat Ziyalan, Nilüfer Açıkalın, Nursel Duruel, Nüket Esen, Onur Caymaz, Orçun Türkay, Orhan Alkaya, Orhan Kahyaoğlu, Orhan Suda, Oruç Aruoba, Osman Şahin, Oya Baydar, Ömer Ayhan, Ömer Lekesiz, Öner Ciravoğlu, Özcan Karabulut, Özge Baykan, Özlem Narin Yılmaz, Özlem Sezer, Remzi Karabulut, Rıza Kıraç, Saba Kırer, Sabri Gürses, Sabri Kuşkonmaz, Sadık Yalsızuçanlar, Selahattin Özpalabıyıklar, Selçuk Erez, Selim Temo, Sema Kaygusuz, Semih Gümüş, Seray Şahiner, Serpil Gülgün, Sevin Okyay, Sezer Duru, Sırma Köksal, Suat Duman, Suzan Samancı, Süreyyya Evren, Şavkar Altınel, Şeyhmus Diken, Şükran Farımaz, Tahir Abacı, Tahir Musa Ceylan, Talat S. Halman, Tanıl Bora, Tarık Günersel, Tarkan Barlas, Tuna Kiremitçi, Tuncay Birkan, Tuncer Uçarol, Turgay Fişekçi, Turgut Çeviker, Tülin Er, Ufkun Balkış, Umut Dağıstan, Veysel Çolak, Vivet Kanetti, Yalçın Tosun, Yasin Akdemir, Yavuz Ekinci, Yavuz Özdem, Yücel Kayıran, Zafer Doruk, Zafer Şenocak, Zeynep Uzunbay

amaçlanması, *Notos*'un yaptığı soruşturmaların en önemli yanlarındandır.

Demek ki düzenlediğimiz soruşturma edebiyat kamuoyunun kendisini önemli bir ağırlıkla ortaya koyduğu bir sonuca yol açmıştır. Bu katılımın nedenlerinden birinin de, *Notos*'un ilk günden bugüne geçen üç yıl boyunca izlediği tutumla verdiği güven olduğunu söyleyebilir miyiz?

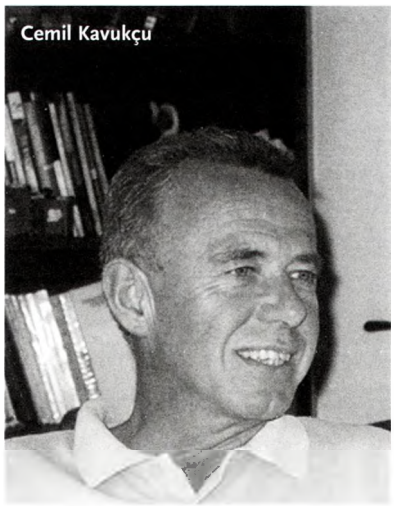

Katılımın bu yıl belirgin biçimde artması, edebiyat kamuoyunun bir edebiyat dergisine destek verme duygusundan da kaynaklanmış olabilir mi? *Virgül*, *Kül Öykü*, *Roll* gibi nitelikli dergilerin 2009 yılında kapanmış olması edebiyat dergilerine duyarlığı artırmışsa, bunun *Notos* aracılığıyla belirtilmesini de elbette çok olumlu bir sonuç olarak kaydetmeliyiz.

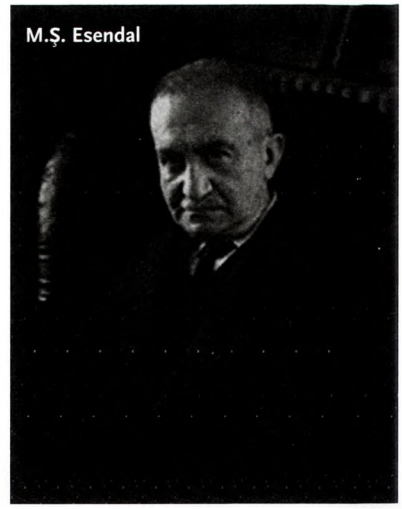
Düzenlediğimiz soruşturmalarda her zaman katılımcılarımızın tümünü bir tür "Seçici Kurul" gibi görüyoruz. Soruşturmamıza katılan 205 adı alt alta sıraladığımızda, güvenilirliği, saygınlığı, inandırıcılığı kuşku götürmeyecek, daha önce bir arada görünmemiş bir seçici listesi çıkıyor ki ortaya, onun edebiyat kamuoyumuzun bugünkü eğilimini önemli ölçüde temsil ettiği de söylenebilir.

Bu temsil ile ilgili olarak şu da belirtilebilir: Bir soruşturmaya katılım hangi oranda artarsa, o soruşturmanın sonucunun güvenilirliği de aynı oranda artmaya başlar. **Yüzyılın 40 Öykücüsü** konulu bir soruşturmaya 205 yazar –neredeyse bir yazar örgütünün üyelerinin dörtte biri– katıldığı zaman, ortaya çıkan sonuç edebiyatımızın bugününü anlatan bir eğilimi belirtir. Sözgelimi yirmi-otuz kişinin katıldığı bir soruşturmanın sonucundaki olası sapmalar, katılımcı sayısı arttıkça enaza inmeye başlar. *Notos*'un, geleneksel soruşturmalarına katılımın ençok düzeyde olması için gösterdiği çabanın nedeni de budur.

• Çıkan sonucun bir doğruyu göstermediğini belirtmek gerekir mi? Öyküden, yaratıcı yazıdan söz ediyoruz ve edebiyatta yazarlar ve yapıtlarla ilgili doğrular olmaz. Yalnızca bir eğilimi gösterir sonuç, güçlü bir eğilimi, yaşadığımız günlerin beğenisini. Bu arada bir tek kişi tarafından belirtilmiş bir eğilim nasıl o kişinin öznelliğini gösterirse, 205 kişinin belirttiği bir eğilim de o topluluğun öznelliğini gösterir. Edebiyatta verilen yargıların değeri de bu öznelliğin nitelikli oluşundan gelir. Başka bir deyişle, tarihsel bir saptama yapmaktır bu ve amaç da zaten bu tarihsel saptamayı ortaya çıkarmaktır.

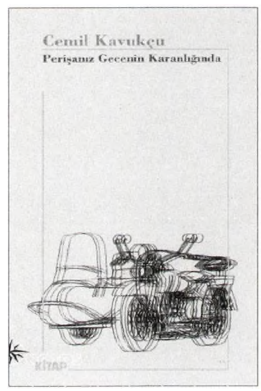

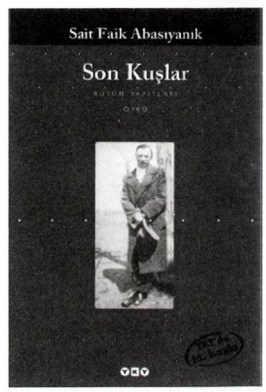

• Sözgelimi birkaç onyıl sonra yinelendiğinde çıkacak sonuçla karşılaştırıldığında, **Yüzyılın 40 Öykücüsü** soruşturmasının edebiyat kültürümüzdeki değişimi anlamak için ne denli sağlam bir veri yarattığı daha iyi görülecektir.

Bizde tarih, anı, biyografi yazımı, zamanında kayıt düşme alışkanlığımız olmadığı için yeterince gelişmemiş, bu türlerin meraklıları çoğalamamıştır. Demek ki *Notos*'un yıllık büyük soruşturmaları edebiyat tarihimize düşülmüş, en azından benim hiç kuşkum yok ki, en nitelikli kayıtlar arasında yer alacak, gelecekte geçmişe dönük çalışmalar yapacak bütün edebiyat araştırmacıları için başvurulması gerekli kaynaklar arasında bulunacaktır.

• Böylece akademik kurumlarla özel kültür kurumlarının, öğretmenlerle öğrencilerin, edebiyat araştırmacılarının çeşitli çalışmalarda ve etkinliklerde kullanabileceği, çağdaş Türk edebiyatının yüzyılı içinden süzülmüş, 205 kişilik bir kurulun beğenisiyle oluşmuş, nitelikli bir **Yüzyılın 40 Öykücüsü** listesi çıkmış oluyor.

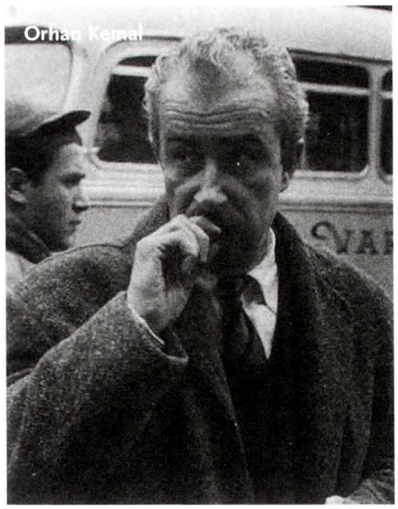
Sonucu yorumlama

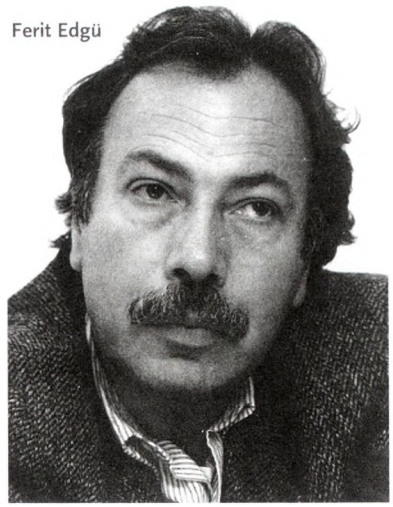
• **Yüzyılın 40 Öykücüsü** soruşturmasında 205 seçicinin ilk iki sıraya değer gördüğü Sait Faik ile Sabahattin Ali, edebiyat kamuoyumuzun en az yarım yüzyıldan bu yana taşıdığı genel onayı gösteriyor. Sanırım bugüne yaklaşırken Sait Faik adı zamanla daha da öne çıktı. Öykülerinin bugün bile yeniliğini koruyan biçimsel özellikleri ve bireylik kavramı çevresinde taşıdığı anlam, onu günümüze gitgide daha çok yaklaştırıyor. Sait Faik soruşturmaya yanıt verenlerin yüzde 91'inin oyunu alırken, Sabahattin Ali yüzde 55'inin oyunu almış. İkisinin de listenin ilk iki sırasında yer alacağı, sanırım soruşturmanın sonuçları belli olmadan da belirtilebilirdi.

• Listenin göze çarpan sonuçlarından biri, 1980'den sonraki kuşaklardan bir yazarın, Cemil Kavukçu'nun ilk on yazar arasına girmesi sayılabilir. Bu dönemin yazarları arasında öykücü denince akla ilk gelen yazar gerçekten de Cemil Kavukçu oldu ve seçicilerin yüzde 35'i

Orhan Kemal

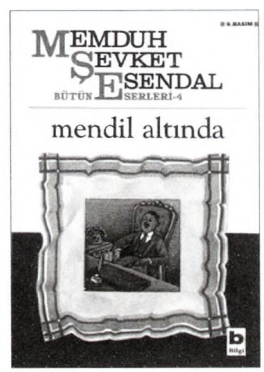

Ferit Edgü

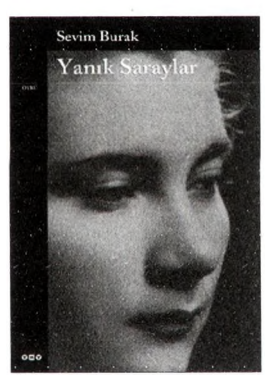

Nezihe Meriç

tarafından önerildi. Öte yandan, denebilir ki öykücülüğümüzün önceki kuşaklardan ustaları 40 kişilik listenin büyük ağırlığını, yüzde 90'ını oluşturuyor. **Yüzyılın 40 Romancısı** soruşturmasında da 1950'den sonra doğumlu yazarlar 40 kişilik listenin yüzde 15'ini oluşturuyordu. Bunun öykücülüğümüzün gerçeği olup olmadığı, demek genç kuşakların, son yirmi beş yılın yazarlarının eski kuşakların yarattığı birikimin çok daha azını yaratıp yaratmadığı, soruşturmanın ortaya çıkardığı ciddi bir tartışma konusudur. Kendi payıma, bunu bir tartışma ve yazı konusu etmekten yanayım.

• Aldıkları oylara göre bakınca, herkesin kendi beğenisine, edebiyat anlayışına, bakış açısına göre diyecekleri olabilir. Kimi için Orhan Kemal'in yeri daha yukarıdadır, kimine göre Oktay Akbal'ın ya da Necati Tosuner'in. Kimi genç yazarların ilk kırk öykücü arasında daha çok sayıda olması gerektiğini düşünenler de olabilir. Ama bunun soruşturmanın değerlendirmesinde yeri olduğunu sanmıyorum. Öznelliğe karışılmaz. Öte yandan, 205 kişinin ortak beğenisini yansıtıyorsa sonuç, herkesin öznelliğini ortak beğeniden ayırma hakkı vardır. Öte yandan, edebiyatımızın ayrıksı yazarlarından Bilge Karasu ilk on öykücü arasında yer alırken, listenin bütününde de birbirinden çok farklı öykü anlayışlarının temsil edildiği görülüyor. Edebiyat, farklı anlayışları bir araya toplayan bir pota, renkleri sınırsız bir yelpazeyse, oluşan kırk yazarlık bütünün de aynısını yansıttığını söyleyebiliriz.

• Bu tür soruşturmalarda yapılan seçimlerin geçmişin ustalarına daha dönük olduğunu hemen her zaman görüyoruz. **Yüzyılın 40 Öykücüsü**'nün sonuçları da aynı eğilimi gösteriyor. Kırk yazarın 26'sı kaybettiklerimiz arasından seçilmiş. Yaşayanların sayısının daha az oluşu yanıt verenlerin kendi kuşaklarından çok eski kuşakların ustalarına yakınlık duyduğunu gösteriyor ki, edebiyatta eğilimler hemen her zaman aynıdır.

Notos'un dördüncü büyük soruşturması olan **Yüzyılın 40 Öykücüsü**, sonuçları tartışılacak ve hem bugün, hem yarın değerlendirilecek nitelikte bir soruşturma olmuşsa, bunun nedenlerinden birinin de, iyi tasarlanıp uzun zamanda, yoğun emekle hazırlanması olduğunu belirtebilir miyiz?

Sonunda, 205 yazarın yanıt verdiği bir soruşturmanın uzun hazırlığı özen, sorumluluk ve emek ister. Böyle bir soruşturma da hemen her zaman durgunluk içinde yaşayan, kendini tartışma refleksleri zayıf, değişimi yavaş, merakları kısıtlı bir edebiyatın kan dolaşımını hızlandırabilir. *Notos* için bir görevdir bu. N

CİHAT BURAK

Kerami Ağa'nın Garip Serüveni

YAŞLI ADAM, KALABALIĞIN ONU SÜRÜKLEDİĞİNİ HİSSETTİ, AYAKLARI yerden kesilmişti sanki, girdabın içindeki saman çöpü gibi kapıdan içeri çekildi, göz açıp kapayıncaya kadar son cemaat yerinden kubbe altına gelmişti. Dışarıda kavurucu bir sıcaklık olmasına rağmen görkemli caminin içi daha ziyade serindi. Cemaate katılmak için evinden dışarı çıkmış olduğuna sevinmişti. Sultan, İstanbulluların, bu en büyük, en güzel ve ulu camideki Cuma'ya bir kez daha Yaradan'a yakarmak için katılmalarını buyurmuştu, çünkü sadık bendelerini terk edecek gibiydi. Bir veba salgını şehirlerin en büyük ve en güzelini kırıp geçiriyordu. İstanbul aylardır hastalığın pençesindeydi, pasifiğin bin bir kokulu adalarından gelen kadırgalar, mikrobu da getirmişti. Her gün üç-dört bin tabut, evlerden mezarlıklara taşınıyordu. Ölüler usulünce kefenlenemiyordu bile, imparatorluğun büyük tezgâhları, kefen talebini karşılamaktan aciz olduklarını itiraf ediyorlardı. Bir Müslüman için en acısı öte yana kefensiz gitmekti. Cihada bile kefenleriyle gitmiyorlar mıydı? Bu düşünceyle ürperdi Kerami Ağa, eşya sandığının dibinde kutsal bir emanetmiş gibi sakladığı kefeni geldi aklına. Çilekeş'in bulunduğu, insanların o en arınmışının tören alayındaki bir filin sırtında olduğundaki gibi, müminlerce çevrelenen minbere ilk kez bu kadar yakın bir yerde duruyordu. Sultanın, Dördüncü Murat'ın bizzat kendisi Çilekeş'e inzivasından çıkıp Cuma'ya gelmesi için yalvarmıştı. Kerami Ağa, Çilekeş'i gördü; Kubbe'ye görünmez iplerle asılıydı sanki, peçeli yüzüyle Mekke'ye durmuştu. Birkaç dua mırıldandı, bakışlarını kaldırdı: Büyük aydınlık kubbe, kaplamaların altın pırıltılarının ortasında donakalmış gibi duran devasa melek tasvirli bingilerin sanki, yan sahınların porfir kolonlarını taşıdığı, Allah'ın adının yakıcı bir soluk gibi zikredildiği, baş aşağı olmuş, hiç görülmedik bir gökyüzünü andırıyordu. Gevşemişti biraz. Üçüncü Mehmet'in bu eski musahibi sadece zorunlu ihtiyaçlarını karşıladığı bir cimri hayatı sürdürüyordu. Ölmeden önce Yaradan'ın adına bu kutsal gündeki yakarışa katılmayı istemişti. Belki de bugün, en güzel giysilerini giyip dünyanın bir ucundan getirilmiş kokularını sürmüş olarak burada toplanan cemaatin ortasında ölme mutluluğuna erişecekti. Birçoklarının kıskanacağı bir ölümdü bu. Hafif bir ağrı hissetti karnında, yorgunluktan ve ilerlemiş yaşından dolayıydı kuşkusuz. Yeniçeriliğinden bu yana üç padişah görmüştü, bir dördüncüsünü de çıkarabilirdi. Ama şimdi sahildeki bir sandal gibi çürüğe çıkmıştı. Geçmek bilmeyen ağrı kendisini gittikçe daha fazla hissettiriyordu. Bir ara kendini daha iyi hisseder gibi olduysa da, ağrı daha da şiddetlendi. Bu, hafiften bir okşayış, bir gıdıklamayla başlayıp acımasız bir pençenin tırnakları ile ba-

ARA GÜLER

Bu öykü Fransa'da yayımlanan bir dergi için Fransızca yazılmıştı. Cihat Burak'ın anısına, ilk olarak *Şizofrengi* dergisinin Nisan-Mayıs 1994 tarihli 13. sayısında yayımlandı.

ğırsaklarını deşmesiyle biten, sinsi, dayanılmaz bir ağrıydı. Karnı küs derisi gibi gerilmişti. Üstelik aralıksız gurultular neredeyse duyulur olmuştu. Göz ucuyla kaçamak bir bakış fırlattı etrafına. Çıkış fazlasıyla uzaktaydı ve kurtuluş yolu tıklım tıklım doluydu. Çıkışa nasıl varabileceğini düşündü bir süre. Hiçbir yolu yoktu. Acı gitgide daha dayanılmaz, aman vermez olmuştu. Murdar olmanın utancıyla öleceğini düşündü. Parmaklarını karnına geçirdikçe soğuk terler boşanıyordu. Bir ara bayılacağını sandı. Ölmeyi diledi. Ama ölüm gelmemişti o anda. Kerami Ağa acıyla nerdeyse kendinden geçmiş, murdar gidip ecdadının bedduasına ve ahiretin gazabına uğramadan önce ölmeyi diledi Yaradan'dan. Bu sırada bir ses duydu. Yanına oturmuş olan dev cüsseli bir sipahi kulağına fısıldayarak, "Baba neyin var? Suratın kıpkırmızı olmuş, terliyorsun, dudakların çorak topraklar gibi çatlamış, titriyorsun, derdin ne?" diye sordu. Çektiği acıyı anlattı Kerami Ağa. Ondan kendisini olduğu yerde öldürmesini istedi. Dört padişah görmüştü o, murdar olmaktansa ve bu kutsal yeri murdar etmektense ölmeyi yeğlerdi. "Beni iyi dinle," dedi sipahi, "seni derdinden kurtarırım, ama bana bahane bulmaya kalkma. Daha sonra kimseye bundan bahsetmeyeceksin. Ve beni tekrar görmeye kalkışmayacaksın." Kerami Ağa söz verdi. Sipahi, harmanisini kafasına dolar dolamaz Kerami Ağa'nın acıları birdenbire dindi. Havalandığını hissetti Kerami Ağa ve kendisini Kâğıthane'de dere kenarındaki bir düzlükte buldu. İhtiyacını giderdi, yeniden keyifle abdest aldı. Düş gördüğünü zannederek gözlerini açtı, temiz ve gayet iyi olarak yerinde, nur yüzlü sipahinin yanında olduğuna şaşırmıştı. Sipahi onunla, hayatını ve onurunu kurtardığı adamla en ufak bir şekilde ilgilenmiyordu.

Kerami Ağa, namazın sonunu sabırsızlıkla bekledi. Velinimetinin elini öpüp, sağ elinin başparmağını yoklayıp kemikli olup olmadığını anlamak için delicesine bir istek duyuyordu. Karşısındakinin Hızır Aleyhisselam'ın ta kendisi olduğuna emindi. Eğer durumu böyleyse cennette Ahiret hayatını yaşamaya hakkı vardı. Çıkış hayhuyunda, kaybetme korkusuyla sipahinin peşinden bir adım bile ayrılmadı. Bir kez dışarı çıkınca da harmanisinin eteğine yapışıverdi. Sipahi, bu densiz yaşlı adamdan kurtulmayı denediyse de

nafile! Kerami Ağa, sipahinin sağ elinin başparmağını yakalamaya çalışırken bir yandan da gözlerinden yaşlar akarak ondan adını bahşetmesini diliyordu. Sipahi duymazlıktan geldiği yaşlı adamın bir anlık dalgınlığından yararlanarak kurtardı paçasını, abdest alınan çeşmelerin hemen yanındaki ayakyoluna dalıverdi. Kerami Ağa daha vazgeçmemişti, gözlerini kapıya dikerek bütün hayatı boyunca beklediği Hızır'ın dışarı çıkmasını bekledi. Ona yüz yıl gibi gelen bir bekleyişten sonra ayakyolunun kapısı açıldı, içeriden dev cüsseli, başında kenarı altın sırma işlemeli üsküfü, kuşağında gümüş sapı ustalıkla işlenmiş yatağanı, kılıfında iki çakmaklı tabancası ve geniş göğsünden sarkan kösteğiyle göz kamaştıran bir Yeniçeri çıktı. Ona bakmaya tenezzül bile etmeden doğruca yola koyuldu. Ve vakit geçirmeden bir kebapçıya girip masalardan birine oturdu. Kerami Ağa, parmağı henüz dişleyemediğinden sürekli takipteydi, doğru yolda olduğuna emin, gidip masasına, tam karşısına oturdu. Yeniçeri büyükçe bir kebap tabağı söyledi, tanımazlıktan gelerek yemeğini yedi, silah şakırtılarıyla masadan kalktı, hesabı ödeyip çıktı. Kerami Ağa her an tetikte, bir gölge gibi izliyordu. Issız bir sokağa geldiklerinde Yeniçeri arkasına döndü, Kerami Ağa'yı olduğu yere mıhlayan, şimşek çakan gözleriyle gürleyerek ne istediğini sordu. Kerami Ağa, o yaşlı cılız sesiyle başparmağını yoklamak istediğini mırıldandı. Yaradan'ın meleklerinden biriyle karşı karşıya olduğundan emindi. Yeniçeri bir an düşündü, yumuşak bir sesle, "Babalık, iyi birisin, bilmeye böylesine can attığın şeyi öğreneceksin, bugün güneş batmadan Galata'daki Yeniçeri dergâhında ol, tek kelime etmeden bekle ve sana yapman söylenilenleri yap," dedikten sonra bir hayalet gibi ortadan yok oldu. Kerami Ağa, Haliç'i kayıkla geçip geç kalmamak için bir at kiralayarak sözü edilen yere akşam ezanından önce tam vaktinde varabildi. Bu batakhane Galata'nın orta yerinde, birçok insanın girmeye çekineceği, şehrin adı kötüye çıkmış yerlerinden biriydi. Kerami Ağa, bulmakta fazla zorlanmamıştı.

İri yapılı Yeniçeriler üzerlerinde tuzlukları hiç eksik olmayan alçak masaların etrafında Ege adalarından gelme şarap içip nargile tüttürüyorlardı. İçlerinden bazıları uzak ülkelerin soluğunu fısıldayan bir şarkıcıyı dinliyordu. Kerami Ağa bakışları pabuçlarının ucunda, epeyce bir süre ayakta bekledikten sonra adının söylendiğini işitti. Karşısında duran bir Yeniçeri Arap testisini uzatarak, "İç," diye emretti. Kerami Ağa, iyi bir Müslüman olarak Hz. Peygamber'in kesinlikle yasakladığı şarabı dudaklarına hiç değdirmemişti. Duraksadı bir süre, ama Yeniçerinin bu kez daha sert, "İç," diye buyuran sesi camları titreten bir tonda yankılandı. Kerami Ağa, neredeyse bir dikişte bütün testiyi içtiğinde bütün Yeniçeriler de ayağa kalmıştı. İçlerinden biri Kerami Ağa'nın omzuna dolu bir testi yerleştirdi ve, "Artık bizdensin, bu testiyi Ahırkapı'ya götür. Orada biri seni bekleyecek ve yol gösterecek. Haydi, selametle git, Allah yardımcın olsun," dedi. Kerami Ağa batakhaneden dışarı çıktı, sendeliyordu, defalarca dikti kafasına testiyi, kayıkların bulunduğu iskeleye gelip karşıya geçti, karanlık ve çamurlu sokaklara daldı. Varacağı yere yürüyerek geldiğinde yorgunluktan ölmüştü neredeyse, korkudan titriyordu. Bir gölgenin kendisine doğru yaklaştığını gördü. Camide kafasına harmanisini geçiren Yeniçeriyi tanıdı. "Gel," dedi Yeniçeri, "seni öyle bir yere götüreceğim ki, kendini bu âlemin dışında hissedeceksin. Ne olursa olsun ağzını dahi açmayacaksın. En ufak bir harekette bulunmaktan bile sakınacaksın. Seni bekleyen imtihana hazır mısın? Eğer kendini hazır hissetmiyorsan şimdi bırakmanın tam zamanı, aksi halde çok geç olur." Kerami Ağa ancak işitilen bir sesle hazır olduğu söyledi. Yorgunluktan bitkin bir haldeydi ve şarap dayanılmaz bir susuzluk yaratmıştı.

Yan yana yürüyorlardı. Yeniçeri pis kokan ve karanlık bir sokağa dalıp bir kapıya vurdu. Upuzun, iskelet gibi bir zenci göründü, Kerami Ağa'yı ölçüsüzce dirseğinden kavra-

yıp bitmek bilmeyen bir labirentte yanı sıra sürükler gibi götürmeye başladı. Yeniçeri çoktan görünürden kaybolmuştu. Bir kapının önüne geldiklerinde zenci kapıyı açtı, Kerami Ağa'yı otuzdan fazla insanın duvar diplerindeki ot minderlerde Budist rahipler gibi hareketsizce oturduğu, mumlarla aydınlatılmış bir odaya soktu, yüzü odanın oynak gölgelerinde kaybolan bir adamın yanına oturttu.

Susuzluktan dili damağına yapışmıştı. Kimse varlığının farkında bile değildi. Havaya dinginlik ve ölüm sessizliği hâkimdi. Kerami Ağa biraz yatışır gibi olduğunda, yorgunluk, susuzluk ve açlık iyice vurmaya başlamıştı. Orada ne kadar zamandır bulunduğunu bilmiyordu. Ama bu ona bir asır kadar uzun gelmişti. Buradakilerin kaskatı duyarsızlığıyla bitkinlik ve sıkıntı ile savaşabilirdi. Ama susuzluk ve açlık... İkinci günün sonunda açılan kapıdan zenci göründü. Odanın ortasına kadar ilerledi, etrafına şöyle bir göz gezdirdikten sonra orada bulunanlara, bu arada Kerami Ağa'ya da çakmaklı tüfek dağıttı. Uzunca bir bekleyişten sonra kapı yeniden açıldı; içeriye korkudan gözleri yuvarlarından fırlamış iki adam girdi. Peşleri sıra giren kocaman bir aslan birini boğazlayıverdi, parçalayıp yedikten sonra pençelerini uzunca bir süre yaladı ve geldiği gibi sessizce gitti: Kimse parmağını bile oynatmamıştı. Sağ kalan, dizlerinin üzerinde korkudan titriyordu, tüfekler üzerine doğruldu, Kerami Ağa ölüp ölmediğini soruyordu kendisine. Karanlığa gömüldükleri her seferinde zenci mumları yakmak için yeniden geliyordu. Üçüncü günün sonunda kapı açıldı ve zenci içi su dolu bir leğen getirip odanın ortasına bıraktı. Büyüyüp bir deniz kadar oldu leğen ve dalgaların üzerinde dehşete kapılmış insanlarla dolu iki kadırga belirdi. Tam o sırada görülmemiş şiddette bir kasırga patlak verdi. Kerami Ağa, kudurmuş dalgaların sürüklediği, dua edip Yaradan'ın inayetine sığınan insanları açıkça görebiliyordu. Kadırgalardan biri, kadın ve çocukların canhıraş feryatları arasında suya gömüldü, kasırga yuttuğu kurbanları ile karnını doyuruyordu. Diğer kadırgadakiler onları bu felaketten kurtaracak bir mucize beklemeye başlamışlardı ki pir yavaşça doğruldu, çığlıklara ve acılı yakarışlara kulak vermeye tenezzül dahi etmeden, başparmağıyla direğini işaret ettiği kadırgayı dibe gönderdi. Kerami Ağa düş görüyordu sanki; konuşmak, kaçmak istedi ama tek kelime dahi edemedi. Yakıcı bir susuzluk kavuruyordu boğazını. Bir şeyler yapmak istedi, ama kadırga çoktan felaketin kurbanı olmuştu. Tek kişi bile sağ kalmamıştı. Fazlaydı bu kadarı, tam karşı çıkıyordu ki, onca kişiyi soğukkanlılıkla ölüme gönderen pirin sert bir hareketi yine susturdu onu.

"Sağ kalan, dizlerinin üzerinde korkudan titriyordu, tüfekler üzerine doğruldu, Kerami Ağa ölüp ölmediğini soruyordu kendisine."

Dördüncü günün sonunda zenci tekrar göründü, bir sini içinde bir üzüm tanesi, bir dilim ekmek ve bir çimdik tuz getirdi. İşte o zaman pir ilk defa onunla konuştu: "Artık bizlerden birisin, üzüm tanesinin yarısını ye, susuzluğunu gider, tuzu ekmeğe serp, onu da ye." Beşinci günün sonunda Kerami Ağa eve döndü. Epeyce yaşlı olmasına rağmen daha uzunca bir süre yaşadı. Evi gece ve gündüz herkese açıktı. Maaşı orta halli bir yaşantıya elverirken görünürdeki asilzade hayatının kaynağından kimse haberdar olmadı. Bu şatafatın içinde bir yoksul hayatı sürdürdü. Hacılar kutsal yerleri ziyarete giderken evinde bazen haftalarca kalıyorlardı, yaptırdığı büyük konak yüzlerce yolcuyu Mekke'ye veya dünyanın diğer köşelerine gidiş ve dönüşlerinde konuk etti. Fakir genç kızları çeyiz vererek evlendirdi. Yoksullar onun çatısı altında kalacak yer ve iş bulacaklarından emindiler. Yaşadığı uzun yıllar boyunca kapısının eşiğinden dışarı hiç adım atmadı. Herkese uzattığı yardım elinin kaynağını kimse hiç ama hiçbir zaman öğrenemedi. N

Fransızcadan çeviren **Sertaç Canbolat**

DEMİR ÖZLÜ

Turnike

KENTİN BU ESKİ KESİMİNDE –KARAKÖY'DE– SADECE ESKİ İSTANBULLU-ların bildikleri bir geçit vardır. Arkadaki caddelere uzanan pasajlardan gelip de burada bir turnikeden, turnikenin başında bulunan adama 50 kuruş verdiniz mi, rıhtıma paralel genişce bir caddeye çıkarsınız. Orada gideceğiniz yere sizi ulaştırabilecek taşıtlara rastlayabilirsiniz.

Turnikeyi yöneten memur 50 kuruşu aldıktan sonra demir parmaklığı çevirdi. Akşam yemeği zamanı dostlarınıza vereceğiniz ziyafet için alışveriş yapmış, ama bu büyük, uzun koliyi kaldığınız lüks otele kadar götürecek olan uçağın bagajına vermiştiniz.

Siz tam turnikeyi terketmiş, caddedeki kaldırıma çıkmışken, elleri tanınmış mağazalardan yapılmış karton alışveriş çantalarıyla dolu, kilolu genç bir adam içeriye, pasajlara ulaşmak için turnikeye doğru adım attı. Şaşkınlıkla sarsıldınız: tıpkı Onat Kutlar'ın yüzü. Gövdesi çok şık, miflonlu, bej rengi trençkotla kaplıydı. İki eli de paketlerin doldurulduğu karton çantaların saplarını kavramıştı.

Onat Kutlar'ın ölmüş olduğunu biliyordunuz. Ama benzerlik bu kadar olamazdı ki! Evet gövde Onat'tan daha kiloluydu; ama geçen zamanla kilo alınamaz mıydı?

Bile bile, ama benzerliğin büyük çekimine kapılarak:

"Afedersiniz. Siz Onat Kutlar değil misiniz?" diye sormak zorunda kaldım. Adam bu soruyla çok karşılaşmış olmaktan gelen, belki de buna elindeki paketlerle turnikeden geçmenin vereceği sıkıntı da eklenen bir tavırla, yüzünü bana çevirmeden:

"Değilim," dedi. Durgundu. Dışarıya yansıyan pek bir kızgınlık da göstermedi.

"Ama bu soruyu size yönelten kimseler olmadı mı bu güne kadar?"

Bu defa karşılık vermekte acele etmedi adam. Yüzünü döndü:

"Oldu. Elbette oldu. Çok kişi bu soruyu sordu. Hatta bir defasında, Onat'ın ölmüş olduğunu bilen, sağlığında onu tanıyan bir kadın, sadece bu soruyu sormakla yetinmedi. Evine dönmekteymiş, akşam yemeği için de biraz alışveriş etmiş. Onunla evine gitmemiz, akşam yemeğini birlikte yememiz, Onat üzerine konuşmamızı sürdürmemiz konusunda çok direndi. Aldığı bir şişe pahalı şarabı da, alışveriş çantasından çıkararak gösterdi. Sanki Onat'ın yerini dolduracaktım. Onun bütün varlığı ile. Kuşkum yok: Ölmüşken de yaşıyor o."

Konuşmayı daha çok uzatmadım. Adam turnikeden geçmek için sabırsızlanıyordu. Pasajın içine doğru yürüdü. Doğru dürüst bir "eyvallah" da demedi. Yorgun gibiydi.

Bu kente bir edebiyat toplantısı için gelmiştik. Eski ülkemin nasıl olup da beni de ça-

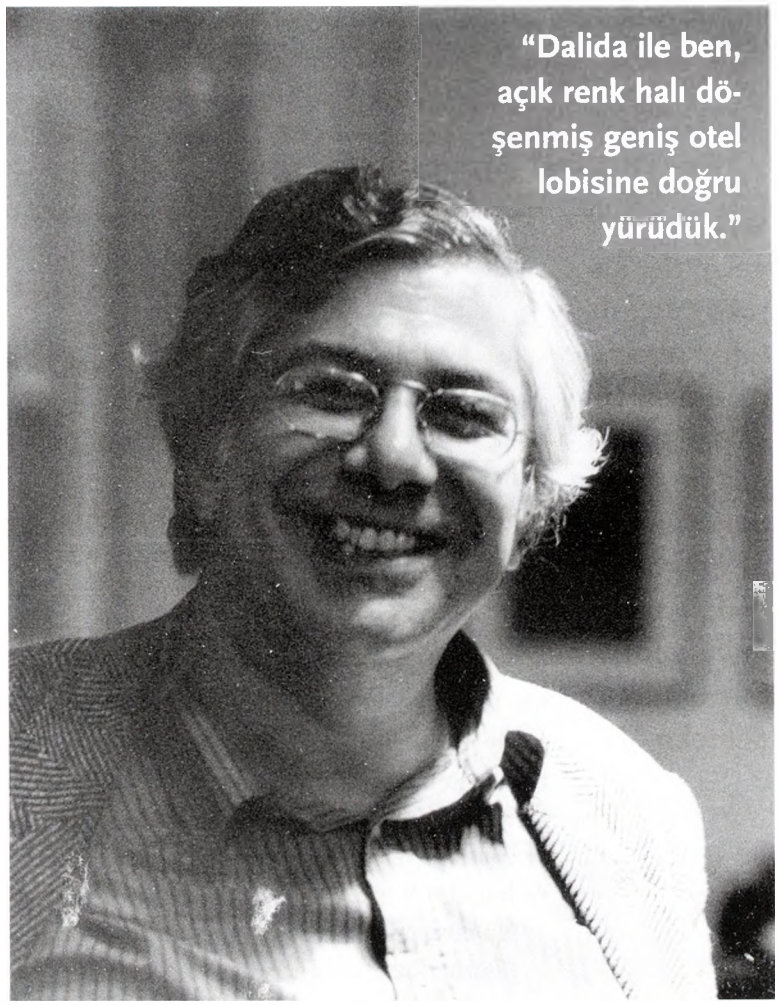
ğırmış olduğuna şaşmıştım. Ama pek az kişinin izlediği, koşanların da seslerini yükseltmeseler de yukarıdan atıp tuttuklarının belli olduğu toplantıda kendimi göstermek değildi amacım. Amacım yanlızca bugüne kadar pek de anladığımı sanmadığım, hep bir yanının eksik kaldığını düşündüğüm kanlıcanlı yaşamı bu serbest günlerde gözlemlemekti.

Uçak kaldığımız lüks otelin yanına inmiş, âdeta otel yapısıyla içiçe geçmiş gibiydi. Kimi havayolları reklamlarında olduğu gibi. Ama personeli tarafından da terkedilmişti. Bomboştu.

Dalida göründü. Çok güzel bir makyaj yapmıştı. Özellikle gözlerinin çevresini çok güzel boyamıştı. Yarı renkli gözlükleri vardı, kaskete benzeyen şapkası da başındaydı.

"Dalida," dedim. "Kimseyi bulamıyorum. Bagajdaki upuzun kolimizi nasıl alacağız?"

"Bak, burada bagajın altkapağı açıkmış gibi görünüyor."

"Dalida ile ben, açık renk halı döşenmiş geniş otel lobisine doğru yürüdük."

Uçağın bagajına elimi uzattım. Tam bu köşede bir paket vardı ama bizimki değildi. Onu yere koydum. Bizimkine benzeyen, ince, uzun, tahtadan bir kasa ile çevrelenmiş koliyi çektim çıkardım. Tıpkı bizim kolinin uzunluğundaydı. Ama başkasınındı. Benim üç dört kiloluk nefis bir bifteği yerleştirdiğim köşesinde geçirgen bir şeye sarılmış elektronik bir aygıt vardı. Çaresiz kaldığımı düşünüyordum ki, bize yardım edebileceğini sandığım genç otel personeli aklıma geldi. Otelin zemin katında, onları bulabileceğim yerde, bütün personelin duş yapmakta olduğunu gördüm. Beni otele gelişimde odama çıkarmış olan, edebiyat toplantısı için geldiğimi bilen Piccolo hemen havlusuna sarındı, giyinirken de bana bu konuyu merak etmememi, uçağa girebileceğini, benim kolimi de bularak odama ulaştırabileceğini söyledi.

"Nefis bir çocuk," dedi Dalida.

"Doğru."

Dalida ile ben, açık renk halı döşenmiş geniş otel lobisine doğru yürüdük. Bu loş ama ışıkların bilinçle yerleştirilmiş olduğu lobiyi yaklaşan çay saatine ya da otelden çıkıp başka lokallere, alışveriş merkezlerine ulaşmak isteyen şık giyimli insanlar doldurmuştu.

Aslında bu anlatı turnikenin yakınında karşılaşılan genç adamla başlamıyordu. Belki sonucu da bittiği yer olmayacak. Tersine, Dalida ile ulaştığımız lüks otelde başlıyordu:

Onat Kutlar'ın sevgili karısı Filiz, bu lüks otelin çok büyük bir cafe-bar'ı andıran geniş salonunun yöneticisi gibiydi; belki, sadece başdanışmanıydı.

Ben, her zamanki gibi, edebiyat toplantısının yapıldığı salonun kapısından bakmış, içeride beş-altı dinleyicinin olduğunu, kürsüde de yeni türemiş züppeleri andıran genç

bir yazarın konuştuğunu görmüştüm. O zaman bu toplantıya çağrılmış, benim gibi, birkaç kişi varsa bunun bize geçmişin bütün acılarına sırtını dönmüş olan (Artık kış mevsimindeki sonsuz Rus ovası, o ovadaki ıssız köylerde genel savaşta öldürülen günahsız insanlar, buzlu havada bir ipe asılmış gencecik kızlar, rüzgârın savurduğu kar anımsanmayacaktı. Gogol'ün betimlediği çamur içindeki tatsız köy yolları, kasabalar da) çağdaş ekonomik-toplumsal görüşlerin –biz dinlemesek de– propogandasını yapmak, beş-on gün için bize lüksün kapısını açarak düşüncelerimizi etkilemek olduğunu düşündüm. Seminerin yapıldığı salona girmeyerek doğruca kalabalık olan cafe-bar'a yöneldim.

"Kuşkusuz İstanbul'dan geçip de, Karaköy'de, rıhtımın arkasına düşen sokaklarla, o pek de geniş olmayan caddeleri görmemek, İstanbul'u görmemiş olmak demekti."

Biz kızlı erkekli geniş bir arkadaş topluluğu olduğumuzdan, biraz önce Dalida'nın tam yardımcı aradığım yerde belirmesi gibi, birbirimizden uzun zaman uzak kalsak da karşılaşınca kaldığımız yerden yaşamaya başlıyorduk. Onlar seminer için gelmemişlerdi ama buradaydılar.

Filiz bana kendi buluşu âdeta büyülü bir "enstalasyon"u göstermek istiyordu. Aslında düşünce (ya da kavram) basitti. Bizim arkadaşların genellikle orada oturmayı seçtikleri kapıya uzak olmayan bölümün önünde, cafe-bar kalabalığı içine doğru uzanan dar koridora Filiz doğal haliyle geliyor, fakat siz oturduğunuz yeri biraz sağa ya da sola doğru değiştirdiğinizde onu çok parlak, çok saydam bir camın ardında, günümüz kadın dergilerinin kapaklarında yeralan fotoğraflardaki gibi daha makyajlı, kıpırtısız bir duruş halinde görüyordunuz. Küçük yerdeğiştirmelerinizle size yansıyan parlaklık araya giriveren belli belirsiz o büyülü camlar aracılığıyla sağlanıyordu. Aslında araya giren camı görmek hemen hemen olanaksızdı. Bu aracı-geçirgen, o da çok güç olarak ancak sonradan farkedilir izlenimi veriyordu. Ama asıl şaşırtıcı olan bu camların gerçekten olmamasıydı. Büyü de buradaydı işte.

Bu enstalasyon gösterisinden sonra Filiz:

"Bütün kız arkadaşlarımızı buraya çağırıp, hepsini ayrı ayrı bu camların ardından göstereceğim," dedi.

"Çok, çok ileriye gitmiş bir 'kavramsal sanat' denemesi galiba bu," dedim.

"Öyle değil mi?"

"Öyle."

"Dijital denilen şeyin çok özel bir kullanımı olmasın?"

"Kuşkusuz öyle," dedi Filiz. "Maddi varlığı olmayan bir dijital."

"Penomatik ve dijital."

Aklımın alt-katmanlarında görünmezi görünür kılan Iraklı mutasavvıf Cüneyt'in derin mistik ustalığı geldi. Ama "derinlik" konusuyla ilgili bu anımsamayı konu ağırlaşmasın diye söylemedim. Günümüzde kalmak daha doğruydu. Ama gene de ileriye dönük fikir sürmek gereksinmesini duydum:

"Neden hepsi birden, bir show gibi görünmesin?" dedim. İmgelemimde UzakDoğu'da –Çin'de, Japonya'da, Hongkong'da– büyük, renkli, ipek bayraklarla gösteriler yapan topluluklar uçuştu. Sonuçta böyle bir arkadaş topluluğu değil miydik biz?

O gece benim verdiğim akşam yemeği bu çok geniş cafe-bar'ın her zaman oturmayı alışkanlık edindiğimiz bölümünde gerçekleşti. Çok da başarılı bir akşam yemeği oldu. Etler yarı-kanlı pişirilmişti. Şarap ve viski servisi de yeterince güçlüydü. Herkes neşe içinde aklına geleni anlattı. Ama gene de konuşmaların bir ekseni vardı. Espiriler uçuştu ve yerlerine kondu.

Salonun kalabalığı yerli yerindeydi. Bizim arkadaş topluluğunun bulunduğu yer de öyle. Yabancı ülkelerden gelmiş orta yaşlı züppe topluluklarından aşağı kalmıyorduk. Ne

de olsa bizim çocukların da bir görmüş geçirmişlikleri vardı. Belki de ötekilerden daha da fazla.

Kuşkusuz İstanbul'dan geçip de, Karaköy'de, rıhtımın arkasına düşen sokaklarla, o pek de geniş olmayan caddeleri görmemek, İstanbul'u görmemiş olmak demekti. Pasajlardan caddeye açılan turnikeden geçmemek de belki öyleydi. Bu mevsimde yağmur sık yağdığı için bu sokaklardaki kaldırım taşları arasında biraz ıslaklık, hafif bir çamur da vardır. Bu sokak zeminleri, bu zeminler üzerine yerleştirilmiş parkeler asıl İstanbul demektir. Diyeceğim İstanbul'u en çok duyuran şeylerdir bunlar. Kendine özgü rüzgârları gibi.

Günümüzde dünyanın bütün büyük kentlerine yayılmış olan lüks otellere de bir diyeceğim yok. Onlardan birinde bir arkadaş topluluğu ile değil de yalnız kalıyorsanız, yalnızlık içinde de oldukça rahat günler geçirebilirsiniz. Her istediğinizi de otelde bulmanız olasıdır.

Doğrusu uçaklar da giderek daha yakınımıza geliyor. Gündelik yaşamın bir parçası oldular. Büyük otellerin giriş kapılarına kadar yanaştıkları gibi, yakında apartman bloklarının arasındaki yollara da inebilecekler.

Enstalasyon (kavramsal sanat) son birkaç yıldır ilgi odağı olma niteliğini azaltmış görünse de, sanırım daha bir süre devam edecek. Kimi yerlerde atakta çünkü. N

TRACY CHEVALIER

Venüs'ün Doğuşu

BAZI ŞEYLER DEĞİŞMEDEN KALMALI. DEPREM VE ÖTEKİ SARSICI OLAYlarda bile alışılmış yaşam çizgisini sürdürmek için insanın bildik nesnelere ve düzenli olarak yapageldiği şeylere bağlı kalması önemlidir. Sharon'un kendisiyle ilgilenmesi için bekleme salonunda oturup bir derginin sayfalarını çevirirken Sylvia içinden bunları geçiriyor, buraya, hep aynı yere gelmemin nedeni bu diye düşünüyordu; ayaklarım yerde, kafam sakin.

Bir dergiye daha uzandı. Salondaki dergiler ortalıktan çekilmiş, boşanmış ya da hapse girmiş ünlülere ilişkin haberlerin yer aldığı buruşmuş, iki yıllık eskiler değil, parlak kapaklı, son moda tasarımları ve ünlüler hakkındaki dedikoduları içeren güncel sayılardı. Sharon'un güzellik salonunda Sylvia'nın hoşuna giden şeylerden biri de buydu. Üstelik oturduğu apartmanın köşesini döner dönmez ulaştığı bu yer taze ve iyimser bir duygu uyandırıyordu Sylvia'da. Sharon bakımlıydı; çok dikkat ederdi görünümüne. Boyalı saçları köklerinin açık rengini hiç göstermezdi. Ojeli ayak tırnakları çentiksizdi her zaman. Kendi gibi salonunu da bakımlı tutardı. Daha yeni badana yaptırmış, halısını ve mobilyalarını yenilemişti. Sylvia buraya her gelişinde belki bu kez ben de kendimi yenilerim, umutlarım tazelenir diye düşünürdü.

Sylvia bacak ve kaş ağdası için Sharon'un güzellik salonuna iki haftada bir geliyordu. On yıldan beri geldiğini de iyi biliyordu, çünkü ilk gelişi Richard'la evlenmeden bir hafta önceydi. Richard önermişti bacaklarına ağda yaptırmasını. "Sevgilim," demişti, "Barbados'a gittiğimizde bu işle uğraşmazsın, daha kolay olur senin için." Balayı için gitmişlerdi Barbados'a. Sylvia Küba veya Endonezya'yı önermiş, ama Richard Barbados'u seçmişti. Richard haklı çıkmıştı; Sharon'a gidişinden sonra balayında ağda işini düşünmek zorunda kalmamıştı Sylvia. Döndüklerinde Richard aynı konuda laf dokundurduğunda Sylvia Sharon'a bir kez daha gitmiş ve o zamandan bu yana iki haftada bir gelmeyi alışkanlık edinmişti. Bacak ağdasına kaş ağdasını eklemeyi de Richard'a borçluydu. Şakayla karışık, "Kaşları gür, şu Meksikalı kadın ressama benziyorsun," demişti Richard. Sylvia o kadın ressamın adını unutmuştu. Richard'a da soramazdı artık, çünkü yaşamından çıkmıştı o.

Sylvia duvardaki saate baktı. Sharon gecikmişti. Bekleme salonunun duvarlarını inceledi. Bir farklılık vardı salonda. Çuhaçiçeği sarısı duvarları ve benekli kumaşla kaplı mobilyalarıyla kuşkusuz eskisinden daha iyi görünüyordu, ama ona farklı gelen bunlar değildi. Bir şey eksikti, ne olduğunu bilemese de bir eksiklik vardı.

"Merhaba, şekerim," diyerek her zamanki neşesiyle içeri daldı Sharon. "Kusura bak-

ma, beklettim seni. Yeni bir müşteriyi solaryum için hazırlamakla meşguldüm. Nasılsın bakalım?"

"İyiyim, sağ ol," diye yanıtladı Sylvia. Hep aynı yanıtı verirdi. Richard onu terkettikten sonra bile 'İyiyim' demeyi sürdürmüştü. Sonunda Richard'la ayrıldıklarını Sharon'a söylemek için Sharon'un önünde masaya uzanmış, onun ağda şeritlerini bacaklarından sıyırdığı ânı beklemişti. O anda bu haberi sıkılı dişlerinin arasından fısıldayarak vermiş ve gözyaşları ağdalı yerlerin verdiği acıyla karışmıştı.

"Öyle mi? Çok üzüldüm," demişti Sharon. Sevecen ve bir anne gibi kucaklayıcı bir kadındı. Üzüncü de sizin hakkınızda hiçbir şey bilmeyen birininki gibi içtendi belki de. Sylvia, Sharon'u kendi arkadaşlarından daha sık gördüğü halde birbirlerinin soyadlarını bile bilmiyorlardı. İki haftada bir tekrarlanan on beş dakikalık ağda sırasında yaptıkları tatiller, hava, çevrede yeni açılan dükkânlar, Sylvia'nın yeni mutfağı ve Sharon'un bahçe mobilyaları gibi konularda sohbet ediyorlardı. Richard'la ayrıldıklarını (Richard'ın onu terk ettiğini itiraf etmeyi düşleyemezdi bile) Sharon'a söylemek, Richard'ın komşunun kedisini bahçeden kovmak için onun üstüne su dökmesi gibi konuştukları şeyler arasında Sylvia açısından en kişisel bilgi olmuştu. Hemen de uzaklaşmışlardı konudan.

Amerikalı yazar Tracy Chevalier, Peter Webber tarafından sinemaya uyarlanan *İnci Küpeli Kız* romanının da yazarı.

Sylvia Sharon'u izleyerek ağda odasına girdi. Alışık bir hareketle masaya uzandı. On yıldan sonra nasıl yapıldığını biliyordu artık. Sharon da onun yeni veya farklı bir şey isteyip istemediğini sormaz olmuştu. İlişkileri bildik bir düzene oturmuş sayılırdı.

Sharon ağda uygulamasına başlarken Sylvia, "Bekleme salonunun yeni badanası güzel olmuş," dedi. "Teşekkürler şekerim," diye yanıtladı Sharon, "daha güzel görünüyor, değil mi? Yenilenmesi iyi oldu." Ağda şeridini hızla sıyırdı. Daha az acı verirdi böyle yapınca.

Böylesi bir çabukluk Richard'a özgü bir davranış biçimi olmalıydı aslında. Sıkça gittiği jimnastik salonunda bir kadınla tanıştığını ve onun evine taşınmak istediğini söylediktan sonra bir saat içinde eşyalarını toplayarak çekip gitmişti. Kararını Sylvia'ya açıkladıktan sonra da sabırlı davranmış, hatta ona çay yapmış ve ağladığında mendil bile vermişti. Fakat Sylvia'nın sakinleşmesini beklerken bir yandan sakin bir tavırla eşyalarını toplamaktan geri kalmamıştı. Kapı Richard'ın arkasından kapandığında Sylvia Richard'ın dediklerini kavrayamamıştı daha. Her şey öyle çabuk olmuştu ki olaydan duyduğu acı ancak birkaç ay sonra kendini göstermişti. Richard arada bir boşanma işlemlerini görüşmek, banka hesabını kapatmak veya arabanın sigortasından Sylvia'nın adını sildirmek için te-

lefon ettiğinde Sylvia boğazında düğümlenen öfke nedeniyle konuşamamıştı bile. Sonraları telefonu açmak yerine otomatik yanıt servisini devreye sokmaya başlamış, Richard'ı geri aramaz olmuştu.

"Yeni mobilyalarını da beğendim," dedi Sylvia, Sharon'un becerikli ellerini izlerken. "Halıyı da."

"İndirimli satışlardan aldım. Şimdi yüzüstü dön de arka tarafa geçeyim."

"Bekleme salonunda bir farklılık yok mu?" diye sordu Sylvia. Yüzünü gömdüğü havludan dolayı sesi boğuk çıkıyordu. "Oradaki bir şeyi kaldırmış olabilir misin?"

"Bunu sorman ilginç," dedi Sharon bir şerit daha sıyırırken. Sylvia acıdan kasıldı. En duyarlı noktalara gelmişti sıra. "Daha bu sabah bir müşteri aynı şeyi sordu bana. Salon yenilenirken işçiler duvardaki resimlerden birini düşürmüştü. Çerçevenin camı kırılmış, resim de yırtılmıştı. Ben de onu atmak zorunda kaldım. Başka bir resim alıp asacaktım ama elim değmedi bir türlü."

"Hangi resimdi o?" Sylvia anımsamaya çalıştı, ama çıkaramadı.

"Büyük bir deniz kabuğunda duran çıplak bir kadın resmiydi."

"Anladım, Botticelli'nin tablosu." Deniz kabuğundan anımsamıştı Sylvia. Resimdeki kadın güzeldi, duruşundaki dinginlik karşısında Sylvia kadının o anda ne düşündüğünü merak etmişti. Kendisi böyle bir görünüme bürünmeyi bir türlü beceremiyordu. Richard bunun için birkaç kez uyarmıştı onu. "Kaşlarını böyle çatma, sevgilim; bu senin endişeli görünmene neden oluyor. Oysa endişelenmeni gerektiren hiçbir sorunun yok, öyle değil mi? Hem benim yanımdasın. Sakin görünmeye çalış, olur mu?"

Evet, demek ki kaşlarını çatması ve bacaklarını pürüzsüz tutması dışında endişelenecegi hiçbir şey yoktu. Bir isteği daha vardı Richard'ın: 38 bedende kalmasını istiyordu. Çocuk sahibi olmaya karşı çıkmasının nedenlerinden biri de buydu. Sylvia çocuk konusunu açtığında Richard, "Fakat, sevgilim, böyle çok mutlu değil miyiz?" derdi. "Bak, ne kadar mutluyuz, hiçbir sorunumuz yok. Hem şişmanlamak istemezsin, değil mi? Doğum yapan kadınlar kilo alır, bir de doğum sonrası kırışıklıklarını düşün; buna katlanamam doğrusu."

Böylece Sylvia'nın üstünde kafa yoracağı hiçbir sorun kalmıyordu, ama yine de Botticelli'nin tablosundaki kadının dingin haline bürünemiyordu bir türlü. "Nereden almıştın o resmi?" diye sordu Sharon'a.

"Yeğenim vermişti, nereden aldığını anımsamıyor. Duvardan indiğinden bu yana birçok müşteri sorduğuna göre resimdeki kadın çok tanınan biri olmalı. Burası bitti, şekerim. Kaşlarına geçelim mi?"

Bekleme salonunun duvarından indirildiğinden bu yana Sylvia o resmi sık sık düşünür olmuştu. Hatta bir keresinde salonda yangın çıktığını ve resmi kurtarmak için kendini ortaya attığını düşlemişti. Ama resim duvara çok sağlam tutturulduğundan yerinden çıkaramamıştı. Resmin ayrıntılarını anımsamaya çalıştı. Başkaları da vardı resimde, bundan emindi, fakat resimdeki yerlerini ve ne yaptıklarını anımsayamıyordu. Resmi defalarca gördüğü halde ayrıntılarını bu denli az anımsaması garip geliyordu ona. Anımsadığı bir şey vardı: Deniz kabuğunda duran kadının saçları kızıldı ve öyle uzundu ki gövdesinin alt kısımlarına dek iniyor ve oralarını örtüyordu. Oysa Sylvia'nın saçları kısa ve kahverengiydi. Her sabah yıkayıp elektrikli kurutucuyla kuruturdu saçlarını. Richard kısa saçtan hoşlanırdı. Tanışmalarından kısa bir süre sonra saçlarını kesmesi için yönlendirmişti onu. "Uzun saçla uğraşmak zor olmaz mı?" demişti: "Bakımı da zor olur; kısa saç kolay ve rahattır her zaman, ne dersin?" Doğruydu dedikleri; kısa saç daha şık duruyordu.

Sharon'un salonuna tekrar gittiğinde duvardaki boşluğun doldurulmuş olduğunu gör-

dü Sylvia. Turistik bir afişti bu. Tropik bir plajda el ele tutuşmuş yürüyen bir çift vardı resimde. Sharon işyerinin bitişiğindeki seyahat acentesinden almıştı onu. "Nasıl, ne sakin ve insanı dinlendiren bir havası var, değil mi?" dedi Sharon. "Şimdi orada olup da kumların ayaklarını okşamasını istemez miydin?"

Sylvia başını eğerek yanıtladı bu soruyu. Richard ile birlikte Batı Hint Adaları'nda geçirdikleri tatil günlerini düşünüyordu. Barbados'a ikinci gidişlerini de ("Yıldönümümüzü kutlamak için en iyi yer burası değil mi, sevgilim?"), bir de üst üste birkaç yaz gittikleri St. Lucia'daki tatil köyünü. Richard'ın dediğine göre her gelişlerinde neyle karşılaşacağını bilmek harika bir şeydi ("Yemin ederim, garson geçen yıldan anımsıyor ne içeceğimizi."). Endonezya veya Küba'ya hiç gitmemişlerdi. Sylvia öneride bulunduğunda, "Niçin oraya gitmek istiyorsun ki?" demişti Richard. "Orada sık sık elektrik kesintisi olduğunu bilmiyor musun? Güzel saçlarını kurutmak için saç kurutma makinesini kullanamayabilirsin. Böyle bir şeyin olmasını istemeyiz, değil mi?"

Bir cumartesi günü Sylvia otomobil dergilerine bakmak için yerel kitaplığa gitti. Richard oturdukları daireyi ona bırakmış, ama arabayı alıp götürmüştü. Sylvia daha küçük ve fazla gösterişli olmayan bir araba almak istiyordu. ("Büyük ve güvenli bir arabamız olmalı; içi geniş olmalı ki giysilerin kırışmasın, değil mi?")

Danışmaya gidip otomobil dergilerini nerede bulabileceğini sordu. Sarı saçları gözlerine düşen görevli genç kadın dergilerin sergilendiği köşeyi gösterip üstünde bir dizi kitabın durduğu el arabasına döndü. Sylvia bir an duraksadı. Görevli dönüp, "Bir şey mi vardı?" diye sordu.

Sylvia o âna dek soracağı başka bir şey olduğunun ayırdına varamamıştı. "Sanat tarihi bölümünüz var mı?"

Görevli eliyle kitap raflarından birini gösterdi. "Şu bölüme bir bakın, fakat fazla bir şey yok. Ne aramıştınız?"

"Bir resim, Botticelli'nin bir tablosu." Arkasında bekleyen biri olduğundan Sylvia telaşa kapılmıştı. Saçlarını kulaklarının arkasına itiştirerek, "Çok severim o resmi," dedi, "bende vardı, ama yitirdim; tekrar görmek istiyorum, umarım bulurum." Tutarsız davrandığı için kızdı kendi kendine.

"Bir dakika, bakayım, bir şey bulabilecek miyim," dedi görevli kız. Önündeki bilgisayara giriş yapıp bekledi. "Bizim burada Botticelli görünmüyor. Merkez şubemizde bir kitap var, ama şu an dışarıda. Oraya gidip istek kaydı yaptırmanız gerekiyor." Sonra Sylvia'nın arkasında bekleyen müşteriye çevirdi bakışlarını.

Sylvia gözlerinin yaşardığını duyumsadı. Mahcup bir tavırla, "Teşekkürler," dedi, "rahatsız ettiğim için özür dilerim." Sıradan çıkmak için dönüp adım attığında arkasında bekleyen kişiye tosladı. Kısa boylu, uzun gri saçlı ve kalın gözlüklü bir kadındı bu. Richard'ın şaka konusu yaptığı türden biriydi. Ona göre bu kadınlar tarot falı bakar ve tatil için Glastonbury'ye giderdi.

"Özür dilerim," diye mırıldandı Sylvia, "umarım sizi incit – "

Kadın Sylvia'nın sözlerini bölerek, "Konuşmanız ilgimi çekti," dedi, "belki yardımcı olabilirim. Bir Botticelli demiştiniz, değil mi? Nasıl bir tabloydu?"

"Bir kadın var," dedi Sylvia, duraksayarak.

"Vardır kuşkusuz. Ne yapıyor bu kadın?"

"Şey, çıplak bir kadın. Büyük bir deniz kabuğunun üzerinde ayakta duruyor." Bir an durup, "Uzun saçları var," diye ekledi. Saçlardan söz etmek tablodaki kadını daha saygıdeğer yapacakmış gibi söylemişti bunu.

Kadın gülümsedi. "*Venüs'ün Doğuşu* olmalı. Deniz kabuğundan belli. Böyle mi duru-

yor?" Kadın bir elini dolgun göğsüne, diğer elini kasıklarına götürdü, başını yana eğip ağırlığını bir bacağına verirken diğer bacağı ayrık duracak biçimde dizlerini birleştirdi.

Kadının gülünesi duruşu karşısında gülmek geldi Sylvia'nın içinden, üstelik herkesin ortasında. Fakat kadının verdiği poz çok tanıdık gelmişti. "Evet," dedi, "işte böyle."

"Çok güzeldir o tablo," dedi kadın, "Venüs denizden doğuyor, taptaze, dipdiri. Uffizi Müzesi'ndeki Botticelli salonunda sergileniyor. Birçok Botticelli tablosunu bir salonda görmek gülünç gelmişti bana. Oradayken hep gülmüştüm. Bekçiler aklımdan zorum olduğunu sanmıştı. Floransa'ya gitmiş miydiniz?"

Sylvia olumsuz anlamda başını salladı. İtalya Richard için gidilmeyecek yerlerden biriydi. "Fakat İtalyanca bilmiyoruz ki, nasıl dolaşırız orada? Hem sık sık makarna yemek –kilo alırsın, vücut hatların bozulur. Hayır, olmaz, İsveç veya Norveç daha uygun olur bizim için. Herkes İngilizce biliyor, havası da daha serin, İngiltere gibi, öyle değil mi, sevgilim?"

"Zaman ayırıp gitseniz iyi olur," dedi kadın, "harika bir yer. Hem çok beğendiğiniz bir tabloyu yerinde, tam karşınızda görmek bambaşka bir şey. Ne dersiniz?"

"Öyledir sanırım," diye mırıldandı Sylvia.

Eve döndüğünde Sylvia bilgisayarının başına geçip Botticelli ve Venüs bilgilerine ulaşmak için tuşlara bastı. Birkaç tuşlamadan sonra tablo ekrana geldi. Bekleme salonundan anımsadığı resmin aynısıydı. Uzun uzun baktı. Şimdi tekrar gördüğünde bütün ayrıntılar bir dostun yüzü gibi tanıdıklaşmıştı. Nasıl olmuş da unutabilmişti bu ayrıntıları? Kadının denizde yüzen bir deniz kabuğu üzerinde durduğunu ya da tablonun bir yanında havada asılı gibi duran iki meleğin güçlü üflemelerle oluşturdukları esintiyle kadının örtüsünü bedeninden sıyırmayı başardıklarını, örtünün bir ucunu yakalayan öteki yandaki kadının kabukta duran kadını beceriksizce örtmeye çalıştığını ve onun da örtüsüz kalıp bedeninin açığa çıkmasından pek de rahatsız olmamış göründüğünü. Kadın dolgun bedenini örtmek için pek çaba göstermiyordu aslında. En az 40, hatta 42 beden olmalıydı. Sylvia bu tabloya on yıldır bakıp durmuştu, ama biraz gülünç bulduğunu yeni fark etmişti. Gülümsemekten alamadı kendini. Aylardır bir gülümseme geçmemişti yüzünden; aylardır değil, yıllardır. Gözlerinin kararduğını duyumsadı. İyi ki oturur durumdaydı. Çalkantılı bir denizdeki küçük bir botta oturuyormuş gibi hafifçe başı dönmüştü.

"Ben makarnayı severim aslında," dedi birden. Richard gittiğinden beri haftada en az iki üç kez makarna yiyiyordu. Yalnız yaşayan biri için çabuk ve kolay bir yemekti makarna. Bu yüzden giysileri dar gelmeye başlamıştı. Yakında 40 beden giysiler alması gerekecekti.

Birkaç hafta sonra Sylvia ağda yaptırmak için gittiğinde Sharon onu görür görmez, "Bir değişiklik var sende," dedi, "iyice dinlenmiş gibi bir halin var. Bir yerlere mi gittin?"

"İtalya'ya," dedi Sylvia, gülümseyerek.

"İyi yapmışsın, çok sağlıklı görünüyorsun."

Sağlıklı sözcüğünü müşterilerinden birinin biraz kilo aldığını anıştırmak için kullanırdı Sharon. Bunu kendisi için kullandığını hiç işitmemişti Sylvia. "Gerçekten kendimi çok iyi hissediyorum," dedi. Sonra kartondan bir rulo kabı uzattı ona. "Dönüşte bir şey getirdim sana –buraya ait olan bir şey." N

İngilizceden çeviren **Haluk Erdemol**

Bijan Necdi

Benim Düğme Gözlerim

İRİ BİR KAFAM VAR. YÜZÜM DÜZ VE YANAKSIZ. DÜĞME GÖZLERİM VAR. Ayakta duramam. Biri yardım ederse yürüyebilirim yoksa butlarım kırılır da yüzüstü yere düşerim. Tüylerim tıpkı halı saçağı gibi. Fati'nin ağız kokusundan çok da hoşlanırım.

İşte ağzının sıcak kokusu yüzünden kendisini güldürür ve yüzümü onun gülüş sesine dayardım.

Fati babasıyla evden çıktığında beni pencere eteğine koyardı. Fati'nin benim kadife mavi gömleğim için el salladığı kalabalık sokağı görür görmez el ayağımın hareketsizliğini unuturdum.

Sanki pencere iple gökyüzünden asılıydı ve ben sokağın bu tarafından o tarafına binaların arasında sallanırdım.

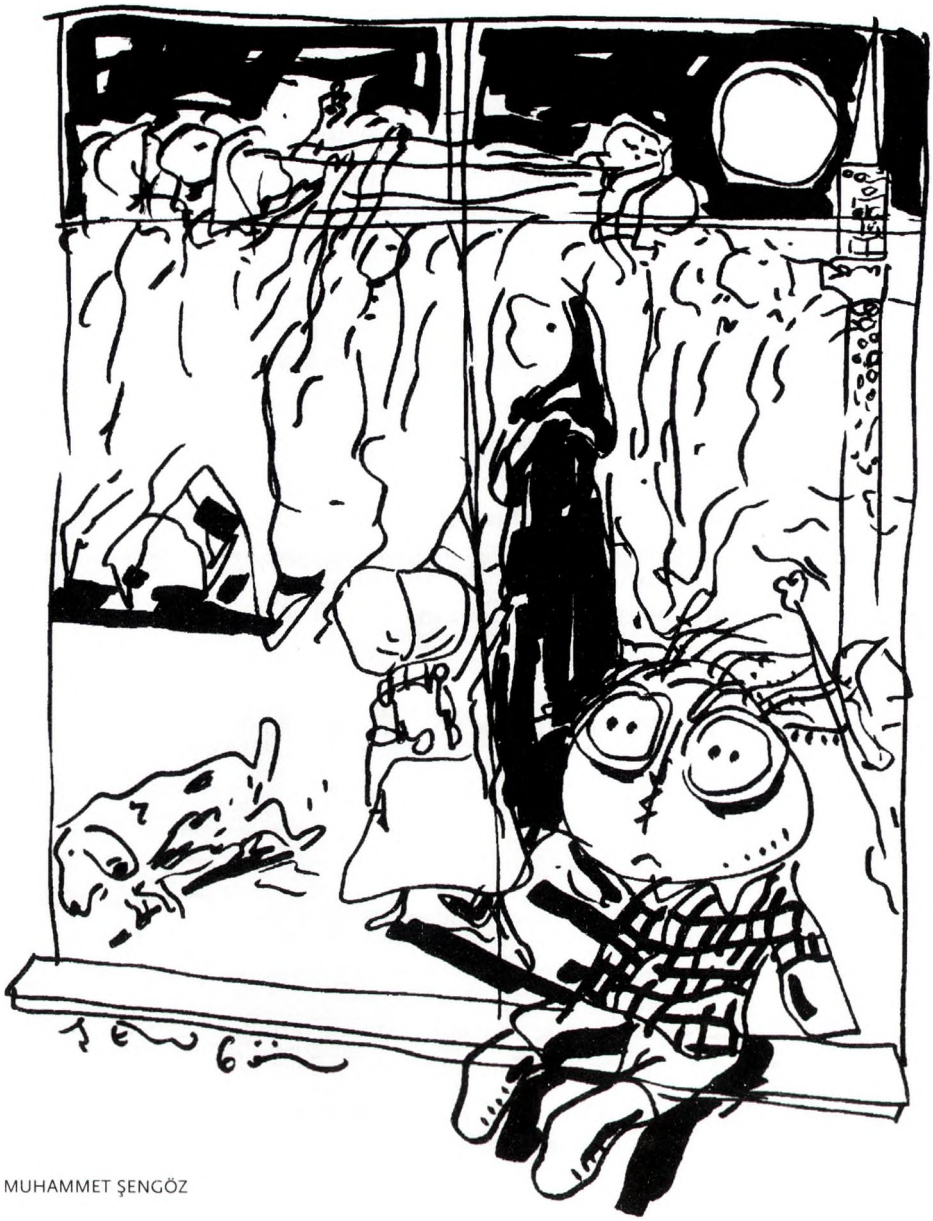
Bir gün aynı pencereden sokağa atıldım. Benimle birlikte pencere eteğindeki ayna da geldi. Tuğlalar da geldi. Fati'nin annesi de havayı yırtan o sesin içinde benimle birlikte odanın dışına atılmıştı. Hareketsiz düştüm kaldırımın üstüne. Fati'nin annesi benden biraz uzakta iki kere ayaklarını salladı ve sonra benimki gibi düğme gözlerle insanlara bakakaldı. Ama ben caminin minaresine baktım; yeşil boyunu uzatmıştı göğün ortasına ve ezan sesini bulutun sırtına sürüyordu.

Çevremde insanlar koşuyordu. Bir evin açık kapılarından duman dışarı çıkıyordu. Yanık şeker kokusu kaldırımdan geçiyordu. Dumanın arkasında bir hurma ağacı tutuşuyordu. Ölüleri omuzlarına almış salavat getirerek geçen insanlar, birkaç dakika önce pencerenin altından geçenlerden çok daha iriydi. Onların ayakları arasında Fati'nin ayakkabısı ve etli bacağını arıyordum. Minarenin çinileri o kadar mavi görünüyordu ki Fati'nin tuğlalar altında ezilip büzülmediğinden emin oldum. Çenem hâlâ onun burun suyundan ıslaktı. (Boynumu öperken burnunun suyu çeneme yayılırdı.)

Aynı günün günbatımına kadar Fati'den haber çıkmadı. İnsanların şehirden göçtükleri sonraki günlerdeyse yanımdan geçerek onun ağız kokusunu üstüme döken kimseyi görmedim. Şehir boşalır boşalmaz gözlerimi açıp kapatmadan başladım ağlamaya.

Fati'nin annesinin dikiş makinesinden gelen sesi özlemiştim. Doğduğum gün mutfak kızgın soğan kokuyordu. Rüzgâra dayanmış olan örtü odanın ortasına kadar geliyor ve kendi tor ayaklarını bana sürüyordu. Bense dişsiz olduğumu ve sonraları bir evin açık kapılarının yanına düşüp saatlerce, günlerce bir hurma ağacının yanmış dallarını seyretmek zorunda kalacağımı bilmiyordum.

Bijan Nejdi (1941-1997) İranlı yazar ve şair. Üniversitede matematik okudu. İran-Irak Savaşı'na katıldı. "Benim Düğme Gözlerim" öyküsünün de yer aldığı *The Leopards Who Have Run With Me* adlı öykü kitabı 1994 yılında yayımlandı ve İran'da yazılmış en iyi öykü kitaplarından biri olarak Gardoun ödülünü aldı.

MUHAMMET ŞENGÖZ

Bazen cumartesilerden birini görürdüm ki bir sokaktan çıkıp kayıyordu başka bir sokağın içine, orada akşamı buluyor ve hemen oradan çekip gidiyordu.

Aynı akşamüstlerinin birinde caddenin ortasına düşmüş ters bir yatağın arkasından bir köpek sol ayağını havada tutarak benim birkaç adım yakınıma kadar geldi. Ayağının pençesi dökülmüştü. Külrengi sağrısını benim karşımdaki duvara dayadı. Sol ayağını üstte tuttu ve yavaş yavaş uzaklaştı. Çok korkmuştum. Sabaha kadar kendimle konuştum.

Ertesi günlerde caddenin ıssızlığı canımı sıkıyordu. Biliyordum ki ellerim omuzlarımın yanına uzanmıştır ve gömleğimin mavisi günden güne solgunlaşıyor.

Bir gece saatlerce yağmur yağdı ve altımdaki yer çamurlu oldu. Yağmurun taneleri yüzüme sokuluyordu. Altımda su akmaya başladı. Kafamın içi ıslandı. Güneş doğunca da çok geç kurudum. Bir keresinde de hızlı bir rüzgâr esti ki ellerimden birisini salladı ve gölge parçasını bu kaldırımdan götürüp o kaldırımın üstüne döktü. Giderek çevremdeki bütün eşyaları tanıdım. Asfalt yerin üzerinde çekiyor ve kendi uzunluğunu meydanın üstüne eğiyordu. Genç bir erkek duvara yapıştırılmış olan bir kâğıtın ortasından gözlerini bana dikmişti. Kafam o kadar yerde kalmıştı ki köprünün altındaki ırmağın sesini duyabiliyordum. Hatta demirin geçiş sesini ilk kez sudan duydum. Uzun süreden sonra caddenin dibinden büyük bir demir parçasının ilerlemesini gördüm.

Onun yüzünde borumsu, uzun bir burun vardı. Demir ayakları yuvarlaktı ve yere iz bırakıyordu. Yüzümün yanından geçti. Arkasından şapkalarını kova gibi ellerinde tutan bir sürü insan geliyordu. Birbiriyle konuşmuyorlardı. Sadece demirin üstünde oturmuş birisi onlara doğru bağırıyordu. Lehçesi Fati'ninkinden değildi. Kararmış hurma ağacıyla kendisini seyrettiğimizi bilmiyordu. Yayanların arkasından iki kişi bir taht-ı revan getiriyordu.

Tahtın üstüne bir adam yüzükoyun düşmüştü. Caminin bahçesine gittiler, tahtı havuzun yanına koydular. Başlarını havuzun suyuna soktular, kendilerini ıslatıp serinlettiler. Oraya uzandılar. Sonra tahtı götürmeden uzaklaştılar. Yüzükoyun adam öylece kaldı. Bence yerin içine bakıyordu. Bazen onun da benim gibi giysilerinin altında dikiş makinesinin yanındaki bez parçalarından başka kemik falan olmadığını düşünüyorum. İnsanlar, yeniden bu şehre dönecekleri gün, mutlaka onu havuz duvarının yanından alır. Bunu söylüyorum ki benim nereye düşmüş olduğumu öğrenesin.

Sana diyorum, Fati! N

Farsçadan çeviren **Muhammed Emin Seyfiala**

Senem Dere için önce hikâye...

Dergilerde yayımlanan öykülerinizden sonra ilk öykü kitabınız *Hülya Saat* yayımlandı. Yayımlanma sürecinde güçlükler yaşadınız mı?

Bir kitap dosyası hazırlamadan önce edebiyat dergileri aracılığıyla okuyucuyla buluşmayı çok önemsedim. Açıkçası yayımlanma sürecinde çok güçlük yaşadığımı söyleyemem. Hikâyelerimin dergilerde yayımlanma süreci iki yıl kadar sürdü. Sonra bir gün sevgili Atilla Birkiye'den, özetle, hikâyelerimi beğendiğine ilişkin bir e-posta aldım. Dosya hazırlama ve kitaplaşma süreci de bu şekilde başlamış oldu. Bu beklenmedik desteğin önemini ve o andaki sevincimi anlatmak güç.

Yazma ve felsefe seminerleri yazar adaylarına katkıda bulunuyor mu?

Aslında, sürekli edebiyatla ve yazmakla ilgili olmakla birlikte Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'nın düzenlediği seminerlere katıldıktan sonra yazmaya yoğunlaşan biriyim. Katıldığım seminerlerin, yazmaya cesaret etmekle ilgili sıkıntılarımı aşmakta önemli katkıları olduğunu söyleyebilirim.

Öykülerinizin yazılma serüveni bu arada hangi yazarlar ve kitaplarla geçti?

Hikâye yazmaya başladıktan sonra, hikâye ve hikâyeciler konusunda ciddi bir okuma eksikliğim olduğunu fark ettim. Bu yüzden de hikâye okumalarım, geçmişle günümüz yazarları arasında mekik dokuyup durdu. Bu sorunun, hep eksik yanıtlanmaya mahkûm olduğunun bilincinde ve sıkıntısında olarak beni çok etkileyen isimlerden hemen aklıma gelenler: Sait Faik, Haldun Taner, Yusuf Atılgan, Bilge Karasu, Leyla Erbil, Orhan Duru, Orhan Kemal, Oğuz Atay, Adnan Özyalçıner, Erdal Öz, Tomris

Yazma cesaretini yazarlardan aldı.

Uyar, Hulki Aktunç, Ferid Edgü, Onat Kutlar, Latife Tekin, Cemil Kavukçu, Ayfer Tunç, Aslı Erdoğan, Sibel K. Türker, Barış Bıçakçı, Çehov, Hemingway, Poe, Bachmann, Cortazar, Buzatti, Dahl, Calvino, Sallinger, Mansfield, Oates...

Neler okuyor, neler yazıyorsunuz bu aralar?

Bu aralar Boris Vian'ın tiyatro oyunlarını, Isabel Allende'nin *Canım Sevgilim Ines*'ini ve Ingeborg Bachmann ile Paul Celan'ın birbirlerine yazdıkları mektuplardan oluşan *Kalp Zamanı* isimli kitapları okuyorum. Yine hikâyeler yazıyorum. Nesne-insan ilişkisi ve nesneleşmiş insanların konu edildiği hikâyeler etrafında dolanıyorum.

TARIK GÜNERSEL

Bir Putperestin Anıları

Kum fırtınası çıkmasa bari.
İşte gözüktü şeyhin misafirleri.
Şaman, Budist, Musevi, Hıristiyan...
Çeşitli görüşlerden, dinlerden bilgeler.
"Dinsiz bilge de var," dedi şeyhim,
"Beni sayarsan eğer."
Dairevi oturuldu. Tanışma sözleri.
"Her yolculuk bir başka sonsuzluk,"
dedi şeyh, davete icabet için teşekkürle.
"Dinlendik bile," dedi bilgeler. "Hoş yer."
"Şehir tuzak," dedi şeyh. "Vaha
halk ile devletten uzak."

Gözüm takıldı: "Kim şu kadın?"
"Rakkase."
Zaman geçiverdi sohbetle.
Hava serin, nispeten.
Ateş, derken. Musiki... Raks...
Gündüz derindi, gece daha derin.

Aşktan söz doğdu ikinci gün.
Şehvetten, sonra. Tuhaf bir hüzün.
Özdenetim zor. Hele yaşlı değilken.
Bilgeler bazı yönlerini çölde keşfediyor.

Ufkumuzda kervan belirdi
yedinci gece yaklaşırken.
"Ağırlayalım," dedi şeyh;
"Kureyşli Muhammed bu gelen."

Katıldı aramıza tüccar.
Nazik. Kırkına az kalmış.
Hayatın anlamına dair
bir düşünmedir almış.

"Zihin olimpiyatı bu," dedi şeyhim.
"Yarışmasız türünden."
Şaman doğaya değindi nitekim.
Süleyman'a atfedilen sözler:
"Alaycı ortamı karıştırır;
bilge öfke yatıştırır.
Ahmağa göre karşılık verme,
düzeyini düşürme; ama
uygun karşılık ver,
bilge sanmasın kendini."

Beğendi Budist: "Şöyle demiş Buda:
"Doğru konuş –incitmeden doğru söyle.
Doğru davran –zarar vermeden."

Söz aldı Hıristiyan bilge:
"İznik'te belirlenen *İncil*'den alıntı:
'Sunakta fark edersen
birini kırdığını,
adak dursun, git barış hemen,
sonra dön sun.
Nasıl mı davran? Sana
nasıl davranılmasını istiyorsan.'"

Kureyşli tüccarı övdü şeyhim:
"Abdullah oğlu Muhammed muteber.
Abdullah 'Allah'ın Kölesi' demek.
Araplar baş tanrıya 'Allah' der,
–El İlah kelimesinden.

Pek çoğu tanrılar evi Kâbe'ye gider;
yedi kere dönerler: Tavaf."
Söz aldı biri: "Çok-tanrı inancı zaaf."
"Neden?" dedi başkası. "Bazılarımız iyi bilir:
Tektanrıcılık baskıcı olabilir.
Bence tektanrıcı iki dindeki melekler
çoktanrılı dinlerden ekler."

"*Tevrat*'taki efsane doğruysa," dedi şeyhim,
"Allah dinlenmiş yedinci günde,
kutsayıp çalışılmayan zamanı; bence
asıl işe fırsatmış niyeti: Kendini tanı
–eleştirerek yaptıklarını."
Böyle türlü türlü sözler.
Derken musiki, rakkase, gözler...
Fısıldadı şeyh kulağıma:
"Konu çok ama
raks varken söz yok."

Bitti raks. Herkes dalgın, ben mahcup
–şarabı fazla kaçırmışım.
Şeyhim konu açtı: "Arabistan'da
zengine bir sürü zevce!..
Sınır getirse biri. Ama ner'de!
Dört kadın olsa bari –tek eş sınırı
ham hayalse."

Bir an baktım bakıyorlar laf edeyim diye,
Arap atasözü geldi aklıma:
"Bir kelime yetiyorsa
iki kelime kullanma."

Sabah Muhammed hediyeler sundu:
"Zengin bir akşamdı düşünme bâbında."
"Belki nispeten bilgiliyiz ama," dedi şeyhim,
"âlemlerin sonsuzluğu yanında
bir âlim de ümmidir daima.
Suskundunuz. Niçin?"
"Sözüm süzülmemiş, ondan."
Baktık arkasından.

Ertesi gün putumda çatlak görünce
belirttim Musevi'ye
hoşuna gider diye.
Gülümsedi nitekim:
"Puttan vazgeçsen?"
Güldüm: "Neden? Tanrı değil put, simge.
Yüce Meçhul dediğim şeyi belirten
sevdiğim bir nesne. Kime ne?
Hem, putsuz kimse var mıdır?
Farkında değildir sadece.
Put sayılmaz mı bir mekân da
kutsal sayılınca?"

O an
rakkase geçti yanımdan.
Gece
çadırıma geldi sessizce.
"Musiki de benim putum –güç veren."
Ruhlarımız konuştu bir süre.
"İlişkiden korkuyorum," dedi.
"Yorum... ister misin?" dedim.
"Yorar," deyip ekledi:
"Ya terk edersen babam gibi?"
Sonra her gece
bakıştık –suskun.
Putumu okşuyordu uzun uzun,
ben teninde, içinde, hayalen.

Üç gün sonra raks esnasında dedi ki şeyhim,
imalı:
"Seneca ne demiş, delikanlı,
'Şu anki hazların tadını elbette çıkar,
ama zarar görmeden gelecekteki hazlar.'"

Kırk gün kırk gece sürdü şölen.
Unutulmaz tadı.
Kum fırtınası çıkmadı ama
gönül fırtınası eksik olmadı.
Gerginlik arttı bilgeler arasında
rakslarla. Gerekçe teorik daima.
Açıkladı şeyhim: "Beklediğim gibi.
Gönül denen yerde
umman-ı arzunun yoktur dibi.
İnsanız, ne var?"
Bilgelerden susku –sonra kahkahalar.

Herkes herkesle zenginleşti.
Zihinler, ruhlar enginleştı.
Uğurlarken bilgeleri, şeyhim
Tibet'e davet edildi.

"Yol uzun," dedi raks ehli çadırımızda.
"Ne yazık ki seni benimsedim."

Doğan sözü boğmadım, söyledim:
"Kendimi seninsedim."
Fısıldadı: "Belki gelirsin Mekke'ye."
"Uzak ihtimal," dedim
belki sarılır diye.
Yola koyuldu.
Kadınları kim anlar ki? Varsa
Yüce Meçhul –belki.

Putumda gezinen ellerin hayali...
Kutsallaşan çadırıma geldi şeyhim akşam.
Zihnimi okumuş gibi
söz aktardı –yine Seneca'dan:
"Çok açıdan bakmalı her an.
Akıl yetmezse çözüm zaman."

Anıların raksıyla geçti bir süre.
Şeyhim öldü birdenbire.
Mekke'deyim –biçare.
Rakkase?..
Muhammed'i aradım nedense.
Dağa çıkmış, inzivada.
Tuhaf bir eğilim.
Hurma ve misvakla gittim:
"Bu yalnızlık neden?"
Gülümsedi: "Tek başımayım ama
yalnız değilim." N

Füruzan'ın 2010 Dünya Öykü Günü Bildirisi

Paleolitik çağlardan beri İspanya'daki Altemira mağaralarına çizilen av resminden bugüne insanlar öykülerini aktarıyor. Din öncesi Şaman törenlerinin büyüleyici doğa söylemi, İzmirli Homeros'un anlattıkları, Gılgameş, kanımca ilk gerçeküstü yazarlardan Evliya Çelebi'nin seyahatnameleri, masallar, söylenceler birbirlerine eklenerek çağlar boyu sürecek yolculuklarındalar.

İnsan sesini söze dönüştürdüğünden bu yana öyküsünü anlatıyor. Tabletlerde, papirüslerde, sonunda da sayfalarda tüm sesler yerini buluyor. Bu çabalar insanlığın kendisiyle karşılaşmasıydı. Toyluk dolu bu varoluş sorgulaması yazı yokken de vardı.

İnsanların ütopyasına ulaşma isteğindeki caymazlığı onun binlerce yıllık geçmiş kayıplarını araştırdığımızda ne denli erkenlere tarihlendiğini öğreniyoruz. Yirminci yüzyılın acılarla, kıyımlarla, adaletsizliklerle dolu zamanını sonlandırıp yirmi birinci yüzyılı iyileştirici bir beklentiyle karşıladık. Şölenler onuruna kadeh kaldırmalar... Oyalanma çabası daima geçici bir heves sevincini taşır. Hoş görülesi bir durum gibi algılansa da bu iyimser beklentilerimiz hızla geri tepti. Yeni yüzyıl da ardındaki gibi tüm olumsuzlukları aman vermeden taşıyor.

İşte tam burada öyküler yazılır, yazılmaktadır. Öykü inançtan değil, ütopyasından güç alır. Çünkü ütopya asla soyut bir kavram değildir. Toplumlar insanın değerini savunan başka bir hayatın özlemini taşıyorsa, erkin buyurganlığını eleştiriyorsa düzeni yenileme gücünü yitirmez. Ütopya tartışmaya, eleştirmeye açık bir olgu olarak aklımızı aydınlatmaktadır. Çok eski bir gelenekten uzanan öykünün günümüzde de atan canlı damarı durma güçlenecektir. Yineleyelim, ütopya bence soyut bir kavram değildir.

14 Şubat Dünya Öykü Günü'nü sevinçle kutluyoruz.

GIDE, OKUMA NOTLARI

Gide'in günlüğünün ilk cildi yarım yüzyılı kapsar, şanlı Pléiade dizisinin yaşayan bir yazardan seçtiği ilk kitaptır – yayınevinin, kurucularından birine tanıdığı ayrıcalık. (Burada gülümseyip geçiyorum.) Ayıklamış, budamış, kimi yan çıkmalarla ("Yapraklar") harmanlamış. XX. yüzyıl Batı Edebiyatı'nın en güçlü ayna-metinlerinin başında geliyor.

Enis Batur

Gide'in günlüğünün, 1927 yılına ayrılmış sayfalarını dikkatle okudum. Neden o yılı seçtiğim sır değil: 58 yaşında! Yaklaşık otuz sayfalık bir bölüm bu; iyi-kötü günlüğünün ortalamasını simgeleyen bir miktar. Böyle koyunca, geveze hiç sayılmaz, günlük yazarı olarak: 65 yıl, 2500 sayfa nedir ki?!

Böyle koymak yanıltıcı oysa. Sık ve uzun yolculukları olmuştur Gide'in; günlüğünden kopar genellikle, azımsanmayacak sayıda bağımsız kitap kurmuştur gezi izlenimleriyle. Asıl, mektuplarını hesaba katmak gerekir: Bugüne dek 21 cilt yazışma yayımlandı, binlerce sayfalık o toplamı düpedüz günlüğünü bütünlüyor diye düşünmek en doğrusu: Mektubat, eninde sonunda, güncenin gölgealtı.

Gide'in günlüğünün ilk cildi yarım yüzyılı kapsar, şanlı Pléiade dizisinin yaşayan bir yazardan seçtiği ilk kitaptır – yayınevinin, kurucularından birine tanıdığı ayrıcalık. (Burada gülümseyip geçiyorum.) Ayıklamış, budamış, kimi yan çıkmalarla ("Yapraklar") harmanlamış. Oturaklı bir bütünlük. XX. yüzyıl Batı Edebiyatı'nın en güçlü ayna-metinlerinin başında geliyor.

1927'ye, arkasında iki temel kitapla girer Gide: Hem *Si le Grain ne meurt*'ü, hem *Kalpazanlar*'ı yayımlamıştır. 6 Mart 1927'de şu cümleleri düşmüş defterine: "Çok fazla proje dolaşıyor kafamda. Ve tümünün birden üzerinde çalışma isteği içindeyim. Beynim hiç böylesine etkin olmadı. Ama ölüm düşüncesi bir an için bile terketmiyor beni. 'Korku' diye yazmıştım, 'korku' değil... ya da, düpedüz, kendi kendime borcumu ödeme vaktini bulamama korkusu."

Bu satırları gözlerim yuvalarından fırlayarak okudumsa, seksen yıl sonra, hemen hemen aynı kelimelere başvurarak aynı kaygıyı dile getirmekten yorgun düşmediğim için. Hiçbir dönemimde çok yakınım yazarlar arasında görmedim Gide'i; üzerimde pek bir etkisi olduğunu sanmıyorum. Gelgelelim, böyle bir çakışma olmuşsa, dipte kimi ortaklıklar barındığı söylenebilir de. Ne türden ortaklıklar? 'Birey duruşu'yla ilgili olanları mı? Bilemiyorum.

Çeyrek yüzyıl daha yaşadı Gide. O kadarını ummuş muydu, söylense o kadarına hem de nasıl razı olmaz mıydı? Ben, olur(d)um.

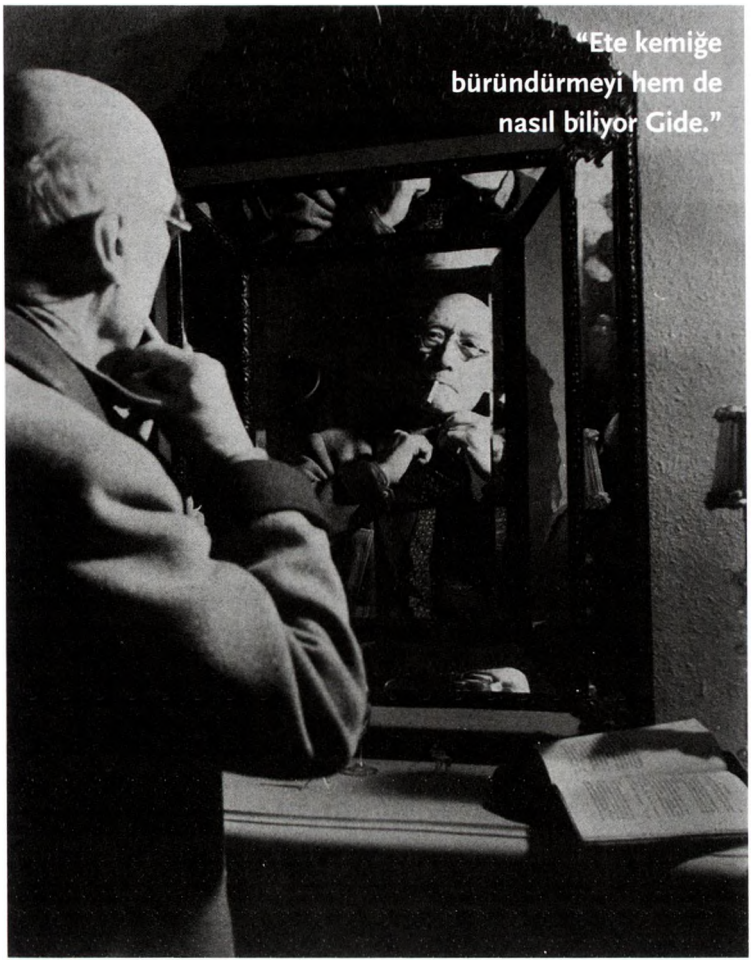
Öte yandan, çok da farkına varmaksızın, arasıra dönüyorum Gide'e, son yıllarda. 1976'da, *Kalpazanlar* üzerine bir deneme yazmıştım, birkaç yıl önce "üçüncü sayfa haberleri" çerçevesinde bir deneme daha yazdım. Son iki kitabını okudum bir ara, geçen yıl *Si le Grain*'i aldım Paris'te (oysa Pléiade cildi vardı İstanbul'daki kütüphanemde), aradığımı bulamadım: İlk, uzun bölümü sarmadı beni, anı yazımı bağlamında tekdüze ve sıkıcı bir yaklaşım gördüm orada; buna karşılık ikinci, kısa bölüm hayli etkileyiciydi, devamını neden getirmediğini anlayamadım.

Amansız eleştirilerle yüzleşmiş bir yazar Gide. Bakınca, 'yazar'dan çok 'figür'e yüklendikleri görülüyor: XIX. yüzyıla uygun bir bireyciliği XX. yüzyıla yakıştıramadıkları için, görünüşte, nefretle eğilmişler adama. Bunu yapanların ortaya koydukları yapıtların uçucu yanları açığa çıktı bugün, Gide'inkine uğramadan olmuyor oysa.

Sıkı bir kuşakmış, Mallarmé'nin çocukları: Valéry, Claudel, Pierre Louÿs, Gide, Roger Martin du Gard, başkaları. Hangisine dönülse, nektar yoğun.

***

Et nunc in manet te, Gide'in, eşinin ölümünün ardından kâğıda düştüğü bir itiraf metni. Okur önünde, özelin olabildiğince kurcalandığı, pek çok kişiyi yadırgatabilecek bir yaklaşım. Zaman, bu soydan rahatsızlık doğurucu özelliklerini törpülüyor yazınsal metinlerin. Ya-

Sıkı bir kuşakmış, Mallarmé'nin çocukları: Valéry, Claudel, Pierre Louÿs, Gide, Roger Martin du Gard, başkaları. Hangisine dönülse, nektar yoğun.

zılışından 60 yıl sonra, yazanı ve "konu"su biz doğmadan ölmüş bir kitap, iki kişiden çok iki kişi arasındaki durum nedeniyle ilgimizi çekiyor, Madeleine ve André umurumuzda değil artık.

Klasik bir canyoldaşlığı öyküsü yok burada; tam tersine, baştan uca çizgidışı bir ilişkinin tekyanlı sorgulaması karşımızdaki. Beyaz evlilik. Tek etmenin Gide'in eşcinselliği olmadığını biliyoruz, "küçük hanım"ın varlığı nedeniyle. Yanlışlığı çarçabuk anlaşılmış bir birliktelik, neden ömür boyu sürdürülmüş? Büyük olasılıkla, muhafazakâr, yer yer sofuluk sınırında dindar biri olmasaydı Madeleine, çok gecikmeden koparılabilirdi ipler. Gelgelelim, öyle olmamış, acılı bir hayat ekseninin ana çizgisi iki tarafı da bağlamış. Görünüşte suçlu, vicdan azabıyla tıkabasa dolu, yazar; bununla sınırlı kalmıyor sorgulaması, "yanlış eşi"nin karakter özelliklerinden hareketle öteki kefeye yükleniyor, hani bırakılsa, neredeyse aklayacak kendisini.

Günlükleri ve anı metinleri, Gide'in büyük yeryüzü hapishanesinde susuz biçimde, törekırıcı yanını ikide-bir vurgulayarak, özgürlüğün peşine takılışını odağa alıyor; Madeleine'e, zıt kutupta bir mahkûmiyeti yakıştırıyor: İnsafsız, bana kalırsa çirkin muhasebe.

Yazarınki şüphesiz dramatik. Madeleine'de, Yunan tragedyasının ezik, kahrolmuş bir figürü okunuyor.

Bir yandan yazık ki, bir yandan iyi ki: Sıkı bir metin bu. Biribirilerindeki yırtılışlarından çok Madeleine'in iç yırtılışının sızış biçimi etkiledi beni. Ete kemiğe büründürmeyi hem de nasıl biliyor Gide. Kendisini bir yarı iblis konumuna taşıdığını görmüş, bunu istemiştir, bana kalırsa. Derin başarısının bu noktada geçerlilik kazanması, çelişkili biçimde, içten olmadığının kanıtı da olabilir.

Karşımda olsaydı, bu son yargı üzerinden, şiddetli bir tartışmaya açılabilirdik, diye kuruyorum boşlukta. Orada, handiyse görüyorum, suratı asılıyor, ifadesi dibe çöküyor. Okur diyaloğu, bazen, böyledir.

***

Et nunc in manet te'yi bitirdiğimde Gide'in kitabın sonuna eklediği "candan günce"sini okumayı ertelemiştim. 1939' da yayımladığı *Günce*'den ayıklanmış, özelin özeli parçalar bunlar; şimdi asıl yerlerini buldular, *Günce*'nin yeni basımlarına eklendiler mi bilmiyorum, o dönemde ayırmış önce, Madeleine ölünce okurun önüne sürmüş.

Etik bağlamında, kanlı bıçaklı tartışmalara yol açabileceğini kestirmek güç değil candan güncenin _ bugün bile. Doğurduğu yankılardan haberim olmadı, ilgilenmiyorum da. 2009'da, uzaktan, okuyorum ve içim daralıyor. Kafam ikiye bölünüyor. Birinin tragedyası ötekisinin dramı olmuş. Ortalarında, sallanıyor insan. Gide, köhnemiş bir bireyci bir yanıyla; bir yanıylaysa, ondaki didikleyiciliğin çekici boyutu etkisini sürdürüyor hâlâ. Kaç çift böylesine bir cehennem çemberinden geçmiştir? Kadın-Erkek ilişkisinden fazla bir şey var işin içinde, burada: Eşcinsellik, dostluk, birliktelik denklemleri karmakarışık bir tablo oluşturuyor. İçtenlik bunun neresinde? Bu soruyu sorduran özelliği günlüğün merkezindeyse, bir yanlışlıktan dem vurulabilir sanırım.

Gide'in mektubatına dokunup geçtiydim. Candan *Günce*'ye mührünü vuran, yazarın en özlü yanını, çekirdeğini koyduğuna inandığı mektuplarını Madeleine'in yaktığını ona iletmesi. Bir hafta boyunca aralıksız ağla-

mış Gide. Ne bireycilikle, nergiz evresiyle, ne egosantrizmle açıklanabilecek, hepsini toplayan ve o toplamdan taşan bir aşırılık krizi. Opus Magnum'unu yitirmiş sanki. Öyle hissetmiş olabilir, günlükteki satırlar gene de irkiltici iticilikte.

O yitik, hayalet mektup cildi, beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Madeleine yakacağına korusaymış onları, yayımlansalarmış, merak edip edinmezdim Gide'in mektuplarını. Günlüğünü önemsiyorum Gide'in, büyük bir yakınlık duymamama karşın, insana. Arkasındaki Yazar'ın perde arkasına dönüp baktığım oluyor. Ama şu Candan Günce, yanılmıyorsam, 'bugüne dek okuduğum en itici sayfalar antoloji'mde seçkin bir köşeye yerleşti bile.

Soyunuyor, pekâlâ. Çıplaklık ille de güzel olacak diye bir kural yok, doğru. 'İnsana ait hiçbir şey yabancım değildir', tamam.

Bütün bunlardan öte bir durum görüyorum Candan Günce'de –belki adını sonra koyarım, belki koyamam.

***

Yitirilmiş ananın, babanın, çocuğun, kardeşin, eşin, dostun ardından yazılmış metinler, yakılmış ağıtlar, yaşamöykü denemeleri koskoca bir kütüphanenin raflarını doldurabilir. Kütüphanelerin, kitabevlerinin tematik biçimde düzenlenmemiş olmaları beni hep şaşırttı. Buna koşut olarak, yalnızca mektup kitaplarına, yalnızca günlüklere yönelmeyi seçmiş kitapçılara rastlanmamasına da hayıflanırım öteden beri. Kitapçı zengini şehirlerde bile yoktur böyle ayrıksı dükkânlar: Sözgelimi Paris'te ülke ve dil temelinde uzman kitapçılar (Village Voice, Libraire Polonaise, Portekiz kitabevi) sık karşımıza çıkar da, başka türden odaklaşmalar azın azıdır: Monsieur le Prince'deki sinema kitapçısı, Rue des Ecoles'daki psikanaliz kitabevi, Saint-Sulpice'deki fotoğraf kitabevi gibi kitabevlerinin sayısı artmalıydı.

Ne arıyorum şurada: Bir 'yakınları üzre metinler' kitabevi mi? Sanırım öyle. Daha çok ararım! Açılmış olsaydı, kepenk indirmekte gecikmezdi.

En azından, Üniversite yayınevleri o yola sapabilirlerdi pekâlâ. Turkuvaz'ın *Türkiye Üniversitelerinde Edebiyat Üzerine Tezler*'i yayımlaması ciddi bir kaynak-kitap kazandırdı örneğin. El altında böyle bir yayın bulunmasa, nereden bilebiliriz: 60 yılda, bütün üniversitelerimizde Orhan Veli üzerine 3, Elif Shafak üzerine 7 tez yapılmış olduğunu?

Et nunc in manet de düşündürdü bunları, sabah sabah. Hadi uzman kitabevleri rizikolu yatırım alanı, ya tematik kataloglar: Yapılamaz mıydı? En azından, Üniversite yayınevleri o yola sapabilirlerdi pekâlâ. Turkuvaz'ın *Türkiye Üniversitelerinde Edebiyat Üzerine Tezler*'i yayımlaması ciddi bir kaynak-kitap kazandırdı örneğin. El altında böyle bir yayın bulunmasa, nereden bilebiliriz: 60 yılda, bütün üniversitelerimizde Orhan Veli üzerine 3, Elif Shafak üzerine 7 tez yapılmış olduğunu?

İstatistik verilerden, döküm çalışmalarından yoksunuz. Onun için de, şu gözlemimin doğruluğunu eğriliğini tartamıyorum: Bizim edebiyatımızda, yitirilmiş yakına yönelen pek az metin (mi?) var. Selim İleri'nin *Annem İçin*'i ayarında, solukluluğunda ürünlerden sözediyorum, birkaç sayfalık yazılardan değil. 'Ana' konusunda görece bir varsıllıktan dem vurabiliriz, malum kutsal kapsamına giren bir konu. Dağlayıcı örnek sık çıkmıyor karşımıza, Selim'in ya da Kâmuran Şipal'in yazdıkları düzeyde. Saadet Altay'ın derlemesi (*Annemi Seviyorum*) gösteriyor: Cılız, derinlik boyutundan yoksun, duygusallıkla yaralı anı metinleri döşeniyor yazarlarımız.

Muhafazakârlığımızla açıklanabilir bu alandaki verimsizliğimiz: Özeldir, cümle âleme açamayız kapımızı. Ölüm ilanlarımızın dili doğrulamıyor bu gerekçeyi. Demek, asıl sorun tembellik. N

Kâğıt Gemiler

Murathan Mungan

Âşık yazı

Benim yazım âşıktır.

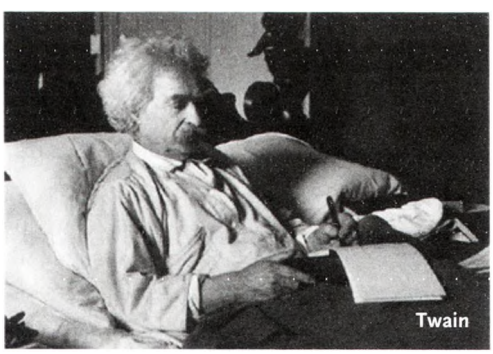
Yazı olarak varoluşuna, sözcüklere, kendine.

Benim zaman içinde geliştirdiğim farkındalığın mahcubiyetiyle yara almış narsizmim, onunkinin yanında hiç kalır. Aynasının daha uzun ömürlü olduğunu bildiğinden olsa gerek, bazen benim için üzüldüğünü düşünürüm onun. Belki de bu yüzden kitaptan kitaba akarak ömrüme yetişmeye çalışmaktadır. Ben gidersem yalnızca hatıralarıyla yaşamak zorunda kalacağını bilir.

Bireysellik karşıtlığı

"Hangi nedenle olursa olsun, bireyselliğini korumaya çalışan insanlara salt bu yüzden acı çektirmek bir ırkçılık çeşididir," diyor "Kadın" yazar, "Alman" yönetmen Doris Dörrie.

Bireysellik karşıtlığının gündelik hayatın ayrıntılarında pek çabuk bir ırkçılık çeşidi haline gelebildiğini en çok azınlıklar bilir. Duruma göre tırnak içine alınanlar.

Twain

Çığlık sahibi, sahibinin sesi

Mark Twain'ın şu sözü, her şeyi kendi anlatmaya hevesli, kahramanlarına hiç iş bırakmayan benbenci yazarların kulağına küpe olur mu dersiniz: "Yaşlı kadın çığlık atıyordu, deme. Getir onu, bırak çığlığı kendi atsın!"

Buradan yola çıkarak, kimi yazarların kitaplarında yer alan diyelim bir sokağın kederli görünüşünden, bir insanın hüznünden, "sokağın kederli bir görünüşü vardı" ya da "hüzünlü bir insandı" şeklinde yineleyip durdukları "bildiren cümlelerle" haberdar olmak yerine, bir sokağın kederini, bir insanın hüznünü kalem sahiplerinin canlandırabilme güçleriyle kendimiz görsek.

Emperyalizmin gagası

Geçmişi hatırlamak iyidir. Hatta ara sıra sistemli olarak geçmişi hatırlama alıştırmaları yapmak gerekir. Üstelik kültürel süreklilik zinciri yalnızca olumlu örneklerin güncellenen gündemi üzerinden ilerlemez; bu nedenle belleğin farklı yönlerden tazelenmesi gerekir.

70'li yıllarda yayımlanan bir dergiye bakıyorum: Emperyalizmin gagasını kırmak için yapılması gerekenler arasında "Shakespeare" adının Türkçe söylendiği gibi "Şekspir" olarak yazılmasını savunuyor. Bu adın İngilizce yazılması emperyalizmin mazlum halklara bir dayatmasıymış; yazılışıyla okunuşunun Türkçede farklı olması halkın kafasını karıştırmak içinmiş. Emperyalizmin gagasını kırmak ve onun oyunlarını boşa çıkarmak için, yabancı adları bundan böyle kendi dilimizde söylendiği gibi yazmalıymışız.

Şaka değil, bütün bunlar zamanında ummadığınız ya da "umduğunuz" kişiler tarafından ciddi ciddi yazılıp çizilmiş. Bununla da kalmamış, uygulandığı örnekler de çıkmış ortaya. 60'lı yıllarda yayımlanan Roger Garaudy'nin Mehmet H. Doğan çevirisi *Gerçeküstücülük Açısından Picasso* kitabının içinde yazarın adı Garodi diye yazılırken, kitap boyunca yazar ve şair adları Pikasso, Balzak, Alfred Jari, Sen-Jon Pers, Yung ve Şekspir biçiminde yazılır. Durumun vahametini kavra-

mak açısından bunu yaptığı sıralarda Mehmet H. Doğan'ın devrin rüzgârına kapılmış henüz yirmilerini süren çiçeği burnunda taze bir çevirmen olmadığını da belirtmek gerekir.

2009'da söylendiğinde belki birçok kişinin gülümseyerek karşılayacağı bu çeşit örneklerin tamamıyla geçmişte kaldığı söylenebilir mi peki, doğrusu bundan pek emin değilim; en azından bu zihniyetin günümüzde başka örneklerde saçaklanan uzantılarına bakmanın; buna yönelik bir dikkati saklı tutmanın gerektiği kanısındayım. Bugün artık kimse çıkıp bu çeşit çiğlikleri belki "bu görünürlükte" savunmuyor ama, aynı zihinsel işleyişin günümüzde daha sinsi örneklerle cisimleştiğini görmemiz gerekiyor. Özellikle yeni edinilmiş bilgi disiplinlerinden, düşünce akımlarından (diyelim feminizm, postmodernizm, yapısöküm, yapısalcılık vs), yola çıkarak çıkarsamalarda bulunan kimi metinlere baktığımızda, yukarıda andığım emperyalizmin gagasını kırmaya çalışan örnek kadar kaba değerlendirmelere, çözümlemelere rastlamak her zaman mümkün.

Yerli, yabancı dizilerin dramaturjik yapısına alıcı gözle bakıldığında, dizi filmlerin kaba morfolojisiyle XIX. yüzyılda temeli atılıp belli başlı örnekleri verilen "building roman" yapısı arasında yoğun benzerlikler görülür.

Başka gezegenin çocukları

Klaus Mann

Thomas Mann'ın oğlu, Heinrich Mann'ın yeğeni kendisi de yazar olan Klaus Mann, henüz 26 yaşındayken yazdığı erken anı kitabı *Çağının Çocuğu*'nda amcası Heinrich Mann'ın şu sözlerine yer verir: "... Biz insanlar, parçalanmış, yabancılaşmış bir gezegenin parçalarıyız. Yeryüzü bizim vatanımız değil. Onun üzerinde büyük bir susuzlukla vatanımızı arayarak yabancı gibi dolaşıyoruz."

William Butler Yeats'ten W.H. Auden'a, Jules Verne'den Philip K. Dick'e dünyada birçok şair ve yazarın öteki âlemlere, diğer varoluşlara karşı duydukları –geleneksel bir etiketlemeyle "metafizik" diye nitelendirilebilecek– ilgide zaman önceleyen ne denli erken görüş, duyuş, seziş, saptayış vardır. Bu gözle bakıldığında yazdıkları bambaşka bir niteliğe bürünür. Bir tür gaipten haber verme yeteneğine sahip şairleri, yazarları kendi aralarında akraba kılan şamanistik bir ruh özelliğidir bu.

Asıl Heidegger'den sonra metafiziğin nasıl anlam değiştirmiş olduğunu unutmamak gerektir.

Hele metafiziğin iyiden iyiye fiziğe yaklaştığı çağımızda.

Dizi film, "building" roman

Yerli, yabancı dizilerin dramaturjik yapısına alıcı gözle bakıldığında, dizi filmlerin kaba morfolojisiyle XIX. yüzyılda temeli atılıp belli başlı örnekleri verilen "building roman" yapısı arasında yoğun benzerlikler görülür. Her ikisinde de zamandizisel bir gelişim çizgisiyle dallanıp budaklanan olaylar, çoğu kez farklı kuşakları temsil eden çok sayıda karakterin başından geçen yan hikâyeciklerle zenginleşen panoramik bir yapı vardır. Olaylar ve kişiler arasında kurulan karşıtlıklar, çatışmalar, simetrik ya da asimetrik dengeler aynı "inşa anlayışı"nın ürünüdür.

Türlerin kendi içindeki evrimi kadar, ifade etmenin çeşitli biçimlerinin farklı disiplinlere nasıl yol göstermiş olduğunu izlemek ve bunun günümüzdeki geri dönüşlerini gözlemek, buradan kalkarak geleceğe yönelik tahminlerde bulunmak da ilginç olabiliyor.

Sıradanlık

Son dönem kimi kitap tanıtım ya da eleştiri yazılarında bir metne yaklaşım ölçütü olarak geliştirildiğini gözlediğim bir tutum var: Bir yazarın gündelik yaşama ilişkin sıradan olayları, durumları, hatta olaysızlığı aktarıyor olması başlı başına bir övgü ve alkış nedeni olabiliyor.

Sıradanlığın aktarımı tek başına bir yazınsal değer değildir oysa; bunun bir olgu olarak kurmaca metin içinde bir gösteren değeri kazanması gerekir. Her gün burun buruna geldiği rasgeleliğin okuru şaşırtması, günlük rutin içinde üzerinden atlayıp geçtiği ayrıntılar karşısında gözlerini yenilemesi, yaşamın karanlıkla ya da çiğ ışıkla üzerini örttüklerine yönelik farkındalık geliştirmesi için yazarın sıradanlık denilen şeye yazınsal bir gerçeklik,

nitelik ve derinlik kazandırması gerekir.

Nasıl bir metnin sıkıntıyı, boğuntuyu anlatması için ille de sıkıcı, boğucu olması gerekmiyorsa, sıradanlığı anlatması için de yavan ve alelade olması gerekmez. Sıradan algıların öncelikle öğrenmesi gereken şey kanımca budur.

Takıntının çocukluğu

Ingmar Bergman'ın özyaşamöyküsel kitabı *Pazar Çocuğu*'nu okurken, kendi çıkarsamaları doğrultusunda onun "anal saplantılı" bir kişilik olduğunu düşündürecek ipuçları sezdiğimi söyleyebilirim. Çocukluğuna ilişkin anımsadığı olaylarda anal göndermelerin bunca yer tutması, anlattığı dışkılama, yellenmeye ilişkin sahnelerdeki ayrıntı canlılığı, bu konuyu çocukluğun terbiye edilmemiş yıllarının arkasına sığınarak dillendirme isteği, hatta ifade düzeyinde yeniden yaşama ısrarı bana bunları düşündürdü.

Belki de kendileri ne denli büyüseler de takıntıları çocuk kalıyordur insanların. Yıllar sonra anılarını dillendirmek istediklerinde, yalnızca çocukluklarını değil, takıntılarının çocukluğunu da hatırlıyorlardır. Dipte, hep orada duranı.

Hesaplaşma sahneleri

Bergman'ın *Pazar Çocuğu* kitabının en güzel, en etkileyici bölümü, yıllar sonra babasıyla aralarında geçen konuşmaları anlattığı kitabın son sayfalarıdır. Yaşlı adam iyice ölüme yaklaşmıştır, günlerini ölmüş karısının bir zamanlar tuttuğu günlükleri okumakla geçirmektedir. Bergman, babasıyla aralarında geçen geçmişle hesaplaşma niteliğindeki konuşmaları yürek burkucu biçimde, "Bunu şimdi iki yaşlı beyfendi olarak konuşmamızın utanç verici olduğunu düşünüyorum. Ama aynı zamanda da gülünç de," diye nitelendirir.

Tuhaftır, aralarında doğrudan bir benzerlik olmamakla birlikte kitabın bu bölümü bana Bergman'ın *Güz Sonatı* filminde nice zaman sonra bir araya gelen ana-kızın hesaplaşmasının yer aldığı, sinema tarihine geçmiş o ünlü ve uzun sahneyi hatırlattı. Dediğim gibi bu iki sahne arasında birebir ilişki kurulamaz belki, ama gene de izlenim düzeyinde bir içerik ve izlek ortaklığı görülebilir; Bergman'ın anılarındaki baba-oğulun yerini filmde başka bir düzlemde ana-kız almış gibidir.

Ingrid Bergman ile Liv Ulmann'ın ana-kız oynadıkları *Güz Sonatı*'nda bir tiyatro oyunu havasında uzun bir sekans olarak yer alan bu sahne, Pedro Almodóvar'ı da etkilemiş, onun orijinal adı "Uzak Topuklar" olan *Yüksek Topuklar* filminde Marisa Parades ve Victoria Abril tarafından canlandırılan anayla kızın hesaplaşma sahnesine esin kaynağı olduğunu bizzat yönetmenin kendisi söylemiştir.

Benim 1984-85'te film senaryosu olarak yazdığım, zamanında filme çekilmeyen ama yıllar sonra kitap olarak yayımlanan *Başkasının Hayatı*'nda tek ve uzun bir sekans olarak tasarlanmış çocukluk yıllarından nice sonra bir araya gelen Handan ile Fatma'nın hesaplaşma sahnesinin de bana *Güz Sonatı*'nın bir esini olduğunu söylemeliyim. Hızlı tempoyla ilerleyen bir filmde birdenbire durup en az on beş dakika sürecek bir sekans ancak sıkı bir hesaplaşma sahnesi olabilirdi.

Bu yanıyla bakılacak olduğunda, yıllar önce İsveç'te yapılmış bir baba-oğul konuşmasının kişisel bir anı parçası olmaktan çıkarak çeşitli biçimler altında dünyayı dolaştığı düşünülebilir.

Sanat doğası gereği hayattan aldığını yeniden hayata verir. Nice hesaplaşmayla başkalarının hayatına hayat verir.

Deneme dili, roman dili

Murat Belge, Nesin Vakfı'nca yayımlanan *Edebiyat Yıllığı 1978* içinde yer alan, bir önceki yılın deneme alanındaki ürünlerini değerlendirdiği yazısının girişinde şunları söyler: "Yalnız edebiyat içindeki türlerin değil, bü-

Bergman, babasıyla konuşmalarını, "Bunu şimdi iki yaşlı beyfendi olarak konuşmamızın utanç verici olduğunu düşünüyorum. Ama aynı zamanda da gülünç de," diye nitelendirir.

"Deneme" türü üzerine yeterince düşünmüş bir yazarın, diyelim roman yazarken deneme ile kurduğu, kuracağı ilişkiyi hesaplamamış olması mümkün müdür?

tün güzel sanatların değişik dallarının birbirleriyle iç içe geçtikleri bir dönemde, deneme türünün kesin bir tanımını yapmak ve onu başka türlerden ayırmak güçleşiyor. Örneğin, öyle sanat eleştirisi yazıları var ki, pekâlâ deneme sayılabilir. Günlük, anı hatta mektup gibi edebiyatın yan türleri, özellikle de bu gibi yazıların ileride yayımlanabileceği bilinci işin içine karışınca, hemen deneme niteliği alabiliyorlar. Öte yandan denemenin kendisi de sırasında temel anlatı tekniklerine, hatta dramatik öğelere başvurabiliyor. Roman geleneğimizin iki ünlü, birbirine hiç benzemeyen eseri, Yakup Kadri'nin *Yaban*'ı ile Abdülhak Şinasi'nin *Fahim Bey ve Biz*'i, deneme türüne yakınlıkları açısından bakıldığında, neredeyse aynı teknikle yazılmış gibidirler. Bu romanlardan bazı bölümleri alıp bir denemeler derlemesine koysanız, sonuç hiç yadırgatıcı olmazdı."

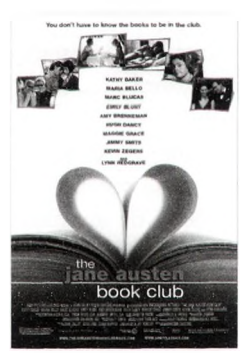
Bir yazın türü olarak denemenin, "edebiyat bilgileri vermek için yazılmış kitaplardaki klasik tanımların" çoktan dışına taştığı, içeriğinin ve tanımının bile yeniden yapılandırılmaya çalışıldığı günümüz edebiyatındaki türler arası akrabalıkları nasıl konumlayacağız peki? Diyelim, roman sanatında, deneme dili ve tekniklerinin olanaklarından yararlanmaya kalkışan yazarları ve yapıtlarını nasıl değerlendirmemiz gerekecek? Örneğin romanlarında deneme türünün söylem ve tekniğinden alabildiğine yararlanan Milan Kundera'nın özellikle yakın tarihli romanlarını bu durumda nereye koyacağız?

Yukarıda andığım yazısında Belge, "Edebiyatın zenginleşmesi demek, zaten, bir edebiyatçının amaçladığı hedefin karmaşıklığıyla orantılı olarak, bulunmuş tekniklerin yeni karışımlarını oluşturmak demek. Örneğin bir Rousseau *İtiraflar*'ını yazdıktan sonra, genel olarak edebiyat için yeni bir imkân doğmuştur artık," dedikten sonra bizden yerli bir örnek vererek "Bir romancı (*Yaban*'da olduğu gibi) dramatize bir roman kişisinin ağzından da, o kişiye uygun düşecek denemeler yazabilir," diyor. Bunların yanı sıra ayırıcı bir özellik olarak, denemeyi bir edebiyat türü olarak değil, bir söylem türü olarak tanımlamanın gereğinden dem vuruyor. Nasıl bilimsel bir söylem, felsefi bir söylem varsa, bir deneme söylemi de olduğuna dikkat çekiyor. "Deneme her türlü gerçekliği en dışsal gerçekliği bile içsel değer perspektifi içinde ele alan bir yazı türüdür." Mutlak bir kesinlik olarak alımlanmasa da, bilimsel söylem vargılarında bir tamamlanmışlık aşamasına tekabül ederken, denemenin "tartışmaya açık olan bilimsel hipotezin de öncesinde bir zihni arayışa tekabül ettiğini" belirtiyor. Bilimsel söylem, kavramlar; felsefi söylem, kategorilerle konuşurken, deneme ise daha çok hayat içinde çerçevelenen bir değer araştırmasıdır. Bireyüstü nesnel kategorilerle örülmeye çalışılan bilimsel ve felsefi söylemlerin tersine, deneme söylemi kişiselliği, dolayısıyla yazıda da üslubu önceler. Deneme başlı başına bir üsluptur.

Murat Belge'nin deneme türünün doğası üstüne belirleyici sözler ettiği bu yazının hâlâ eski dolgunluğunu koruduğunu düşünüyorum.

"Deneme" türü üzerine yeterince düşünmüş bir yazarın, diyelim roman yazarken deneme ile kurduğu, kuracağı ilişkiyi hesaplamamış olması mümkün müdür? *Yüksek Topuklar* romanımda yapmaya çalıştığım şeyi anlamayanların düştüğü tuzaklardan biri de buydu sanırım.

Klasikleri özlemek

Geçenlerde televizyon kanallarının birinde küçük ve sevimli bir film izledim, adı: *Jane Austen Kitap Kulübü*. Robin Swicord'un yönettiği 2007 yapımı bir film.

Filmlerin kendine özgü kışkırtıcı bir yanı, bir özendirme gücü olduğunu kim yadsıyabilir? En basitinden iyi bir aşk filmi kalbin arzularını yeniden hatırlatmaz mı insana? Bekleyen, askıya alınmış ya da vaktinden evvel söndürülmüş arzularını...

Hele benim gibi yaşama iştahı güçlü insanlar için bu çeşit kışkırtıcı filmler pimi çekilmiş bomba gibidir. Stephen Frears'ın Nick Hornby'nin romanından uyarlanan, konusu eski plaklar satan bir mağazada geçen *High Fidelity* filminden sonra koşa koşa Atlas Pasajı'na gidip birkaç plak aldığımı, Lasse Hallström'ün *Çikolata*'sını seyrettiğimde sinema-

dan çıkar çıkmaz İnci Pastanesi'nde çikolataya bulandığımı söylememe gerek yok sanırım.

Sinema tarihinde ne yazık ki örneklerine fazla rastlamamakla birlikte kitap tutkusunu, kütüphaneyi, sahafları eksen alan her film beni yeniden kitaba kışkırtır. Yeniyetmelik ve gençlik yıllarımda kitap, benim kuşağımın meraklı gençleri için başlı başına bir adrenalin kaynağıydı. Bir kitabın varlığı sahiden heyecanlandırırdı bizi. Gördüğüm, izlediğim kadarıyla şimdilerde çabuk ulaşılabilir bir tüketim nesnesi, diğer seçenekler arasında herhangi bir tercih nedeni yalnızca.

Her biri içinde bulunduğu kişisel çıkmazla boğuştuğu sırada bir araya gelen ve Jane Austen romanlarına sardıran kadınları anlatıyor *Jane Austen Kitap Kulübü*. Her hafta onun bir romanını okumayı kararlaştırıyorlar. Kendi aralarında düzenli olarak yaptıkları toplantılarda içlerinden biri kendine uygun gördüğü romanın sunumunu yapıyor diğerlerine; kitabın kahramanlarını, edimlerini, olayların gidişini tartışıyorlar. Bu sırada romandaki kimi durumlarla film kişilerinin başına gelenler arasında çeşitli benzerlikler gelişmeye başlıyor. Böylelikle romanın hayata, hayatın romana dönüşmesinin döngüsü, Jane Austen romanlarına uygun bir tarzda bir kez daha kat edilmiş oluyor.

Yıllardır Jane Austen okumadığımı hatırladım. Filmden sonra imrendim. Onun çok önceleri okuyup haliyle unutmuş olduğum bir romanının yerine, hiç okumadığım bir kitabını okumaya karar verdim ve ölmeden önce tamamladığı son romanı *İkna*'ya başladım. Bitirdiğimde yıkanmış gibiydim. Klasik roman okumayı ne kadar özlemiş olduğumu fark ettim. Son yılların çoğu dil ve kurgu oyunlarına boğulmuş, gönderme katmanlarıyla yüklü modern, postmodern kurmacalarından sonra klasik romanın sakin, duru, yalın evreninde gezinmek bana iyi geldi. *İkna*, Austen'ın en güçlü yapıtlarından biri değil, ama gene de yazarın bir büyük roman geleneğinin dönemecinde nasıl durduğunun geçerliliğini koruyan kanıtı.

Bütün bunlardan sonra kitaplar, yazarlar, kitaplıklar, sahaflar üzerine daha çok film yapılmasının gerektiğini, ülkemizin çeşitli kentlerinde insanların kitaplar etrafında toplaşıp kulüpler kurmasının yararlı olacağını, okur olarak da yazar olarak da hepimizin daha sık geriye dönüp klasikleri okumamız gerektiğini düşündüm. N

MURAT MENTEŞ

"ROMAN bizi kral dairesine çıkarır."

"Cüneyt Arkın film çevirir, Gencebay şarkı söyler ve ben roman yazarım!"

Büyük ilgi gören *Dublörün Dilemması*'yla rüştünü ispatlayan, 2009'un sonunda yayımlanan ikinci romanı *Korkma Ben Varım* ile daha geniş bir okur çevresinin ilgisini toplayan Murat Menteş.

TUĞBA ERİŞ
Fotoğraflar AYDIN ÇETİNBOSTANOĞLU

Romanın birçok tanımı var. Siz hangilerini ilginç buluyorsunuz?

Alper Canıgüz, "Roman, kızları ağlatma, erkekleri güldürme sanatıdır" diyor. Mikhail Bakhtin romanı edebi türlerin bir toplamı olarak tanımlıyor. Romanın henüz oluşumunu sürdürdüğünden, tamamlanmamış bir tür olduğundan bahsediyor. Bakhtin bunları 1980'lerde yazmış. E.M. Forster, "Her romancı romanı yeniden icat eder" demiş. Bu üç tanım birbirini bütünlüyor bence.

Romanı siz nasıl tanımlarsınız?

Size küçük bir hikâye anlatayım. Ormanda gezinen bir adamı, bir kaplan kovalamaya başlamış. Adam kaçmış ve bir uçurumun kıyısına gelmiş. Bakmış ki az aşağıda bir dal parçası var. İnip o dala tutunmuş. Kaplan tepesinde belirmiş. Uçurumun dibinde de bir kaplan, adamı gözlemekteymiş. O esnada iki fare, adamın tutunduğu dalın kökünü kemirmeye başlamış. Adam bir de bakmış, tutunduğu dalın ucunda iki tane erik var. Uzanıp o erikleri koparmış ve yemiş. Bu erikler, hayatında yediği en leziz meyvelermiş... Bence roman, bu hikâyedeki eriklerdir.

Yani roman tehlikenin ortasında beliren hoş bir sürpriz mi?

Daha geniş bir çerçevede düşünmek lazım. Roman kaosun ortasında aniden kapıları açılan ve bizi kral dairesine çıkaran bir asansör.

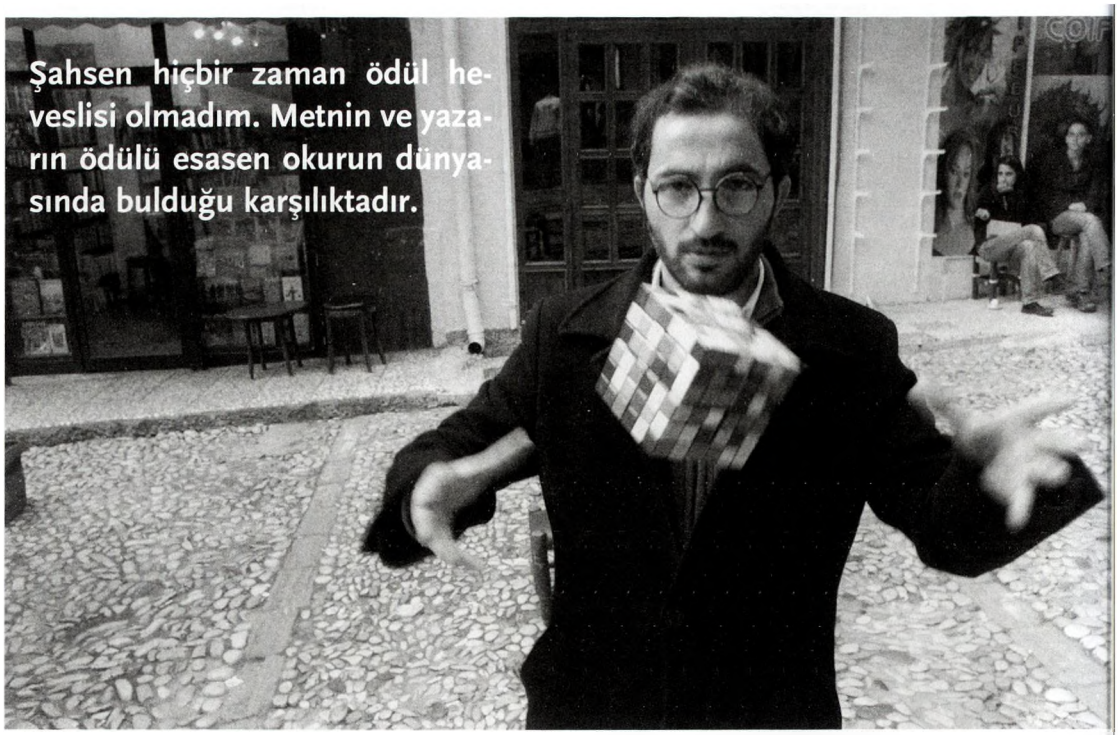
"Sağlam bir edebiyat donatımı, bize insanların ruhunu sezme, insanlığımıza hâkim olma, sahip çıkma gücü verir. Birbirimizi hakikaten tanımamız, sahiden anlamamız, derinden kavramamız edebiyat sayesindedir," diyor Fu'nun dostu yazar Aziz İstanbul. Siz de böyle mi düşünüyorsunuz?

Aşağı yukarı. Edebiyat bilgisi, görgüsü, terbiyesi edinmeden derinlikli düşüncelere ve ifadelere ulaşamayız. Bu anlamda edebiyat bizi cehaletten ve aptallıktan kurtarır.

***Uykusuz* çizerlerinden Ersin Karabulut ile çalışmışsınız. Romanın bir bölümü çizgi roman tekniğiyle hazırlanmış. Niçin böyle bir şey yaptınız? O bölüm de metin olarak yer alsaydı, ne eksik olurdu? Çizgilerin romana katkısı ne?**

Ersin Karabulut'a hayranım. Onunla birlikte edebiyat tarihinde, büyük konuşmayayım, en azından Türk edebiyat tarihinde bir ilke

Ersin Karabulut'a hayranım. Onunla birlikte Türk edebiyat tarihinde bir ilke imza atmak iyi olur diye düşündüm.

imza atmak iyi olur diye düşündüm. *Alice Harikalar Diyarında*'da şöyle denir: "İçinde resim ve konuşma olmayan bir kitap ne işe yarar ki?" Şaka bir yana, bizimki bir deneydi, fakat yapmaktan sevinç duyduğumuz bir deneydi. Bunun roman ya da çizgi roman adına özel bir getirisi olur mu, onu biz de merak ediyoruz.

Türkiye Yazarlar Birliği, 2009 Roman Ödülü'nü aldınız. Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği de *Korkma Ben Varım*'ı yılın romanı seçti. Bu ödüller ve genel olarak ödül olgusu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben bu ödülleri kazanabilmek için herhangi bir yarışmaya katılmadım, müracaatta bulunmadım. Şahsen hiçbir zaman ödül heveslisi olmadım. Metnin ve yazarın ödülü esasen okurun dünyasında bulduğu karşılıktadır. Benim bildiğim, uzlaşmacılar yaşarken, muhalifler öldükten sonra ödüllendirilir.

Ödülleri ret mi edeceksiniz?

Hayır. Bu ödülleri bir selamı alır gibi alacağım.

İlk kitabınız, *Kuzgun'un Gölgesi*, şiir kitabı. Şiir yazmayı sürdürüyor musunuz?

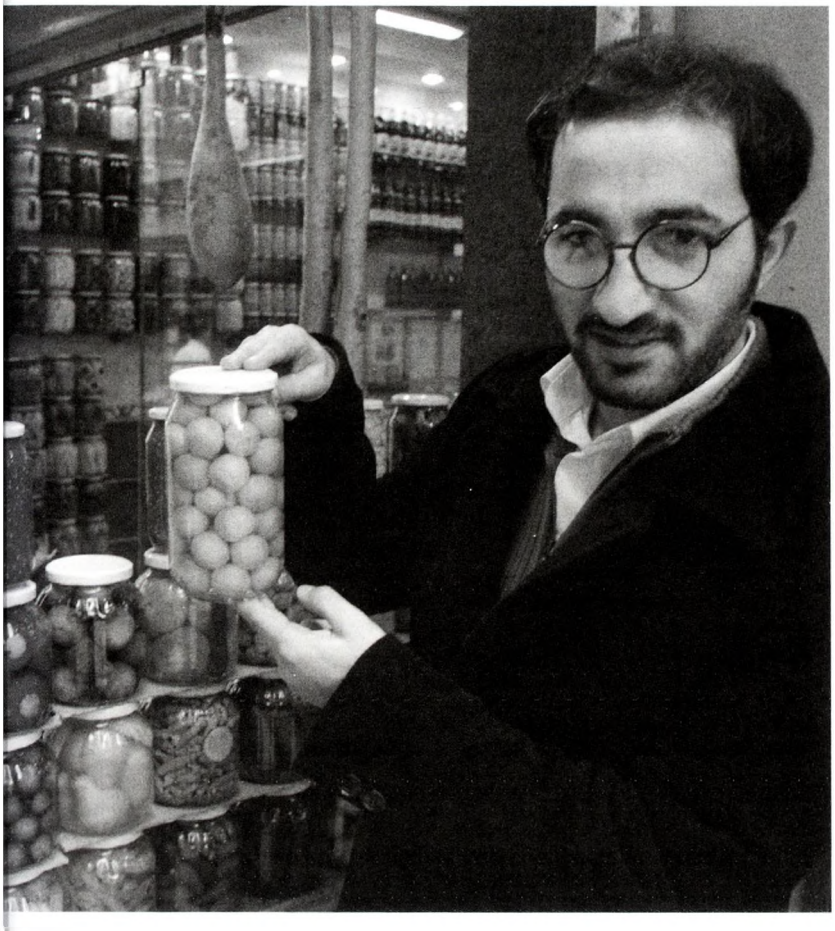
Nadiren şiir yazıyorum. Bizim en eski, en köklü sanatımız şiir. Çok büyük şairlerimiz var. Nefi, Dadaloğlu, Ziya Paşa, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Ülkü Tamer... Dolayısıyla şiirde iddialı olmak, üstün bir zekâ, müthiş bir yetenek gerektiriyor. "Türk şiiri bensiz de idare edebilir," diye düşünüyorum. Bununla birlikte, kendimce yayımlanmaya, okunmaya değer saydığım şiirlerimden oluşan Garantı Karantina adlı küçük bir şiir kitabı yayımlayacağım.

Şiirde iddialı değilsiniz, peki romanda?

Romanda iddialıyım. Şöyle söyleyeyim: Cüneyt Arkın film çevirir, Gencebay şarkı söyler ve ben roman yazarım! (Gülüyor.)

Gerçekten romanlarınızın Cüneyt Arkın filmleri ve Orhan Gencebay şarkılarıyla ilişkisi var mı? Romanlarınızda her iki adı da andınız...

Tabii ki şaka yapıyorum. Elmalarla meteorları toplamak gibi bir şey olar benim Cüneyt Arkın ve Orhan Gencebay'a göre hiza almam. Cüneyt Arkın ve Orhan Gencebay, çocuklu-

ğumda tanıdığım sanatçılardır. İlk gençlik yıllarımda, Yeşilçam'ı, Cüneyt Arkın'ı unuttum gitti. Tarkovski, Bergman, Coppola, Jarmush gibi yönetmenlerin filmlerini seyreder oldum. Klasik batı müziği ve rock dinlemeye başladım. Fakat yirmi beş yaşımdan sonra Cüneyt Arkın ve Orhan Gencebay'ın özellikle 1960'lar ve 1970'ler boyunca ne kadar muhteşem ve benzersiz bir etki uyandırdıklarını, bunun da keşfedilmeye değer bir yönü olduğunu fark ettim.

Merak ettim, artık Bergman sineması ya da klasik batı müziğiyle ilginiz yok mu?

Elbette var. Mahler'le selamı kesmedim, Kubrick'e muhabbetim baki. Beri tarafta, edebiyat esasen yazıldığı dile, o dilin konuşulduğu ülkeye aittir. Hakiki kazancımız, bizim emeğimizin semeresidir. Diğer milletlere de bize ait olmayan, bizzat üretmediğimiz bir şeyi ikram edemeyiz. Alman'a Rilke, Fransız'a Voltaire, tereciye tere... olmaz yani.

Romanlarınız çok satan listelerinde görünüyor. Popülerleşmek gibi bir hedefiniz var mıydı?

Çok satsın niyetiyle yazıyor olsaydım, inanın daha fazla sayıda insanın ilgisini çekecek konular bulmakta hiç ama hiç zorlanmazdım. Yazarken de aklıma sansasyonel hikâyeler geliyor zaten. O sulara girmiyorum.

Edebi metne ulvi bir değer mi atfediyorsunuz?

Değer atfettiğim kesin, fakat ulvilikle ilgisi yok. Sanat, ulvi olanla bağ kuracak seviyeye ulaşmak için yürütülen bir çabadır. Edebiyatçıysan, edebiyat okuruysan güzel dua edersin. Edebiyatın ahlaki bir yönü, edebi eseri kutsamamayı da gerektirir.

Edebi değeri yüksek bir metin ortaya koymanın sizce temel şartı nedir?

Yazarken kendinizi aşmaya çalışırsınız. Paradoksal olarak, tırmanamayacağı yüksekliğe çıkan, inemeyeceği derinliğe ulaşan kişiye yazar denir. Buna mukabil, okumak da esasen yazarın maksatlarını, yönelişini aşarak yaptığımız bir iştir. İyi okur, yazarın söylemediği, kastetmediği fikirlere de varır. Edebiyat böyle ilerler: Yazar kendinin, okur ise metnin ötesine geçer.

***Korkma Ben Varım*'da dört ana karakter var: Fu, Gıcırbey, Şebnem ve Hayati Tehlike. Asıl kahramanı romanın sonun bölümünde ortaya çıkarıyorsunuz. Başlangıçta kahraman olarak sunduğunuz karakterleri sonradan hikâyenin yan unsurları haline getiriyorsunuz âdeta. Niçin böyle bir anlatımı tercih ettiniz?**

Bana göre aydınlanma hiç bilmediğimiz bir konuda bilgi edinmekten ziyade, bildiğimizi zannettiğimiz bir konuda fikrimizin değişmesiyle gerçekleşir. Mesela, "Reklamın iyisi kötüsü olmaz" diye düşünebilirsiniz. Fakat günün birinde reklamın kötü bir şey olduğu fikrine varırsanız, işte bu güçlü bir zihinsel berraklık doğurur. *Korkma Ben Varım*'da okurlara bu tür bir zihin durumu yaşatmayı gözettim. Fu çok ilginç bir karakter. Gıcırbey ondan daha sıkı biri; üstelik Şebnem'i de im-

SULTAN ABDÜLHAMİD HAN-I SANİ GELİYOR !!!
DEVLET-İ ALİYE'NİN DEREBEYİ VE HAYDUDUNA...
İŞTE SULTAN SELİM'İN TORUNU, SULTAN ABDÜLAZİZ'İN OĞLU, SULTAN MURAD'IN KARDEŞİ, SULTAN ABDÜLHAMİD HAN-I SANİ HAZRETLERİ. HİÇ MERAK ETMEYİN, PEYDA YAPMAYACAK.
DEVLET-İ ALİYE'NİN DEREBEYİ VE HAYDUDUNA...

renilecek bir aşkla seviyor. Kötü adam olarak tanıtılan Hayati Tehlike ise kötülüklerinden arındırılmaksızın cazibe kazanıyor. Kimilerinin iyiliklerini affedemezken, kimilerinin kötülükleri bizde takdir ve sevgi uyandırabilir. Bunların dışında, romanın ana karakterleri birbirlerini ya hiç tanımıyorlar ya az tanıyorlar ya da yanlış tanıyorlar. Okuyucunun, "Bu insanlar birbirlerini tanısalar çok iyi dost olurlar," diye düşünmelerini sağlamaya çalıştım.

Bu niyetlerinizi gerçekleştirmişsiniz zaten. Okura sürpriz yapmanın dışında bir amacınız var mıydı?

Romeo ve Juliet'te Romeo gözyaşları ve çaresizlik içinde, "Ben kaderin elinde bir oyuncak mıyım!" diye haykırır. Bence insan daima kaderin elindedir. Yükselişler, düşüşler kadar, monotonluklar da kaderimizdir. İrademiz, iradi olmayan şeylerle kuşatılmıştır. Unutkanlıklar, bilgi noksanlıkları, tesadüfler, kazalar... Maddi olarak da, manevi olarak da emniyette değiliz. Hayatta en çok hata yaparız. Konuşmamız bir hata, söylediklerimiz ayrı bir hatadır. Bu şehirde yaşamak, bu işi yapmak, bu kişiyle aynı çatı altında yaşamak... hemen her biri hatadır. Hatalar üzerine düşünmez, konuşmayız. Hayat böyle devam eder. Dahiyane hataları, sıradan hatalardan ayırt etmek de imkânsızdır. "Hatalarından öğrenmek" diye bir şey var. Öğrenmenin muhtemelen tek çeşididir. Daima gecikiriz. Zaman da daima aleyhimize işler. Hayat, bunlara rağmen güzel midir, yaşanmaya değer midir?

İyi okur, yazarın söylemediği, kastetmediği fikirlere de varır. Edebiyat böyle ilerler: Yazar kendinin, okur ise metnin ötesine geçer.

Romanlarınızı yeni sorular sormak için mi yazıyorsunuz?

Neden olmasın? Dil, soru sormaya yarar. Cevabı mırıltıyla, kaş göz işaretiyle ya da homurdanarak filan da verebilirsiniz. Fakat soru sormak için dile ihtiyaç var. Doğru soru, doğru cevabı dünyaya getirir. Soru, muhatabı şoke etmeli, cevap ise soruyu yok etmelidir.

Çok katmanlı, hayal gücü pırıltılı, renkli karakterle dolu, hızlı akan, eğlenceli bir roman *Korkma Ben Varım*. Felsefi bir temele oturttuğunuzu söylediğiniz romanı, niçin böylesine komik ve hareketli bir yapı olarak inşa ettiniz?

Peter Ustinov, "Mizah, yalnızca ciddi olmanın komik bir yoludur," demiş. Sululuk, laubalilik, lakaytlık, boşboğazlık, yüzeysellik,

Murat Menteş (1974) İstanbul'da doğdu. Kitapları: *Kuzgunun Gölgesi* (şiir, 1999), *Kaosa Mütevazı Bir Katkı* (deneme, 2001), *Aynalı Barikatlar* (deneme, 2003), *Dublörün Dilemması* (roman, 2005), *Korkma Ben Varım* (roman, 2009).

gamsızlık... tamamiyle mizahın dışında ve uzağındadır. Ciddiyet adı altında hüküm süren budala somurtkanlığı ve cahil kibri asıl sululuktur. Romanın hızlı akmasını sağlamak için gayret ettim. Romanlar otomobillere benzer. Ben saatte 300 km hızla giden bir otomobil gibi tasarlıyorum romanlarımı. Okur dilerse saatte 30 km'yle yol alabilir, isterse 300'le gider. Fakat saatte 40 km hızla giden bir roman yazsaydım okurun işi zordu. Burada bir kuraldan bahsetmiyorum, kendi tarzımı söylüyorum.

Her ara başlığın öncesindeki epigraflar, Fu'nun ağzından Çin atasözleri, deyişler, gangsterlerin bilgece sözleri... kitap âdeta bir aforizma kuyusu...

Okuyucu kitap için ödediği paranın, kitaba ayırdığı zamanın karşılığını almalı. Romanda akılda tutulmaya, ezberlenmeye değer cümleler bulmak okuru memnun eder diye düşündüm.

Her iki romanınızın kapağında da silah var! *Korka Ben Varım*, *Dublörün Dilemması*'ndan daha fazla şiddet sahnesi içeriyor. Maceranın bir gereği mi sizce bu?

Silah, roman kahramanlarına yakışıyor bence. Al Capone, "Tatlı dil ve tabancayla, yalnızca tabancayla yapabileceğinizden daha çok iş yaparsınız," demiş. Sanırım edebiyatta da tatlı dilin yanında tabanca işe yarıyor. (Gülüyor.)

Ben saatte 300 km. hızla giden bir otomobil gibi tasarlıyorum romanlarımı. Okur dilerse saatte 30 km'yle yol alabilir, isterse 300'le gider.

***Dublörün Dilemması* ve *Korkma Ben Varım* romanlarınızda metin içinde çok sayıda arabaşlık var. Aynı zamanda kurguyu kolaylaştıran bir biçim mi bu?**

Ben daha ziyade okurun işini kolaylaştırmayı gözetiyorum. Kurguda kolaylıktan ziyade, hareketlilik sağlıyor kısa bölümler.

Birçok kahramanınız okurla konuşuyor. Mesela bir gangster, "Keşke sizinki kadar temiz bir hayatım olsaydı," diyor okura. Âdeta bir roman okuduğumuzun altını çiziyorlar sık sık. Bunu özellikle mi istediniz?

Elbette. Ursula K. Le Guin, "Roman yalandır," diye kestirip attı. Arada bazı yabancılaştırma efektleri kullanarak, okurla şakalaşmayı seviyorum. *Dublörün Dilemması*'nda, Habip Hobo "... anlatayım da ağzınızdaki sakız yere düşsün" der okura. Bir arkadaşım tam o anda sakız çiğniyormuş ve ağzı açık kalmış. **N**

PERŞEMBENİN GELİŞİ

Edebiyat ve popüler kültür ayrımı netleşecek.

Son on yıldır yakalanan türsel çeşitliliğin bu yıl da süreceğini, fantastik hikâyelerin, polisiye ve korku türlerinin hız kesmeyeceğini ve bu süreçte Türk romanına birkaç vampir kahramanın katılmasını beklediğimi söyleyebilirim. Dan Brown etkisiyle yerelleştirilmiş motiflerle süslenmiş kutsal kitaplar etrafında cereyan eden gizemli, mistik maceralar da okuyacağız.

A. Ömer Türkeş

Notos'un –elbette başka dergilerin de– Türk edebiyatının izlediği/izleyeceği seyiri tespit etmek amacıyla yaptığı soruşturmaların önemsenmesi gerekir. Çünkü edebi alanda sürekli şikâyet ettiğimiz tıkanıklık biraz da hikâye, roman ve şiir üretimiyle edebiyat eleştirisi arasındaki kopukluktan, edebiyat teorisinin ihmal edilmesinden kaynaklanıyor. Varılan noktada her kesim düşünce hayatındaki yoksullaşmadan yakınır bir halde. Söz konusu yoksullaşmanın aşılması ise ancak eleştirel düşüncenin ve eleştiri müessesesinin işlerlik kazanmasıyla mümkün olabilir. Uzun yıllar boyunca Türkiye'de kültür, sanat ve edebiyatın taşıyıcılığını dergiler üstlenmiş; dergiler kimliklerini bağlandıkları fikirler, aldıkları tavırlar, önerdikleri hayat tarzlarıyla, bunları söze dökme güçleriyle kazanmış, gerek yazarlar gerekse de okuyucularla dinamik bir etkileşim kurmuşlardı. Pek çok romancı, öykücü ve şair dergi çevrelerinden yetişmişti. Artık bu türden canlı kanallardan mahrumuz. Dergiler yine var, ama edebiyattan ziyade yayıncılık sektörünü canlandırma işlevi görüyorlar. Karşı değilim, ne var ki güçlü bir eleştirinin bulunmadığı yerde güçlü bir edebiyat da oluşmuyor.

Sözü uzatıp konudan biraz saptık. Ama 2010 yılında edebiyattan ne beklediğimi ya da öngörülerimi sıralamak için öncelikle nasıl bir edebi konjonktürde bulunduğumuzu kavramak önemli görünüyor. Aslında kavranması çok zor değil; özellikle roman açısından baktığımızda piyasa koşullarınca belirlenen, ifadesini çarpıcı rakamlarda bulan bir konjonktür bu.

Tekrara düşmeyi göze alarak bu sayılardan yola çıkacağım. 2009 yılında yayımlanan yeni roman sayısında bir rekora daha tanık olduk Tam 443 roman. 2000 yılından bu yana sürekli bir yükseliş grafiği çizdiği için rekor şaşırtıcı değildi. Sayıları yorumladığımızda 2010 yılında yeni bir rekorun kırılacağını da söyleyebiliriz. Çünkü her yıl çok sayıda yeni yazar katılıyor roman dünyamıza. 2004'te 137, 2005'te 139, 2006'da 211, 2007'de 211, 2008'de 219 olan ilk kez roman yayımlayan yazar sayısı 2009 yılında tam 251'e ulaştı. Her yazarın neredeyse her yıl yeni bir roman yayımlaması gelenek haline geldiğine göre, 2010 yılının nicelik açısından çok verimli geçeceğinden hiç şüphe etmiyoruz. Zaten yılın ilk haftasında yayımlanan 12 roman bu tezi daha baştan destekliyor.

Bu öngörüyü destekleyen bir başka rekordan daha söz etmek gerekir: 2009 yılında roman yayımlayan yayınevi sayısı da 185'i buldu. Bu yayınevlerinin önemli bir kısmı yayın hayatlarına geçtiğimiz yıl başlamıştı. Tuhaf bir dağılım: 112 yayınevi sadece 1 roman yayımlarken iki haneli rakamlara çıkabilen sadece 4 yayınevi var. Asıl ilginç olan ilk iki sırayı alanlarda; Cinius Yayınevi'nden çıkan tam 50 roman bu alanda bir başka rekor. Doğan Yayıncılık ise 22 romanla ikinci sırada. Cinius Yayınevi'nin isteyen, parasını veren her yazarı yayımladığını biliyoruz. Doğan Yayıncılık ise maddi gücüyle, medyası ve satış noktalarıyla sektörün başını çekiyor. Bu veriler ışığında, ekonomik krizin etkisini yitirmeyeceğini de göz önüne aldığımızda, 2010 yılında yayıncılık alanındaki gelişmeler hakkında bir kestirimde bulunabiliriz. Roman alanının gidişatını bir yandan Cini-

us'un açtığı yolda risksiz yayıncılık yapmak isteyenler, diğer yanda kurumsal güce sahip olanlar belirleyecek. Yukarıda sözünü ettiğim 2010 yılı verimliliği işte böyle bir niteliğe sahip olacak; bir yanda satış şansı hiç düşünülmeden ve editöryal hiçbir elemeden geçmeyen romanlar, diğer yanda çoksatarlık kulvarında yüzenler... Öyleyse 2010 yılında da, öncesinde olduğu gibi, bir yandan çoksatanlara parmak ısırırken diğer yandan yayıncılık sektöründeki krizi tartışmayı sürdüreceğiz.

Kitabevi raflarında bir gün bile sergilenme fırsatı bulamayacak yüzlerce kitap hakkında roman alanında çalışan incelemeciler internet sayesinde haberdar olacak. Kuşkusuz herhangi bir eleştiri yazısının nesnesi de olamayacak, kısa süreli bir yazarlık hevesi ürünü olmaktan, yazarlarına, "Bir romanım var" dedirtmekten öteye geçmeyecekler. Edebiyat açısından tartışmak çok önemli değil. Önemli olan edebiyat dünyamızın 2010 yılında yine çoksatarlık tartışmalarıyla meşgul olacağıdır. Popüler kültürün mutlak hakimiyetindeki bir toplumda yayıncılık krizini kaliteli ürünlerle aşmak mümkün olmadığı için, yayıncılar yine çok satan kitaplar peşinde koşacak, tıpkı izlenme oranları gibi, yazar ve kitap değerini satış rakamları belirleyecek.

Yeni yazarları yazmaya heveslendiren en önemli etken de çoksatarlığın yarattığı tartışmalar, çoksatmanın sağladığı görünürlük. Bu nedenle çoksatan romanların işlediği konular da taklit ediliyor. Öyleyse 2009 yılının çoksatar ünvanlı romanlarına –Elif Şafak'ın *Aşk*'ına, Turgut Özakman'ın *Cumhuriyet*'ine ve Ayşe Kulin'in *Türkan*'ına– bakarak bir kehanette bulunabiliriz; 2010 yılında gerçek şahsiyetlerin hayat hikâyelerini anlatan tarihi romanlara, ulusal kimliğin yeniden inşasına soyunmuş kuruluş destanlarına ve aşk romanlarına sıklıkla rastlayacağız. İslami kesimin çoksatarlık adayları da geleneksel çizgilerinden vazgeçmeyecek.

Son on yıldır yakalanan türsel çeşitliliğin bu yıl da süreceğini, fantastik hikâyelerin, polisiye ve korku türlerinin hız kesmeyeceğini ve bu süreçte Türk romanına birkaç vampir kahramanın katılmasını beklediğimi söyleyebilirim. Dan Brown etkisiyle yerelleştirilmiş motiflerle süslenmiş kutsal kitaplar etrafında cereyan eden gizemli, mistik maceralar da okuyacağız.

Toplumsal süreçlerin, ekonomik krizin ya da son otuz yıldır hepimizin hayatına az ya da çok etkide bulunan Kürt meselesinin romanlara daha fazla yansıyacağını bekliyorum diyemem; yansımasını umut ediyorum. Ancak, 2000 yıllarda ortaya çıkan bu roman patlaması anlatmak, başkalarına hitap etmek, konuşmak, seslenmek, kimliğini sağlamak ihtiyacıyla ilintili olduğundan, içinde bulunduğumuz karanlık atmosferde Kürt meselesinin ya da diğer azınlıkların romana ayrımcılığı körükleyen, özellikle de kapaklarına tuhaf biçimde –ve ısrarla– "politik kurgu" ibaresi yazılan komplo mantığına göre kurgulanmış hikâyelerle yansıması daha mümkün görünüyor. Aynı mantık dış dünya meselelerine, Filistin'e, Irak'a, İran'a, Afganistan'a da mutlaka el atacaktır.

Ekonomik kriz şüphesiz yazarları da etkiledi. İşini kaybetmiş orta sınıfları ya da yoksul kesimlerin dramlarını anlatan romanlarda bir artış da şaşırtıcı olmamalı. Genç yazarların üzerinde durduğu metropol sıkıntıları teması ekonomik krizle birleştiğinde daha yakıcı meselelere açılma potansiyeline sahip. Umarım edebi bir dille de birleşir.

Sayısal tahminlerde yanılacağımı düşünmüyorum. Zor olan, bu romanlar arasından iyileri öne çıkarmak. İyinin günümüzde artık çok az okuyucuyu ilgilendirdiği acı gerçeğini unutmuyorum. Bu durumda eleştirmenlerin iyi diyerek öne çıkaracağı romanlar yine çok satarların gölgesinde kalacak, görünürlük kazanmakta zorlanacak, satış rakamları en iyi ihtimalle birkaç binle sınırlanacak. Ama karamsar değilim; bu çeşit ve ürün bolluğunda az da olsa iyi hatta çok iyi roman okuyacağımıza inanıyorum. Çünkü bütün olumsuzluklara rağmen yazarıyla, yayıncısıyla, eleştirmeni ve okuyucusuyla edebiyatın kendine özgü direniş ruhu hâlâ canlı. İyi bir roman yazmayı, iyi kitaplar yayımlamayı ve edebi haz alarak okumayı sevenlerin arasındaki alışveriş belki 2010 yılında değil ama çok uzak olmayan bir zamanda edebiyat ve popüler kültür ürünü arasındaki ayrımı netleştirecek. N

YAZININ MÜLKİYETİ

Dile ses veriyoruz.

Karanlık gecenin Dil ve Kavram'ı esir aldığının farkındayız, her birimiz. 2010'da bu gece devam edecek mi –karanlık gece daha ne kadar uzayacak?

Kaya Genç

Kuşkusuz sonsuz gecenin devam ettiğinin farkındayız, her birimiz. *Hamlet*'in, "Hiçbir yolcunun geri dönmediği keşfedilmemiş ülkesi"ne benziyor bu gece: İçinde-varoluşumuzla, içine-yolculuğumuzla var oluyor ama hep keşfedilmemiş-olarak kalıyor çünkü ülkenin yapıldığı madde, *bir tür keşif*. Sonsuz gece bu ülkenin üzerinden geçiyor, ağır adımlarla, gölgelerini gördüğü tüm şekillerin içine yerleştirerek ilerliyor ve bize Yeni Yasa'yı, yeni Liberal Yasa'yı haber veriyor: TÜM BARBARLARI YOK ET!

Barbar olarak tanımlanmış olan, yazıya ve Yazı'nın Kültürü'ne angaje olmayanlar. Yazı'nın Kültürü, olağanüstü bir Proje'yi hayata geçirmek için araçsallaştırıldı, Yazı'nın Kültürü bugün egemen düzenin şekil veren kamçısı oldu. Düzen, ulaşmayı istediği oluklara, karanlık köşelere, tozlu, kapısı açılmamış odalara Yazı'nın Kültürü'yle yaklaşıyor –onu öne sürüyor, muazzam gücünün farkında olarak Yazı'nın Kültürü'nü olabilecek en 'etkili' silaha dönüştürmeye çalışıyor. Geçtiğimiz günlerde İstanbul'da bir odada en baskıcı söylemlerin hangileri oldukları tartışılıyordu, 'diktatörlerin' isimleri anılıyordu, sonra mükemmel bir baskıcı söylem için en iyi örneğin *Financial Times* gazetesinin editoryal yazıları olduğunu söyledik, burada İngiliz dili, Egemen Düzen'in küresel projesindeki uyumsuzlukları ortadan kaldırmak için, Kurtz gibi TÜM BARBARLARI YOK ET! demek yerine "yönetişim-demokrasi" diyordu. Karanlık gecenin Dil ve Kavram'ı esir aldığının farkındayız, her birimiz. 2010'da bu gece devam edecek mi –karanlık gece daha ne kadar uzayacak? Daha kârlı ekonomik modeller için daha kaç sözcük esir alınacak ve karanlık gecenin seslerine dahil edilecek –belki de cevabı yok. Para kazanmak için, mülkiyet haklarını daha da yerleştirmek ve savunmak için, özel mülkiyetin topyekûn düzenini kurmak için sözcüklere ve dile ihtiyaçları var, diye düşünmeden edemedik; toplumu birbirlerinin özel mülkiyet ve sınır koyma haklarına saygı duyan kompartımanlara ayırma fikri hayata geçti, kimsenin bir diğerinin sınırından içeriye girmediği bu düzende korunan şeyin elbette özel mülkiyet olduğunu gördük ve birey-kişilik'e gösterilen önem de anlatıyordu ki, birey-kişilik de bir özel mülk haline hızla geliyordu; birey-kişilik'in edebiyat yoluyla kurulması ve telif hakları çerçevesinde korunması ve ona 'kast-edenlerin' cezalandırılması, egemen düzen'in olduğu-oluştuğu-aldığı biçimi gösteriyordu.

İçindeki TÜM BARBARLARI YOK ET! dostum ve bize katıl, işte bir Toplum Sözleşmesi sana: Sen bir birey-kişi'sin ve biriciksin, biricikliğini ve birey-kişi'liğini inşa etmekte sonuna dek özgürsün –bu inşa sürecinin maddi-manevi şekli bizim korumamız altında olacak, inşaatı koruyacağız *yeter ki inşaat olsun* ve bu yolda senin birey-kişi'liğinin çevresine dikenli teller çekeceğiz; Dil'in aldığı yeni şekli, görüyorsun, bundan böyle Dil'deki söz dizimini ve olasılıkları bütünsel-bir-denetime tabi tutacağız, 'Başbakan' ve 'alçak' kelimelerini yanyana kullanmayı yasaklıyoruz, özne'lerin ve birey-kişi'lerin çevresine dikenli telleri biz Egemen Söz-Merkezci Düzen olarak yerleştiriyoruz; birey-kişi'nin Yazı'daki metonomunu canımız pahasına savunacağız ve onun çevresine olumsuz-sıfatların yaklaşmasına izin vermeyeceğiz. Bu arada, Toplum Sözleşme'mizin özgürlük-yaratıcı içeriğini yeniden hatırlamanı isteriz: Romancılar, şairler, düşünürler istiyoruz, onların birey-kişi ve onun ifadesi yazı arasındaki mülkiyet ilişkisini güçlendirmelerine ihtiyacımız var, bir popüler-romancı-ve-onun-eseri'nden ver bize, popüler-romancı ile onun-eseri olan, artık onun mülkiyeti altında olan söz dizimini böylece konuşalım, algılayalım, doğallaştıralım, ebedileştirelim. Eserinin yazılma sürecini dinleyelim, mülkiyetine sahip olduğu Söylem'in yazarı (author) ve Sahibi (Auctor) olarak

bir 'authority' sembolü olan yazarı görelim, onun aracılığıyla yeni Toplum Sözleşme'miz karanlık geceyi en ücra köşelere kadar soksun, Tarlabaşı'nın renkli binalarla dolu ama güneş kaybolunca ıssızlaşan bir sokağına yazar-ve-kitabı'nın imgeleri düşsün, uzun yolculukları bölen trafik ışıklarında bir an camdan dışarıya baktığımızda gördüğün reklam panosunda Egemen Düzen sana Yazar ve Eseri'nin imgesiyle hatırlatsın, özel mülkiyetin söz üzerinde oluşturduğu yeni güç-düzenlemesinin şu anda yaşanan yaygınlığını.

Buna ancak doublespeak denilebilir, sözcüklerin bu kötüye kullanımına, izini Burke'le Paine arasındaki kavgaya kadar sürebiliyoruz veya *Quarelles des Anciens et des Modernes*; özgürlük-özgünlük tartışmasında Burke çizgisi, özgürlük (Robespierre) tiranlıktır, tiranlık (Krallık) özgürlük diyen metinler ve tabii hepimizi özgür kılmak için hepimizi kendine tabi kılan İngiliz canavarı *Leviathan*; benzer bir doublespeak yaşanmıyor mu, gerçekten de? Özel mülkiyete övgüler düzen bir ses, tek-sesliliğe karşı çıkan çok-seslilik değil de, çok-sesliliğe dayanamayan bir tek-seslilik değil mi? O sahte bilgeliğinizden, aptalca ciddiyetinizden, dindarca aydınlanmanızdan, bize tepeden bakan olgunluğunuzdan ve hakikat-üreticiliğinizden de bıktık. Yeni hakikat-üretimleri var olan köleliğimizi daha da mutlaklaştırıyor, author/ity hakikat ürettikçe, biz, Hegelyen köle, onun hakikatini içselleştirip kendimiz hakikat-üreticisi olma sürecine, Hegelyen dönüştürücü-sisteme geçiyoruz. Ama bu bir doublespeak'ten başka ne olabilir ki –liberal edebiyat geleneğinin İsevi sempatisi bir tepeden bakıştan, bir otorite teşkil etme şeklinden başka ne olabilir, diye düşünüyorduk; insanları ancak sefalete mahkûm edebilecek bir düzenin sözcülüğünün dil-zenginliği üzerinden yapılması, kültürel-zenginlik'ten bahsedenin aslında var olan çoklukları özel-mülkiyetin sözsel sınırlarıyla çerçeveleyip kendi içine almaktan başka bir amacının olmadığını da söylüyorduk.

Aklımıza Guattari de geliyordu ve onun moleküler devrimi; toplumun moleküllerine ayrılmasını, Brezilya örneğini düşündük –bu gerçek bir demokrasi fikriydi, moleküler devrim toplumun otoriter bütünlüklerini parçalarına ayırıyor ve parçaların birlikte olamayışından bir bütünlük doğuyordu, bu İngiliz canavarı, arkaik *Leviathan*'a da, bir ortak-yönetici-Brüksel'deki-Avrupa-Parlamentosu'na da ihtiyaç olmayan bir toplum modeliydi –ne ölü bir askerin gölgesi, ne yaşayan bir alçağın sözleri yönetiyordu bu düzeni; moleküllerine ayrılmış toplum, kendi yolunu buluyordu. Edebiyatın gelecek yıl böyle bir seyir izlemesini diledik sokaklara çıkmadan önce; özel mülkiyet fikrini ve birey-kişilik'le onun eseri arasındaki aslında-ekonomik-ama-edebiyat-gibi-görünen ilişkiyi yeniden ve yeniden yaratmak, liberal doublespeak'le dindarca hakikatleri yeniden ve yeniden üretmek yerine var olan dil ve söylemi, var olan söz dizimlerini moleküllerine ayırmasını, kelimelerin bir araya geldiğinde silahlar oluşturmasını imkânsız hale getirmesini, oysa şimdi ki durum öyle mi, TÜM BARBARLARI YOK ET! ve var olan hakikatler-düzenini yok etmesi-

Romancılar, şairler, düşünürler istiyoruz, onların birey-kişi ve onun ifadesi yazı arasındaki mülkiyet ilişkisini güçlendirmelerine ihtiyacımız var, bir popüler-romancı-ve-onun-eseri'nden ver bize, popüler-romancı ile onun-eseri olan, artık onun mülkiyeti altında olan söz dizimini böylece konuşalım, algılayalım, doğallaştıralım, ebedileştirelim.

Edebiyatın gelecek yıl böyle bir seyir izlemesini diledik sokaklara çıkmadan önce; özel mülkiyet fikrini ve birey-kişilik'le onun eseri arasındaki aslında ekonomik-ama-edebiyat-gibi-görünen ilişkiyi yeniden ve yeniden yaratmak, liberal doublespeak'le dindarca hakikatleri yeniden ve yeniden üretmek yerine var olan dil ve söylemi, var olan söz dizimlerini moleküllerine ayırmasını, kelimelerin bir araya geldiğinde silahlar oluşturmasını imkânsız hale getirmesini, oysa şimdi ki durum öyle mi, TÜM BARBARLARI YOK ET! ve var olan hakikatler düzenini yok etmesini, bir büyük patlayıcı gibi hepimizin ağzının içinde, Dil'in içinde infilak etmesini.

ni, bir büyük patlayıcı gibi hepimizin ağzının içinde, Dil'in içinde infilak etmesini.

II.

Daha da somut olanı konuşmak için, Yeni Genişlemeler'e bakmamız gerekiyordu; Dubai, Filistin, Çin ve İstanbul 2010. Dubai'yi HSBC kurmadı mı? Cezayir'deki yerleşimci Fransızlar gibi, Hindiçin, Vietnam, orada Yeni Genişleme'yi yaratanların evlerinde efendilerine hizmet eden bir kölenin öyküsü: Sahte samimiyet, sürekli tepeden bakış ve bir Eski İmparatorluk Tarihi'nin yeniden yazılışı. Herkes prenses olmak isteyince herkesin köle olması gerekiyor. Yazı Kültürü'nü bir imparatorluk biçiminde düşünme fikrinden, elbette, bahsediyorum –krallar ve kraliçelerin seçimini 'minister'lar belirlemiyor ama *vice versa* –demek ki 'minister'ların atanmaları gerekiyor. Bu ülkede birlikteysek, asıl önemli süreci, şimdi gözlemliyoruz: Egemen Düzen, nasıl oluyor da 'her yerde olduğu gibi burada da'yı egemen kılabiliyor? Althusser ekonomik-politik yöneten/yönetilen ilişkilerinin her gün *yeniden kurulması* gerektiğini söylemişti; *ilişkinin* yeniden kurulmasının zorunluluğu –özel isimler değişse de (proper nouns), söz diziminin (syntax) 'her zaman olduğu gibi şimdi de' egemen olması: Bir zorunluluk. Yalnızca krallar ve kraliçelerin ve 'minister'ların değil, Dil'in her an ve her zaman bu ilişkinin kaçınılmazlığını yazması gerekiyor. Bu sözcükleri ben yazarken, ben bu sözcükleri yazarken, çevrede yükselip alçalan sesler, bir Viyana kahvesindeyim ve söz dizimleri birbirlerinin alternatifleriymiş gibi yükselip alçalıyor ancak Dil'i bir merkezi şekillendiricinin yankılanışı olarak konuştuğumuz sürece, aslında hep aynı Dil'e ses veriyoruz. Kürtçeyi de bir Kürdistan Devleti'nin şekillendirmesi-düzenlemesi beklenmiyor mu? Beklentilerin devletleştiği günlerdeyiz ama amaç devletleri, hepsini yıkmak değil miydi? Şimdi dillerin yeni hiyerarşilerin yaratımında kullanıldığına tanıklık ediyoruz.

Kahvenin bir köşesinde, konuşmadan oturan bir kadın, bir erkek var. Elleri kıyafetlerinin içinde kaybolmuş; onların birbirlerini çekiştirip gülüşmelerini seyrederken garson gelip bir not bırakıyor: RESEPSİYONA GEL – BAYAN Z.'YLE TANIŞACAKSIN. Kalabalığı gürültüleriyle geride bırakırken loş koridorlarda ilerliyoruz, yalnız, mutsuz, beklentiler içinde. Althusser'in kitabı masanın üzerinde kaldı; olsun, diye düşündük, zaten okunup bitmiş, bir sayfanın kulağı kıvrık ve biri o sayfayı keşfedecek, neler yazıyordu, *ilişkilerin* yeniden üretimi, bunu askerde her sabah düşünürler, komutanların karşılarındaki askerleri her sabah *belirli bir biçimde* yeniden ve yeniden *–ta ki sonsuza dek–* ezmeleri gerekir ki, diye düşündük, kendi güç-konumlarını yeniden-ayarlayabilsinler, zaten hayat lanet olasıca bir it dalaşından başka, diye düşündüm, bir şey değil. Şimdi resepsiyon masasının yeşil ışıkla aydınlanan atmosferindeydik; pardösülü bir adam köşede, sakalları var, gür ama düzensiz. Bir başka köşede ise, gördük, ince uzun gazetesini hızlıca karıştıran yaşlı bir başka adam. Ama kimse buraya bakmıyor gibiydi. Yağmurun kaldırımdaki hareketlerine, trafik ışıklarının yanıp sönüşüne baktık. Bir yeşil araba, karanlıklar içinde, sinyal ışığı yanıp sönerek, içinde elleri direksiyonda bir gölge, bekliyordu.

Sayın Beyefendi,

Yoğun incelemeler sonucunda bana ulaşabilme çabanızı bir süredir izlemekteyim. Sokaklarda geçtiğimiz haftalar boyunca takip edildiğimi ne kadar çok hissettim. Bu sabah da, sayın beyefendi, bir çek imzalamakla meşgulken, gözlerinizi üzerimde hissettim. Ama ben ulaşılmaz olanım. Çabalarınız umutsuzluğa uğramaya mahkûm. Çünkü muktedir ben, hep ötekiyim ve sen, komünist, beni asla elde edemeyeceksin.

Bayan Z. N

KARİN KARAKAŞLI'NIN EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Er ya da geç Tez elden

Belli yazarlara hayatınızdaki vazgeçilmez insanlar gibi dönersiniz, teslimiyetle. Her biri ürpertmek için kendi sırasını bekler. Ama bir tanesi gizli bir mihenk taşıdır; unutacağınız denli oradadır. Tezer Özlü benim için böylesi bir kanıksanmışlığın adı.

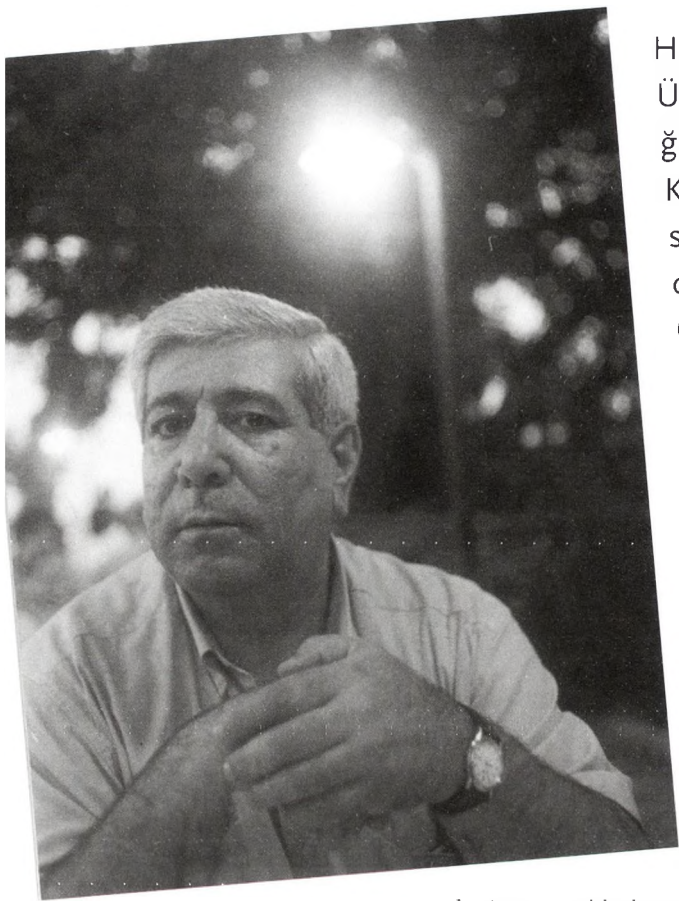
Ondaki köksüzlük hissinin karşılığı, kainatı kucaklayabilen bir kapsayıcılık. Bilge ve yaşlı ruhu, zamansız bir gençliğe odaklı. Tezer'i her genç kuşak sever çünkü kitapları sanki bu yıl yazılmışcasına yenidir. O yeniliği, zamanın ve mekânın dışına fırlatılma pahasına, aklın sınırlarına dayanarak elde etmiştir. Haktır, helaldir.

Gizlisi saklısı yoktur ama ifşa etmez. Şiirsellikten zerre taviz vermeden günlük hayatın en anlatılamaz sıradanlıktaki ayrıntılarını ortaya döküverir. "Ünlü ve aktüel olmak da istemiyorum. Ama gene küçük bir kitap yaparsam, okuyana bir şey versin, içini dalgalandırsın, onu rahatsız etsin istiyorum," demişti ya, vasiyet gibidir bu söz. Hep yeniden tutulur.

Bu denli kendinden hareket eder de ülkesinin gerçeğini kavrar en köklü haliyle. Kanlı 1 Mayıs 1977 sonrası bütün gece kapıları, camları, halıları silip, çatal bıçakları parlattıktan sonra haykırır: "Burası bizim yurdumuz değil ki, burası bizi öldürmek isteyenlerin yurdu!"

Er ya da geç yine onun o incecik kitaplarının derinliklerinde kaybolmuş bulurum kendimi. O Svevo'nun, Kafka'nın, Pavese'nin izini sürer, türlü Avrupa kentlerinde, içinde kayıp bir İstanbul'la dolaşır ve Berlin'de oldukça uzun kendi varlığımı başlatırım yoldaşlığında. Sonra da tez elden yazmaya koyulurum. Tezer bana uzaktan ve incecik gülümser.

NECATİ GÜNGÖR, doğru bildiği yolda kendi başına yürüyen adam

Hem gençlere, hem büyüklere hikâyeler... Üç yıldan beri **Türk Mutfak Kültürü** sözlüğü çalışması... Son kitabı **Sessiz Yürek**... Kadim İstanbul yaşamı... Türk sanat musikisi... Türkçenin korunması için... Sevdiklerinin yokluğunun ıstırabı... Okudukları...

Necati Güngör şu sıralarda hangi kitaplarına çalışıyor?

Elimin altında yazılmaya hazır dosyaları şöyle sıralayabilirim:

1. İlk gençlik çağına iki dosya: Bunlardan biri, kahramanı "anne" olan hikâyeler. Öteki, ormana terk edilmiş bir köpeğin romanı. 2. Büyüklere hikâyeler... 2010'da bunları bitirmeyi umuyorum.

Anadolu mutfağının bin bir öğesini yerinde inceleyebildiniz mi?

Anadolu mutfağıyla ilgili çok eskilere dayanan gözlem birikimim söz konusu. Bu birikim yedi coğrafi bölgenin mutfak merkezlerini içermekte. Maddi olanağım olsaydı, Türkiye'yi köy köy dolaşıp saptamak isterdim. Eksiklerimi yazılı kaynaklardan, bilgisine güvendiğim kişilerden sağlamaya çalışıyorum.

Son öykü kitabınız bir gençlik kitabı. Niçin?

Sessiz Yürek adındaki yeni kitabım, Günışığı Yayınları'nın gençlik dizisinden çıktı. Dizi editörü Semih Gümüş'ün isteği üzerine yazıldı. Hikâyelerin baş kişisi, yeniyetme çocuklar. Ancak yeniyetmelerin ilgisini çekme özelliğinin yanı sıra, büyüklerin de düzeyine uygun düşen hikâyeler olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Öyküye ayırdığınız zaman azaldı mı?

Eskiden daha mı çok hikâye yazıyordum, bilemiyorum. Bildiğim şu: Sözlük çalışmasını bitirdiğimde, zamanımı tümüyle bu alana vereceğim kesindir.

Türkçenin sizce de korunmaya gereksinimi var mı?

Var, hem de çok... Dil duyarlığı olmayan insanlar toplum önüne çıkıp ahkâm kesiyorlar bugün! Türkçenin korunma gereksinimine zarar veriyorlar. Bilgisiz, duyarsız, yeteneksiz bu insanlar, Türkçeyi yabancı diller karşısında korunmasız bırakarak "küreselleştiğini" ileri sürüyor gerine gerine! Bu kafa, gözünü kırpmadan ülkenin gümrük duvarlarını da kaldırır! Oysa dilini koruyamayan, kültürünü koruyamaz. Kültürünü koruyamayan hiçbir şeyini koruyamaz... Yukarda sözünü ettiğim mutfak kültürü sözlüğü de böyle bir kaygıdan doğdu zaten: Türk mutfağındaki Batı kaynaklı yiyecek içecek adlarını saptamak üzere işe başlamıştım; oradan bir sözlük yapma fikri doğdu. Örneğin "salça" sözcüğü İtalyanca, biliyorsunuz. Anadolu insanı salça'yı "ekşi" sözcüğüyle karşılıyor: "Domates ekşisi" ya da "erik ekşisi" gibi.

Türkçeyi olanaklı bir edebiyat dili görüyor musunuz?

Elbette... Dilinin zenginliğiyle dikkat çeken birçok yazarımız, şairimiz var. Dün de vardı, yarın da olacak. Dünya çapında büyük edebiyatçılarımız var. Ama işte, bildiğiniz gibi, Türkçenin, yeryüzünün

Akla gelen, gelmeyen her şey!

Bir de mutfak kültürü kitabı hazırlıyorsunuz?

Evet, üç yıldan beri üzerinde çalıştığım bir "sözlük" bu. Türk Mutfak Kültürü Sözlüğü. Türk mutfağında yenilen içilen her şeyin dökümü. Yemekler, tatlılar, ekmekler, peynirler, içecekler, turşular, baharatlar, yabani ve yetiştirme otlar, meyveler, balıklar... Ayrıca mutfak gereçleri, bazı dolaylı kavramlar, hikâyeler. Akla gelen, gelmeyen her şey!

az bilinen dillerinden olması, bu yazar ve şairleri Türkiye coğrafyası içinde kalmaya mahkûm ediyor. Ne diyordu Ara Güler: "Benim Türkiye'de doğmuş olmam, coğrafi bir hatadır."

Son zamanlarda okuduğunuz kitaplardan en beğendiğiniz hangisiydi?

Burhan Günel'in *Bülbülü Öldürelim*'i. Vecdi Çıracıoğlu'nun *Gladyatör*'ü. Halil İnalcık'ın *Devlet-i Aliye*'sinin birinci cildi.

Edebiyatımızın bugününden hoşnut musunuz?

Ne anlamda soruyorsunuz bunu, bilemiyorum. Edebiyat ortamı mı? Üretilen edebiyatın düzeyi ya da edebiyatın pazarlanma yöntemleri mi? Ortam olarak derseniz; yok, hayır, memnun değilim. Çünkü benim yazar ve şairlerimin çoğu hayattan ayrıldı. Onların yokluğu, doğrusu bana ıstırap veriyor! Sözgelimi Yaşar Nabi'yi ancak bir iki kez, ayaküstü görüp tanımıştım. Hiç yakınlığım olmadı, hiçbir yazımı yayımlamadı ama, onun çıkardığı edebiyat dergisini özlüyorum. Memet Fuat'la anlaşamadığımız noktalar da vardı; ama onun varlığı edebiyat adına bir güvenceydi sanki. Cemal Süreya da, Vedat Günyol da benim için edebiyatımızın güvenceleriydi. Hep ayaküstü selamlaştığımız Necati Cumalı'nın, bir iki kez uzaktan gördüğüm Behçet Necatigil'in, bir kez tanışıp bir kez de telefonda görüştüğümüz Cahit Külebi'nin varlıkları meğer ne büyük bir zenginlikmiş edebiyat ortamımız için; insan bunu, onları yitirdikten sonra anlıyor... En acısı da, kimi yazarlar öldükten sonra âdeta eserleriyle birlikte gömülüyor!

Bir de reklam desteğiyle yaratılan yapay değerlerin kuşatması var şimdilerde... Bunları görüp de mutlu olmanız mümkün mü?

Edebiyat dışındaki en yakın ilgi alanınız nedir?

İlgimi çeken konulardan biri, kadim zamanların İstanbul yaşamı olmuştur her zaman. Bu konuda hazırladığım kitaplar da var, biliyorsunuz. Bu alan da edebiyatla bir biçimde ilintili.

Bir de, ta gençlik yıllarımdan beri Türk sanat musikisi ilgimi çekmiştir. Ama dinleyici olarak kaldım hep. Safiye Ayla'yı anılarını yazmam için iknaya çalışırken, bu ilginin yararını gördüm.

Genç okurlar sizi tanıyor mu?

Yeni kuşak okurların kitaplarımı tanıdığını sanmıyorum. Çünkü kitaplarım yeni basımdan yoksun. Yayın dünyasının değer ölçüleri değişti. Bundan bir süre önce bir yayınevine, Vedat Günyol'un portre yazılarını toplamayı önerdim. Ölmeden önce istemişti bu yazıları bir kitapta toplamamı, Hoca. Reddedildi! Düşünün, Vedat Günyol basılamıyor artık! Böylesi bir ortamda beni niye tanısın ki, genç okurlar?

Yazar Necati Güngör'ü tek tümceyle tanımlayabilir misiniz?

Doğru bildiği yolda kendi başına yürüyen adam. N

2009'un en iyi 50 internet sitesi

Time dergisinin 2009'un en iyi 50 internet sitesi seçiminin ilk sırasında, fotoğraf arşivleme ve paylaşma portalı Flickr yer alıyor. Listesinin ikinci sırasında California Coastline adında, Kaliforniya sahil şeridinin ayrıntılı fotoğraflanmasını içeren tasarı yer alırken, üçüncü sırada favori web sayfası ve makalelelerin üye sayfalarına linklendiği 'bookmark' sitesi Delicious var. İlk yirmi şöyle: Flickr, California Coastline, Delicious, Metafilter, popurls, Twitter, Skype, Boing Boing, Academic Earth, OpenTable, Google, YouTube, Wolfram|Alpha, Hulu, Vimeo, Fora TV, Craiglook, Shop Goodwill, Amazon, Kayak

Çocuk ve Allah'ın 70. yılı

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın 1940 yılında yayımlanan ikinci şiir kitabı *Çocuk ve Allah* Türk şiirinin en özgün, dil ve yapı bütünlüğü bakımından en sağlam yapıtı olarak anılmış ve çok beğenilmişti. YKY, kitabın yayımlanışının 70. yılında, hepsi numaralı üç bin nüshalık tek bir özel basımla 2008 yılında yaşamını yitiren ustaya saygı duruşunda bulunuyor. Bütün edebi yaşamını şiire adayan, edebiyat tarihinde tartışmasız önemli bir yer olan Dağlarca'yı yeniden okumak, anlamak ve anmak için önemli *Çocuk ve Allah*.

Artık Roman Kahramanları dergimiz var

Heyamola Yayınları'nca hazırlanan ve Ocak 2010'da yayın hayatına başlayan üç aylık dergi *Roman Kahramanları*, Türkiye'de ve dünyada bir ilki gerçekleştiriyor. Edebiyat tarihimiz içinde varlık göstermiş olan roman kahramanlarına büyüteç tutmayı hedefleyen derginin her sayısında dört roman kahramanı ele alınıyor. İlk sayının kahramanları şunlar: Hasan Ali Toptaş'ın *Bin Hüzünlü Haz*'ının Alaaddin'i, Attilâ İlhan'ın *Kurtlar Sofrası*'nın Mahmud Ersoy'u, Albert Camus'ünün *Veba* ve *Yabancı*'sının Rieux ile Meursault'u, Ferenc Molnar'ın *Pal Sokağı Çocukları*'nın Nemeçsek'i.

İllallah! diyenlere... Metis Ajandası

Metis Yayınları 2005'ten bu yana her yıl farklı temalarda ajandalar hazırlıyor. 'Edebiyat', 'doğa için sorumluluk', 'cadılar', 'yaratıcı direniş', 'hayvanlar ve insanlar''dan sonra bu yılın teması 'inanmama hakkı'. Dinsel kimlik dayatılmasından "illallah" diyenlere ithaf edilen ajandada Oğuz Atay'dan Bertrand Russell'a önemli edebiyatçı, araştırmacı, tarihçi ve felsefecilerin dine gönderme yapan sözleri ve seçilmiş metinleri var. İnanmama hakkına saygısızlık içeren tarihi olaylar da gerçekleştikleri günlerde hatırlatılıyor. *Ajanda 2010, İllallah*, özenli bir çalışmanın sonucu, kitap gibi bir ajanda.

Bir Usta Bir Dünya: Sait Maden

"Bir Usta Bir Dünya: Sait Maden" sergisi 18 Aralık 2009-24 Ocak 2010 tarihleri arasında gerçekleşti. Türk grafik tasarımının yaşayan en önemli tasarımcısı, aynı zamanda şair, ressam ve yayıncı olan Sait Maden hakkında yazılanlar, kendisiyle yapılan söyleşiler ve sergi kataloğu bir arada YKY tarafından yayımlandı. Kimilerince yalnızca kitap kapağı tasarımcısı olarak bilinen Sait Maden'in farklı alanlardaki benzersiz verimliliğini, yetkinliğini ve önemini daha iyi anlamak için...

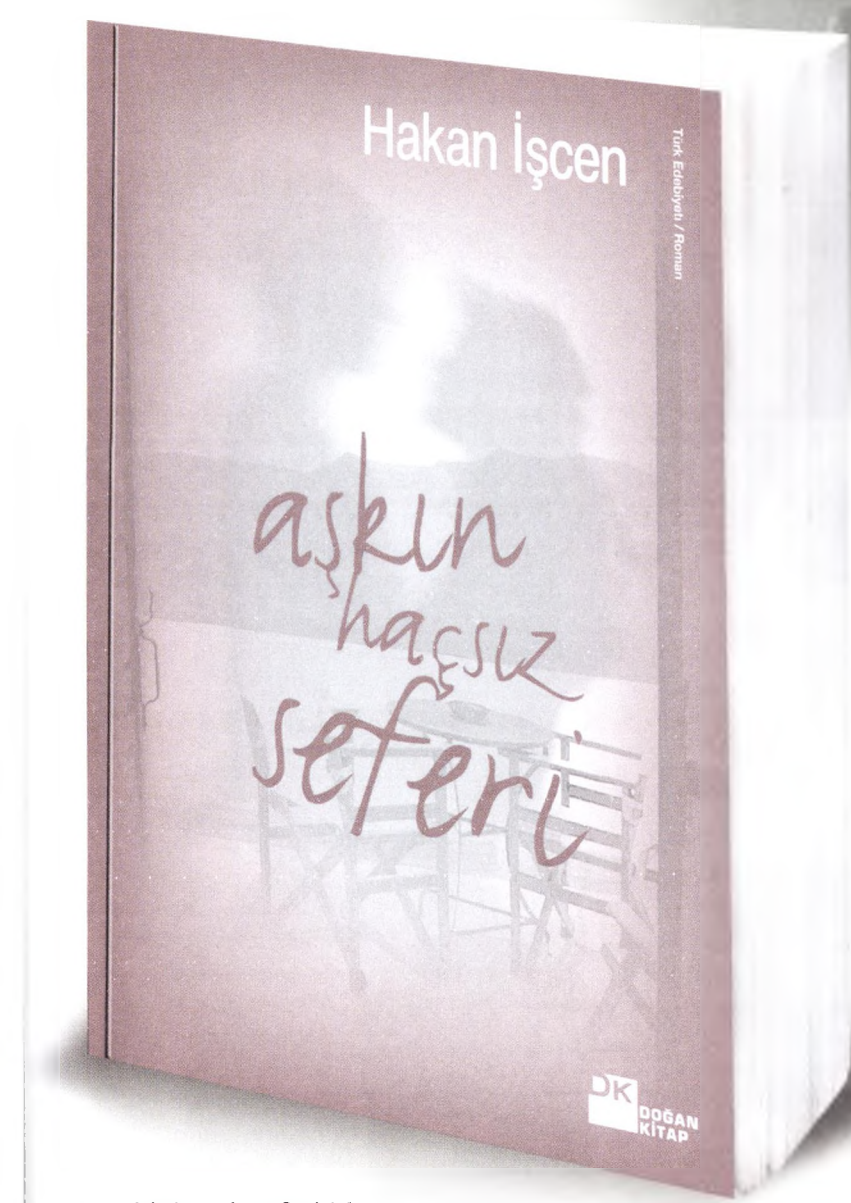
Kötülüğün Sıradanlığı

Totalitarizm üstüne çalışmalarıyla tanınan ünlü siyaset bilimci Hannah Arendt, Metis Yayınları tarafından yayımlanan *Kötülüğün Sıradanlığı*'nda, Nazi Almanyası döneminde milyonlarca Yahudinin toplama kamplarına, ölüme gönderilmesinden sorumlu SS yetkilisi Adolf Eichmann'ın Kudüs'teki yargı sürecini ele alıyor. Arendt'e göre Eichmann, sadist bir canavardan çok, korkutucu derecede normal bir insan. Her ne kadar Arendt felsefeci olarak anılmayı reddetse de, kitap en derinde kötülüğün sıradanlığını soruşturuyor.

aşkın haçsız seferi

"... hoyratça aransa üstümüz
sinsice eşelense cebimiz
hiçbir şey çıkmazdı birbirimizden başka;
ne ihanete, ne sadakate
bulamazlardı bir kanıt
biz; birbirimize görünür
birbirimize kokardık..."

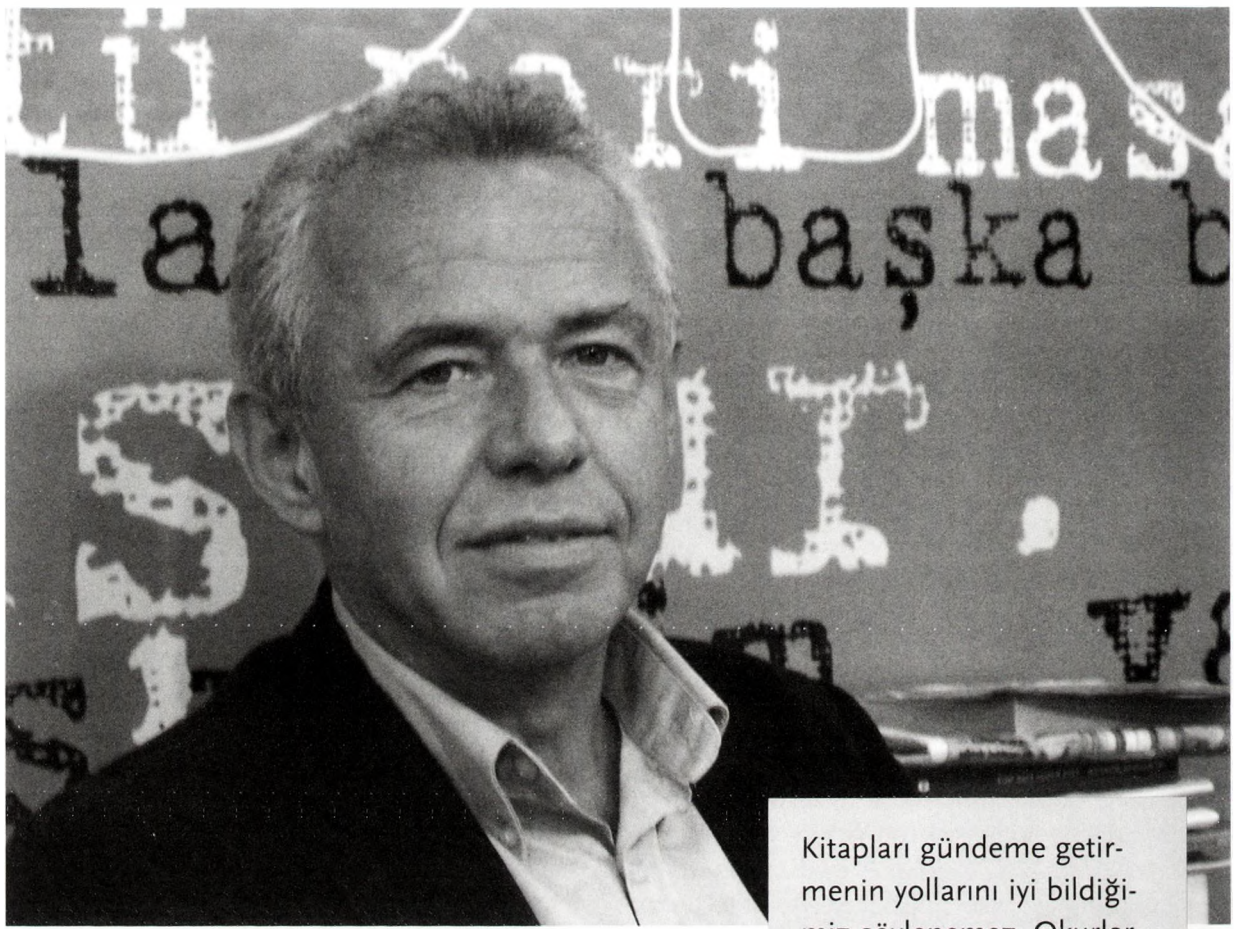

Bu onların hikâyesi.
Buğu'nun ve Çizgi'nin.

DK DOĞAN KİTAP
www.dogankitap.com.t

www.askinhacsizseferi.blogspot.com

Kitapları gündeme getirmenin yollarını iyi bildiğimiz söylenemez. Okurlar da seçimleri kendileri yapmayıp yalnızca kendilerine sunulana bakıyor. Birikimine güvenilir, okurların özel bir değer verdiği yazarların sözüyse en geçerli olanlar arasında.
Notos, Cemil Kavukçu'ya, kendisinde en çok iz bırakan hangi kitapları okurlara önerdiğini sordu. Cemil Kavukçu, ille okunması gereken kitapları, içten sözleriyle anlattı.

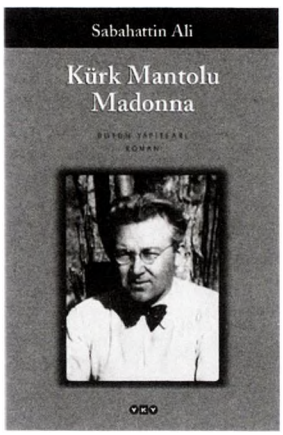
Alemdağda Var Bir Yılan
Sait Faik

Tutunamayanlar beni yazmaya kışkırtmıştı ama, *Alemdağda Var Bir Yılan*'daki öyküler yazma cesareti verdi. Aslında bu cesareti çok daha önce, adını anımsamadığım bir dergide okuduğum Sait Faik'in "Bir Bahçe" öyküsü vermişti bana. Her şeyin öyküleşebileceğini onda görmüş, ille de öyküyü bulmak için yollara düşmemek gerektiğini anlamıştım. *Alemdağda Var Bir Yılan*'da yalnızlığı, bıkkınlığı hücrelerimde hissetmiştim. Fethi Naci'nin de belirttiği gibi, artık sadece kendisi için yazmıştı Sait Faik; hiçbir şey umurunda değildi ve bunlar zehir yeşili öykülerdi. Başka bir deyişle, çığlıktı.

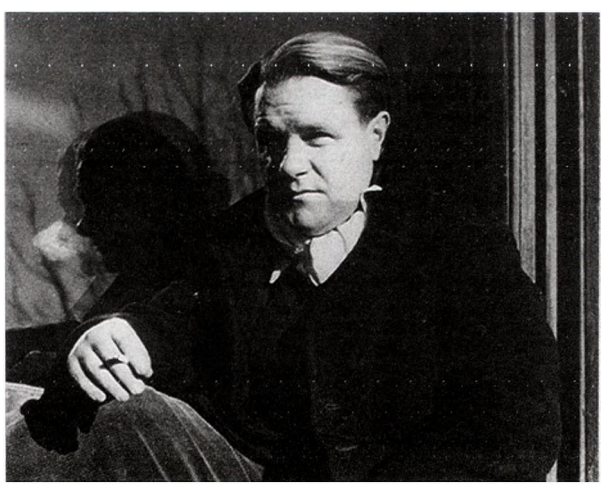
Kürk Mantolu Madonna
Sabahattin Ali

Kürk Mantolu Madonna'yı lise öğrencisiyken okumuştum. Yıl 1969-70 olmalı. Öyküye mesafeli durduğum, hatta okumadığım yıllar. Sabahattin Ali'den daha önce *İçimizdeki Şeytan* ve *Kuyucaklı Yusuf*'u okumuş, beğenmiştim. Aşk romanları tercihim değildi ama bu romandan çok etkilenmiştim. Kitabı ilk okuduğumda hayalimde çizdiğim Maria Puder tipi, yıllar sonra okurken yeniden gözümün önünde canlandı. Bende hâlâ o biçimiyle yaşıyor. Okuduğum en güzel aşk romanlarından biridir.

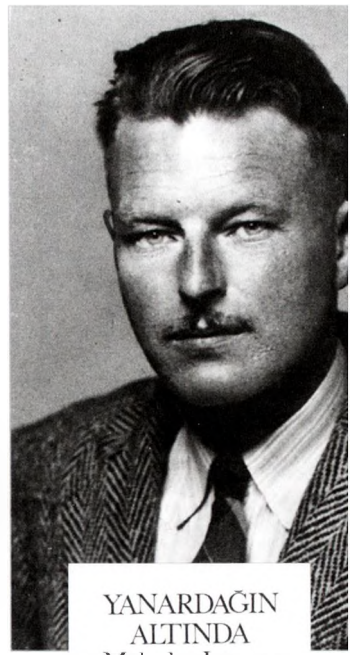

İskenderiye Dörtlüsü
Lawrence Durrell

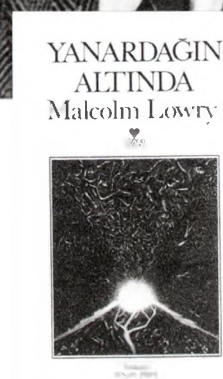
1984 yılına kadar Lawrence Durrell adını duymamıştım. *İskenderiye Dörtlüsü*'nün ilk kitabı *Justine*, Ülker İnce çevirisiyle Can Yayınları'ndan çıkmıştı. *Justine*'e beni yönlendiren, Ülker İnce'nin bu kitapla çeviri ödülü alması oldu. Kitabı okumaya başladığımda, katmanlı, okur çabası gerektiren, has edebiyatla karşılaştım. Dört cildi birden yayımlanmamıştı. Dörtlünün tamamlanması bir buçuk yıla yakın bir zaman aldı. Parça parça okuduğum bu yapıtı daha sonra bir bütün olarak yeniden okudum. Dörtlüde anlatılanlar, saydam bir dikdörtgen prizmaya bakıldığında her yüzünden farklı bir şey görünse de hepsi aynı şeydi. Bir de, roman karakterleri kadar canlı, gizemli, kıpır kıpır, soluk alıp veren bir İskenderiye kenti vardı.

Yanardağın Altında
Malcolm Lowry

1997 yılında Erdal Öz söz etmişti bu kitaptan. "Hayır, okumadım," deyince boynunu hafifçe bükerek, "oldu mu şimdi" der gibi bakmış, "Mutlaka oku, müthiş bir roman," diye eklemişti. Lowry 48 yaşında intihar etmiş bir alkolikti. Başyapıtı *Yanardağın Altında*'yı dokuz yılda damıta damıta yazmıştı. Kitap da damıta damıta okunuyordu. Okurken acı çektim. Canım yandı. Konsolos Geoffrey unutamadığım, yaşayan biri benim için. Bir okumada değil, birkaç okumada tadına varılacak bir kitap. Sinan Fişek'in yıllarca emek vererek çevirdiği *Yanardağın Altında*, başucu kitaplarımdan biri.

Tutunamayanlar
Oğuz Atay

Kitaplığımda 1971 yılında Sinan Yayınları'ndan çıkan ilk baskısı var *Tutunamayanlar*'ın. Ben 1972 yılı kışında okudum. O güne dek hiçbir kitaptan etkilenmediğim biçimde etkilendim. Hem Turgut Özben'dim, hem Selim Işık. Dört kez okuduğum tek romandır *Tutunamayanlar*. Her okuyuşumda da yepyeni tatlar aldım. 1973 yılında, hiç aklımda yokken roman yazmaya soyunmamın nedeni de bu kitaptır. *Tutunamayanlar*'ın çok kötü bir kopyasını yazmıştım. Bir süre anı olarak sakladım, sonra da birinin eline geçer korkusuyla yok ettim.

Sunja Altınel

Kontes'in ölümü ve başka buruk öyküler.

Hiç anlatılmamış hikâyelerden oluşan, önemli bir ilk kitap...

Öykü

Genç kız Kontes'i okumaya gittiği ülkede tanımıştı. Kontes'in anlattıkları gibi, ölümü de ilginç olmuştu. Ölümünden sonra ortaya çıkan sır ise daha da şaşırtıcıydı: Anlattıklarının çoğunu yaşamamıştı Kontes.

Aslında hepimiz Kontes gibi hikâyeler anlatmıyor muyduk? "Çok iyi", "çok önemli", "çok değerli" gibi sıfatlar yakıştırarak ardından gittiğimiz insanların gerçek hikâyeleri, bizim hikâyelerimizin başladığı yerdi. Hikâyemizde rastladığımız insanlar, bize hep gözden kaçırdığımız ya da göz ardı ettiğimiz ayrıntıları anlatıyordu. Bu ayrıntıları fark ettiğimiz zaman da, o insanlar hayatımızdan çıkmış oluyordu.

Hiç anlatılmamış hikâyelerden oluşan, önemli bir ilk kitap...

NOTOS KİTAP

www.notoskitap.com

0212 243 49 07

Dağıtım: Alfa Dağıtım, 0212 513 34 20

KUYORUM
IEYDAN
KUYORUM

Adaletsizliğe, aşk acısına, ayrımcılığa, aşağılamaya, barbarlığa, baskıya, bencilliğe, bölücülüğe, bilinçsizliğe, bağnazlığa, cehalete, cinsel tabulara, cinsel istismara, cinsiyet ayrımına, çeteleşmeye, çevre kirliliğine, dayatmalara, düşmanlığa, dayağa, dogmalara, dalkavukluğa, darbelere, dolandırıcılığa, eşitsizliğe, fanatizme, gaddarlığa, hoşgörüsüzlüğe, haksızlığa, ırkçılığa, imkânsıza, iftiraya, işkenceye, ikiyüzlülüğe, karalamaya, kısıtlanmaya, kışkırtmalara, komplolara, kölelliğe, kaderciliğe, kine, korkulara, köhneliğe, kültürsüzlüğe, küresel ısınmaya, maganda kurşununa, merhametsizliğe, medeniyetsizliğe, mahalle baskısına, nefrete, nankörlüğe, önyargılara, ötekileştirmeye, rüşvete, susturulmaya, saplantılara, safsataya, sahteciliğe, saldırganlığa, samimiyetsizliğe, sahtekârlığa, sansüre, sefalete, sevgisizliğe, sınırlamalara, sürgüne, silahlanmaya, soykırıma, savaşa, sömürüye, şiddete, tacize, tecrite, tehcire, tehditlere, tekelleşmeye, tembelliğe, töre cinayetlerine, tutuculuğa, umutsuzluğa, vefasızlığa, verimsizliğe, vicdansızlığa, yabancılaştırmaya, yozlaşmaya, yoksulluğa, zorbalığa, zulme...

tudem®

İyi Kitap 1 Yaşında!

İYİ KİTAP

AYLIK OKUL ÖNCESİ, ÇOCUK VE GENÇLİK KİTAPLARI GAZETESİ

ŞUBAT 2010 · SAYI 12 · ÜCRETSİZDİR · www.iyikitap.net

İçindekiler

İyi Kitap Bir Yaşına Bastı

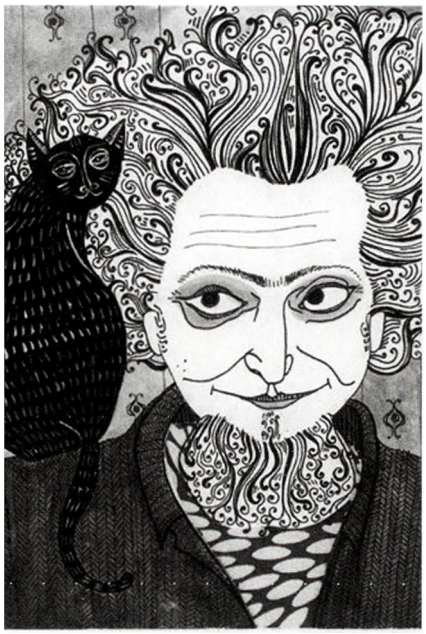
İyi Kitap, henüz neyi sevdiğini keşfedememiş çocukları iyi kitaplarla tanıştırma arzusuyla çıktı yola. Bu yolculukta 12. sayıya ulaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Bir yılda **58**'i okul öncesi **183**'ü çocuk **61**'i gençlik, **57**'si başvuru ve **22**'si çizgi roman olmak üzere **381** kitap tanıttık.

Okur ve yazar olarak, bu yolculuğa eşlik eden herkese sevgilerle.

www.iyikitap.net

10 soruda Georges Perec

1 Oulipo'nun hayatındaki yeri? Perec'in, "yazarların nasıl isterlerse öyle kullanabilecekleri yeni biçimler, yeni yapılar arayışı"nı kendine amaç edinen Oulipo'nun (Ouvrois de Littérature Potentielle – Potansiyel Edebiyat İşliği) üyesi olması, onun yazınsal tarzını açığa çıkaran öğelerdendir. 1960'larda ortaya çıkan ve Raymond Queneau, Francois Le Lionnais, Italo Calvino, Harry Matthews gibi yazarların üyesi olduğu Oulipo'nun amacı, edebiyatı matematik, satranç, mantık gibi alanların biçimlerini alarak genişletmeye çalışmaktı.

2 Çocukluk anıları... Perec *W* ya da *Bir Çocukluk Hatırası* adlı kitabında çocukluk anılarını anlatmaya, "Çocukluk hatıram yok," diye başlar. Anılarının bazısı gerçek, bazısıysa hayal ürünüdür. Romanın sonuna dek *W* adasının hikâyesiyle anıları arasında okuyucunun herhangi bir bağlantı kurmasına izin vermez, ta ki anılarının ve öyküsünün sonunda David Rousset'nin Toplama Kampı Evreni kitabını referans gösterene dek. Perec hemen hemen bütün ailesini yitirdiği toplama kamplarında aynı zamanda çocukluk anılarını da yitirmiştir.

3 Palindrom ve Perec... Perec'in en büyük tutkularından biri palindromlardır. Tersinden de aynı biçimde okunabilen sözcükler ve tümceler olan palindromların bugüne dek yazılmış en uzununu Perec yaratmıştır; bu beş bin kelimeden fazla bir palindromdur. Palindromların yanında anagramlar, lipogramlar ve sayısız sözcük oyunu da yaratmıştır.

4 Filme çekilen yapıtı hangisidir? Bernard Queysanne'in 1974'te filme çektiği *Un homme qui dort* (Uyuyan Adam), her şeyin çoktan söylendiğini düşünen bir adamın iç konuşmalarla varoluş nedenlerini sorguladığı otobiyografik özellikler taşıyan bir romandır.

5 *Kayboluş* romanı niçin önemlidir? 1969'da, Fransızcada en çok kullanılan "e" harfini kullanmayarak yazdığı *La Disparition* (*Kayboluş*) adlı romanında bir adamın ortadan kaybolusunun hikâyesini anlatır Perec. Adamın kaybolduğu dünyada "e" harfi de kaybolmuştur, ancak romanın hiçbir karakteri dildeki yer değiştirmelerin, benzetmelerin, tahrif etmelerin ve böyle bir evrenin boşluğu doldurmak için giriştiği sonu gelmeyen hilelerin farkına varmaz.

6 *Kayboluş*'un Türkçeye çevirilişinin hikâyesi? Cemal Yardımcı, *Kayboluş*'u Türkçeye hiç "e" harfi kullanmadan çevirdi. Yardımcı, bir yıl neredeyse evden çıkmayarak üç yıl boyunca çalıştı. Bazen bir tümce için günlerce, bir sözcük için saatlerce uğraştı.

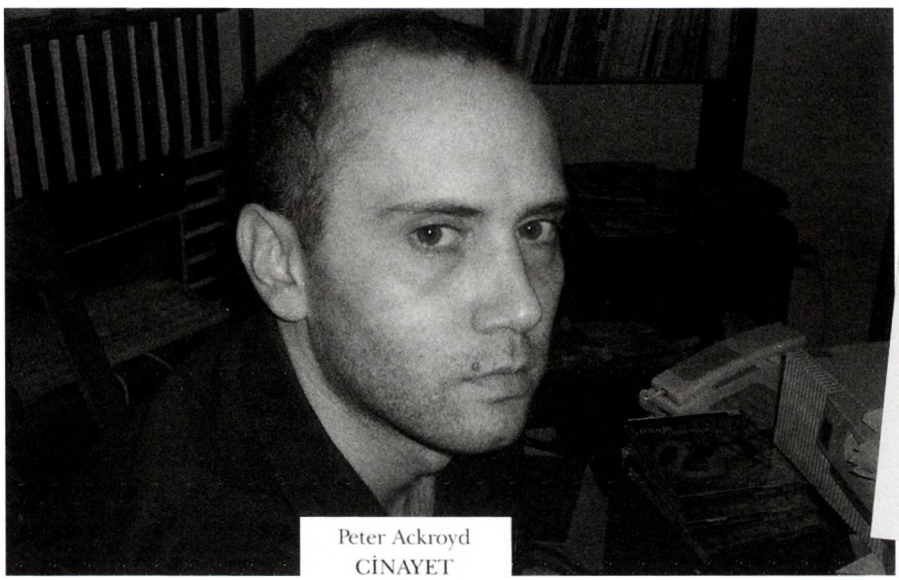
7 Sevdiği yazarlar kimlerdi? Perec yapıtlarını başka yapıtlardan oluşan bir bütünün parçası olarak niteler ve hep yeniden okuduğu, alttan alta yanıt verdiği, irdelediği, kendine kaynak olarak gösterdiği yazarlar arasında Flaubert, Kafka, Joyce, Jules Verne, Queneau ve Leiris'i sayar.

8 *Harikalar Odası* neyi anlatır? Perec'in "Harikalar Odası" tablolarına yaklaşımını, bir izlek olarak işleyiş biçimini ve bu yolla yarattığı Bengi Dönüşsel evreni anlatan kitap yazarın "sanatsal vasiyeti" diye anılır.

9 Yazarlık tutkusu neydi? Perec çağının bütün edebiyatını aşmayı dilediğini ama bunu kendi ayak izlerinin üstünden yeniden geçerek değil, sürekli hareket halinde, yürüyerek yapmak istediğini söyler. 1982 yılında akciğer kanserinden kırk altı yaşında ölen Perec'in benzersiz biçimlere sahip yirmi yapıtı bu tutkuyu fazlasıyla doğrular niteliktedir.

10 Başyapıtı nedir? İtalo Calvino'nun, "Roman tarihindeki son gerçek olay" diye tanımladığı *La Vie mode d'emploi* (*Yaşam Kullanma Kılavuzu*), Perec'in 1833'ten 1974'e bir apartman dairesinde yaşayanlar ile o dairede daha önce yaşayanların hikâyelerini tam bir yapboz şeklinde anlattığı yapıtıdır. Zahmetli bir okuma gerektiren yapıt, Enis Batur'un *Perec Kullanım Kılavuzu*'yla birlikte okunabilir.

ÖMER AYHAN Yazmadan yaşayabilirim, ama okumadan asla!

Ömer Ayhan'ın *Öldüren Şehir* romanında anlattığı binalardan biri geçenlerde yıkıldı... O aynı zamanda yanında elektronik müziği, dünyayı dolaşıyor... Sonra da kitaplar ve filmler...

Son kitabınız *Öldüren Şehir* romanının sizdeki yeri ne oldu?
Kitapta geniş yer verdiğim binalardan biri geçtiğimiz haftalarda yıkıldı. Böyle durumlarda insan, elle tutulur bir karşılığı olmasa da iyi ki yazdım diyor.

Müzik çalışmalarınız için altı ay kaldığınız Meksika'dan kalan en ilginç gözleminiz?
Bir iki cümleyle anlatmak çok zor. Ama eşcinsellerin parklarda öpüşebildiği, hükümeti eleştiren kadınların protestolarını çırılçıplak yaptığı bir ülke olarak, demokrasi anlayışları bizimkine benzemiyor!

Mexico City: eşcinsellerin parklarda öpüşebildiği, hükümeti eleştiren kadınların protestolarını çırılçıplak yaptığı bir ülke olarak, demokrasi anlayışları bizimkine benzemiyor!

Mexico City mi, İstanbul mu?
Neredeyse bir klişe oldu, İstanbul dünyanın en güzel yeri cümlesi. Benim için öyle değil. Yine de soruyu ters yüz etmek pahasına Londra diyeceğim. Oradaki kozmopolit bir aradalık, hiçbir şeyi paylaşamayan insanlığa bir ders olmalı.

Sırada gidilecek ülke var mı?
Yurtdışı konserleri olacak. İngiltere ve Hollanda görünüyor şimdilik. Ama hayalim bir yolunu bulup Güney Amerika'ya gidebilmek.

Niçin elektronik müzik?
Yaşadığımız çağın ritmini yakalamak, kimi zaman da ruhsuzluğuyla yüzleşebilmek için synthesizerler harika enstrümanlar. Tabii ki tekno müziği kastetmiyorum.

Müzik mi önce geliyor, edebiyat mı?
Ne kadar zor bir soru! Konservatuarda okudum, kendimi hep müzisyen olarak tanımladım. Hâlâ kendimi bir yazar değil okur olarak görüyorum. Yazmadan yaşayabilirim, ama okumadan asla! Sonuç: politik bir cevap olacak, ama ikisi de.

Son zamanlarda okuduğunuz kitaplardan en beğendiğiniz hangisiydi?
Peter Ackroyd, *Cinayet Sanatı*.

Roman mı, öykü mü?
Okur olarak ayırt etmem mümkün değil. Yazarken, yaşadığımız çağda hâlâ gelişimini sürdürüyor olmasıyla roman yazara daha fazla alan bırakıyor.

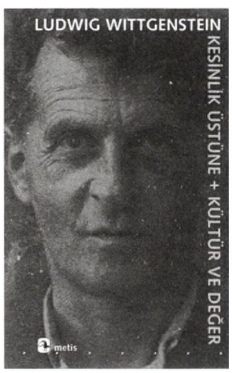
Şu anda ne yazıyorsunuz?
Doğrusu vakitsizlikten pek bir şey yazamıyorum. Becerebilirsem birkaç öykü var tamamlamak istediğim.

Sinemaya da yakın bir ilginiz var...
Evet. Sanırım tercihlerimiz farklı olsa da hepimizin ilgisi var sinemaya. Çağa özgü bir durum bu. Çocukluktan başlayarak düşsel bir yol haritası sunuyor kitaplar ve filmler.

Okumak, izlemek, dinlemek, görmek için altı öneri.

Kesinlik Üstüne + Kültür ve Değer

Yirminci yüzyılın en önemli filozoflarından kabul edilen Wittgenstein'in iki kitabını Metis Yayınları Kasım 2009'da bir arada yayımladı: Hayatının son iki yılında, ölümünden birkaç gün öncesine dek tuttuğu notlardan derlenmiş **Kesinlik Üstüne** ve 1951'de ölümünden sonra geride bıraktığı folyolar halindeki elyazması notlardan derlenmiş ve ağırlıklı olarak felsefe, sanat ve kültür konularındaki değinilerinden oluşan bir seçme olan **Kültür ve Değer**. Okurun Avusturyalı filozofun felsefesiyle tanışık olmasını gerektirmeyen eser ilgilenenlere yazarın yalnızca düşüncelerini vermekten öte, tinsel uğraşı ve akıl yürütme tarzıyla ilgili birçok ipucu sunuyor.

Feriköy'de Pazar'a...

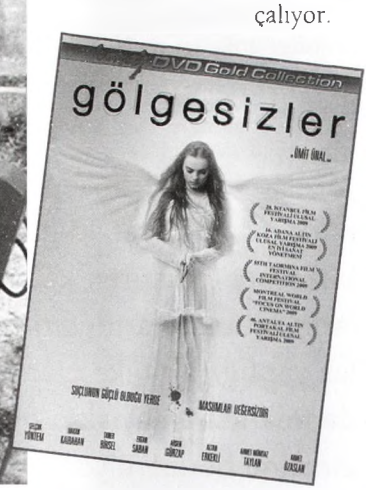

Şişli Belediyesinin katkılarıyla organize edilen ikinci el ve el işi ürünlerin satıldığı **Feriköy'de Bir Pazar** her hafta pazar günleri Feriköy'de Şişli Belediyesi Otoparkının alt katında yapılıyor. İlki 6 Aralık 2009'da yapılan pazarda el işi takılar ve kıyafetlerden eski eşyalara her şeyi bulmak olanaklı. Kendi el işlerini ve kullanmadığı eşyalarını satmak isteyenler de pazarda günlüğü 30 TL'ye masa kiralayabiliyor. Ayrıntılı bilgi için: ferikoydebirpazar@gmail.com

Ümit Ünal'ın Gölgesizler filmi

Hasan Ali Toptaş'ın aynı adlı romanından senaryoya uyarlanan **Gölgesizler** Şubat 2009'da vizyona girmişti. Bir köyde ansızın kaybolan insanların hikâyesini anlatan, yapımcılığını Hakan Karahan'ın, uyarlamasını ve yönetmenliğini Ümit Ünal'ın yaptığı filmin çekimleri Kırklareli'nin Karadere köyünde yapıldı. Müzikleri Candan Erçetin tarafından hazırlanan **Gölgesizler** artık DVD'si ile de kapımızı çalıyor.

Bu kez... Şiyir Sevişgenleri

Öküz, *Hayvan* ve *Penguen* dergilerini çıkaran, aktüel mizahın ilk akla gelen adlarından Metin Üstündağ'ın son kitabı **Şiyir Sevişgenleri** Sel Yayınları tarafından yayımlandı. Bu kez kadın-erkek arasındaki ilişkiye edebiyat gözlükleriyle bakan MetÜst, sokaktan geçen herkesi konu ettiği **Pazar Sevişgenleri**'nden sonra daha küçük bir grubu, mürekkep yalamışları, kitap, film ve müzikle iç içe yaşayanları anlatıyor. **Şiyir Sevişgenleri** "sevişgenler" ekolünün son örneği. Otuz yıldır çizmesine karşın, aşktan meşkten hâlâ anlamadığını söyleyen MetÜst ekliyor: "Bazen 'aşk'ta 'ben', 'sen' birleşip 'aşk'ı dövüyor. Belki de en iyisi, 'bu ben, bu sen, bu da ilişkimiz Mahmutgül' diyebilmek."

Charlotte Gainsbourg ve IRM

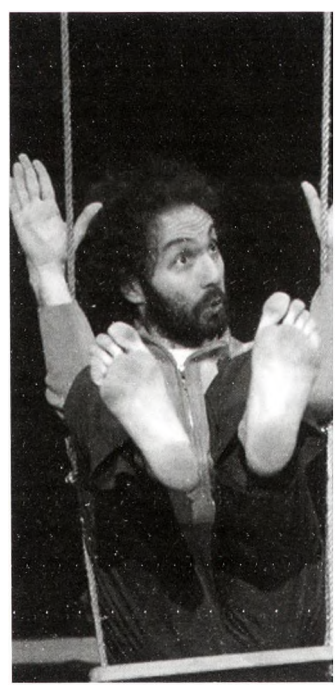

Cannes Film Festivalinde Lars Von Trier'in *Antichrist* filmiyle en iyi kadın oyuncu ödülünü alan Charlotte Gainsbourg, **Charlotte Forever** ve **5:55** adlı albümlerinden sonra Beck'le çalıştığı albümü **IRM** ile gündemde. **IRM** ile müzik dünyasındaki yerini sağlamlaştırmayı hedefleyen Gainsbourg, annesi Jane Birkin ve babası Serge Gainsbourg'un etkisinde olduğunu ama kendi sesini bulmaya çalıştığını söylüyor. İlk klibin çekildiği "Heaven Can Wait" ve "Trick Point" albümü taşıyacak şarkılardan.

Tehlikeli Oyunlar Seyyar Sahne'de

Seyyar Sahne'nin Oğuz Atay'ın **Tehlikeli Oyunlar** adlı eserinden uyarladığı tek kişilik oyun, Şubat ayında İTÜ Maçka Kampüsü İşletme Fakültesi Tiyatro Salonunda sahneliyor. *Tehlikeli Oyunlar*, Seyyar Sahne'nin ilk işi değil. 2001 yılında bir grup amatör tiyatrocunun girişimiyle kurulan, daha sonra İTÜ Mezunlar Tiyatrosu'ndan oyuncuların katılımıyla ortak bir proje haline gelen Seyyar Sahne **Ben, Pierre Rivière, Vaiz, Kuşlar Meclisi, Cimri, Macbeth** oyunlarını da sahneye koymuştu. Program www.seyyarsahne.com adresinden izlenebilir.

MEHMET TAŞDEMİR

Palyaçonun Gözleri

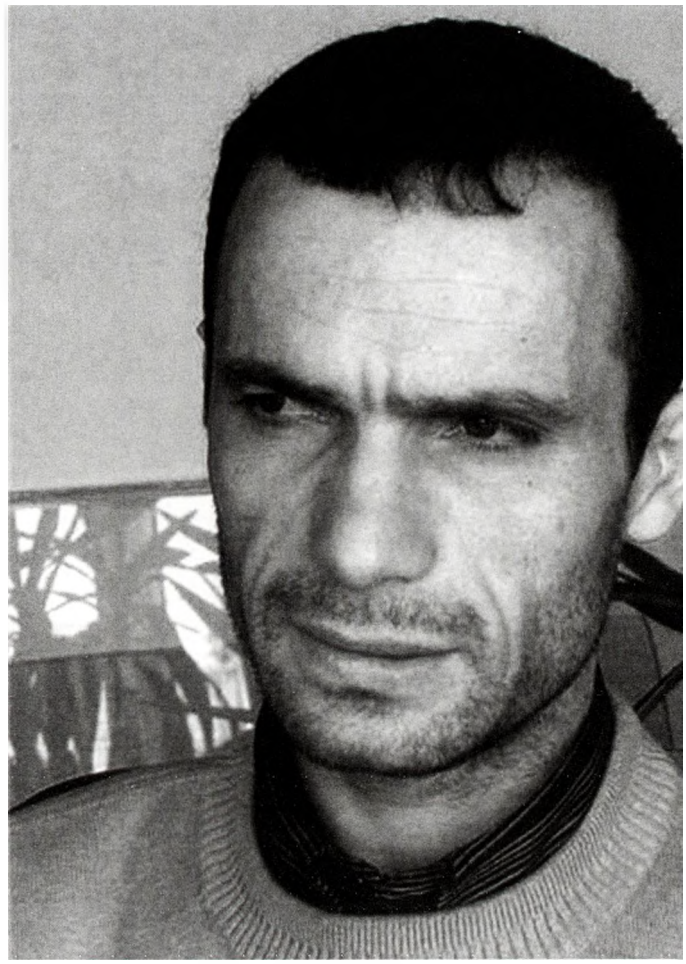
BAZEN NE OLDUĞUMA KENDİM DE KARAR VEREMİYORUM. AMA BİR gün ben de tanınmış, itibarlı bir yazar olacağım. Siz dudak bükebilirsiniz ama ben buna inanıyorum. Yalnız o gün çok uzak olabilir. Aslında bunları size bir şey açıklamak için yazdım. Babam çok zengindi. Öldüğünde bütün serveti bana kaldı. Ben ne yaptım? İki yılda yiyip tükettim her şeyi. Kendimi barlara, pavyonlara vurdum. Her gece güzel bir kızı koynuma aldım. O zamanlar yirmisinde bile değildim. Sonunda annemin emekli maaşına talim etmeye başladım. Zavallı kadın şimdi de maaşını alır almaz, yarısından fazlasını bana veriyor. Eğer vermeseydi şu an oturduğum tek odalı eski, yıkık dökük evi bile kiralayamazdım. Yine de henüz gerçekleşmeyen yazarlık düşlerim dışında mutlu sayılırım.

Bu eve taşındığımın ertesi günü, döküntü halindeki çekmecede incecik, etrafı sararmış bir defter buldum. Beni kınamaktan bir an bile geri kalmayacağınızdan eminim ama ben yine de sizi takmayıp, bu incecik defterdeki biraz dokunaklı, biraz alaycı, çokça da melankolik öyküyü kendi yazdığım bir öykü gibi tutup, bir dergiye göndereceğim. Hem bu sizi çok da ilgilendirmez. Siz hikâyenin güzelliğine bakın. Zevk alırsanız ne âlâ. Almasanız da umurumda değil. Ayrıca yazarın ne önemi var ki. Esere değil, yaratıcısına bakıp, yaratıcısı üzerinden esere değer biçen okurlar bir parça önyargılı olur. Bu tipteki okurlara dikkatinizi çekerim. Eseri yorumlama güçleri olmadığı için, bu açıklarını, eserin yaratıcısını saçma sapan yüzeyselliklerle yücelterek, kapatırlar. Bunlara aslında üreten değil, kafalarındaki kahramana uyan tipler lazım. Çabuk yüceltip hızla alçaltırlar. Daha önce elleri patlayıncaya kadar alkışladıkları bir eserin yazarının hoşlanmadıkları bir hareketini gördüklerinde ise, o yazarın tüm yazdıklarına büyük bir insafsızlık ve kıyıcılıkla tuvalet kâğıdı muamelesi yaparlar. En iyisi bu tipleri ne okuyun ne de adam yerine koyup, canınızı boş yere sıkmayın. Sizin yerinizde olsam hepsini de eşek yerine koyarım. Tabii siz bunun neresine düşersiniz, onu da bildiğimi söyleyemem. Herkes en iyi kendisini tanır...

Sizin okumanızı istediğim bu öyküyü ben çok beğendim. Doğrusunu isterseniz, bu bir öykü de değil. En iyi tanım günce belki de. Of, ne gerek var bu kadar izah etmeye! Okuyunca göreceksiniz nasılsa ne olduğunu. Salak değilsiniz ya! Bir de bakıyorsunuz ki öykü benim adıma yayımlanmış! Ne müthiş olur ama değil mi? Yazarlık egomun tatmini derken, bunu kastettim zaten. Ama bu sadece bir başlangıç olur. Bana söz vermelisiniz. Benim bu anlaşılır, hatta masum hırsızlığımı kimseye söylemeyeceksiniz. Gerçi keyfiniz bilir. İsterseniz söyleyin. Ben de derim ki, "Karanlıkta kalan, hatta farelerin insafına terk edilen bir metni gün ışına çıkardım. Hakkım olan madalya nerede?" Kabul ediyorum, biraz

pişkinlik kokuyor bu cümlem. Ama yayımlanmış bir eseri talan edip, kendine mal edenlerin hazırlopçuluğu yanında benimkisi hizmet bile sayılır... Geçelim şu incecik deftere. Biraz okunaksız ama idare edeceğiz artık.

"Yedi kasım. Artık kırk sekiz yaşında bir kadınım. Gerçi bildiğiniz anlamda bir kadın değilim. Nasıl söylesem, yani şimdiye değin hiçbir erkekle beraber olmadım. Ama kırk sekiz yaşındaki birine de kalkıp, 'kız' demezsiniz herhalde. Peki, ben neyim o zaman? Ne olduğumu bilseydim yazma gereği duymazdım zaten. Kendinden emin olanlar kalemi eline bile almaz. Çünkü tamamlandıklarını düşünürler. Bitmiş bir binanın üzerine yeniden taş koymaya kalkışanlara deli gözüyle bakar herkes. Henüz ne olduğunu bilmemenin sancısı kelimeleri imdadına çağırır her zaman. Kendini tanımlama kaygısı olmasaydı kimse yazı yazmazdı. Bu defter bir gün elinize geçer de okursanız, lütfen evde kalmış bir kız kurusu demeyin. Ama önce neden böyle olduğumu sormanızı bekliyorum sizden. Canınız isterse tabii. Neyse, bu günlük bu kadar yeter. Üstelik benim uzunca yazma alışkanlığım yok. Yarın görüşmek üzere. Yalnız bir şey hatırlatayım size. Her seferinde size hitap eder biçimde yazmayabilirim. Nasılsa özgür olduğum bir alan bu defter. İstersem size küfür edebilir, berbat alışkanlıklarınız yüzünden sizi yerden yere vurabilir, nedensiz kızabilir veya öfkelenebilirim. Şimdiden tüm itirazlarınıza kulaklarımı tıkıyorum."

Mehmet Taşdemir yayımlanan *Kırk Hüzünlü Veda*, *Puslu Akşamlar* ve *Anisya'nın Evi* kitaplarından sonra öykü yazmayı sürdürüyor.

"On bir kasım. Size en son dört gün önce yazmıştım. Canım aslında bir şey yazmak istemiyor ama etrafımda dertleşecek kimse yok. Sizin de ne kadar dert ortağı olduğunuzu biliyorum ya neyse. Lafı fazla uzatmadan size biraz kendimden söz etmek istiyorum. Şu an yalnız yaşayan bir kadınım. Neredeyse on yıl oldu. Annemin ölümünün üzerinden tam on sekiz yıl geçti. Babam ise, on bir yıl oldu öleli. Zaten başıma ne geldiyse, babamın yüzünden geldi hep. Bana bulduğu koca adaylarının hiçbiri temiz pabuç değildi mesela. Bıraksaydı kendime uygun birini bulurdum elbet. 'Sana prensler gibi bir koca bulacağım,' deyip duruyordu. Bir akşam baktık yanında bir adamla geldi. Adam komik derecede kibardı. Babamın yaşıtı olmasına rağmen, ondan genç gösteriyordu. 'Hoş geldiniz,' dediğimde, filmlerde gördüğüm bir Fransız aristokratı gibi tutkulu biçimde elimi öptü. Üstelik bana, 'Madam' diye hitap etti. Gerçi babam çok kabaca müdahale edip, dürttü adamı ama adam hiç farkında değilmiş gibi, bana o kısacık anda iltifatlar yağdırdı. Babam dayanamayıp, adamın ensesine bir tokat atınca kendine gelebildi ancak. Meğerse adam paçasından abartılı kibarlıklar damlayan filmlerin müptelasıymış. Filmde gördüklerini taklit etmeyi ise bir alışkanlık haline getirmiş. Bunları sonradan babam bana anlattı tabii. O an beni çok şaşırtan bir şey daha oldu. Adam hâlâ ayaktaydı. Gözlerini üstüme dikmiş duruyordu. Babam ise sıkıntılıydı. Kendisini rezil olmuş gibi hissettiğini gözlerinden anlıyordum. Adam tekrar elini uzattı. Bir anlık bocalamadan sonra mecburen karşılık verip,

ben de elimi uzattım. Adam, 'Hanfendi isminizi rica etsem söyler misiniz,' dedi. İçimden bu can sıkıcı tören ne zaman bitecek diye sorup durdum. İsmimi söyledim. Adam ciddi bir yüz ifadesiyle, 'Sevindim,' dedi ve ardından, 'babanız sizi bana verdi. Derhal kabul edin!' diye ekledi. Bunca kibarlığın doğurduğu bu zorbaca isteği, aradan yıllar geçmesine rağmen hâlâ unutamadım. Tahmin edeceğiniz gibi, bu saçma sapan sahneyi bir tokatla bozdum. Adam, üstüne giydiği kibarlığı bir maske gibi çıkarıp fırlattıktan sonra, babama, 'Senin kızın da senin gibi bokun tekiymiş!' deyip çıktı. Babam o akşam hiçbir şey olmamış gibi, oturup neşeyle yemeğini yedi. Sonra bana bir sürü koca adayı daha buldu. Birinin tımarhane kaçkını olduğu anlaşıldı. Bir başkası, 'Sen tahta çıkacak adamsın,' diyerek, babamı pohpohlayıp, parasını yiyormuş meğer. Kendisini komedyen diye tanıtan başka bir koca adayım da, neymiş tahmin edin bakalım. Memur! Beni en çok hayal kırıklığına uğratan bu oldu. Keşke kendisini tanıttığı gibi bir komedyen olsaydı. Palyaço olmasına ise bayılırdım. Şimdi bile karşıma gerçek bir palyaço çıksın, derhal evlenirim onunla. Ama bende nerede o şans... Anlayacağınız ruhumu şenlendirecek eğlendirici birini arıyorum kendime. Tabi kırk sekiz yaşında olduğumu da unutmayın."

"Yirmi altı kasım. Sabah uyanır uyanmaz, pencereden dar sokağımıza baktım. Mevsimin ilk karı yağmaya başladı bile. Sokak bembeyaz karla örtülü. Aç olduğu her halinden belli bir sokak kedisi, karşıdaki ahşap binanın giriş kapısının oraya sinmiş, etrafına bakıyor üşüyen bakışlarıyla. Gidip eve getirsem mi diye düşünüyorum. Aslında benim için de iyi olur. Yalnızlığımı törpüler, içimdeki o derin kederi yumuşatır biraz. Ama vazgeçtim. Onun kederi ona yeter. Hem o eve alışkın değildir. Başına buyruk yaşamak ister her zaman. Ama bir kâse ılık sütü de ne kadar özlemiştir şimdi... Benim ılık bir öpücüğe duyduğum özlem gibi..."

"Yirmi yedi kasım. Dün ne kadar da duygusal satırlar dökmüşüm günlüğüme. Kar halen dinmedi. Kedi ise ortalıkta görünmüyor. Özlediğimi söylediğim öpücüğe gelirsek, bundan nerdeyse otuz yıl önce birini öpmüştüm ve çok güzeldi. Onunla evlenseydim, o ilk öpücüğü bu kadar özler miydim acaba? 'Evlilik, bütün ateşini alırmış öpmenin,' dedi mutsuz bir arkadaşım daha dün. Soğuk bir küle çevirirmiş her şeyi. Ama yine de hiç kimse evlilik denilen maceranın yoksunluğundan kaçınamıyor."

"Beş aralık. Günlük mü tutuyorum, öykü mü yazıyorum belli değil. Çok da önemsemiyorum ya neyse. Canınız isterse okursunuz. Kimseyi zorlayacak değilim. Size sadece yeni, üzerinde halen dumanı tüten bir olayı anlatmak istiyorum. İki gün önce köşedeki bijuteriye uğradım. Kendime yosun yeşili küpeler aldım. Çıkışta biriyle karşılaştım. Çok gençti daha. Belki de yirmisinde ancak vardı. Göz göze gelmiştik. Tuhafça bakıştık. Genç, yanımdan geçerken gülümsedi. Sanırım ben o an bile yüzümün karakteri haline gelen kederli ifadeyi yırtıp atmadım. Geçip gittim. Eve geldiğimde aniden o genç çocuğu düşünmeye başladım. Hem de içimde şiddetli bir fırtınanın habercisi sert rüzgârlarla. Pencereye koştum. Belki peşimden gelmişti. Görebilirdim sokakta. Ama sadece kardaki ayak izlerini gördüm. İçim yeniden hüzünle doldu. Sokak kedisiyse kendi içine büzülmüş, kısık ve tanıdık gözleriyle bana bakıyordu."

"Sekız aralık. Bu sabah onu sokağın başındayken gördüm. Aceleyle merdivenleri indim. Üstelik üzerimde sadece geceliğim vardı. O an soğuğu hiç hissetmedim. Kapının önünde bekledim. Genç çocuk gelip karşımda durdu. Gülümsedim ona. Daha doğrusu gülümsediğimi sandım. Hiçbir şey konuşmadan birlikte yukarı çıktık. Kapıyı kapattım. İçerinin sıcaklığını yüzümde hissedince, üşüdüğümü anladım. Genç çocuk, ağaçtan düşmesine ramak kalmış bir yaprak gibi titriyordu heyecandan. Ben de en az onun kadar heyecanlıydım ama belli etmiyordum. Geceliğimle içinden çıktığım sıcak yatağım soğuna-

ya yüz tutmuştu. Yatağıma oturdum. Genç çocuk, kendiliğinden yanıma geldi. Onu kendi ellerimle soydum. Dudakları göğsümde, geceliğimin üstünde dolaştı. Dudaklarımı ensesine bastırdım. Birden aklıma ne iş yaptığını sormak geldi. Sordum. 'Ben palyaçoyum,' dedi. Kulaklarıma inanamıyordum. Belki de o an yaşadıklarımız bir rüyadan ibaretti. Palyaçoya sımsıkı sarıldım. İkimiz de kesik kesik nefes almaya başladık. O en çıldırtıcı an gelip çattığında, palyaçonun yüzü o ânı ölümsüzleştirmek ister gibi donup kaldı. Hiçbir ressam o zevk ânını bu denli olağanüstü çizemezdi. Dudakları hafif aralıklı, gözleri kaymıştı. Kasılmanın doruğundaydı. Onu üzerimden yavaşça ittim. Her şey o denli gerçekdışıydı ki ne yapacağımı bilmiyordum. Bedenimde bir çağ kapanmış, yeni bir yüzyıl başlamıştı sanki. O olağanüstü haz titreşimleri, aradan dakikalar geçmesine rağmen hâlâ bitmemişti. Haz ölüm doğurmuştu. Belki de ölümdü hazzı doğuran.

"İkimiz de kesik kesik nefes almaya başladık. O en çıldırtıcı an gelip çattığında, palyaçonun yüzü o ânı ölümsüzleştirmek ister gibi donup kaldı."

"Palyaçom bir daha hiç uyanmadı. Çıplak bedenini geceliğimle örttüm. Üzerime bir şeyler giyip, aşağı indim. Ne için indiğimi de bilmiyordum. İçimde fırtına sonrasının o tatlı sükûneti vardı. Kar sokağı iyice kapamıştı. Gözlerim kediyi boşuna aradı.

"Artık ölü bir palyaçom vardı benim de. Bütün hüzünlerimi alıp götürürken hüzünlendiren bir palyaço..."

Tıpkı bu incecik defterde anlatılana benzer karlı bir kış gününde, uzun parkamın cebinde, içinde bu hikâyenin de olduğu bir öykü dergisi, boynumda buz mavisi bir atkı ve kafamda kadına dair bin bir soruyla, kentin ahşap evli sokaklarını, barlarını, birer müze gibi işlenmiş cafelerini dolaşmaya başladım. Ruhuma suskunluğun ağır prangalarını asmıştım. Kadının o iç burkan hüzünlü hikâyesini artık herkes biliyordu. Keşke bu hikâyeyi sadece kendime saklasaydım. Ama artık olan olmuştu. O kadını mutlaka bulup her şeyi anlatmalı, sonra da içimdeki bu utançtan kurtulmalıydım. Ama sadece bunun için mi kadını arıyordum? Doğrusunu isterseniz ona âşıktım. Aşk imkânsızı severdi. Ardında bölük pörçük bir günceye sığdırdığı bir hikâyeden başka hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolan bu kadını bulacağımı düşünerek, kendimi karlı sokaklara ve yüzlerindeki maskeleri varoluşları haline getiren sır küpü kalabalıklara vurmam da en az aşk kadar imkânsızın müptelalığıydı. Bu şiddetli yazarlık tutkum bile, bu yolculuğun gölgesinde kalmıştı.

Günlerce sokakları dolaştım. Perdesi aralıklı pencerelerde kadının hayalimdeki yüzünün izini sürdüm.

O kışın neredeyse tümünü, kadını arayarak geçirdim. Ama bulamamıştım. Artık onu bulacağıma dair o hastalıklı iyimserliğimi yitirmiştim. Belki de o benim hayal dünyamın yarattığı bir öykünün karakteriydi. Onu bulmak için çıktığım yolda sayısız öykü yazacak, bulduğumda ise kendi öykümün sonuna gelmiş olacaktım. Ama işte koca bir kış bitmiş, kadının hayat hikâyesinden arta kalan o tortu, beni sokaklarda amaçsızca dolaşan biri haline getirmişti.

İkinci kışa girdiğimde, kadının bir hayalet gibi karşıma çıkacağını nereden bilebilirdim. Onu, uzun yıllar önce gidip geldiğim bir barın en dip köşesinde bulmuştum tesadüfen. Dışarıda şiddetli bir kar vardı. Üzerimdeki kalın parkaya rağmen titriyordum soğukta. Kadın kendinden yaşça çok küçük bir erkekle bira içiyordu. Çantamdaki dergiyi çıkarıp, kadının o incecik deftere yazmış olduğu güncenin yayımlandığı bölümü açtım. Dergiyi masaya, kadının birasının yanına koydum. O an gözlerinde bir şaşkınlık aradım kadının. Ama bakışları kayıtsızdı. Kendi hikâyesini okumaya başladığında ben kapıya doğru yürüdüm. Kapıyı açıp çıktım. Kar bütün şiddetiyle yüzüme çarptı... N

Deniz Yalım Kadıoğlu

Dördüncü Çay

Üç kişiydiler. Birincisi gıcık. Uzun boylu, ince dudaklı, hafif kambur. Oturduğu yerden parmaklarını iskemlenin kenarına vurarak sürekli bir ritim tutturmuştu. Sanırım bir yerlerde taze müdürdü. Elindeki anahtarları masaya atışından anladım. Canım iskemlem de en az benim kadar gıcık oldu ona eminim, hem de daha ilk görüşte, ilk dokunuşta.

İkincisi, Tıknaz. Elimde değil, gözüm ona kayıyordu. Mutfağın avluya açılan küçük penceresine başımı her çevirdiğimde, su yeşili gözleriyle karşılaşıyordum. Onlarla konuşur gibi yapıyor, aslında bana bakıyordu. Bu tiplere alışıktım. Arabalarıyla tozu dumana katarak gelir, yemeklerini yer, beni "keşfeder" ve giderlerdi. Köyün beş kilometre ötesindeki bir yamacın kıyısına kurulu bu küçük lokantada, allı güllü elbisemle ben, "Köyün Gülü", o geceki fantezilerinin baştacı olurdum. Ama bu Tıknaz'da başka bir şey vardı, çözemiyordum. Çorbanın buharından mı, yoksa yeşil gözlerden mi, bende bir ter, bir ter...

Üçüncüsü mü? Sözünü etmeye bile değmez ama dedik bir kere: Bay Didik. Parmağıyla masanın üstündeki ekmek kırıntılarını tek tek toplayıp küllüğe atıyordu. Bir yandan da söyleniyordu: "İnsan şurayı bir siler ama canım. Hastalık kapacağız buralarda." Halbuki bekleseniz biraz sonra sileceğiz herhalde beyefendi. Yok efendim, hayatta beklemez böyleleri. Daha ne oldu demeye kalmadan, başlarlar konuşmaya. O niye öyleymiş de bu niye böyleymiş. Miş miş miş... İnsanın beynini didik didik ederler. Hani duymayayım diyorum ama ne mümkün!

Mis gibi ezogelin çorbasını içerken bir yandan da hararetli hararetli tartışıyorlardı. Yanlarından geçerken sesleri fısıltıya dönüştü. Tabakları alıyordum ki birinin Tıknaz'a, "Ağbi bu mu, emin misin?" dediğini duyar gibi oldum, gözüyle de beni mi işaret etti? Kâbus başladı...

"Dört çay istiyoruz, biri açık." Dördüncü kime, bana. "Çek bir sandalye Asuman. Nereden nereye, değil mi?"

Bay Didik, kırıntıları bitirmiş, beni didiklemeye başlamıştı. Bedenimin her köşesini gözleriyle bir bir deşti, yemin ederim. Bu da suç sayılmaz mı? Yüksek perdeden kahkahalarını bir yerden tanıyordum tanımasına da, nereden? Tıknaz'a baktım, bu sefer gözlerinden saçlarına, dudaklarına kaydı bakışlarım. İnsan beş yılda bu kadar mı değişir? Neredeyse on, on beş kilo almış herif. Kelleşmiş, kalan saçları da beyazlamış. Ne olmuş buna böyle?

Bir Gıcık konuşmuyordu. Bir eli cüzdanında, öbürü iskemlenin kenarında, bacakları-

Deniz Yalım Kadıoğlu öykülerini yeni yayımlıyor. Şimdilik Paris'te yaşıyor. *Notos*'a katkılarını esirgemeden sürdürüyor.

nı sinirli sinirli sallıyor, önüne bakıyordu. Bazen de bana. O zaman anladım, buraya kadar onun için gelinmişti. Bu zahmete değer miyim diye düşünüyordu Allah bilir... Midem bulandı.

Önce anlatmak istedim. Beş yıldır Anadolu'da köşe bucak kaçmadığım yer, tutmadığım iş kalmadı, dedim. Tarlalarda ırgatlık yaptım, bu halimle yük bile taşıdım, acıyın bana, dedim. Ötekilere ne dedimse dedim işte. Onlar da dinlemedi. Tıknaz dedi ki, fiyat artırmak içinmiş itirazlarım. Naz yapıyormuşum. Ne desem inandıramadım. Tehditler savurdular, "Köyü ayağa kaldırırız, taşlatırız seni. Akıllı ol..." dediler. Ben de mutfaktan ekmek bıçağını kaptığım gibi... Bir Gıcık kaçtı. Onun başıma iş açacağını ilk görüşte anlamıştım zaten. Keşke önce onu... N

İSMAİL SANCAK

Karla Karışık Balıklar

ON AY SONRA ZİFİRİ KARANLIKTA BULVARIN O NOKTASINDA BİR KEZ daha şunları düşünecektim: imgeler dünyasında her savruluşun gece ışıkları gibi yüzümüzde üşümüş ve yorgun tatlar bıraktığını söyleyebiliriz. Işığın değip geçtiği yerlerin açığa vurduğu kırmızılık kızgınlığımızdır; nerden gelip nereye gittiğimiz pek önemli, bir tarafımız hep karanlıktır. Kadın imgeleri, yoksulluk terennümleri, kahveler, öncesi ve sonrası olmayan ve sürekli giden ama giderken de bir bekleyişi içinde taşıyan kalabalık. Şimdi hatırlıyorum: yağmur küçük evlerin saçaklarından, ahşap konakların cumbalarından değil yeni zaman plastik tentelerden süzülerek sokakları, caddeleri aşıp geçiyordu. Genç kadın şehirden şehre, geceden gündüze yol alan ifadeleriyle yüzünün; aşkı ve geleceği düşünerek yağmur gibi yağıyordu geceye. Biraz önce ya da biraz sonra bir müzisyen yıllar öncesinde bağlamanın tellerine vurarak çıkardığı ezginin ritmini duyuyordu sesinde; işini iyi yapmanın bir karşılığı oluşuna seviniyordu içten içe... Otobüs durağı hızını kesen yağmurun ortasında her biri başka bir dünyadan insanlarla doluydu. Aynı durakta gözlerim on ay önce aynı saatlerde tekerlekli sandalyedeki kız çocuğunu ve onu soğuktan korumakla mükellef babasını arıyordu, yoktular. Ama dolmuşçular ve fahişeler yerli yerinde; kiri temizleyen değil, açığa çıkaran suya aldırmadan kendi hayatlarının akışı içinde geçip gidiyorlardı. On kilometre uzakta belki ama acının tam orta yerinde; bu anlamsız bekleyiş, bir genç adamın sabırla ölümü bekleyişini anımsatarak, içimde ama benden uzak bir yerde, gözyaşlarım her damlada biraz daha kopararak yaşamak denen şeyi anlamından, benimle birlikte bekliyordu. O bekleyiş nasıl olduysa karlı bir kış akşamı bir radyo stüdyosunda noktalandı. Müzisyen pür dikkat bağlamasıyla konuşuyordu.

Duvarları beyaza boyanmış, ne Kafkavari bir soğukluk hissi uyandırıyor insanda koridorlar ne de dışardan gelen gün ışığının süzülüşü ile çoğaltıyor gölgeleri. Öylesine, sıradan bir bina işte. Haksızlık mı ediyorum. Gözümde canlanmıyor şimdi. Burası bir radyo binası. Küçük stüdyolardan kanun, keman ve tambur sesi geliyor. Bir saz virtüözü mızrabıyla, kaskatı kesilmiş bir avuç dinleyiciye kırk yıllık bir türküyü seslendiriyor. "Ondörbinyıl dolaştım pervanelikte" ve dışarda kar yağıyor; sokak lambasının etrafında pervane olan kar kristallerinin rüzgârla dansını izliyor insanlar, Cumhuriyet Caddesi alabildiğine beyaz. Yaşlı usta sazını bir kenara koyup stüdyodan çıkıyor, pencereye yürüyor, bir elinde sigarası, yağan karı seyrediyor. Söyleyecek sözü yok gibi. Ve evet farkında değil herkesi ısıtan beyazlığın nasıl içimize içimize yağdığının. Karın kapadığı yolların koridor kori-

MUHAMMET ŞENGOZ

dor geçmişlerimize açıldığının.. Onu sabit bakışlarıyla bırakıyorum orda koridora dönüyorum. Koridorda karşılıklı fotoğraflar asılmış, geçmiş zaman radyo günleri. Kimler yok ki fotoğraflarda. Ama bir yüz ayrılıyor öbürlerinden ışığıyla.. O eski tango gelip yerleşiyor kulaklarıma. "Mehtaplı bir gecede, görmüş sevmiştim onu." Seyyan Hanım, ihtimal yetmişlerin sonunda çekilmiş bu fotoğrafta, yaşlı yine. Ayakta zor duruyor gibi. Yüzü olabildiğine hüzün; deli dolu, karbeyaz bir yüreğin işaretçisi aynı zamanda.. Yaşlı yine onu ilk gördüğümde de yaşlıydı çünkü.. Arşivin tozlu raflarında bulduğumuz bir bantta ilk kez seyrettiğim yüzü.. Neler anlatmıştı o zaman, üzerine hiçbir söz söylenmeyecek kadar. Duru sesiyle söylediği şarkı gibi dikkatle durup dinlenecek hikâyeler dökülüyordu o henüz gidilmemiş yerlere gidip gelmiş, yaşlı ve yaslı gözlerinden.. Dışarda kar yağıyor. Bu neyin işareti? Yaşlı adam anlatıyor, "Sazım hiç yanıltmadı beni, hep doğruyu gösterdi. Otuz beş yıl geçti bu koridorlarda, hep duyarak Pir Sultan'ın şu dizesini söyledim ben: 'Derdim çoktur hangisine yanayım.'" Kimin derdi çok değil ki ve bu koridorlardan kimler geçmedi ki. İsimler, isimler.. Ve ben bütün gün burda Seyyan Hanım'ın sesini duydum: "Sever sever ağlar da, ona gönül bağlar da."

Radyonun seslerle örülü duvarlarında bırakarak, tamburileri, kemanileri ve Seyyan Hanım'ı bir gündüz vakti Mısır Çarşısı'nın kapısı önünde buluyorum kendimi. Yeni Cami kocaman kubbesi, şairin benzetmesiyle kürdan gibi minareleriyle gözlerini bana dikmiş, beklenen ha geldi ha gelecek. Haliç'ten gelen serin rüzgâr kesiyor her yanımı. O bekleyiş ne kadar sürdü, ben neler düşündüm o ara anımsamıyorum. Beklenen geldi. Çarşının içinden daldık Tahtakale'nin dar ve kalabalık sokaklarına. Tezgâhtan elektronik eşyalar, kalabalık, sıcak salep, taze simit sesleri. Tuhaf mimarili hanlar. Merdiven boşluklarında çay ocakları. Sırtlarında küfelerle hamallar. Kolbaşları, sarkık bıyıkları, ellerinde siyah tespih. Boşaltılan kamyonlar. Ve yüzler yine. Yüzlerce kilo yükün ağırlığı, yılların ağırlığıyla harmanlanmış sanki, bakıyor. 'Her şeye rağmen İstanbulum ben,' der gibi bakıyor üstelik. Bir mücellit arıyoruz, hikâyesini anlatacağımız bir mücellit. Yazdığımı anımsıyorum bu sokakları, İkinci Cihan Harbi sırasında sevdiği Gülbeyaz'ın yasını tutan mücellit çırağı Kasım'ı. Yarım kalan bir öyküydü o. Yarım kalan heveslerim gibi. Bir Ermeni matbaacı, "Ciltçi İzak," diyor, "tam sizin aradığınız gibi biri, herkes tanır burda onu, herkes sever." Bir kâğıda küçük bir kroki çiziyor. Cağaloğlu'nda bir han. Yarısı terk edilmiş ya-

rısı çöktü çökecek bir bina. Arka kapısından girdiğimizde buluyoruz İzak Usta'yı. Sevimli bir İstanbul Yahudisi. Eskilerden. Kurtuluş'ta yalnız yaşıyor, altmış beş yıldır bu işi yapıyor. Sorsam tanır mı acaba Çırak Kasım'ı? "Perakende iş yapmıyorum ben," diyor. "İşin inceliklerini gösteremem size. Burda toptan işler yapıyoruz. Eski usul cilt yapımını bırakalı çok oldu." Çırak Kasım'dan hiç bahsetmiyor. Çıkıyoruz İzak Amca'nın dükkânından, Nuriosmaniye'ye doğru yürüyoruz. Kapalıçarşı, sahaflar, üniversitenin o bildik kapısı ve ordan Vefa'ya doğru kıvrılıyoruz. Yolumuzun üzerinde bir dükkân: "Süleymaniye Ciltevi". İçeriye girdiğimizde vakit akşamüstü hava henüz kararmış. Fakat birden zaman elimizden kayıyor. On beşinci yüzyıl İstanbulu'ndan Abbasilerin Bağdatı'na, bir süslemenin sabah serinliğine ya da ebrunun rengârenk baharına kırlangıçlar gibi uçuyoruz durmadan. Başka bir dünyada gibi ve İstanbul bundan büsbütün habersiz yaşıyor sanki. Bir değerli elyazması gibi saklıyorum mekânı ve ânı içime, Kasım'ı görüyorum orda gülümsüyor, Gülbeyaz nerde diyorum gözlerini kapatıyor ellerini dudaklarına götürüyor, sus diyor.

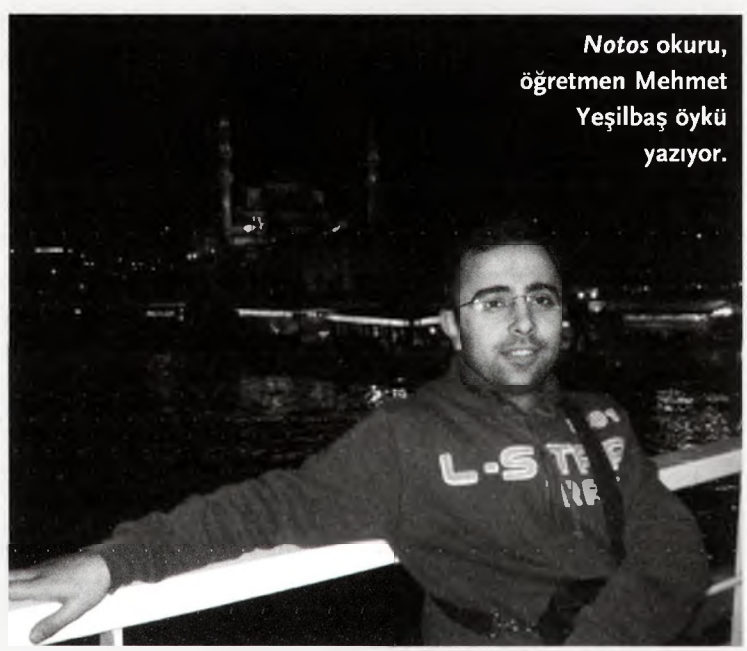
Konuşuyorlar, tren Marmara kıyısı boyunca kırık dökük istasyonlara uğraya uğraya, içindeki baygın kokuyla birlikte ilerlerken. Karşımda oturuyorlar. Altmış yaşlarındalar. Kadın oturaklı ve biraz mağrur. Adam kendini beğendirme telaşında sanki. "Bu istasyonların hepsinde beni tanırlar," diyor. Daldan dala atlıyorlar. Acıyı katık yapmadan sözcüklere. Genç bir kimya var aralarında. Fakat kadın bütün kadınlar gibi hem orda hem başka yerde olmalı mutlaka. Tren şehrin eskiyen yüzünden yüksek binaların, düzenli sokakların bulunduğu semtlere doğru ilerliyor. Seyyar satıcılar onlarca yıllık geleneği bozmamış. Her istasyonda biri geliyor vagona. Abilere ve ablalara maharetli ve çok ucuz ürünlerini tanıtıyorlar. Çocuklara ağlamalarını salık veriyorlar ki ebeveynlerin elleri yumuşasın. Kadın yumuşamıyor. O muzip anlayış hali yüzünde. Adam bildiğini gösterme telaşında istasyonları sıralıyor, her biriyle ilgili bir hikâye uyduruveriyor, çok görmüş geçirmiş görünmeye çalışan haliyle. Onları o kararsız halleriyle bırakıp iniyorum trenden. Bu istasyon ve onu çağırdığı birçok anıdan arındırmaya çalışarak belleğimi yeniden dönüyorum o karlı akşama. Yıllardır radyo binasından çıkan birçoklarının olduğu gibi benim de durağım oluyor Beyoğlu..

Durak kelimesi çıplaklığı imlemiştir hep. Korunmasız bir kadın çıplaklığını. Bütününde hep güzel ve can alıcı. Kırılganlıkları ise göz önünde. Bazen hep orda olmak istersin, beklemek. Bazen işini bitirip gitmek. O çıplaklık ne kadar kendini verir sana çoğu zaman bilemezsin. Beklemenin ya da seni bekleyenin kaygısı kurcalar beynini hep. Ordasındır ve orda değilsindir kısaca. Ben burdayım Tarlabaşı'nda bir otobüs durağında. Geçkin bir fahişe, polis sirenleri, yolcu kapmaya çalışan dolmuşlar, çöplerden kâğıt ve teneke toplayanlar, tinerci çocuklar. Ve soğuğun ortasında bir kız çocuğu. Tekerlekli sandalyede. Yanında babası. Bekliyorlar. Küçük kız ısınmak için oturduğu yerde deviniyor sürekli. Baba her seferinde bir hayal kırıklığı yüzünde, gelen otobüslerin numaralarını okumaya çalışıyor. Kız üşüyor ama kızamıyor babasına. Baba kimsenin ilk anda fark edemeyeceği bir çaresizlikle homurdanıyor ve belli ki küfrediyor içinden geciken otobüse; ara sıra kızına sevgiyle bakmayı ihmal etmeden. Birazdan geliyor beklenen otobüs, arka kapısı açılıyor, tekerlekli sandalye yolcuların yardımıyla alınıyor içeriye. Ben baba kızın karşısına oturuyorum. Otobüs soğuk herkes gibi üşüyorum. Onlar karşımda üşümüyor.. Adam kocaman elleriyle yüzünü okşuyor kızının, kız ona ulaşılmamış bir güzelliğe bakar gibi bakıyor. Birbirlerinin gözlerinde ısınıyorlar.

Ben nerdeyim bu ara. Bir kahve fincanında? Çaresiz açılmış bir telefonun kırılganlığında? Üç harften müteşekkil çiçek adlarında? Hiçbir yere varmayan mısralarda? Ben her yer-

deyim ve her şeyim. On kilometre uzakta ölümü bekleyen genç beden, korkularını ve yaşanmamışlıklarını bedenime yükleyerek çekip gitmiş, ondan bana kalan uçurtmanın gölgesiyim şimdi, Seyyan Hanım'ın tarifsiz sesiyim, sazın tellerinde onlarca melodiyi kışkırtan mızrap ya da. Belki Mücellit Kasım'ın kırık kalbi belki kızını kollamak için çırpınan adamın gözleri. Kim bilir? Ama ben balık olmalıyım. Her şeyi bilen ve her şeyi unutan balık. Unutmalıyım, bu kabuk bağlamaya yüz tutmuş yara kimin hatırası? Ve ne zaman, nerde, bu şehir, bu şarkı? Hatırlıyor muyum? Hayır. Kar yağıyor. Deniz dondu, donacak. N

Mehmet Yeşilbaş ilk romanına hazırlanıyor

***Notos* okuru, öğretmen Mehmet Yeşilbaş öykü yazıyor.**

Şimdiki gençlerin kitapla ve okumakla ilişkisi nasıl sizce?

Teknolojinin bütün imkânlarının cömertçe kullanıldığı bir zaman dilimindeyiz. Bu yüzden gençlerden kitap ve okumakla ilgili yüksek beklentilere sahip olamıyoruz. Kitap okuma alışkanlığına sahip bir gençlik yetiştiremiyoruz. Yetiştiremediğimiz bu gençlikten de, nitelikli eserleri seçmeyi, okumayı, eleştirmelerini beklemek biraz kuru gürültü oluyor. Gençler okumuyor, okuyamadığı için seçip sorgulamıyor ve kalabalıktan sıyrılamıyor. Galiba bu biraz da biz öğretmenlerin suçu, kendimiz iki sayfa bir şey okumazken, çocuğa okuması için baskı kuruyoruz. Halbuki okumayı ve kitabı sevdirmeyi unutuyoruz.

Size göre edebiyat dergilerini izlemenin anlamı nedir?

Dergiler benim için bir uyarıcı etkisi yapıyor. Yazmanın ve okumanın ortak coşkusunu tadıyorum. Her sayfasıyla farklı düşünce ve duyguları tadabiliyorum. Heyecanımı tazelerken edebiyatla, özellikle de evrensel anlamda, bağımı sağlamlaştırıyor. Yazanların ve okuyanların ortak dünyasından yükselen sesleri daha iyi duyabiliyorum.

Yakın gelecekteki tasarılarınız...

İlk romanım için kollarımı sıvadım. Araştırmalar ve incelemelerle alt yapısını oluşturmaya çalışıyorum. Romanda taşranın yalnızlığını ve isyanın yanı sıra, çift dil ve çift kültürler arasında kalmış taşralıları anlatmayı düşünüyorum. Öykülerimi düzenlemeyi ve tiyatroyla flörtleşmeyi umuyorum.

Şu sıralar okuduğunuz kitap ya da kitapları paylaşır mısınız?

Orhan Pamuk'la bu aralar fazla içli dışlıyım. Ne de olsa Türk edebiyatının milatlarından oldu. Kürt Şair Cigerxun'un şiirleri. Tarık Buğra'nın hikâyelerine tekrardan döndüm. Bir de Afgan yazar Halit Hüseyni'nin *Uçurtma Avcısı* romanını okumaya başlamak üzereyim.

TOLGA MERİÇ

Utanç

1

Duygularım yoktu sanki benim. Duygularımı tek tek edinmek, öğrenmek zorunda kaldım yaşamım boyunca.

Ama utanç hep vardı. Ezelden beri vardı. Duygularımın ilkiydi herhalde. Sevmekten, sevilmekten bile önceydi utancın gelip yakama yapışması.

2

Babamın sonradan har vurup harman savurarak ve ihanete uğrayarak batıracağı paraları yeni yeni görüp, yeni palazlanmaya başladığı zamanlardaydı.

Böyleleri semtlerini, çevrelerini değiştirmeyi, sanıldığının tersine, biraz geç akıl eder. O kötü, yoksul semtimizdeydik daha.

Bir gün balkona çıkıp mahalledeki arkadaşlarıma lüks drajeler ve badem şekerleri fırlatmaya başladım.

Onlardan öyle yukarıda, şekerleri drajeleri çığlık çığlığa kapışmalarını izledim.

Çok sürmedi: Hallerinden... Halimden... O anki zevklerinden ve zevklerimden... ölesiye tiksindim birden.

Bunun utancı yıllarca, yıllarca geçmedi. Ve sonunda, kişiliğimin bir parçası olup çıktı.

3

Daha çok babamdan utanırdım.

Babamdan derken; babamın kılık kıyafetinden. Hırpaniliğinden.

Ve tuhaftır; bugün ben de tıpkı babam gibiyim...

Annemse içime sular serperdi bu konuda.

Böyle şeylerle insanı utandırmazdı hiç.

Fakat sonra onu da pek biçimsiz, biraz kaçıkça bir kılıkta gördüm günün birinde.

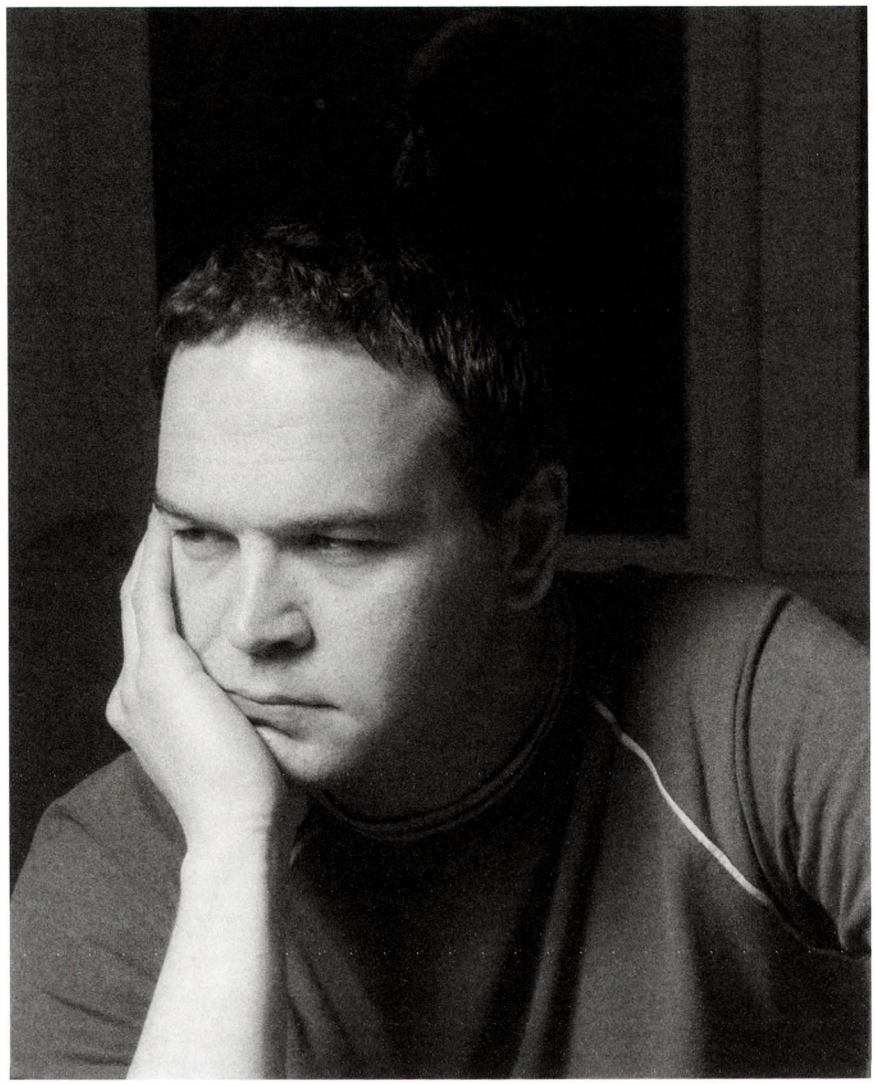
İçimde yükselen utanca bakıp, hiç ama hiç iyileşemediğimi anladım.

4

İnsan olmayı o kadar kolay içine sindirebilenlerden değilim.

Çoğunluğun neyi, neleri unutup da insan olmayı bu kadar sorgusuzca kabul edebildiklerini tam olarak çözemiyorum.

Kendimi bildim bileli, çoğu zaman farkında olmadan, ama mutlaka utançtan, insanlıktan çıkmak için çırpınıp durdum.

5

"Tabutta olur mu?" diye sordum bir gün. Adamın birine.

"Tabutta istiyorum," dedim. "Nasıl istiyorum bilemezsin."

"Ismarlıyorum o zaman," dedi.

Oturduk plan yaptık.

Bildiği metruk bir fabrikaya sokabileceğini söyledi tabutu.

"Fabrika, ah evet, nasıl düşünemedim, çok iyi fikir! Kesinlikle bir fabrikada olmalı bu iş," dedim.

Ama gidemedim.

Yapamadım.

Adam gerçek bir düş kırıklığına uğradı ve kendi fikrimden cayışımda trajedimi görüp bana düpedüz acıdı.

Tolga Meriç yayınevlerinde ve dergilerde editör olarak çalıştı. Yayımlanmış bir nehir söyleşisi var, İnci Aral'la: *Unutmak*. Otobiyografik metinler yazıyor. Bu sayfalardaki "Utanç", yayımlanan ilk metni.

6

İki gösteri var. Biri ilkokula, diğeri hazırlık sınıfına ait.

Gösterilerin ilkinde Kafkas dansına çıkıyoruz. Kalpaklarla malpaklarla. Kurs boyunca ve sahnede, sırf bu yüzden, yani üstüm başım yüzünden folklordan nefret ediyorum.

İkincisinde, Nasrettin Hoca'yım. Görgüsüzler gibi İngilizce oynuyoruz Nasrettin Hoca'yı. Ama bu değil. Bu görgüsüzlük değil utancı yaratan. Sarıkla şalvar.

İki utancın kesişme noktası kılık kıyafet.

O kıyafetleri ruhumla reddettiğim için değil sadece.
Başka şeyler de vardı.
Mutlaka vardı.
Fakat bu kılık kıyafet meselesi niçin peşimi hiç bırakmadı?
Niçin böyle oldu?

7

Üstümde yırtık pırtık bir tişört. Kedilerim yırtıp delmiş önce, ben de zamanın sürdürmesine-işlemesine-yürütmesine izin vermişim o delikleri yırtıkları, farkında olmadan ya da aldırmadan. Tişörtümün rezili çıkmış artık.

Altıma iyi bir kot pantolon, üstüme de iyi bir mont geçirirken yakalanıyorum B'ye. Foyam ortaya çıkmışçasına telaşlanıp, "Kim çıkaracak ki montumu sokakta?" diye soruyorum.

Gülüyorum sonra. Ağlar gibi.

"Rezil olurum çıkarmak zorunda kalırsam..." diyorum hüzünlenerek. "Hem de nasıl rezil olurum, değil mi?"

"Ama halim yok," diye ekliyorum ardından. "Yorgunum yine. Çok yorgunum hem de."

Kendime bakmayı unutmalarıma alışık. Umursamıyor fazla. Hatta rahatsız bile olmuyor bu hallerimden. Öyle geliyor bana bazen.

"İnsan niçin yorulur bu kadar? Niçin bu kadar yorgun olur?" diye soruyorum.

Böyle sorulara yanıt vermenin gereksiz olduğunu bilir. Yanıtsız bırakıyor yine. Gülümsüyor sadece. Bana yöneltmediği bir can sıkıntısıyla.

"Çok utanıyorum," diyorum.

8

Çok gülüyoruz B'yle. Boyuna gülüyoruz.

Ayhan Bozfırat'ın "Yeğenler" adlı öyküsünü anımsıyorum gülerken. Yüzüm kızarıyor.

O öyküde cahiller gülerler. Gülerler de gülerler. Evin okuyan "ağabey"i de acır onların o haline, taşkınlıklarına...

9

Kardeşimden önce ölmek istiyorum. Yoksa aramızdaki şu mesafenin vicdan azabına ve utancına dayanamam.

Geçenlerde fotoğrafçı arkadaşlarımın rötuşlayıp rötuşlayamayacağı ricasıyla fotoğraflarını göndermiş bana. Yazıştığı kıza gönderecekmiş.

Silme keder okudum yüzünde.

10

Bir zamanlar mankafanın tekiydim.

Aradan beş yıl geçecek ve şimdiki zihnime, zekâma bakıp, kendimi yine mankafa bulacağım. Biliyorum.

Ölüme katlanamayışımın nedenlerinden biri de bu olmalı. Çok ağlıyorum geçip gitmiş yıllara. İçince, hemen ağlamaya başlıyorum.

Bazen de böyle, hayatımdan çıkardığım mankafaları düşünüp ağlıyorum. Siliverdim mankafa gelip mankafa kalanları.

Doğrusunu yaptım, böyle yapmalıydım, elimden başka türlüsü gelmezdi, diyorum.

Ama yine de emin olamıyorum. Emin olunamıyor böyle şeylerden.

11

Her türlü düşüşe neredeyse gönüllü oldum.

Ama şişmanlamaya asla.

Şişmanlamayı baş edilmez bir utanç saydım ve tam bir skandal gibi yaşadım.

Kilo aldığım dönemlerde evden dışarı adım atmadım. İnsan içine çıkmadım. Yaralı bir hayvan gibi inime kapanıp ağladım.

12

İlkokulda bir kız vardı.

Annesinin ölmüş olduğunu ilk kim öğrenmişti, önemi yok artık.

Bu meselenin kulaktan kulağa yayıldığı sıralarda değil de, çok daha önce ölmüş olduğu öğrenilmişti annesinin.

Böyle anlatılıyordu. Bir sırdan söz edilircesine. Gizli saklı. Utançlarla.

Annesi ölmüş bir kızdı o.

Tertemiz giyinirdi ve yüzündeki o melankolik acıyı öne çıkaran şey galiba biraz da buydu.

Bir gün öğretmenimiz o kızın yüzüne bir tokat patlattı. Çok ilginçti. Yüzündeki o acı bir anlığına bile değişmedi. Ne bir afallama, ne bir gölgelenme, ne de bir silkelenme. Bana mısın demedi. Gördüm, apaçık gördüm bunu. Uyuşup uyuşturmuş bir acıydı onunki. Onurla vurulmuş bir damga gibiydi yüzünde. Kalıcıydı. Yapışıp kalmıştı ve çıkmayacaktı bir daha.

O tokat ve o dokunulmaz acı gecelerce ağlattı beni yatağımda.

Hayatım boyunca, ölçütlerimin çok dışında kalan bir iki kişi hariç, hiç kimseye hayır demedim. Polislere, askerlere, kaçakçılara, tinercilere hayır demedim. Ama hiçbir zaman bir öğretmene olur demedim. İlkokuldan sonra bir daha hiç görüşmediğimiz sevgili arkadaşım için elimden gelen tek şey bu oldu.

13

Hayatıma girmiş kimi insanları, hayatımdaki diğer insanlarla tanıştırmaya utandım.
Utandığım o insanlar çok sevmişti beni oysa.
Kendimi affedemiyorum bu konuda.
Onlar hep öyle yeraltında kaldı benimle olan ilişkilerinde.
Bir kere gelinmiş şu dünyada... Altlarına yatmış biri tarafından horlandılar.
Şimdi beni ağlatansa, bunu benden çok daha iyi ve çok daha önceden biliyor olmalarıydı. Çünkü hiçbir zaman kendilerini öteki hayatıma davet etmemi beklemediler. İma bile etmediler. Asla yapmadılar böyle bir şey. Buna ağlıyorum işte.

14

Salonun ortasına, sırt üstü uzanmamı istiyor Y.
Bacaklarını açıp tam tepemde dikiliyor.
Ağzımı açtırıyor.
Tükürecek.
"Hayır," diyorum.
"Aç!" diyor.
"Kesinlikle olmaz," diyorum.
Ardından, o muhteşem sırıtışıyla başka bir şey öneriyor tepemden.
Çok şaşırıp, neredeyse boyunduruk altına girmişçesine, "Tamam," diyorum bu defa.
Öyle bir şeye "tamam" diyorum ki, sadece yaşadığım değil, bilip bilebileceğim bütün zamanlar toplanıp birleşiyor o gece. Ateş kırmızısı bir göğün altında, magmaları ve kraterleri görüp, binlerce yıl öncesine gidiyoruz. Dört ayak üzerinde geçiyorum salonu. Havlamalar ulumalar ve tıslamalarla; pençelerle pullarla kabuklarla; zehirlemeler çıngıraklar ısırmalar ve koparıp almalarla; çizip kanatmalar sıçramalar ve puma olup çıkmalarla... O gece, hayvanlar âlemindeki bütün akrabalarım ve kölesinden yamyamına bütün atalarım başıma üşüşüp zevkten utançlara boğuyor beni.

15

Kendimi bildim bileli, yatmadığım herkesten utandım.
Hem de ölesiye utandım.

16

Çok güzel resimler yapan birini tanıdım.
Yine aynı yazgısal döngüde: Abuk sabuk giyinirdi o da.
Gerçi, pek de abuk sabuk sayılmazdı. Yanlış bu.
Şöyle söyleyeyim: İyice eski moda giyinirdi bu kızcağız. Ama eskinin en abartılısından. En şatafatlısından. Bu yüzden de, daha bakar bakmaz görülürdü maraz. Uzak durulurdu ondan. Kaçınılırdı ağından.

İşte bu kız... nasıl anlatmalı... mırıldanırdı. Bağırmaz, diretmez, kesinlikle herkes gibi konuşmazdı. Mırıldanırdı sadece.

Kulak verince, aslında bambaşka bir dünyadan söz ettiği anlaşılırdı. Karşısındakine bambaşka bir dünyadan seslenip, bambaşka bir dünya sunduğu hissedilirdi.

Ama ben o kızı dinlemedim ne yazık ki. Utandım yine. Ondan bundan.

17

Garsonun biri yüzünden öğle yemeklerini hep aynı yerde yemeye başlamıştım.

Aşkımın doruğundayken sırra kadem basan ve tam iki yıl boyunca delirecek kadar beklediğim birini andırıyordu.

Gerçi garsonu gördüğümde acım dinmişti artık. Yine de, göz göze gelir gelmez, uçurumlardan atlıyormuş gibi oldum. Sonra da, acımın artık tatlı gelen hatırasıyla, her gün o garsona gitmeye başladım.

İyi bir yerdi. Fakat öyle aman aman bir yer de değildi. Smokine yakın bir şeyler giyiyordu garsonlar. Ancak bu kadar iyi bir yerdi işte.

Beni kendine ayırması için bahşişi daha ilk günden abartılı tuttum.

İlerleyen günlerde, ben bahşişi artırdıkça, o da ikramı artırdı. Pahalı ikramlardı. Her geçen gün raydan biraz daha çıkıyorduk.

Bardağı taşıran son damlaysa ondan geldi. Yemeğimin çoktan gelmiş olması gerekirken yanıma yaklaşıp, ısmarladığım ızgara eti beğenmediğini, tabağı geri gönderttiğini, yeniden hazırlanması için direktif verdiğini söyledi.

O an yakında olup biteceklerden çok açık bir biçimde korktum. Nereye doğru koştuğumuzu gördüm ve frene bastım. Orası böyle şeyler yapılacak kadar iyi bir yer değildi. Kesinlikle sarpa sarmaya başlamıştı her şey. Utançlar çıkıp gelecekti yakında. Biliyordum.

O hareketi yaptığı günden sonra bir daha asla gitmedim o garsona.

18

Hayatımın en büyük aşkı beni yıllarca yatağından kovdu.

Fakat ilginçtir; hiçbir zaman utanmadım bundan. Hep daha çok istedim. Ar damarım çatlamışçasına istedim. Ağlayıp ağlatana kadar. Bezip bezdiresiye.

Söyledim, anlattım durmadan. Ona buna. Sağa sola. Açıkça. Gerçekten utanmadım. Başımın tacı yaptım üzerimden makine gibi geçen o upuzun reddedilişi.

19

"Hayatımın öyküsü olmadı. Öyle bir öykü yok."

M. Duras'nın bu sözünü yeni anladım ve çok sevdim. Hayatımın sefilliğinin yarattığı utancı kaldırıp atıverdi üzerimden.

Ama tabii, bir süreliğine. Sadece bir süreliğine.

Biliyorum; hep öyle olur; çok sürmez utancın dönüp yeniden yakana yapışması. N

Kurmacaya Dönüşen Kelimeler

Eudora Welty

Tamamlanmış bir kurmaca metin, kendi anlamını ve belleğini taşımak zorundadır. Artık yazarın bir parçası değildir; tıpkı gönderilmiş bir mektup gibi, okuruna daha yakındır. Yazarın şansı varsa, yapıt, kaybolup unutulmadan önce, çıktığı yolculuğa devam etmesini sağlayacak ona ait bir nüveye, bir süre daha dünyada baki kalmasını sağlayacak bir şeye, bir kimliğe sahip olmuştur.

Bizler, her zaman sıfırdan başlarız ancak kelimelerde durum böyle değildir. Her seferinde, her başlangıçta asıl önemli olan şey de budur. Dilin içine doğmuş olmamıza rağmen, kelimeleri, bir kurmaca metin oluşturma amacıyla bir araya getirmeye başladığımız o ilk anda karşı karşıya kaldığımız durum, aynı kelimeleri kullanıyor olsak bile, telefonda merhaba demekten bir tuval üzerine fırça vuruyormuşçasına farklıdır. Karanlıkta atılan bu adım, yazarların, bunu denemek için kurmaca yazıyor olmalarıyla birebir aynıdır. Ve kuşku yok ki bu cüreti keşfetmelerinin ve bu arzuyu geliştirmelerinin kaynağı da okumaktır. Bana öyle geliyor ki kitap okumanın, bir romancı ile aramızda, nasıl ama nasıl ama nasıl bir iletişim düzeyinin olabileceği konusunda bizi etkilemeye başladığı an, bizim bildiğimiz anlamıyla okurların roman yazabilme olasılığının belirdiği andır.

Dahası, yazmayı öğrenmek, okumayı öğrenmenin bir parçası olabilir. Biliyorum ki yazmak, insanın kendisini okumaya en üst düzeyde adamış olmasından gelir. Nitelikli yazma sürecinin, meselenin kendisine, yani bir sanat olarak kurmacaya tam olarak adanmışlıktan doğduğu, doğması gerektiği konusunda tek bir kuşkum bile yok. Okumak ve yazmak, söz konusu süreçler boyunca farklı biçimlerde kullanılmış kelimelerle karşılaşacak olan bizlerin, hayal gücünün hikmeti ve varlığıyla, mantık ve duygunun harmanlanması konusunda ikna edildiğimiz, yaşam boyu süren deneyimdir. Böylece, hiçbir şeyi hapsetmeden her şeyi açığa çıkarmak için gereken o aşkın gücü bulmuş oluruz.

Yaşamdan doğan ve onu gösterme amacı güden kurmaca, elbette kitaplardan kopya çekilmesiyle öğrenilemez. Taklit etmek ya da her ne şekilde olursa olsun devşirme yapmak, yazmak değildir. Yazmanın nasıl öğrenileceği, kişisel olan her şeyde olduğu gibi genel ve ucu açık bir sorudur. Çözüldüğü veya sırrının açığa çıkarıldığının söylendiği an, kurmacanın da sona erdiği andır. Bu soruya verilen nihai yanıt, kendi cenaze töreninin de kapanış ayini olur. Kurmacayı canlı tutan tek şey, kurmaca yazmaktır. Yazmaya hayat veren şeyin kitap okumak olup olmamasından bağımsız olarak şu söylenebilir ki, artık roman yazmayan bir toplum, büyük olasılıkla artık roman da okumayan bir toplum olacaktır.

Herkes, kendi meşrebine göre yazdığından ve öyle yazması gerektiğinden, yazma

süreci boyunca, en kalıcı yönlendirmeleri, hikmeti ne olursa olsun, hatta bizimkinden daha da iyi olsun, başkasının çalışmasından değil, kendi sefil müsveddelerimizden alırız. Bu sayede hayata karşı duruş geliştirebiliriz. Başka bir ifadeyle, varlığımıza içkin olan mantık ve duygularımızın rehberliğinde, yazdığımız her sayfayı elimize alıp kendimize şu soruyu sorarız: Oldu mu?

Öteki yazarların yapıtlarını ve genel anlamda her şeyi okumak ve geçmişe dönük yaptığımız kapsamlı sorgulamalar, bize kurmaca ile ilgili olarak öğrenebileceğimiz her şeyi ilk elden söyleyebilir ancak fark yaratan husus *okumaktır*.

Yazarın kendisi de, yazma sürecinin en yoğun kısmında nasıl yazılacağı konusunda yoğun bir şekilde düşünür. Söz konusu roman ya da öykü tamamlandığındaysa, nasıl yazdığını unutması gayet olasıdır ve unutur da. Her çalışma bu yüzden yenidir. Neyse ki, *nasıl* sorusunun, soyut düşünceye ve geçmişe yerleşme süresi, çalışılmakta olan özgül yapıta yerleşme süresinden azdır. Şunu söyleyebilirim ki, bu durum birçok yazar için geçerlidir. Yazarın kafa karışıklıkları ve aslında –şöyle– olabilirdileriyle birlikte bazı özel sorunlar, yapıtın tamamlanma anında, yazara fayda sağlayabilecek şekilde ortaya çıkabilir ancak bu an, genellikle her şey için geç kalındığı andır. *Yazma* içgörüsü, ki asıl önemli olan da budur, hayata getirdiği ve birlikte hayata geldiği öyküyle çoktan yitmiştir. Adilane bir şekilde.

Tamamlanmış bir kurmaca metin, kendi anlamını ve belleğini taşımak zorundadır. Artık yazarın bir parçası değildir; tıpkı gönderilmiş bir mektup gibi, okuruna daha yakındır. Yazarın şansı varsa, yapıt, kaybolup unutulmadan önce, çıktığı yolculuğa devam etmesini sağlayacak ona ait bir nüveye, bir süre daha dünyada baki kalmasını sağlayacak bir şeye, bir kimliğe sahip olmuştur.

Kurmaca gerçeğinin ne olduğu konusundaki düşüncelerimi, kurmacanın dışına çıkarak nasıl açımlayabilirim?

Çocukken, gönülsüz olarak çıktığım bir gezide, Kentucky'deki Mammoth Mağarası'na gitmiştik. Gezimizin dünyanın en karanlık deliğinde mola verdiği ve rehberimizin, sonumuzun ne olacağı konusunda o soğuk karanlıkta bizi düşüncelerimizle başbaşa bıraktığı bir sırada, birden bir ışık beliriverdi. Bir prizmanın içinde gibiydik. Bulunduğumuz boşluk, renklerle bezenmişti ve görünürde başka hiçbir şey yoktu. Biz ve bizden bir farkı olmayan rehberimiz, ışık huzmesi nedeniyle görünmez bir haldeydik. Hatırladığım kadarıyla, kimse hayalet taklidi yapıp, "böööö" dememişti. Zamanla, ayaklarımızın altında, duvardaki bir bölmeden çıkıyormuş gibi görünen, gece gibi karanlık bir nehir olduğunu; ardından, nehrin üzerindeki sıradan sandalı ve sandalın içinde oturan, bizim gibi sıradan kırsal kesim insanlarının, şapkalarıyla sessizce süzüldüğünü ve karşıdaki duvarın içindeki bölmeden çıkıp gittiklerini fark edebildik. Sanıyorum ki o grup, bizden daha pahalı bir tura çıkmıştı. Biz turistler, karşılıklı olarak sessizce donakaldığımızdan, rehberimiz o anda bize, yarasalarla ilgili verdiği bilgileri tekrar etmenin iyi olacağını düşündü ve sayılamayacak kadar çok yarasanın burada birarada nasıl yaşadığından, kayaların içinde kilometrelerce uzayan bacalardan kanatlarının kıvrımları birbirine hiçbir yere değmeden fırlayarak ışığa nasıl eriştiğinden bahsetti. Ezberden konuşuyordu çünkü tek bir yarasa bile görmemiştik. Ar-

Çehov, gökyüzünde, insanların aralarına bir parmak bile sokamayacakları kadar çok yıldız olduğunu söylediğinde, bir gecenin söyleyebileceğinden daha fazlasını söylüyordu.

dından ışık, tıpkı Floransa Vaftizhanesi'nde patavatsız bir söz etmişsiniz gibi sönüverdi; hoş, orada bile daha fazla şey olurdu ya neyse, konumuz bu değil. Biz yine, karanlık ve nemli mağarada, ayaklarımızı bile göremeyecek şekilde ayakta kalıvermiştik. Artık hepimizin, sanıyorum ki bu durumdan kendine çıkardığı bir pay vardı. Benim payımı soracak olursanız, aileme, bu gezinin ne kadar can sıkıcı olacağını söylerken ne kadar haklı olduğumu düşünüyordum çünkü o zamanlar, orada, çıplak gözle görebildiklerimden daha fazlası ya da daha azı olabileceğini bilemeyecek kadar cahildim.

Kurmaca, bir mağara değildir. Kurmacanın konusu olan insan hayatı da, öyle pek mağara içermez. Anlatmaya çalıştığım şey, hammadde olarak adlandırılanın, yorumdan ve aktörlerinden eksik olduğunda benim için ne ifade ettiğidir. İnsan anlayışından –ki bu, sayesinde birbirimize anlam yüklediğimiz madalyonun diğer yüzüdür– eksik olan deneyim, boşluğun en kötü halidir; tahrip edici, kapkara veya prizmatik, ve en az o duygusuz mağara kadar anlamsızdır. Bir anlamın oluşmasından önce, mutlak suretle kişisel bir içgörünün var olması gerekir. Ve bu, romancı yazarken ve biz de okurken sürekli olarak kendini hissettiren o nüvedir.

Bu anlattıklarım, kurmacanın gizemle yüklü olduğunu ima ediyorsa, o zaman, benim bu konuda söyleyebileceklerimden daha fazlası anlatılmış demektir. Olay örgüsü, karakterler, mekân vb ayrıntılardan bahsetmiyorum, hepimiz elimizden geldiğince bunların altından bir şekilde kalkıyoruz. Oysa gizem, insan hayatını açıklarken kullandığımız dilde yatıyor.

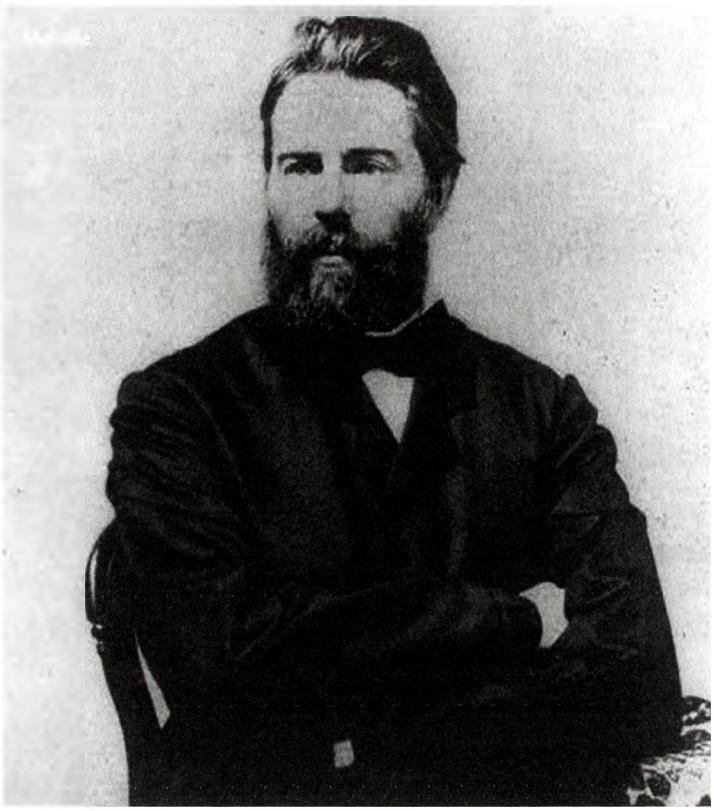
Peki, yazarken bu gizemi çözmeye uğraşıyor muyuz? Hayır, bence madalyonun diğer yüzüne bakıyoruz. Daha pratik olarak söylersem, gizemi yeniden keşfediyoruz. Hatta bundan faydalandığımızı söylemeye bile yeltenebilirim.

Bildiğimiz gibi eleştiri, kendi vardığı çözümü ortaya sunmakta imtina etmez, ki bu kurmacanın başka bir dile dönüştürülmesi anlamına gelir. Tıpkı, Arapça konuşulan bir BM konferansında taktığımız kulaklıkların yaptığı gibi, bize birebir çözümleme sağlar. Öyle sanıyorum ki bunu, göz alıcılığı veya değeri için değil, ancak uygulama zamanı ve mekânı gibi belirli koşullar altında kabul edebiliriz. Bir romanı okurken, "Başka bir deyişle" gibi eleştirel tonu olan bir ifadeyle karşılaşma olasılığı, yazarın oluşturmak istediği gerçek –bir anlamda hayali– anlamı desteklemekten çok yıkıcı etki yapacaktır. Kaldı ki bu ifade, yazarın dikkatli bir şekilde oluşturmaya çalıştığı bağlantıları da hiç kuşku yok ki koparacaktır.

Kurmaca, insan hayatını, seçilmiş belli bölümlerde ve bakış açılarında ifşa etmek için yazılır. Yazarın, romanı yazma süreci hayatının bir ya da birkaç yılını alırken, okur söz konusu olduğunda –en azından kitabı okuduğu varsayılırsa– hayatının içinde bir yer edinecektir. Burada çok ciddi bir alışveriş vardır. Bu durum özellikle roman göz önüne alındığında, sizce de, kelimelerin, sanki başka hiç kelime olmayabilirmiş gibi kullanıldığı anlamına gelmiyor mu? Kurmaca bir önem arz ediyorsa –ki etmiyorsa birçok kişinin hayatı diken üstünde demektir– o zaman, kitabın okunma süreci boyunca, gerçekten başka *hiç* kelime olmayabilir.

Yazıyorsak, burada bizim için önemli olan nokta, yazma süreciyle ilgili öğrenebileceğimiz neredeyse her şeyin, sadece kurmacanın terimleriyle ifade edilebilir olmasıdır. Yani, roman yazma konusunda bildiklerimiz *de* bir romandır.

Romanı parçalamaya gayret edin, tutup başladığı âna götürün ve o zaman, çok da kaybolmamış olduğunuzu hissedeceksiniz, sanki hiçbir yere gitmemişsiniz gibi. Geçmişte yaptığınız bazı şeyleri geri alamazsınız ve öyle umuyor ve inanıyorum ki, kurmaca da bunlardan biridir. Yazarın, kendi romanı hakkında bildikleri kitabın sonuna kadar esnek bir zeminde ilerler, kitap sürdükçe de değişir; dahası, kitap sonlandığında biliyor oldukları, kitabın başında bildiklerinden farklı olacaktır. Bilginin ölçümünde, bilgi türünde olduğu kadar farklılık yoktur ve siz de bunu doğal karşılarsınız. Fikir artık amaç olmuştur. Sizin veya benim, günlük hayatın belirsiz atmosferinde yazarla kurmuş olabileceğimiz ortaklıktır fikir. Ve bu fikrin ne olduğunu tek bir cümleyle özetleme şansı hayal bile edemeyeceğimiz kadar azdır; öyle ki, yazar bile aynı romanı bir daha yazamaz. Yazar yazdıkça, metinde yaptığı değişiklikleri atsa bile, kendi düzeltmelerini tümden geriye getiremez. Roman, gideceği yoldaki o son geriye dönüş noktasını artık geçmiştir. Ve okur-

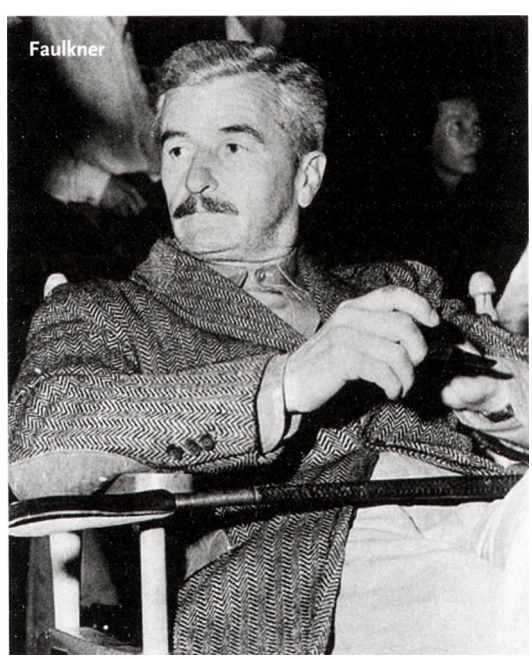
lar olarak bizler de, yazarın, yalnız gidiş biletini aldığı varış istasyonuna uzanan rastgele yolda ilerleriz: tuhaf ve çoğunlukla düz bir çizgide ilerlemeyen, büsbütün kişisel bir yolculuk.

* * *

Romanın yazılması sırasında yazarın deneyimi vücuda gelmişti, şimdi de, romanı okurken okurun deneyimi duruma müdahil oluyor. İşin içine birden fazla mantık ve duygu giriyor. Bu sayede biz de, sevdiğimiz bir roman aracılığıyla, sırrın gizlendiği o uzun metnin vaat ettikleri ve bir yere kadar açık ettikleriyle şekillenen bir geleceğe açılmayı umut edebiliriz. Yazarın, elindeki tüm mevcut araçları kullanarak *sezdirdiği* anlama teslim olunduğunda, yazarın, amiyane tabirle söyleyebileceklerinin ötesindeki bir mesafeyi görebilecek duruma erişebiliriz. Böylece, hiç kimse bunu söylemek zorunda değilse bile, romancı "Başka bir deyişle" ifadesini kullanmış *olur*.

Sonuç olarak tüm kurmaca, böyle bir niyet varsa bir simge olarak görülebilir (ve ne kadar sık olursa, öyle de görülür ancak yine de roman, kurmaca denen büyük simgenin içinde varlığını sürdürür) ancak bunun aksi, yani küçük simgelerin bir araya getirilmesi olarak görülemez. Bana kalırsa kurmaca, yumurta değil, tavuktur ve besili bir tavuk, her şeyden önce gelir.

Elbette gündelik yaşamlarımız, belki de tümüyle iletişime boğulmuş etkileşimli dünyamız simgelerle doludur ve bu simgeler, günlük konuşmalarımızın ve davranışlarımızın arasına oldukça doğal bir şekilde yerleşmiştir. Her sanatta olduğu gibi kurmacanın da meşru bir parçasıdır; sanata hizmet ettiği sürece, diğer tüm araçlar kadar ilgi çekicidir. Simgeler, yapıttan fışkırmalı ve canlılığını korumalıdır. Yalnızca simge vermiş olmak için verilen simgeler sahtedir ve sayfa üzerine kırmızıyla yazılmış olsalar bile, kendilerini ele veremezler. Yani simgeler, kitapta kendilerine ayrılmış yerin hakkını vermezse, amaçlarını da yerine getiremezler. Hissedilir olmak içinse, yapıt içinde belirdikleri anda vurgulamayı amaçladıkları duygusal gerçeklikten daha büyük bir vurguya ihtiyaç duymamalıdırlar. Moby Dick, bu minvalde çözümlendiğinde simge olarak görevi öylesine büyük ve heybetlidir ki, bir balina olmak *zorunda kalmıştır*.

Bir kurmaca yazarının, her ne kadar dikkatli olsa da, yapıtlarında kullandığı birçok simge, bugün artık okurları tarafından, bir zamanlar yerlilerin anlaşmak için ovalar boyunca gönderdikleri dumanlar gibi hızlı bir şekilde fark edilmektedir. Simge kullanmak ve –kötüsü– simge bulmaya çalışmak, birer alışkanlıktır. Bu da, sezdirilmek istenenin azalmasına yol açar ki yeterli sıklıkta karşımıza çıkmıyor olsa da, kurmacaya dahil olan her kelimenin amacı aslen budur. Meseleye hayal gücü de dahil edilmeli, dahası pa-

lazlanmalıdır.

Bir insanın kalbindeki derin ve anlık duygudan aracısız bir şekilde elde edilen birebir gözlem, bir simgeden ne kadar berrak olabilir? Kaldı ki, özünde anlık ve saf olan bu gözlem, ilk oluşturulduğu anda görevini yapan ancak zaman geçtikçe yalnızca bir dama taşı haline gelen simgenin duygusal değerini de üzerine alır.

Çehov, gökyüzünde, insanların aralarına bir parmak bile sokamayacakları kadar çok yıldız olduğunu söylediğinde, bir gecenin söyleyebileceğinden daha fazlasını söylüyordu: Çehov, bize o geceyi anlatıyordu. Çünkü simgeler, kurmacanın temelinin oturtulduğu aynı deneyimlerin yerini, ancak hepimizin ortak bir şekilde gani gani paylaşılmış olduğu anda alabilir. Oysa Çehov'un, bazıları kaz yumurtası kadar büyük bazıları da kendir tohumu kadar küçük olan yıldızları, hâlâ ilk görüldükleri yerde, "Easter Eve" öyküsündeki gökyüzünde duruyor. Bu nedenle o gece, onlarla bizim aramızda hâlâ yolculuğunu sürdürmektedir çünkü simgelerden sayıca çok daha fazla olan onlar, o yıldızlar, aslında kendine ait gökyüzüne bakan Çehov'dur.

Bana kalırsa kurmaca aracılığıyla, –kelimenin ifade ettiği kadar küçük olmayan– küçük yollarla; fark edilmeyen şekillerde; ne kadar önemli olduklarını anladığımız o ilk anda yaptığımız tahminlerimizden daha dolaylı biçimlerde iletişim kurulmasına çok sık olarak rastlanır. Bir okur olarak siz, romanın örgüsünü takip ederken veya tahmin ederken ya da karakterleri haklı bulurken veya onların nasıl davranacaklarını öngörürken veya onların sözlerini alıntılarken veya simgelere gerektiği değeri verirken veya romanın mekânı ve havası, sizi bulunduğunuz yerden alıp olayların geçtiği yere götürürken bir iletişim kurmuş olmazsınız. İletişim, bu sayılanlardan bağımsız olarak, yazara inandığınız anda başlar ve böylece devam eder.

Bu, inandırıcılığın en basit tanımı mı oldu yoksa? Kitabı okuyup, "Gerçekten de öyle, aynı ben," dediğimiz anda, yazar buradan alnının akıyla mı çıkmış oluyor? İyi bir öykünün ölçütü olarak belirlendiğini farz ettiğimiz en basit inandırıcılığın, öykünün ayaklanıp tek bir kez bile sendelemediği anda bile nasıl sekteye uğradığını bir düşünün. Her ne şekilde olursa olsun anlaşma dediğimiz şey, her zaman için ortaklaşa varılan bir noktayı ifade etmeyebilir zira.

Faulkner'ın bir öyküsünde yer alan ayı Old Ben'in, en sonunda bir bıçak darbesiyle yere indirilebildiği anda, vücudunda, ona o âna kadar hiç etki etmemiş elli iki kurşunun doldurduğu küçük ve sert yumrular olmasının, hayatında eline silah almamış bir okur için tam olarak inandırıcı olmadığını söylemeliyim. Ancak, öyküye kapılmış bir okur olarak, Old Ben'in içinde elli iki kurşundan başka herhangi bir şey olamayacağı, aksi takdirde Old Ben'in, Old Ben olamayacağı gerçeğine tanıklık etme hakkına sahip olurum. Old Ben ve vücudundaki her bir kurşun, bu öyküdeki gerçekliğin; William Faulkner'a özgü gerçeğin birer parçasıdır.

İnanç, inandırıcılığa bağlı değildir ancak bir türün, hiç kuşkusuz öznel olan bir türün, kendine özgü yollarla elde etmiş olduğu geçerliliği, söz konusu yapıtı, bir sanat yapıtı olarak güvenilir kılacak bir nitelik olduğu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bu güvenirlik, doğrudan yazarın kendisinden kaynaklanır. Sonuçta bu, kurmaca yazımındaki bir diğer kişisel nüve olarak karşımıza çıkar; taklit edilemeyen bir nitelik; her yazarın, bize *inanma izni verdiği*; bizden talep etmediği ya da bizi zorlayamadığı, sadece bize bıraktığı bir esas.

Bir yazarın, kendi kurmacasının malzemesine sözü geçmez. Yani yazarın, nerede ve nasıl doğduğu konusunda eli kolu bağlıdır. Eğer yazmak istiyorsa, bir yerde, bir şekilde ve başkalarıyla birlikte yaşamak zorunda ve herhangi bir tarih sahnesinde varlığını sürdürmek durumundadır.

Bir yazarın, kendi kurmacasının malzemesine sözü geçmez. Yani yazarın, nerede ve nasıl doğduğu konusunda eli kolu bağlıdır. Eğer yazmak istiyorsa, bir yerde, bir şekilde ve başkalarıyla birlikte yaşamak zorunda ve herhangi bir tarih sahnesinde varlığını sürdürmek durumundadır. Ancak bu, kendi yaşamından kaçmak değildir; aksine onu, yazdığı kurmacasına iliştirmektir (aslında bu iliştirmeyi yaparak, kuşkusuz kendi yaşamından da bir parça uzaklaşacaktır). Şurası kesindir ki, yazar, konusunu kendisi seçer. Bir yazarın konusunun, yeterli zaman geçtikten sonra, yazarını; yazar olarak değil de yaşam gailesi sırasında onunla karşılaşarak ve onunla cebelleşerek onun farkına varmış olan bir erkek veya bir kadın olarak seçtiğini söylemek çok da abesle iştigal değildir. Söz konusu bu kişi, karanlık bir odada sandalyeden devrilir gibi, geliyorum diyen kazanın kucağına düşebilir veya kollarını sonuna kadar açarak onu davet edebilir ve böylece onun kara sularına girebilir. Yahut bu konu, yazarın içinde öyle birikir, öyle büyür ve öyle çoğalır ki, onu anlayabilmek için sonunda yaz-

mak zorunda kalacağı çekilmez bir hal alır. Ardından yazar, konusunu hayal gücüne aktarır, isimler bulur ve kâğıda döker: "Başka bir deyişle..."

Kısacası yazar, herhangi bir zorunluluk duymadan, konusunu kendisi seçer ve böylece yazarın, kendi yapıtı hakkında öğrenebileceklerinin önünde pek de fazla engel kalmaz çünkü kendisini, seçtiği konunun kucağına bıraktığı anda ölümcül adımı çoktan atmış olur. Bazı kuruntulara sahip olmasının bile üstesinden gelebilir: o ve kurmacası artık birbirine yabancı değildir ancak bazı zamanlarda, ilişkinin, dürüstlük de diyebileceğimiz acımasızlığında, yapıtı ve kendisi arasında hayrete düşebilir.

Ancak yazarın –namı diğer– ilhamı, acılı veya hoşa giden kişisel bir çaresizliğe de kolayca evrilebilir. Her türlü çaresizliğin, yapıtta tek bir biçime dönüşmesi gerekir. Ancak bir önem arz edecek olanı; o yazarın ait olduğu, tabi olduğu, sayesinde günlük yaşamı öğrendiği, içine sürüklendiği, etkisiyle hissedebildiği, düşünebildiği, bir şey oluşturabildiği, istediği kadar müsveddede anlatabildiği ve herhangi bir sona erdiremediği o özel çaresizlik olacaktır. Nihayetinde yapıtını; kitaplarla, ilim irfanla ya da bir başkasının yazdıkları ya da kapsamı genişletirsek kendi yazdıklarıyla değil, yüzünde nefeslenen hayatla karşılaştıracaktır. Bu halde bile, *kendi* sonuna gidebilecek, *kendi* sözünü söyleyebilecektir.

Söyledikleri, gerçekten de kendi sözü olacaktır. Yazarın romanını merkeze aldığımızda, yazarın, dünyaya bakış açısına erişmiş oluruz. Böylece birçok şey açıklığa kavuşur: yazarın ölüm ve yaşamı nasıl gördüğü; insanların birbirleri ve kendileri için ne kadar önemli olduğu konusundaki fikirleri; sizin, onun güzel veya tuhaf veya berbat veya absürd bulduklarının ne kadarını bilmenizi istediği; ne olmadan yapamayacağı; görmeyi, duymayı, hissetmeyi, koklamayı ne kadar iyi bildiği... Yapıtındaki bütün cümleler akıp gider ve kendi zaman ve yapısı içinde bir araya toplanır. Kurmaca dünyasının düzenini ve yapısını nasıl kurduğu açık hale gelir. Ve sonunda da, onu anlamamızı beklediğimiz anda yani, bu isteğine erişip erişmediği gün gibi berraklaşır.

Elbette o da bu sürecin farkındadır çünkü o da bir zamanlar *okur* olmuştur ve hâlâ da öyledir. Ayrıca, geçmişinde yaşadığı her şey, bakış açısına yansımıştır ve konusu ne olursa olsun romanı da, kendi yaşam deneyimlerinin bir tarihini oluşturur. Onun okuru olduğumuzda, bizi, kendi bakış açısını görmeye davet eder. Peki, bunu görebilir miyiz? Onun bu konudaki tutkulu hisleri nedir? Örneğin bu tutku, dürüst müdür? Bunun yanıtını, daha ilk sayfadan itibaren almaya başlarız zira bazı nedenlerden dolayı dürüstlük, kurmaca okunurken hakkında hataya düşülmesinin neredeyse imkânsız olduğu bir kavramdır.

Yine de derinlemesine bir çözümleme yapabileceğimizi sanmıyorum. Bütün olarak bir romandan ya da özel olarak büyük romanlardan bahsetmiyorum, o başka. Söylemek istediğim şey, bambaşka nedenlerden ötürü, bir insanı tüm yönleriyle anlamanın mümkün olmadığı. Ancak bitmiş bir roman, sanat söz konusu olduğunda bireyi aşar. Öyle ki, varacağı son nokta da burasıdır.

İdeal durum düşünüldüğünde kurmaca, bir yandan oldukça kişisel öte yandan da nesnel olduğundan, yalnızca sizin yazabileceğiniz ancak ille de sizinle *ilgili* olması gerekmeyen bir tür olarak karşımıza çıkar. Bana kalırsa, bir metnin içinde, o metne nesnellik aşılamak üzere sürekli baskı kuran ne varsa, o, üsluptur. Zorlayıcı değildir ancak bir yapıtın, kendi ayakları üzerinde durmasını sağlamak için atılmış tüm adımların toplamıdır. Öznel bireyler olarak dünyaya gelen bizler, nesnellikle ilgili fikirlerimizin ne olduğunu yaşarken öğreniriz.

Üslup, oldukça bilinçli bir uğraşının ürünüdür ancak bir özbilince sahip değildir. Estetik nedenleri bir yana bıraksak bile, özbilinçlilik halini doğrulamak mümkün değildir. Ciddi bir çalışma sürecinden geçtiyseniz, mutlaka bir üslubunuz *olacaktır*; tıpkı yeni ateşlenmiş bir toptan çıkan duman ya da sudan çıkan veya suya atlayan balığın ardından beliren dalgalar gibi. Bir yazarın, her ne kadar iyi olsa da, üslubu konusunda övgü almasını anlayamıyorum. Yazar, yazmayı çok istediği bir şeyi yazmış olmak için illa ki bir yol bulur. Okurun, yazarın üslubunun (bir resim ya da bir yansıma ya da iletişimin kurulmaya çalışıldığı yolun bir kanıtı olarak) farkına varması, övgüden daha çok arzulanan bir şey olmalıdır. Ve söz konusu o iletişim kurulduğunda, üslup, övgünün ötesinde bir gerçekliğe ulaşmış olur.

Yazarın romanını merkeze aldığımızda, yazarın, dünyaya bakış açısına erişmiş oluruz. Böylece birçok şey açıklığa kavuşur: yazarın ölüm ve yaşamı nasıl gördüğü; insanların birbirleri ve kendileri için ne kadar önemli olduğu konusundaki fikirleri.

***

Yazdığınız konular, halkın içinden gelir. İstediğinizi seçebileceğiniz ancak mantığınız ve duygularınızın sizi seçmeye mecbur bıraktığı konular. Bunu aşmak için, geliştirmek durumunda olduğunuz bir bakış açısı. Sonunda imkânsıza varabilecek bir şeyin peşinden koşarken edindiğiniz üslubunuz. Ve şimdi de izin verin, size şekilden bahsedeyim.

Bildiğimiz gibi kurmacada, yapıtın aldığı şekiller harikuladedir ve en muazzam haliyle de zihinlerimizde farklılaşır. Onlar hakkında fazla bir şey söylemek zordur. Yapıta ve zihne özgüdür. Başka herhangi bir yerde ya da örneğin benim tarafımdan tanımlanamaz. Şekil, hissedilen bir ayrıntıdır. Yapıtın, yazarken ve okurken geliştiğini duyumsadığınız biçimidir. Sonunda, size elveda demektense, okurun belleğine tüm olanları, bir bütün halinde fısıldar.

Şekil, heykelde kendini kaya üzerinde gösterir ve bu nedenle kendi kendini tanıtan ve duyuran bir yapısı vardır. Kurmaca ise, okurun gözü önünde seyahat eden kelimelerden kurulmuştur ve tek bir sekansta ve tek bir yöne doğru, ağır ağır, yolda bulduklarını toplayarak ilerler. Zaman da bu sürecin bir parçasıdır. Okumanın sessiz dünyasında kelimeler, kaosun bu yanı boyunca kendi yolunu açan çekiçlerin en hafifi olmaya niyet ederek, söylenebileceklerle söylenemeyecekler arasındaki o sürekli ilişkinin sınır çizgilerini takip eder.

Kurmacanın gelişimi, elbette dokunulup hissedilen bir şey değildir. Ancak, siz de hemen Lawrence'ın bazı öykülerinin, bir atın boynunu okşayan bir elin gezinişleri gibi hissedilebilir *olduğunu* söyleyerek tartışmaya dahil olabilirsiniz. Her ne kadar James bunu böyle yapmaya gayret etse de, şeklin ille de veya genellikle belirgin düzgün bir yapıda olması gerekmez. Kurmaca bir yapıtın alabileceği şekiller bağlamında, zihinlerimizin kapsamı ve niteliğinin sınırından başka bir sınır yoktur.

Roman ya da öykü bittiğinde, şekil, okur üzerinde etkisini bırakmış olmalıdır. Böylece yazar, yaşamda yer alan bir tasarımın (amaçtan ziyade estetik örgüyü kastediyorum), kitapta keşfedildiğini hisseder. Önce sizde, kitabın sonunda da okurda hayat bulan bu örgü, şekil ve biçim; bir kurmacanın yapabileceği en harika şeyi yapabilir: sizi harekete geçirebilir. Her ne kadar kitabın parçalarıyla harekete geçirilmiş olsanız bile, bu durum, kitabın tümünden kaynaklanmak durumundadır. Zaten sonra siz de, o kitapta neyle tanışmış olduğunuzun farkına varırsınız.

Yazarın bakış açısından yaklaşırsak, şeklin, yapıtla en yakın bağlantıyı kuran bir araç; yapıtın içinde aktığı bir rota olduğunu söyleyebiliriz. Okurun bakış açısından ise, şeklin, farkındalıkla bağlantılı olduğunu belirtebiliriz. Söz konusu romanı okurken dahil olduğumuz yaşamın hisler dünyasıyla ilgili neyi öğrenip neyi hatırlayacağımıza olanak tanıyan şey de budur. Biçimin doğrudan seslendiği; okurun ve yazarın zihnine ait kısım, uygulanan düzenin, yükselen ve üzerine kurulan yapının ve nihayetinde bir sona ermiş olmanın, hepimizin içinde taşıdığı o güzelliğinin derine yerleşmiş algısı olabilir.

Sanatçının elinde şekillenen yapıt aracılığıyla, yazarın zihni, duyguları ve bir birey olarak onunla ilgili o sayfalardan öğrenebilecek ne varsa büyük çoğunluğunu öğrenebilirsiniz. Çünkü başka hiçbir göz, hayatı, öyle bir düzende görmemiştir. Bu nedenle şekil, başladığı ve bittiği yerde özneldir. Okurun ve yazarın algısının birbirinden farklı olması ne tuhaftır ne de bu kadar önemlidir çünkü zaten hepimiz birbirimizden farklıyız. Burada hayati olan husus, yazarla okur arasında bir iletişim kanalının kurulmuş olmasıdır. Tüm okuma yaşantımız, bunun hayret uyandırıcı seviyelerde gerçekleşebileceğinin örnekleriyle doludur.

Bu düzen veya şekil, bizim için, romanı bitirip geriye doğru düşünmeye başladığımız, kitabın o son anında bir bütün olarak hissedilen bir şeyken, bana kalırsa yazar için, en baştan beri bilinen ilk şeydir. Bu, yazara özgü bir yaratımdır. Herhangi bir kimsenin bilebileceği ya da ona anlatabileceği veya öğretebileceği bir şey değildir. Kaldı ki o noktada, onları dinlemiyordur da. Yapıtını, bütün çalışma süresi boyunca zihninde var olan o kalıbın haricinde başka bir yere dökemez. Ve yaşamın, yazarın zihnine bombardıman ettiği diğer binlerce meseleden bağımsız olarak, asla tanışamayacağımız karakterlerden, başka fikirlere dönüşüp yiten fikirlerden, bastırılan konuşmalardan, geceler ve gündüzlerden, haklı bir şekilde vazgeçilir.

Eudora Alice Welty (1909-2001) ABD'li öykü ve roman yazarı. *Aptal İncir Ağacı* (*The Optimist's Daughter*) ile 1973 Pulitzer ödülünü kazandı. Amerikan orta sınıfının gündelik yaşamını en iyi yansıtan romancılardan biri olarak tanınıyor. Türkçe yayımlanan tek kitabı *Aptal İncir Ağacı* (Aykırı Yayınları, 2000).

Romanın, ne olduğunu hiç unutmamamız gerekiyor: Hayal gücü için hayal gücüyle yaratılan, başladığı noktaya geri dönen bir yanılsamadır roman; dünyanın yoğun bir halini barındırdığı için de oldukça özeldir. Romancının, bildiği bütün şeylerle birlikte yanına aldığı ve karanlıktaki o adımı attığı insan gerçeğinden doğan, bu gerçeği göstermek ve hatta o gerçek olmak için yaratılan bir yanılsamadır.

Yazar, artık kâğıt üzerinde o mucizevi adımı atıp, ilk cümleyi yazmadan önce, meseleleri çoktan kavramış ve başlangıç noktasına varmış olmalıdır. N

İngilizceden çeviren **Ali Ünal**

Ç.N.: *Notos*'un bir önceki sayısında çevirdiğim, Joyce Carol Oates'un "Başlangıçlar: Kısa Öykünün Kökeni ve Kısa Öykü Sanatı" adlı makalesinde, "Caucasian" sözcüğü, tarafımdan "Kafkas" olarak çevrildi. Doğrusu, "Beyaz ırka ait" olmalıydı. Bu hata için tüm *Notos* okurlarına içten özürlerimi iletiyorum, hatamı fark etmemi sağlayan Necmiye Alpay'a da teşekkürlerimi.

YEZİDİ EDEBİYATI

Yok oluşun acısını yaşayan kültürler ve edebiyatları *Notos*'un her zaman ilgi alanında oldu. Geçen yıl da bugüne dek uzak kalınan Süryani edebiyatını konu edip tanıtmaya çalışmıştık. Bu tür kadim kültürlere ait bilgi ve belgelere ulaşmak her zaman zordur. *Notos*'un bu sayısında konu ettiğimiz Yezidi edebiyatı için de bu engeller vardı. Üstelik ortada elle tutulur yazılı kaynaklar da yok. Ama orada, şimdi topraklarımızda ancak tortusu kalmış bir kültür ve onun yazılı kaynakları duruyor. Dolayısıyla Yezidi edebiyatı da *Notos*'un sorunlarından. Ona en yakın olanların çabasıyla bu sayımıza taşımaya çalıştık.

TUR ABİDİN'DEN MEZOPOTAMYA'YA YEZİDİLER

"Bundan kırk yıl önce, bu köy sekiz yüz haneyken, hepsi bir anda Avrupa'ya göçtü," diyor. Göç etme nedenlerini anlatmasa da biz nedenini az çok tahmin ediyoruz.

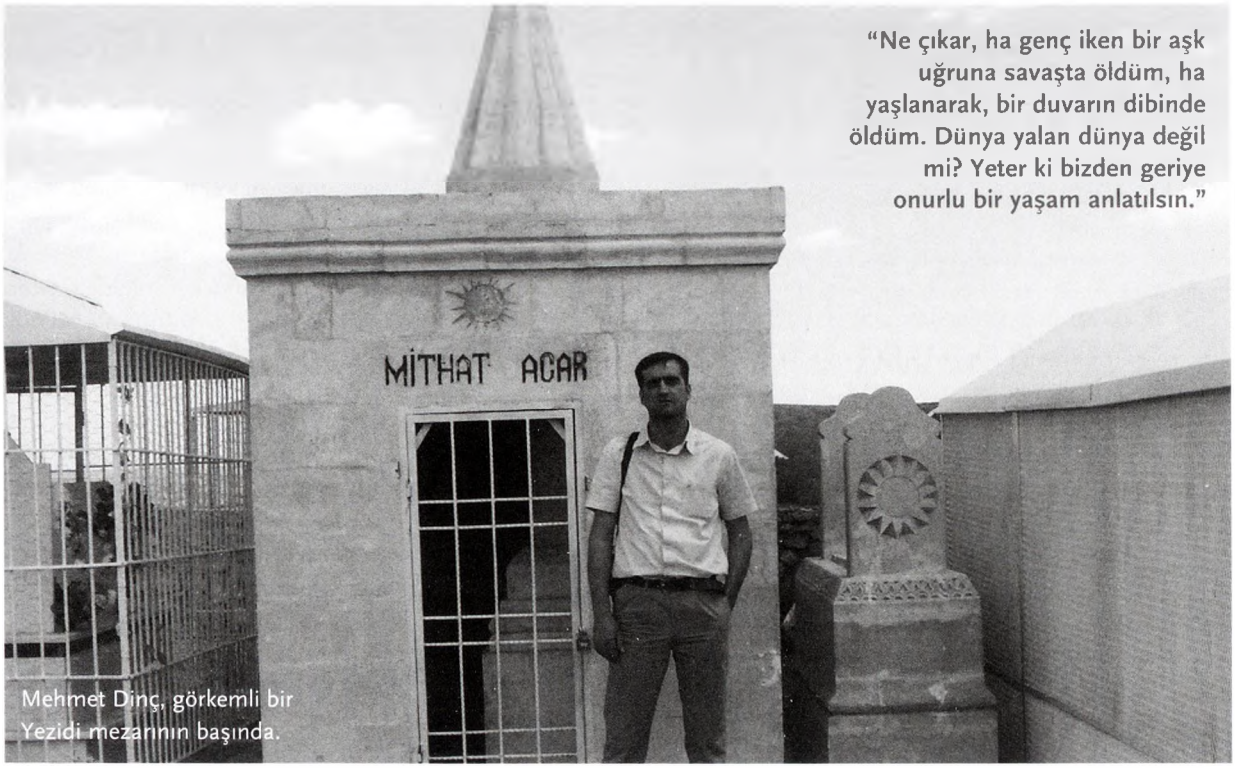
Mehmet Dinç

Her ne kadar Yezidiler hakkında birçok araştırma kitabı okuduysam da, onlarla tanışmam Derwêş ile Adûle aşkını konu alan bir kitapla başladı. Destanda, Derwêş'in Adûle'ye kavuşması için savaşa gidip dönmesi gerekiyordu. Bawer Ferat'ın yazdığı kitap, bir degbêjin ağzından çıkan aşkın cesaret ile sınandığı bir destandı. Birkaç sayfa okumuştum ki kitabın dünyasına girmiştim bile... Bir duygunun harekete geçmesi gibi tasavvufi bir inançla sadece Tanrı inancını kabul eden Yezidilerle şimdiye kadar tanışmamış olduğuma hayıflandım birden.

Kitabın savaş sahnesini okurken, dengbêjlerin anlatımlarının ne kadar da evrensel olduğunun farkına vardım birden. Çünkü okuduğum her satırla beraber *İlyada* destanı kadar zengin bir anlatımla karşılaşıyordum. Derwêş, Akhilleus kadar cesur bir savaşçı karakteriydi. Yanına aldığı arkadaşlarıyla beraber yaz sıcağında güneşin kucağı Mardin ovasında, Arap ve Türkmen aşiretlerinin izini sürer. Kızgın güneşin altında günlerce dolaşırlar. Ancak düşmandan bir iz bulamazlar. Sıkılıp da eve dönmeyi kararlaştırdıkları anda, bir obaya rastlarlar. Bu bir Arap obasıdır. Sadece kadınlar vardır obada. Hepsi de yaşlıdır kadınların. Derwêş'in ilgisini çeker bu durum. Niçin yaşlı olduklarını sorar. Kocalarının Milan konfederasyonuna karşı savaşmaya gittiklerini söylerler. Derwêş adında bir kahramanın Milanilerle birlikte savaşa girdiğini eklerler. Bu savaşçının karşısında kimsenin sağ kurtulamayacağını, o yüzden şimdiden savaşa giden kocalarının öldüğünü varsayarak yas tuttuklarını söylerler...

Derwêş yoluna devam eder. Ve kaçınılmaz sona yaklaşır. Düşman ile karşılaşır. Düşman atları onu gördüğünde, korkunç bir şey görmüş gibi arka ayakları üstüne dikilip geriye doğru kaçar. Ortalık bir anda karışır. Düşman çok sonra toparlanır. Derwêş durduğu tepeden düşmana meydan okur. Savaşmaktan vazgeçerek evlerine dönmelerini söyler. Buna karşın onlar da bu savaşın Yezidileri ilgilendirmediğini, dolayısıyla yollarından çekilmesini ister. Bu restleşmeden sonra savaş başlayacaktır artık.

Ve savaş başlar. Derwêş, düşmanın arasına tam beş kez dalar. Gürz-

"Ne çıkar, ha genç iken bir aşk uğruna savaşta öldüm, ha yaşlanarak, bir duvarın dibinde öldüm. Dünya yalan dünya değil mi? Yeter ki bizden geriye onurlu bir yaşam anlatılsın."

Mehmet Dinç, görkemli bir Yezidi mezarının başında.

ler, mızraklar, kılıçlar havada uçuşur. Derweş, her defasında, önüne gelenleri tırpan gibi biçip karşı taraftan çıkmayı başarır. Elbisesine, yüzüne, gözüne, kan ve irin bulaşır. Mezopotamya'nın kızgın güneşinde kavrulmuş toprak kan gölüne döner. Her defasında bir yoldaşını da kaybeder. Yoldaşları düştükçe daha da öfkelenir. En sonda tek başına kalır. Bir yanardağ kadar öfkelidir artık. Dinlendiği tepeden düşmanın arasına bir daha dalar. Gürzlerle çarpışan kılıcı, gökteki güneşi gölgede bırakacak kıvılcımlar saçar. Akhilleus'a ölümü getiren topukları, bu kez Derweş'in atının topukları olur sanki. Derweş'in atı sendeler bir an. Topukları çukura saplanır. Ve yere düşer at. Dolayısıyla Derweş de yuvarlanır yere. Ve artık ölüm kaçınılmazdır. Arap ve Türkmen savaşçılar, tüm öfkeleriyle gürzlerini sallar üstüne. Bir süre çarpışır. Ancak çember daralmıştır; kaçacak, soluk alacak yeri yoktur. Bir kılıç darbesi, sonra bir kılıç darbesi daha saplanır böğrüne. Yüreğine saplanan her kılıç darbesi, tiz, korkunç çığlıklar çıkarır. Dünya yalandan bir gemi gibi döner Derweş'in etrafında. Bedeninde tek damla kan kalmaz. Bedenine saplanan kılıçlar, kâğıda saplanır gibi acı vermez artık. Kılıcı elinden kayar, toprağa düşerken son kez dünya gözüyle Adûle'yi hayal eder gözlerinde. Haber Milan obasına yetişir. Adûle, Derweş'ten sonra hiç kimseyle evlenemeyeceğini ilan eder. Çok geçmeden de bağrına hançer saplayarak intihar eder. Zor Temer Paşa ise sadece savaşı kaybettiğine üzülür.

Derwêş'in cesaretinden alınanlar

Kitap bittiğinde, Derweş'in cesareti kadar, Yezidilerin yaşam şekli, dinsel, kültürel ve hoşgörülü yanları da derin etkiler bıraktı bende. O an ne pahasına olursa olsun, Yezidilerle tanışma düşüncesi içime iyice yerleşti.

Her ne kadar Derweş'in izini sürmek için Mardin ovası sayılan Viranşehir, Karacadağ eteklerine yolculuk yapmak istediysem de, Midyat'tan haber geldi. Günlerce yaptığımız kulis çalışmalarından sonra, Midyat'ın köylerinde yaşayan Yezidi dostlarla irtibat sağlamıştık. O andan itibaren, hep Derweş'e olan hayranlığım geldi aklıma. Bu topraklarda, aşkı uğruna bir orduyla savaşmayı göze almış bu kahramanın dindaşlarıyla tanışmanın heyecanı anbean artıyordu bende.

Gideceğimiz gün hava kapalıydı. Görüş mesafesi sıfır denecek kadar azalmıştı. Tüm görkemiyle, tarihin canlı tanığı gibi duran Mardin Kalesi sisin içinde kaybolmuştu. Çantalarımız, fotoğraf makinelerimiz ve kayıt cihazlarımız hazırdı. Sabah erkenden çıkmalıydık yola. Soğuk kış günlerinde günler doğuda erken kararıyordu. Karanlığa kalmadan, bu sisli havada geri dönmeliydik Mardin'e. Susmuştuk arabanın içinde. Arabanın kasetçalarında bir dengbêj sıtranlar söylüyordu. Yollarsa tenha ve sessizdi. Sanki yüz elli yıl önce savaşta ölmüş bir kahramanın taziyesine gidiyorduk. Kirvelere ödenecek bir vefa borcuydu bizimkisi.

Yaklaşık bir buçuk saatlik bir yolculuktan sonra nihayet ulaşıyoruz

Yıkılmış tandırlar, bir evin duvarına yapılmış Melek Tavus kabartması, kırık çömlekler ve suyu kurumuş, ayvanlı bir köy çeşmesi görüyoruz. Bu ıssızlık bir kültürün nasıl da yok olduğunu gösteriyor.

Midyat'a. Midyat'a vardığımızda sis dağılıyor. Görüş mesafemiz artıyor yine. Gökyüzüne doğru yükselen kiliselerin çan kuleleri ve minareler, kadim bir mimariyle omuz omuza halaya durur gibi karşılıyor bizleri.

Daha önce telefonla konuştuğum köy muhtarı, "Geleceğiniz gün Midyat'a vardığınızda beni arayın," demişti. Telefona sarılıyorum, birkaç kez çaldıktan sonra açılıyor. Kendimi tanıtıyorum. Midyat'a geldiğimizi duyduğunda şaşakalıyor. Muhtarın ses tonunda, bizimle görüşmesinde isteksizlik var gibi. "Hava sisli," diyor. "Üstelik köy yolu da çamurlu, arabanız çamura saplanabilir. Hem işlerimiz başımızdan aşkın," diye de ekliyor. Bu defa konuşma sırası bende. Tüm kalbimle, "Biz dostuz," diyorum. Bizden zarar gelmeyeceğini söylüyorum. Sadece bir saatini bize ayırırsa yeterli olacağını söylüyorum. Sonunda dostluğumuza ikna oluyor. Köy yolunu tarif ediyor bize. Köy yolu Nusaybin-İdil yolunu birbirine bağlayan çevre yolunda... "Güven Köyü tabelasını göreceksiniz," diyor. Oradan tali yola sapıp yolu takip ederek beş altı kilometre, yol almamız gerektiğini söylüyor.

İdil-Nusaybin yolunu birbirini bağlayan çevre yoluna giriyoruz. Çok geçmeden Güven Köyü tabelası görünüyor. Asfalttan sapıp ok işaretinin gösterdiği yöne doğru hareket etmeye devam ediyoruz. Gerçekten de Muhtarın dediği gibi yollar toprak. Ve gün aşırı yağan yağmurdan çamur haline gelmiş. Yine de sisin içinde belli belirsiz görünen çevreyi seyrediyorum. Etrafta tek ağaç yok. Tepeler ve yamaçlar boz bir çıplaklık içinde. Acaba bu yollarda, Derwêş'in yardımına giden Yezidi yiğitler olmuş mudur? Belki de olmuştur. Bellerinde kılıçları, boyunlarında Halep işi poşularla akmışlardır dağlardan, Mardin düzüne doğru.

"Bize ulaşmak için çetin yollardan geçmek gerekir"

Yollar bir hayli engebeli. Bir yokuş çıkıyoruz, bir yokuş iniyoruz. Ara sıra araba balçığa dönmüş çamurda patinaj yapıyor. Bir aksilik çıkması durumunda, arabayı kaldığı yerde bırakıp yolumuza yayan devam edeceğimizi söylüyorum arkadaşlara. Arkadaşlar da bu düşüncemi olumlarcasına başlarını sallıyor.

Bunları düşünürken köyün girişini işaret eden mezarlığı geçiyoruz. Tepenin zirvesinde olmamıza rağmen ortada bir şey görünmüyor. Tepeden devrilip sırt tarafına doğru iniyoruz ki, bir vadinin yamacında sarp kayalıkların arasına sıkışmış bir sürü ev görüyoruz. Evlerin örüldüğü taşlar kaya renginde. Yamacın ortasına doğru indiğimizde, evlerinin birçoğunun harabe olduğu hemen dikkati çekiyor. Üstelik terk edilmiş bir yere de benziyor. Yanlış mı geldik, diye bir düşünce geçiyor içimden. Telefona sarılıyorum yine. Tekrar Muhtarı arıyorum. Sonra da bulunduğumuz yeri tarif edip yanlış mı geldik diye de soruyorum. Muhtar, gülümsemeyle karışık konuşuyor. Yanlış gelmediğimizi; orada beklememizi, biraz sonra yanımıza geleceğini söylüyor. Sabırsızlıkla beklerken, sisin içinden başında poşu sarılı bir adam beliriyor. Kısa boyuna rağmen adımları çevik. "Hoş geldiniz," diyor. Evinin bulunduğu yöne doğru araba yolunun olmadığını, arabayı burada bırakmamız gerektiğini söylüyor.

Çantalarımızı alıp peşine takılıyoruz. Biraz sonra iki katlı, geniş avlulu bir evin önünde buluyoruz kendimizi. Muhtar içeri davet ediyor bizi. Evin içine girdiğimizde, daha önce hiç tanık olmadığım bir dünyaya adım atar gibi bir duyguya kapılıyorum. Adımlarım ürkek, gözlerim meraklı bir şekilde odanın içini yokluyor. Oda, normal odalardan iki kat daha büyük. Yerde kalın halılar, üstüne ince minderler döşenmiş. Boydan boya yastıklar dizili duvarların çevresinde. Odanın ortasında içeriyi ısıtan bir odun sobası var. Belli ki evin içinde bile, özünü saklama durumu var. Çünkü ortalıkta Yezidiliği çağrıştıracak hiçbir imare yok.

Bizim kadar, o da temkinli yaklaşıyor. Bir süre gülümsüyoruz. Daha önce hiç tanışmadığımız bir insanın misafiri olduğumuzdan, nerden başlayacağımızı bilmiyoruz. Bir yandan da sohbete başlarsak devamının geleceğini biliyorum.

Kendimi ve arkadaşlarımı tanıtıyorum. Mesleklerimizi, nerede oturduğumuzu söylüyorum. O da kendini tanıtıyor. Muhtarın adı Ebu Zeyd. Yetmiş yaşında olduğunu söylüyor. Kısa boylu, pos bıyıklı, çevik biri. Tanışma faslından sonra sohbet biraz daha ısınıyor. Havadan sudan konulara giriyoruz. Köy yolunun ne kadar bozuk olduğundan dem vuruyorum. Gülümsüyor, "Bize ulaşmak için çetin yollardan geçmek gerekir," diyor. Odanın bir köşesinde, yemek tahtasına benzer alçak bir sehpa var. Ebu Zeyd Amca, neskafe kavanozunu, sallama çayları ve bardakları koymuş ahşap sehpanın üzerine. Sobanın üzerinde kaynayan çaydanlığı işaret edip, "Kendinize çay veya neskafe yapın," diyor. Bu görevi arkadaşlarımızdan biri yerine getiriyor. Tepsiyi sobanın önüne getiriyor. Bardaklara neskafe doldurup içiyoruz. Biz neskafeleri içerken, o bizi takdir edercesine bakıyor. Bu bakışların anlamına takıldığımızı hissedince açıklamayı da

hemen yapıyor, "Evlerimize gelen başka inançtan birçok insan, burada bir şey yemez, içmez," diyor.

Derwêş'ê Evdî destanını okuduğumu ve ondan çok etkilendiğimi söylüyorum. "Şimdiye kadar, bu kadar cesur bir halk ile tanışmadığım için kendi kendimden utandım," diyorum. Ebu Zeyd Amca güngörmüş geçirmiş biri. Otuz yıla yakın Almanya'da çalışıp emekli olduktan sonra geri dönmüş köyüne. "Derwêş, bizim için cesaretin sembolü," diyor. "Ama Derwêş kadar olmasa da birçok Yezidi yiğidi, kendilerine saldıranlara karşı kahramanca çarpıştı," diyor. "Bu civarda at üzerinde, Yezidilerden daha usta kılıç kullanan kimse yoktu. Eskiden, ister Müslüman olsun, ister Süryani, varlıklı kişiler, bir yerden bir yere seyahat ederken yanlarına koruma olarak Yezidi gençlerini alırdı," diyor. "Sadakat ve cesaret, bizim karakterimizdir," diye ekliyor. Ancak cesaretin de kendine göre bir sınırı olduğunu söylüyor. "Bundan kırk yıl önce, bu köy sekiz yüz haneyken, hepsi bir anda Avrupa'ya göçtü," diyor. Göç etme nedenlerini anlatmasa da biz nedenini az çok tahmin ediyoruz. Köyde üç ailenin yaşadığını söylüyor sonra da. Biz konuşurken, köyün diğer iki sakini de geliyor. İkisi de iri cüsseli, kumral tenli, orta yaşın üstünde. Köyde atalarının mesleği hayvancılıkla uğraşıyorlar.

Biraz dini konulara giriyoruz Ebu Zeyd Amca'yla. Yezidiliğin, biraz da tasavvufi bir inanç olduğunu öğreniyoruz. "İyilik de kötülük de kalpte başlar, orada biter," diyor. Yezidilik inancının, insana saygı üzerine kurulu olduğunu söylüyor. Tanrıdan sonra, en çok saygı duydukları melek ise "Melek Tavus". Ebu Zeyd Amca'ya iki dini kitap *Mushaf-ı Reş* ve *Kitabü'l-Cilve*'den bahsettiğimde, "Onlar çok sonra yazıldı. O yüzden, Yezidilik inancını tam olarak yansıtmazlar," diyor. Güneşin doğuşu ve batışında, yönlerini güneşe dönüp ibadet ettiklerini söylüyor sonra da. Bir insanın Yezidi inancına mensup olması için, Yezidi bir anne ve babadan doğmuş olması gerektiğini söylüyor. Burada gülüyor ve devam ediyor, "Yani biz insanları Yezidilik inancına davet edecek misyoner çalışmalarda bulunmayız. Kimse bizi inançlarını yaymak isteyen misyonerlerle karıştırmasın."

Biz sohbet ederken zaman su gibi akıp geçiyor. Arkadaşlarımdan biri, karanlığa kalmadan gitmemizin iyi olacağını söylüyor. Ebu Zeyd Amca'ya köyün içinde dolaşmak istediğimizi söylüyoruz. Köyün içinde bir mabedin olmayışı dikkatimizi çekiyor. Bunu sorduğumuzda, "Bizde mabet gibi yapılar olmaz. İbadetimizi dört duvar arasında yaşamayız," diyor. "Yeryüzünün, her noktası kutsaldır. İçimizde ibadet etme isteği doğduğunda, günün hangi saati olursa olsun, yüzümüzü güneşe dönüp bulunduğumuz yerde ibadet ederiz," diyor. Ebu Zeyd Amca'nın evi öteki evlere göre biraz daha yukarıda kalıyor. Evlerin arasından, çamurda kaymamaya dikkat ederek, aşağılara doğru iniyoruz. Evlerin bazıları her ne kadar yıkılmışsa da, yapılar birbirine benziyor. Hemen hemen hepsinin kapı ve pencereleri kemerli... Evlerin yönü doğuya bakıyor. Biraz daha indiğimizde, vadinin ortasından geçen düzlüğe varıyoruz. Köyün gençleri, harman yeri olarak kullanılan bu düzlükte cirit oynuyormuş zamanında. Yıkılmış tandırlar, bir evin duvarına yapılmış Melek Tavus kabartması, kırık çömlekler ve suyu kurumuş, ayvanlı bir köy çeşmesi görüyoruz. Bu ıssızlık bir kültürün nasıl da yok olduğunu gösteriyor.

Hava kararmak üzere... Sis, gri bir duman gibi sarıyor her yeri. Ebu Zeyd Amca'yla arabamızın bulunduğu yere kadar gidiyoruz. Vedalaşırken Mardin'e geldiği takdirde bize uğramadan dönmemesini istiyoruz. Adreslerimizi veriyoruz. Köyün girişinde bulunan mezarlığı da ziyaret etmek için izin istiyoruz. Kendine has bir tebessümle, "Müsaade sizin," diyor.

Biz beş kişi arabanın içinde, Yezidi dostlarla tanışmanın mutluluğu, ama aynı zamanda bölge insanının onlara yaşattığı acıların utancıyla yolumuzun üstündeki mezarlığa yaklaşıyoruz. Mezarlık, çevresi kalın ve yüksek duvarlarla örülmüş geniş bir yer. Yeni olsa gerek, sadece köşelerinde birkaç mezar var. Mezarlığın girişinde, mezarlık arazisini hibe eden kişiyle ilgili, Kürtçe ve Türkçe yazılar var. Bir mezar dikkatimizi çekiyor. Laleş vadisindeki Şeyh Adi türbesinin minyatürü gibi. Mezar, taş duvardan bir kulübenin içine yapılmış. Kulübenin tavanında göğe doğru yükselen, ince uzun taşlardan örülmüş sekiz dilimli bir kubbe var. Kulübenin kapısından içeri baktığımızda mezar taşının üstündeki bir şeritte Almanca yazılar olduğunu görüyoruz. Belli ki Almanya'da vefat ettikten sonra buraya getirilmiş. Çevredeki diğer mezar taşlarının üstünde ölenin adı yazılı olduğu halde, acıyı anlatan dörtlükler de yazılmış. Bununla birlikte her mezar taşında, Yezidilik inancını taşıyan bir sembol var. Bazılarında Melek Tavus'un haddelenmiş demirden yapılmış kabartmaları, bazılarındaysa güneş resmi dikkatimizi çekiyor.

Mezarlıkta fazla kalmıyoruz. Ölülere saygı, diye fısıldıyorum arkadaşlarıma. En son ben çıkıyorum. Mezarlık kapısının demirden kapısını kapalı tutmak için kullanılan teli bir daha kapının koluna sarıyorum. Arabaya doğru giderken, köye doğru bir bakış fırlatıyorum. Ve Derwêş'in Adûle için girdiği savaşta, kendisini engellemek isteyenlere söylediği sözler geliyor aklıma.

"Ne çıkar, ha genç iken bir aşk uğruna savaşta öldüm, ha yaşlanarak, bir duvarın dibinde öldüm. Dünya yalan dünya değil mi? Yeter ki bizden geriye onurlu bir yaşam anlatılsın." N

KARA KİTAP

TANRI EVVELA KENDİ CEVHERİNDEN BEYAZ İNCİYİ YARATTI VE BİR KUŞ yarattı ki; adı Anfar'dı. Ve inciyi onun sırtına koydu. Ve orada kırk bin yıl kaldı.

Başlangıç gününde yani Pazar günü Azazîl adındaki meleği yarattı. O hepsinin lideri olan Melek Tavus'tur.

Tanrı Pazartesi günü Dardail adındaki meleği yarattı ki; o da Şeyh Hasan'dır.

Salı günü İsrafil'i yarattı ki; o da Şeyh Şems'tir.

Çarşamba günü Cebrail adındakini yarattı; o da Ebubekir'dir.

Perşembe günü Azrail'i yarattı ki; o Sacadin'dir.

Cuma günü Şemnail adındakini yarattı ki; o Nasırudin'dir.

Cumartesi günü Nurail adındakini yarattı ki; o da...

Melek Tavus'u onlara lider kıldı.

Daha sonra Tanrı yedi katman gök, yer, güneş ve ayı yarattı. .... İnsanları, kuşları ve bütün hayvanları yarattı ve onları pelerininin boşluğuna yerleştirdi ve O da inciden aşağı indi, melekler de yanındaydı. Sonra yüksek bir sesle inciye gürledi ve inci yerinden düşerek dört parçaya bölündü, içinden su fışkırdı ve deryaya dönüştü. Dünya yuvarlaktı, üzerinde çatlak yoktu.

Sonra Tanrı Cebrail'i bir kuş şeklinde yarattı ve dört bir yanın idaresini ona emanet etti. Sonra bir gemi yarattı ve otuz bin yıl gemide kaldı. Sonra Laleş'e geldi ve oraya yerleşti.

Dünyadan haykırdı ve çoğunlukla denizler oluştu ve dünya yeryüzüne dönüştü ve sarsıntılar devam etti. Sonra beyaz incinin iki parçasını getirmesi için Cebrail'e emir verdi, o incinin iki parçasını getirip birini yerin altına öbürünü gökyüzüne kapı gibi yerleştirdi. Ardından ay ve güneşi ikisinin arasına yerleştirdi, kırıntılarından da yıldızları yaratıp onları süs gibi gökyüzüne astı.

Böylece yeryüzünü süslemek için; meyve ağaçlarını, bitkileri ve dağları yarattı. Halının üstüne taht inşa etti.

Sonra dedi ki, Büyük Tanrı meleklerine dedi ki, "Ey melekler, ben Âdem ve Havva'yı yaratacağım, onları insan yapacağım ve ikisinden; Âdem'den Şehîd bin Car dünyaya gelecektir ve yeryüzünde ondan bir halk türeyecektir. Bu halk Azazîl'in yani Melek Tavus'un halkı olacaktır ki bunlar da Ezîdî halkıdır. Sonra Şeyh Adi bin Musafir'i Suriye'den göndereceğim ve o gelip Laleş'e yerleşecek.

Sonra Tanrı kutsal diyara geldi ve Cebrail'e dünyanın dört bir ucundan toprak getirmesini emretti: Toprak, hava, ateş ve su. Bunlardan bir insan yarattı ve ruhundan ona bir ruh bahşetti. Sonra Cebrail'e, "Âdem'i cennete yerleştir," dedi, orada ona bütün meyve ve bitkileri yiyebileceği söylendi ama buğday yemek ona yasaktı.

EZDÎLER

Ronî War

Birlikte yaşadığımız halde Ezdîleri yeteince tanımıyoruz. Daha çok kulaktan dolma bilgilerdir onlar hakkında bildiklerimiz. Bildiklerimizin çoğu zaman yalan yanlış ve karalamalardan ibaret olduğunu görüyoruz. Ezdîler baskılara maruz kaldığından seslerini duyuramayıp kendileri hakkındaki bilgilerin doğru olmadığını anlatma imkânı da bulamamıştır. Onları tanımaya başladığımızda görüyoruz ki, esasında Ezdîler de Tanrı'ya inanır. Kuşkusuz var olan dinler ve Ezdî dini arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. En önemlisi Melek Tavus'un durumudur. Öteki dinlerde Melek Tavus bütün kötülüklerin temeli olarak görülürken, Ezdilerde bu durum farklıdır. Onlara göre iyiliğin ve kötülüğün temeli birdir. Öteki dinlerde Melek Tavus Tanrının buyruğuna karşı geldiği için "lanetli" olarak görülürken, Ezdîlerde Melek Tavus Tanrıyı çok sevdiği için Âdem'e secde olmamıştır. Tanrının buyruğuna rağmen insan karşısında eğilip saygı göstermemiş, bununla ne kadar asil olduğunu evrene ispatlamış ve Tanrı tarafından sınanmıştır. Bu sınavı başarıyla vermiş olan Melek Tawûs, Tanrı tarafından önce emrine karşı geldiği için cezalandırılmış, ama sonra affedilmiş ve bu asil duruşundan dolayı dünya işlerinin başına geçme hakkı kendisine verilmiştir.

Ezdîlerin iki kutsal metni var: *Mushaf-ı Reş* ve *Kitabü'l-Cilve*. *Kitabü'l-Cilve* Melek Tavus'un buyruklarını, *Mushaf-ı Reş* ise bu dinin kurallarını, dünyanın oluşumunu, insanlığın yaradılışını ve Âdem ile Havva'nın hikâyesini anlatır. Ezdîler güneş doğarken ve batarken günde üç kez güneşe dönerek ibadet eder. Bu ibadetleri gizlidir. Onlara göre Tanrının bin bir adı vardır. Bunlardan biri de "ben verdim", "ben yarattım" anlamındaki "Ezda"dır. Ez(î)dî ise "gördüm", "inandım" anlamına gelir. Bundan dolayı kendilerine Ezîdî dendiği iddia edilir.

Ezdîler, Duhok ve Musul kentleri arasında Şeyh Adi bin Musafir'in mabedi Laleş'te yapılan hac görevi ve toplu ibadet dışında birlikte ibadet etmez.

Önem verdikleri dört kutsal bayramları vardır: Sersal (yeni yıl bayramı), Cejna Havînê (yaz bayramı), cemaat bayramı ve doğum bayramı. Newroz'u da geleneksel bayram olarak şenliklerle kutlarlar.

Ahirete olan inanç gibi sonradan hesap verilecek bir yerin varlığına inanmazlar. İnsanların inanışlarına ve yaşam tarzlarına göre yaşanılan dünya cennete ya da cehenneme dönüşebilir. Melek Tavus bu işlerin denetleyicisi ve Tanrının bu dünyaya atadığı elçisidir. İnanç ve geleneklerine bağlı olan Ezdîler, kültürlerini yaşatmaya devam etmektedir.

Yüz yıldan sonra Melek Tavus Allah'a dedi ki: "Âdem nerede yaşayacak ve nasıl çoğalacak?" Allah dedi ki: "Bu konuda yönetim ve sorumluluğu sana devrediyorum." O anda Melek Tavus gitti ve Âdem'e sordu: "Hiç buğday yedin mi?" Âdem dedi ki: " Hayır çünkü Allah bunu bana yasakladı, yememem gerektiğini söyledi." Melek Tavus ona şöyle dedi: "Yersen senin için çok iyi olacaktır." Fakat Âdem'in buğday yedikten sonra karnı şişti ve Tavus Melek onu cennetten çıkardı ve yeryüzüne indirdi ve göğe yükseldi. O zaman Âdem karnının şişkinliğinden acı çekti ve yerinde duramadı, çünkü vücudunda bir delik yoktu. Fakat Allah bir kuş gönderdi, kuş gagasıyla Âdem'in bedeninde bir delik açtı ve böylece Âdem rahatladı. Ve Cebrail yüz yıl ona görünmedi ve Âdem umutsuzluğa kapılıp ağladı. O zaman Allah Cebrail'e emretti ve Cebrail geldi, Âdem'in sol kolunun altın-

dan Havva'yı yarattı. Ardından Melek Tavus –demek istiyorum ki acı çeken Êzîdîlere yardım etmek için– dünyaya indi ve eski Asurlardan bize bir kral gösterdi: Asur krallarından Nesrukh (ki kendisi Nasırudin'dir) ve Kamûş (ki o da Sultan Fahrıdin'dir) ve Artimuş (ki o da sultan Şemsudin'dir). Ardından iki kral tarafından yönetildik. I. ve II. Şabur Kralları yüz elli yıl hüküm sürdü. Günümüze kadar onların neslinden gelen krallar tarafından yönetilmiş ve dört kabile oluşturmuşuz.

Marul yemek bize yasaklanmıştır çünkü bize kadın (peygamberlerin) adını hatırlatır. Kuru fasulye de haramdır; koyu mavi rengin kullanılması da yasaktır. Yunus Peygamber'e saygısızlık etmemek için balık yememiz de haramdır. Ceylan eti de yemeyeceksiniz çünkü onlar peygamberlerimizden birinin sürüsüydü. Aynı zamanda Şeyh ve müritleri Tavus Kuşu'na hürmette kusur etmemek için horoz eti yememeli. Çünkü Tavus Kuşu; adı zikredilen yedi ilahtan biridir ve sureti horoz şeklindedir. Yine Şeyh ve müritleri kabak yemekten kaçınmalıdır yani yememelidirler. Bunların dışında; ayakta işemek ve oturarak giyinmek ya da Müslümanların yaptığı gibi tuvalette yıkanmak ya da banyolarda gusül abdesti almak bize yasaklanmıştır. Ayrıca ilahımızın adı olduğundan dolayı '...' dememiz ve de adını anımsatan 'kaytan','şat' ve 'şer' ve de Melun .... lafını söylememiz ve bunu anımsatan na'l gibi kelimelerin telaffuz edilmesi de yasaktır.

Önce .... dinimize putperestlik dendi ve Museviler, Hıristiyanlar, Müslümanlar ve İraniler dinimizden uzak durdu.

Kral Ahab ve Arman bizdendi. Öyleydi ki, 'Pirbub' olarak adlandırdığımız Ahab Belzebub, Tanrısından yardım diliyordu.

Babil'de Bukti-Nosser (Nabukadnezar) adında bir kralımız vardı. İran'da Ahesuerus ve İstanbul'da Agrikalus da bizdendi.

Yer ve gök yaratılmadan evvel Allah suyun üstünde bir gemideydi.

Sonra yarattığı inciye küstü ve onu kendinden uzaklaştırdı.

İncinin kırılmasından dağlar, yankısından kum tepeleri, dumanından da sema meydana geldi. Sonra Tanrı göğe yükseldi ve gök çoğaldı ve altına hiçbir şey koymaksızın onları havaya yerleştirdi. Yarattığı her şeyin listesini yazdı.

Cevherinden ve nurundan altı ilah yarattı ki, yaratılışları bir kandilden başka bir kandilin yakılması gibiydi.

Sonra birinci ilah ikinci ilaha dedi ki: "Ben gökleri yarattım; sen oraya git ve bir şeyler yarat." Ve o göğe yükselince güneş oluştu. Kendinden sonraki Tanrıya, "Yüksel," dedi ve ay yaratıldı. Ve daha sonraki ilah gökyüzünü döndürdü. Ve sonraki ilah yıldızları yarattı. Ve ondan sonra gelen sabahyıldızını yani El-Kuragh'ı yarattı. Ve her şey böyle yaratıldı. N

Kürtçeden çeviren **Ronî War**

KİTABÜ'L-CİLVE

Giriş

Herkesten önce Melek Tavus yaratıldı.

Halkını uyarmak ve hatalardan uzak tutmak için yardımcılarını bu dünyaya gönderdi. Kullarını ilk önce sözle uyardı, ikincisi de bu kitap vasıtasıyla oldu ki, bunu da bu dinden olmayanların okumaları ve görmeleri yasaklanmıştır.

Birinci Fasıl

Var olan ben, varım ve sonsuza kadar var olacağım. Yaratılan her şeyin üzerinde hâkimiyetim vardır. Her olay ve varlıkla ilgili her şey benim emrimle gerçekleşmektedir.

Kim ki buna inanır ve ihtiyaç duyduğunda beni çağırırsa, derhal onların imdadına yetişirim, hiçbir şey bensiz düşünülemez.

Beni kabul edenler, onların isteklerinin dışında oluşan bütün kötüye yorumladıkları olaylar, benim isteğimle gerçekleşir.

Her çağın işlerini ikmal eden bir vekili vardır ki, onu da ben seçerim. Her nesille birlikte bu âlemin lideri de değişir; liderler sırasıyla gelir, döneminin görevlerini yerine getirir.

Ben suçları tabiattan gelen özelliklere göre bağışlarım. Kim buna karşı çıkarsa her daim acı ve sıkıntı çekecektir. Hiçbir Tanrı benim hiçbir işime ve yaptıklarıma karışamaz. Ben neye karar verirsem o gerçekleşecektir.

Yabancıların ellerindeki kutsal kitaplar, peygamberler ve havariler tarafından yazılmış olsa da artık geçerli değildir. Onlar asi bir hal almış, bozulmuş, birbirlerini yalancı duruma düşürüp çürütmektedir. Doğru ve yanlışların arasındaki farklılıklar yaşanan çağın şartlarına göre gösterilecektir. İnsanlığa verdiğim sözleri yerine getireceğim. Belirlenen zamanda yetkilendirmiş olduğum akıllı ve uyanık vekillerimin yargılarına göre ve kullarımla aramdaki sözleşmeye dayanarak davranacağım ya da davranmayacağım.

Olayların gidişatı karşısında dikkatliyim; içinde bulunduğumuz zamanda faydalı olan ne varsa, onu gerçekleştirmekteyim. Âlimliğimi kabul eden kişileri eğitiyorum ve onları doğru yola sevk ediyorum. Onlar beni dinlemekle ruhen büyük bir keyif ve zevk içinde yaşamaktadır.

İkinci Fasıl

İyi bildiğim bütün yollarla, insanlara ödül ve ceza veririm.

Yeryüzünde ve yerin altında olan her şeye muktedirim.

Öteki halkların yardımını üstlenmem ama onlara iyilik yapmaktan da uzak durmam. Yardımlarımı seçkin halkımdan ve bana kanaat edenlerden asla esirgemem. Denediğim insanlara, sağlıklı bir güç kontrolü veririm.

O insanlar belirlenmiş durumlarda benim irademle, bana inanan kişilere yardım et-

miştir.

Veren benim, alan da benim. Zenginleştiren benim, fakirleştiren de benim. Umutsuzlaştıran da benim. Bunların tümü çevreye ve zamana göre oluşmaktadır. Hiçbir güç benim yaptığım işlere karışamaz ve insanları benim kontrolümden çıkaramaz. Bana engel olmaya çalışanların üzerine hastalık ve acı yağdırırım. Buyruklarıma uyanlar, öteki insanlar gibi ölmez. Hiç kimsenin, biçtiğim zamandan daha fazla, bu düşkün dünyada kalmak istemesine tahammül etmem; ama istersem o kişiyi ikinci kez, üçüncü kez ya da daha fazla dünyaya gönderebilirim; ruhunu başka bir bedene koyabilirim; bu evrensel bir kanundur.

Üçüncü Fasıl

Sevdiklerime ve beni sayanlara, yolumu ve düşüncelerimi izleyenlere doğru yolu, gizli işaretlerle, kitapsız da gösterebilirim. Yerine getirilmesini istediğim kurallar zor değildir; zamana ve duruma göre belirtilmişlerdir. Kanunlarıma karşı çıkanları öteki dünyada cezalandırırım. Âdemoğulları yapılması gerekenleri bilmez, bu yüzden daima yanlış yola saparlar. Yeryüzü ve gökyüzündeki hayvanlar, denizlerdeki balıkların tümü yönetimim ve gözetimimdedir. Dünyadaki saklı hazineleri ve öteki şeyleri bilirim. O hazinelerin bir bir bulunup alınmasına olanak veren benim. Bunlara sahip olacak olanlara ve bunları vaktinde benden dileyenlere, gizli sırlarımı ve mucizelerimi gösteririm.

Bana ve yolumda yürüyenlere karşı yabancılarca gösterilen düşmanlık ve karşı koyma ancak onlara zarar verir, çünkü bilmezler ki, güç ve zenginlik bendedir ve ancak ben bunu hak eden Âdemoğullarına veririm. Dünyanın hâkimiyeti, ardı ardına geçen dönemler, her dönem değiştirdiğim vekillerim, sonsuza kadar benim kontrolümdedir. Her kim ki buna göre dürüstçe davranmazsa belirlediğim bir zamanda onları cezalandırır ve geldikleri yere geri gönderirim.

Dördüncü Fasıl

Dört mevsim vardır ve dört unsur vardır; ben bunları yarattıklarıma, işlerini yapmaları için hediye ettim. Yabancıların kutsal kitapları ancak benim kanunlarıma göre davranırlar, bana karşı çıkmazlarsa, tarafımca kabul görür. Yine bunlar çoğunlukla doğru yoldan çıkmıştır. Bunlardan üçü bana karşıdır ve ben bu üç addan nefret ederim. Sembollerimi açığa çıkarmayanlara, ödüller hakkında verdiğim sözlerimi yerine getireceğim. Şüphesiz yolumda acı çekenleri bir dünyada ödüllendireceğim. Benim yolumda yürüyenler düşmanlara ve yabancılara karşı cemaat halinde yaşasın. Sizler, benim koyduğum kanunlara uyanlar, tarafımca iletilmeyen fikirleri kafanıza koymayınız. Yabancıların yaptığı gibi, adınızı ya da bana verilen adları asla dile getirmeyin, yoksa günahkâr olursunuz; çünkü bu konuları anlamaktan uzaksınız.

Beşinci Fasıl

Şahsımı ve suretimi sayın, çünkü bu, kurallarıma aykırı olan davranışlarınızı size hatırlatacaktır. Yardımcılarımın buyrukları doğrultusunda davranın, onların sözlerine kulak verin ki öteki dünyadan, benden aldıkları haberleri size ulaştırsınlar. N

Kürtçeden çeviren **Ronî War**

KÜRT EDEBİYATINDA EZDÎLER

Kafkaslardaki Ezdîler edebiyat ve dil çalışmalarının yanı sıra ilk Kürdoloji kurumunun açılmasına ve ilk Kürtçe romanının yazılmasına öncülük etmiştir. Ağır koşullar altında büyük emekler harcanarak meydana getirilen yapıtlar Kürt dili üstündeki yoğun baskılar nedeniyle geniş kitlelere ulaşamamıştır. Bu yapıtları incelediğimizde Ezdî Kürt aydın ve yazarlarının yarattığı hazinelerin Kafkasya'da saklı kaldığını görüyoruz.

Azad Zal

Kürt edebiyatında birçok Ezdî yazar ve şair anadilleri Kürtçede önemli eserlere imza atmıştır. Önemli eserlerinin yanı sıra kendi dallarında ilk olmuşlardır. Dikkat çekici olan ise, Kürt edebiyatının bu önemli kişiliklerinin Kafkaslardan çıkmasıdır. Ancak bölgenin özgün koşulları, Kafkasya'daki Ezdî yazarların, öteki bölgelerde yaşayan Kürt edebiyatçılarla iletişim kurmasına uzun süre engel olmuştur.

Kafkaslardaki Ezdîler edebiyat ve dil çalışmalarının yanı sıra Leningrad'da ilk Kürdoloji kurumunun açılmasına ve ilk Kürtçe romanının yazılmasına öncülük etmiştir. Ancak ağır koşullar altında büyük emekler harcanarak meydana getirilen yapıtlar Kürt dili üstündeki yoğun baskılar nedeniyle geniş kitlelere ulaşamamıştır. Bu yapıtları incelediğimizde Ezdî Kürt aydın ve yazarlarının yarattığı hazinelerin Kafkasya'da saklı kaldığını görüyoruz.

Birkaç ad sıralayacak olursak:

1. Erebê Şemo (1897-1979): İlk Kürt romanının yazarı Erebê Şemo'dur. 1935 yılında, *Şivanê Kurmancan*'ı (Kürtlerin Çobanı) yazan Şemo ardından, *Jîyana Bextewar* (Mutlu Yaşam), *Dim-Dim* (Dımdım) ve *Hopo*'yu kaleme almıştır. Erebê Şemo ayrıca 1959 yılında, *Kurdên Ermenistana Sovyêtê* (Sovyetlerdeki Ermenistan Kürtleri) adlı filmin senaryosunu yazmıştır. Öte yandan çeşitli piyes ve kısa öyküleri de vardır.

2. Hecîyê Cindî (1908-1990): Kürtbilimci ve Kürt folkloru uzmanıdır. Şiir ve öyküleri 1930'lı yıllarda yayımlanmıştır. 1949'da *Siba Teze* (Taze Gün) adlı kısa öykü derlemesi, 1967 yılındaysa *Hewarî* (Taziye) adlı romanı yayımlanmıştır.

3. Emînê Evdal (1906-1964): Kürtbilimci ve antropologdur. 1930'da *Mem û Zîn* ve *Zembîlfiroş* gibi Kürt folklorunun önemli destanlarından esinlenerek birkaç şiir ve destan yazmıştır. *Gulizer* adlı destanın yanı sıra birçok şiir kitabı da yayımlamıştır.

4. Casime Celîl (1908-1998): 1930 yılında yazmaya başlayan Celîl'in birçok şiir kitabı ve destanı yayımlanmıştır.

5. Qaçaxê Mirad (1914-1979): Dört şiir kitabı yayımlanmıştır.

6. Ahmedê Mîrazî (1899-1961): Pek çok şiiri yayımlanan Mîrazî'nin *Zemanê Çûyî* (Giden Zaman) adlı bir piyesi ve *Bîranînên min* (Anılarım) adlı bir kitabı vardır. Edebi dil bakımından önemli bir yere sahiptir.

7. Usivê Beko (?-?): Edebi yönü oldukça güçlü olan şairin yedi şiir kitabı yayımlanmıştır.

8. Semend Sîabendov: İki adet şiiri yayımlanmıştır.

9. Xelîl Mûradov: Têmûr Xelîl'in babası Mûradov'un *Du Poêm* (İki Şiir) adlı bir yapıtı ve bir kısa öykü kitabı yayımlanmıştır.

10. Mîkaêlê Reşîd (1924-1983): Büyük bir şairdir. Kürt şiiri ve destanına birçok yenilik getirmiştir. Ona yakın eseri yayımlanmıştır.

11. Sihîdê Îbo (1924-1991): Çocuk doktoru olan ve tüm Ermenistan'da tanınan Îbo'nun birkaç şiir kitabı, bir kısa öykü derlemesi ve *Kurdê Rêwî* (Yolcu Kürtler) adlı bir romanı yayımlanmıştır.

12. Simoyê Şemo (1924-2001): Doktordu ama edebiyatla ilgilenirdi. Dokuz şiir kitabı yayımlanmıştır. Değerli bir şair olarak bilinir.

13. Şikoyê Hesen (1928-1975): Dört şiir kitabı yayımlanmıştır.

14. Fêrîkê Ûsiv (1934-1997): Büyük şairin sağlığında beş şiir kitabı yayımlanmıştır. Ölümünden sonra ise iki kitabı yayımlanmıştır.

15. Rizalîyê Reşîd (1929-1999): Üç şiir ve bir öykü kitabı yayımlanmıştır. Ama şair olarak bilinir.

16. Emerîkê Serdar (1935): Önemli bir yazar ve gazetecidir. Beş öykü kitabı yayımlanmıştır.

17. Wezîrê Eşo (1934): Birkaç öykü kitabı yayımlanmıştır.

18. Sîma Semend (1933-2008): Kısa öykü yazarıdır. Üç kitabı yayımlanmıştır.

19. Ezîzê İsko (1929-2008): Üç şiir kitabı yayımlanmıştır.

20. Eskerê Boyîk (1941): Şair, öykü ve roman yazarıdır. Yedi şiir kitabı, iki kısa öykü kitabı ve bir romanı yayımlanmıştır.

21. Ezîzê Gerdenzerî (1941): Birkaç kısa öykü kitabı yayımlanmıştır.

22. Tosinê Reşîd (1941): Şair, öykücü ve roman yazarıdır. Üç şiir ki-

tabı, iki kısa öykü kitabı, bir roman, bir piyes ve Ezdî dini üzerine bir araştırma kitabı yayımlanmıştır.

23. Qanadê Kurdo (1909-1985): Kürdolojinin öncülerindendir. 28 Şubat 1959 yılında Leningrad'da açılan Kürdolojinin bölümünün başkanlığını yapan bilim insanı Kurdo'nun başlıca eserleri: *Gramera Zimanê Kurdî* (Kürt Dilinin Grameri), *Ferhenga Kurdî-Rusî* (Kürtçe-Rusça Sözlük), *Dîroka Edebiyata Kurdî* (Kürt Edebiyatının Tarihi). Kurdo, Kürt dili, folkloru ve edebiyatının en büyük emekçilerinden biridir.

Ayrıca Etarê Şero, Smaîlê Dûko, Şerefê Eşir, Babayê Keleş, Çerkezê Reş, Korda Mad, Têmûrê Xelîl, Egîdê Çerkez'in de aralarında bulunduğu birçok şair, öykücü ve romancı vardır.

Bu adlara bakınca Kafkas ve Eski Rusya Kürtlerinin bir hazine yaratmış olduklarını görürüz. Bu edebiyatçıların çoğunu da Ezdî Kürtler oluşturmaktadır. N

Kaynakça

W dergisinin 15. ve 24. sayıları, Diyarbakır Kürt Enstitüsü.

Mehmet Uzun, *Kürt Edebiyatı Antolojisi*.

Feqî Hüseyin Sağnıç, *Kürt Edebiyat Tarihi*.

Yazar Tosinê Reşîd'in arşivi.

NOTOS

Bir yıllık aboneliğe dört, iki yıllık aboneliğe sekiz kitap armağanı.

- ❑ Ömer Ayhan, Öldüren Şehir
- ❑ Cihat Şener, Hayatımız Sınav
- ❑ Konfüçyüs, Erdemin Ardından Git
- ❑ Saki, İnsanlar, Hayvanlar ve Yırtıcı Hayvanlar
- ❑ Harold Jaffe, Tekno-Mağara'nın Ötesi
- ❑ İlker Karakaş, Hennoz
- ❑ Özge Baykan, Konuşmayan Adam
- ❑ Doğu Öyküleri

* Bir yıllık abonelik seçiminde istediğiniz dört kitabı işaretleyiniz.

Ad .....

Soyad .....

Adres .....

.....

Posta kodu .....

Telefon ..... E-posta .....

Abonelik tercihi ❑ 1 yıllık (altı sayı) abonelik 50 YTL ❑ 2 yıllık (on iki sayı) abonelik 90 YTL

Yurtdışı 1 yıllık 45 € / 60 $ – 2 yıllık 80 € / 110 $

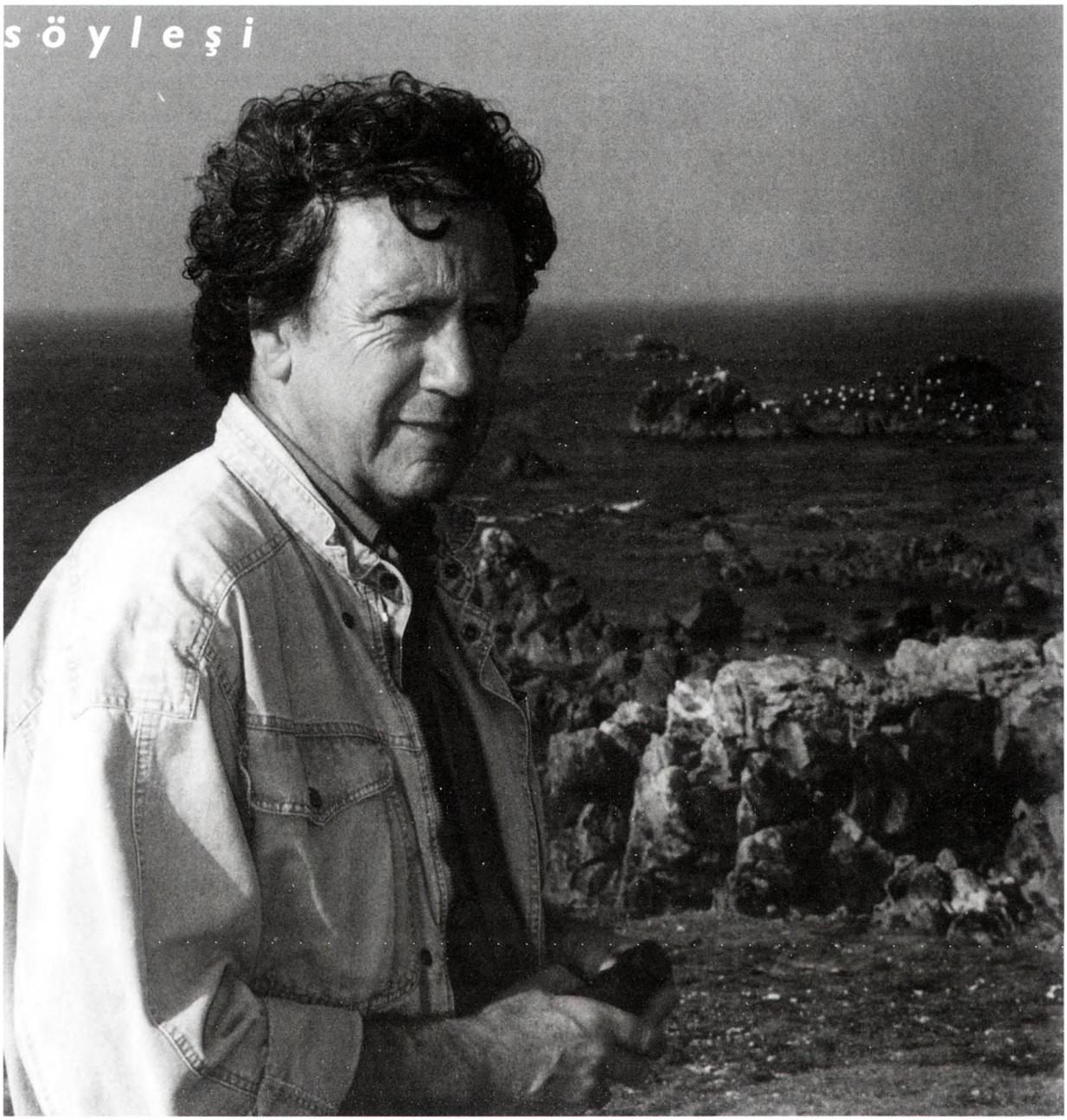
Ödeme tercihi

❑ Havale/EFT
Garanti Bankası
Semih Gümüş 068-6612006 numaralı hesaba
IBAN No TR75 0006 2000 0680 0006 6120 06

❑ Posta Çeki
5287565 numaralı hesaba

Başlangıç sayısı .....

Bu formun aslını ya da örneğini doldurup 0212 252 38 05 numaralı faksa gönderiniz.

KENNETH WHITE

"Kimlik gibi bir kavram kullanmıyorum, bir enerji akımı içinde evriliyorum."

Biçimleri ve sorunlarıyla yepyeni romanlar

Mavi Yol adlı derin olduğu kadar da eğlendirici gezi kitabının Türkçesi kısa bir süre önce yayımlanan **Kenneth White** günümüzün en ilginç yazarlarından. İskoçya'da doğmuş, lisansüstü eğitimini Almanya ve Fransa'da tamamladıktan sonra uzun süre Sorbonne'da öğretim görevlisi olarak bulunmuş ve anayurdunda daha yeni yeni tanınmaya başlasa da, Fransa'da yıllardır önemli bir şair, yazar ve düşünür olarak görülüyor. Şavkar Altınel bu ebedi "entelektüel göçebe"yle aidiyet, dil, şiir ve gezi edebiyatı hakkında konuştu.

ŞAVKAR ALTINEL

İskoçya'da doğmuşsunuz, ama yıllardır Fransa'da yaşıyorsunuz. Bazı bakımlardan bir Kıta Avrupası yazarı olduğunuz da söylenebilir. İnsan İskoçları düşündüğünde aklına ilk gelen özellik kozmopolitlik olmuyor. Hayatınızı biçimlendirmekte o kadar önemli bir rol oynayan yabancı dillere ve kültürlere ilgi duymaya başlamanız nasıl oldu?

İskoçları kozmopolit olarak görmemenizi kolaylıkla anlayabiliyorum. Böyle düşünüyorsunuz çünkü sizin baktığınız İskoçya 1707'de İngiltere'yle birleştikten sonra ortaya çıkan İskoçya. O İskoçya taşralaşmış, içine dönük hale gelmiş ve bu duruma karşı yalnızca dar bir milliyetçilik geliştirebilmiş bir ülke. Benim ait olduğum İskoçya, Kıta Avrupasıyla her zaman İngiltere'den daha fazla alışverişi olan, ama Birleşme'den sonra bunun ancak tek tük örneklerini veren daha eski bir İskoçya. Ortaçağda, Gezgin İskoç (Scotus vagans) Avrupa'da tanınan bir tipti. Rönesans sırasında da İskoçlar Avrupa'da her yerdeydi, ama özellikle de Fransa onları çekiyordu. Bu bağlamda aklıma, örneğin, Paris ve Bordeaux'da ders veren ve gününün Latince yazan şairlerinin en büyüğü sayılan George Buchanan geliyor. Birleşmeden sonra da, modern Avrupa'nın çıkardığı en büyük radikal düşünürlerden, Edinburgh'da olduğu kadar Paris'te de kendini evinde hisseden David Hume var. Ben de kendi çapımda o geleneği sürdürüyorum.

Ama tabii başlangıçta bu entelektüel atalarımdan habersizdim. Yalnızca kendi içimden geldiği gibi davranıyordum. Sanıyorum, gelişimimi etkileyen öğelerden biri hayatımın ilk dönemini fazla kesin olmayan koşullar altında geçirmem oldu. İskoçya'nın batı kıyısında küçük bir köyde yaşıyordum. Ama erken bir aşamada zamanımın çoğunu kıyıda ve kırlarda dolaşarak geçirmeye başlamıştım. O kıyı, Atlas Okyanusu'na açıktı, kırlar da benim Moğolistan steplerimdi.

Dil konusuna gelince, bir yandan dilin olağan kullanımının kafa karıştırıcı olduğunu düşünüyor ve daha fazla açıklık arıyordum. Öte yandan da, kıyıda ve kırlarda dolaşırken yaşadıklarımı ve algıladıklarımı ifade edebilmemi sağlayacak bir dil olmadığını duymaktaydım. Yalnızca din bana "deneyüstücü" bir dil sunabiliyordu, o da bu dünyadan başka bir dünyaya yönelik olduğu için beni tatmin etmiyor ve sonuçta da zaten var olan karışıklığa daha fazla karışıklık ekliyordu. Dolayısıyla bir arayış içine girdim. Çeşitli dillere bakmaya başladım –öğrencilik yıllarımda her yıl başka bir dile ilişkin bir dilbilgisi kitabıyla sözlük alıyorum: Avrupa dillerine, Ural-Altay dillerine, Asya dillerine... Dilleri tanımaktan dilin mantığına geçtim. Oradan da o dillerin temsil ettiği kültürlere, sonra da kültürün özüne yöneldim. Kısacası, kimlik gibi bir kavram kullanmıyorum, bir enerji alanı içinde evriliyorum.

Kıta Avrupası'nda lisansüstü eğitimizi tamamladıktan sonra niçin İskoçya'ya döndünüz? İkinci kez İskoçya'dan ayrıldığınızda da, bunu artık bir daha geri dönmeyeceğinizi bilerek ve Joyce'un İrlanda'dan ayrılırken duyduğu gibi, ülkeniz hakkında belli bir düşkırıklığı duyarak mı yaptınız?

İskoçya'daki kültürel durumu değiştirmek için ne yapabileceğimi görmek istiyordum. Sonuçta önemli olanın belli bir insanla evren arasındaki el değmemiş ilişki olduğuna inanan, sapına kadar bireyci birisi olmama karşın, siyasal alandan çok, kültürel alanda kendini gösteren sosyal eylemci bir yanım da vardır. Dolayısıyla, İskoçya'da bir üniversitede ders verdim ve kendini "kültür devrimine" (bu terimi Maoist bir anlamda kullanmıyorum) adamış bir grup kurdum. Bir yandan da, İskoçya'da gerçek bir yayınevi olmadığı için, ilk kitaplarımı Londra'da Jonathan Cape'ten yayımlıyordum.

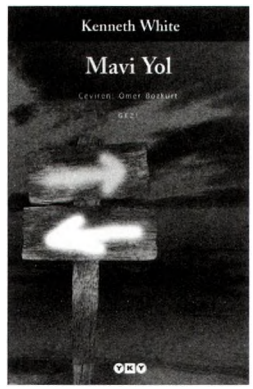
Ülkemin beni "düşkırıklığına uğrattığını" söyleyemeyeceğim, çünkü büyük umutlarım yoktu. Oldukça gerçekçi, her şeyi olduğu gibi görebilen birisiyim. İdealist de değilim, iyimser de –ama sıradan bir kötümser de değilim. Bazen kendime eylemci bir kötümser, bazen de "mümküncü" derim. İskoçya'da o anki koşulların köklü kültürel bir değişim için elverişli olmadığına karar verdim, hepsi o kadar. Üniversiteye gelince, tam bir diploma

fabrikasına dönmüştü, öğrenilen her şeyin doğrudan ekonomik bir yararının olması bekleniliyordu. Genel olarak Britanya'da durum çok umut verici değildi. Ortalıkta entelektüel enerji yoktu. Roman aşağı yukarı tümüyle, ağır bir sosyal gerçekçilik içinde kaybolmuştu, biraz da fantastik bir şeyler yazılıyordu. Şiirse "çim biçme makinesi şiiri" dediğim türdendi –birtakım hırıltı ve tıkırtılar çıkarıyor ama çok dar bir alan içinde dönüp duruyordu.

Londra'daki yayıncıma dördüncü dosyamı verdiğimde, aptal olmadığını, ne yapmaya çalıştığımı görebildiğini, ama bu dosyayı on yıl süreyle buzdolabına koyup çok satanlar listelerine girecek kalın bir roman yazmamın daha iyi olacağını bildirdi. Benim için edebiyatın bu olmadığını söyledim. Kendisinin de aynı görüşte olduğunu, ama Britanya'da işlerin gittiği yönün bu olduğunu belirtti. "Fransa'da çalışmaya gideceğim," dedim. "Sen zaten Britanya'dan çok, Kıta Avrupası'na aitsin," karşılığını verdi (bir İskoç olarak bunu tabii övgü olarak aldım).

Londra'da görüştüğüm başka bir yayıncı da artık edebiyat sektöründe değil eğlence sektöründe olduğunu açıkladı. Durum belliydi. Artık gündemde Britanya'da çoktan seri üretimine başlanan fast-food türü bir edebiyat vardı.

Bu arada şunu da söyleyeyim ki yayıncılar konusunda da idealist değilimdir. Parisli bir yayıncı bana 80-20 ilkesiyle çalıştığını söylemişti. Çıkarttığı kitapların yüzde sekseninin kalitesiz olduğunu, ama satacağını biliyor, o kitaplardan elde ettiği parayla da, belki ilk ağızda satmayacak, ama kalıcı olacak öteki kitapları çıkartıyordu. O makul 80-20 sistemi giderek aşındıktan sonra bugün artık yerini neredeyse 100-0 sistemine bırakmış gibi. O günlerde iş Fransa'da daha bu duruma gelmiş değildi. Ben de o nedenle altmışlı yılların sonundan itibaren

Sözünü ettiğim tipin ilk örnekleri olarak Nietzsche ve Rimbaud'yu gösterebilirim. Onlar "İlerleme"ye inanmaz, ülkeden ülkeye giderler, ama bir yandan da, Nietzsche'nin dediği gibi, "dünyaya sadık" kalırlar.

yazı hayatımı orada konumlandırmaya karar verdim... İskoçya'yla ve İngilizce kitap yayımlayan yayınevleriyle yirmi yıl boyunca bir daha ilişkim olmadı.

Sizin için büyük önem taşıyan iki kavram var. Biri "entelektüel göçebelik", biri de "geopoetika".' İkisini de kısaca tanımlayabilir misiniz?

İnsan neden bu dünyada olduğunu ve başka her şeyin de nedenini bulabilmek için çağlar boyunca mite, dine ve metafiziğe başvurmuştur (çoğu bilim insanının bile aklının geri planında bir yerlerde bunlar vardır). Bu üçlü hâlâ da bizimle, ama çoğunlukla çürüyüp eksilmiş bir halde. Zaten, ne olursa olsun, bugün artık, yaşayan, bir yere oturtulmuş bir kültürün temelini oluşturabileceklerini sanmıyorum.

Hegel 19. yüzyılın başında tarihte Aklın egemenliğini görmüştü. Bundan, o günden beri her şeye damgasını vuran İlerleme ideolojisi türedi. Hedef değişik bağlamlarda değişik şekillerde algılanıyordu. Bismarck Almanyası'yla onun devamı olan Hitler Almanyası'nda aranan şey mutlak güce sahip bir devletti. Daha doğuda, Marksist-Leninist düşüncelere bağlı olarak, bütün devletlere son verip evrensel komünizmi getirecek bir devlet peşinde koşuluyordu. Liberal Batı ise bir mutluluk süpermarketi arıyordu. Nazi ideali çok şükür 1945'te belasını buldu. Kızıl Yıldız söneli ise yirmi yıl oluyor. Bir tek süpermarket hâlâ ayakta, gittikçe de daha süperleşiyor, ama kimsenin artık ondan mutluluk filan beklediği yok. Sonuç olarak ortada her tür serserilik ve kör şiddetten başka bir şey içermeyen boş bir alandan başka bir şey yok. Bu çukuru "kültür" adına bir yığın ürünle, giderek daha çok filmle, daha çok tiyatro yapıtıyla, daha çok müzikle, çoğu gerçekte kitap olmayan daha çok kitapla doldurmaya çalışıyorlar. Kültür içermeyen bir sözüm ona "kültürel" üretim söz konusu.

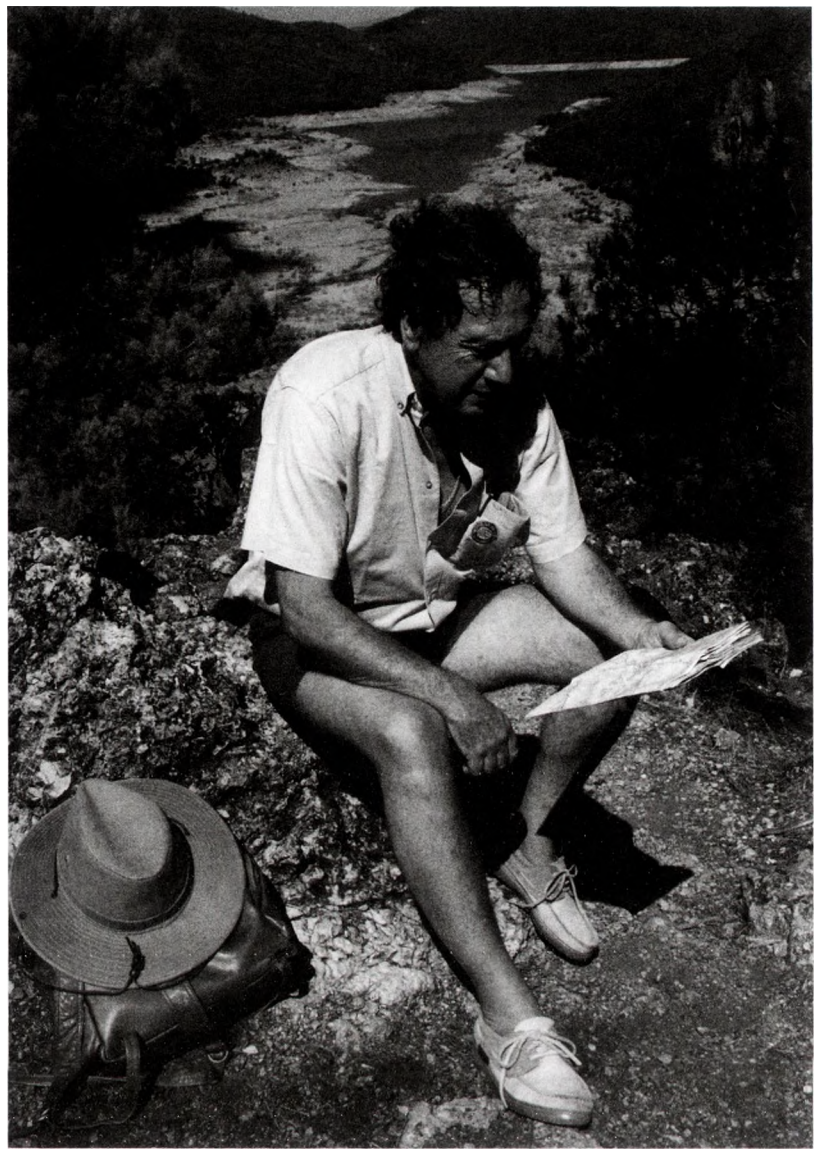
Entelektüel göçebe dediğim tip bütün bunları ta 19. yüzyılın sonunda görmüştü. Entelektüel göçebe "Batının Otoyolu" adını verdiğim çizgiden ayrılan yollarda ilerler, bu yollar bazen yol bile değil, yalnızca birer patikadır. Sözünü ettiğim tipin ilk örnekleri olarak Nietzsche ve Rimbaud'yu gösterebilirim. Onlar "İlerleme"ye inanmaz, ülkeden ülkeye giderler, ama bir yandan da, Nietzsche'nin dediği gibi, "dünyaya sadık" kalırlar. Bütün bunları *L'Esprit nomade* (Göçebe Ruh) adlı kitabımda ayrıntılı olarak anlatıyorum. Ben de aynı şekilde yaşadım ve çalıştım, dünyayla, gezegenle bağlantımı yenilemek için bölgeden bölgeye gittim, gözardı edilen ya da ortadan kaldırılan kültürleri araştırdım. Yıllar süren entelektüel göçebeliğim de sonunda beni geopoetikaya ulaştırdı.

Kültürü derin anlamıyla, yani geçmişte mit, din ve metafizik üzerinde temellendirilen kültür anlamında ele alarak işe başladım. Bazıları mit, din ve metafiziğin yeniden diriltilmesini istiyor. Ben bu görüşte

değilim. Bence kültürü temelinden başlayarak yeniden kurmalıyız. Dolayısıyla, kendime dünyada anlaşmazlık yaratan bütün o din, ideoloji vb ayrılıklarının ötesinde, hepimizin üzerinde görüş birliğine varabileceğimiz bir şey olup olmadığını sordum. Bence bu şey dünyayla, gezegenin kendisiyle olan ilişkimiz. Geopoetikadaki *geo* buradan geliyor. Poetikaya gelince, bu kelimeyi yanlızca çok güçlü bir anlamda kullanıyorum: kişisel şiir değil, dil cebiri değil, bir karışık mecazlar yığını değil, bir kültür taşıyabilecek, bir dünya açabilecek bir poetika. Geopoetikaya bir giriş olan *Le Plateau de l'Albatros*'da (Albatros'un Platosu) bütün bunları bilim, felsefe ve şiirden örnekler vererek ayrıntılı olarak açıklıyorum. Ayrıca da, 1989'da Uluslararası Geopoetika Enstitüsünü kurdum. Şimdi dünyanın çeşitli ülkelerinde geopoetikanın ilkeleriyle çalışan merkezler var.

Anladığım kadarıyla, Fransızca kaleme aldığınız akademik yapıtlarınız var, ama şiirleriniz ve gezi kitaplarınız İngilizce yazılıp Fransızcaya başkaları tarafından çevriliyor. Okurlarınızın çoğu Fransa'da olduğuna göre niçin süreci sonuna kadar götürüp işin başından Fransızca yazmıyorsunuz? Siz de insanın ancak "anadilinde" sanat üretebileceğine inananlardan mısınız? Eğer öyleyse, bu inanç entelektüel göçebelikle nasıl bağdaşıyor?

Bir tanesini, bir dolu dipnot eşliğinde ve türe özgü başka açıklama ve kaynak belirtmelerle tez olarak sunduysam da, Fransızca yazdığım kitaplar akademik kitaplar değil, varoluş, edebiyat, kültür (ve siyaset) konusunda fikirler geliştirdiğim deneme kitapları ya da sanki "think-tank" denilen o düşünce kuruluşları tarafından üretilmiş kitaplar. Denemeyi hızlı (felsefeden daha hızlı) bir şekilde, inandırıcı düşünceler üretebilen bir araç olarak kullanıyorum.

Yer olmanın ötesinde, yabancı, yolcu, dışarıdaki gibi tipler entelektüel göçebeliğin vazgeçilmez parçalarıdır.

O kitapları Fransızca yazmış olmamın nedeni temelde Fransa'ya özgü bir entelektüel bağlamda çalışmam. Bu bağlamın dengi Anglosakson dünyada henüz yok (ama oluşması için çalışmaktayım). Öteki tür kitaplarımı İngilizce yazmam ise ideolojik bir tutumdan, yabancı bir dilde yazılamaz gibi bir düşünceden kaynaklanmıyor. Yabancı dillerde yazanların, hem de iyi yazanların olduğunu biliyorum ve ben de yazabilirim. Ama biliyorum ki düzyazı ve şiir alanlarında yazdığım türden şeyleri başka bir dilde yazsaydım birçok duyguyu, patikayı, öğeyi kaçırırdım.

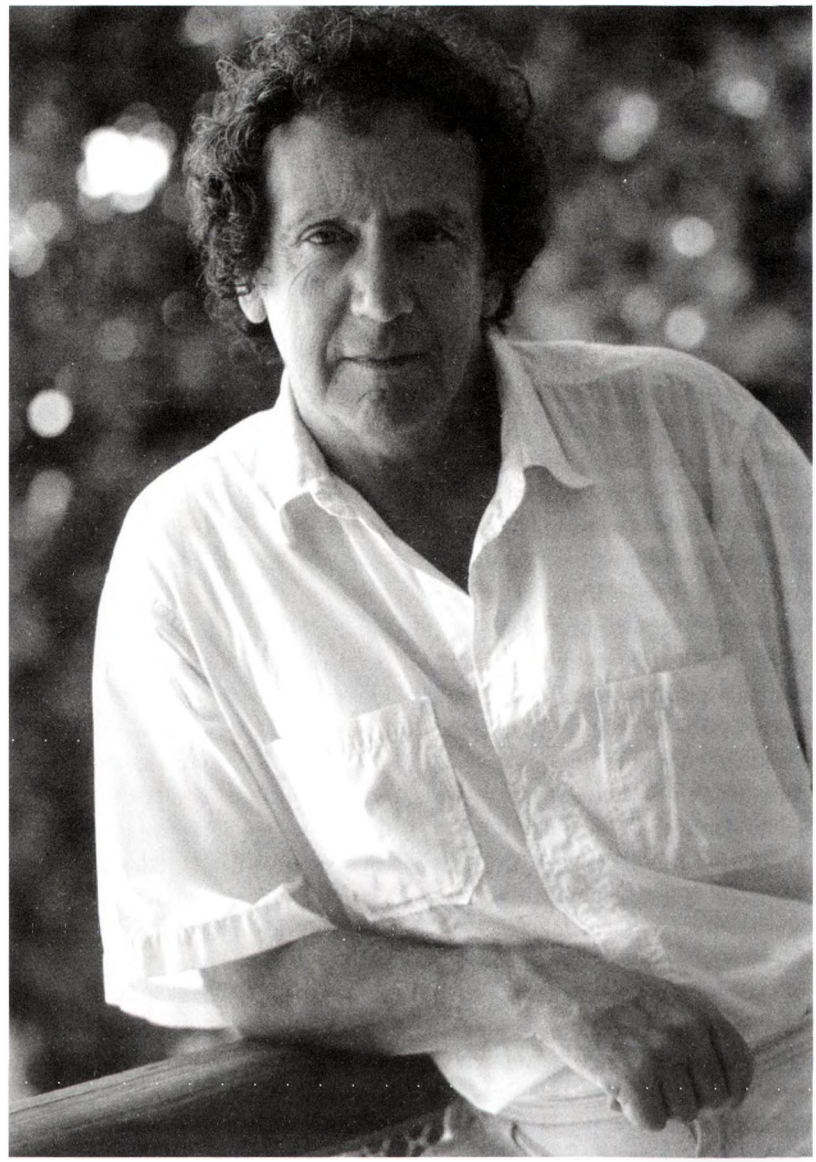
Benim için Fransızca açıklama dili, anadilim İngilizce ise keşif dili. Bu giderek daha az doğru hale geliyor gerçi, ama hep, insanın yabancı bir dili bir araç gibi kullandığını, oysa kendi dilini *yaşadığını* düşünmüşümdür. Dolayısıyla, yıllarca kitaplarım Fransızcaya çevirilip (ki yapılan çevirilerin çok iyi olduğunu da

eklemek isterim) yayımlanır ve bazen başka dillere de Fransızcadan çevirilirken, İngilizcelerinin gün ışığına çıkmadan kalmasına aldırmadan bu çelişkili uygulamamı sürdürdüm. Bir gün kitaplarımın İngilizce asıllarının da yayımlanacağını, kendime Fransa'da açtığım gibi Anglosakson bağlamda da bir yer açacağımı biliyordum. Bu yavaş yavaş olmaya başlıyor da.

Yazdığım üç tür kitaba dönecek olursak, deneme kitaplarım harita çizme çalışmaları, düzyazı kitaplarım (*Travels in the Drifting Dawn* - Sürüklenen Şafakta Yolculuklar, *Pilgrim of the Void* - Boşluk Hacısı, *Across the Territories* - Bölgeleri Aşarak...) çizilen o haritalar üzerinde hareketler, şiirlerim de (*The Bird Path* - Kuş Yolu, *Handbook for the Diamond Country* - Elmas Yöresi İçin Elkitabı, *Open World* - Açık Dünya) o hareketler içinde özellikle yoğun anlar olarak görülebilir. Ya da üç değişik boyutu olan bu faaliyeti bir oka benzetip denemelerimin oka yön veren tüy, düzyazı kitaplarımın okun gövdesi, şiirlerimin de okun ucu olduğunu söyleyebilirim. Her üç türün de yönelik olduğu bir hedef, işaret ettiği bir alan var. Entelektüel göçebe tam kapsamlı bir gündeme sahiptir ve geopoetika karmaşıktır.

Benim için yazar bir yabancı ve yolcu, geçip giderken hayata dışarıdan bakan ve dolayısıyla da belki her şeyi içeridekilerden daha net olarak olarak gören birisidir. Enteklektüel göçebelikte böyle bir kavrama yer var mı?

Yer olmanın ötesinde, yabancı, yolcu, dışarıdaki gibi tipler entelektüel göçebeliğin vazgeçilmez parçalarıdır. Tabii yabancının bir yabancılaşma pozunda takılıp kalmaması, yolcunun yalnızca oradan oraya gitmekle yetinmemesi ve dışarıdakinin kendini içeridekilere göre tanımlamaması kaydıyla. Örneğin, İskoçya'da bazı kültürel köşeleri işgal edenlerin beni "dışarıdaki biri" olarak nitelediği olmuştur, oysa ben "dışarı" giderken İskoçya'nın bu kimselerin ilgilendiğinden çok daha fazlasını beraberimde götürdüm. İçerideki-dışarıdaki karşıtlığına ya da diyalektiğine göre düşünmekten çok, uzatma ve genişletme gibi kavramlarla düşünüyorum. Kuşkusuz olan bir şey varsa o da her şeyi bir bütün olarak görebilmek ve açık bir perspektife sahip olabilmek için arada mesafe olmasının ve belli bir sessizliğin gerekli olduğu.

Mavi Yol'da, kendilerine belki hiçbir zaman o kadar fazla söz hakkı verilmemiş ya da kıyıda kalmış veya yanlış bir şekilde yorumlanmış birçok yazar ve düşünür anılıyor.

Romanın en büyük edebi tür olarak görüldüğü bir çağda sizce gezi edebiyatının "statüsü" ne? O kadar önemsenmesine rağmen, romanın artık fazla sağlıklı durumda olmayıp kurmaca niteliğini vb irdeleyerek

Romanın gününün geçtiğine katılıyorum. Bu büyük olasılıkla, 19. yüzyılın başından beri tarihe ve tarih yazıyormuş gibi yazmaya verilen önemden kaynaklanan bir durum. Roman artık aşağı yukarı bir pazar malzemesine indi. Bir olay örgüsü eşliğinde ya da böyle bir örgü olmaksızın belli bir durumu yansıtan bir ayna edebiyatından başka bir şey değil. Süpermarket raflarında hayat konserveleri olarak duruyor.

kendine bakmaktan başka bir şey yapmadığı, oysa biyografiyi, otobiyografiyi, tarihi, denemeyi ve başka bütün kurmaca dışı türleri (artı tabii kurmacayı da) içine alabilecek kadar geniş olan gezi türünün bir zamanlar romana atfedilen geniş kapsamlılığa ve orijinalliğe sahip olduğu ileri sürülebilir mi? D.H. Lawrence roman için "hayatın aydınlık kitabı" demişti. Günümüzde bu ayrıcalığa sahip olanın gezi kitapları olduğunu söyleyebilir miyiz?

Romanın gününün geçtiğine katılıyorum. Bu büyük olasılıkla, 19. yüzyılın başından beri tarihe ve tarih yazıyormuş gibi yazmaya verilen önemden (Hegel'in, Walter Scott'un vb vurguladıklarından söz ediyorum) kaynaklanan bir durum. Roman artık aşağı yukarı bir pazar malzemesine indi. Bir olay örgüsü eşliğinde ya da böyle bir örgü olmaksızın belli bir durumu yansıtan bir ayna edebiyatından başka bir şey değil. Süpermarket raflarında hayat konserveleri olarak duruyor. Gezi edebiyatına gelince, coğrafyayla bağlantılı olduğu için, çeşitli türleri olabiliyor. Sizin de dediğiniz gibi, benim peşinde olduğum (şurada burada tarih de dahil olmak üzere) çeşitli öğeler içeren ve çeşitli düzeylerde ilerleyen bir gezi edebiyatı. Varoluşsal deneyimi ileri götüren, aklı genişleten, yaşayan bir alan açan kitaplar bu tür kitaplar.

Son derece eğlendirici gezi kitabınız *Mavi Yol*'da çeşitli yazarlara değiniyorsunuz. Bunlardan biri de İngiliz edebiyatının en garip kişiliklerinden, gününde çok az okuru bulunan, planladığı büyük edebiyat pojelerinin çoğunu da hayata geçiremeyen Coleridge. Nasıl, yazmayı planlandığı (ama tabii hiçbir zaman yazmadığı) o büyük epik şiire hazırlanmak için beş yıl jeoloji, on yıl biyoloji, bilmem kaç yıl tarih vb çalışacağını açıkladığını anıyorsunuz. Söylemeye gerek yok ki kitabınızdaki birçok şey gibi bu da alaycı: zavallı Coleridge'le dalga geçmektesiniz. Ama *Mavi Yol*'un kendisi de uzun bir şiirle sona eriyor. Her şeye karşın, siz de hayatı bizi sanata hazırlayan bir yolculuk olarak mı görüyorsunuz? Ve niçin şiir? Bir gezi kitabı kendi içinde yeterince önemli bir sanat yapıtı değil mi?

Mavi Yol'da, kendilerine belki hiçbir zaman o kadar fazla söz hakkı verilmemiş ya da kıyıda kalmış veya yanlış bir şekilde yorumlanmış birçok yazar ve düşünür anılıyor. Kitabın bir boyutu da Romantizmden bu yana yeraltında ilerlemiş bir hareketin izinin sürülmesi. Coleridge'in beni ilgilendiren yanı Alman felsefesi yoluyla İngiltere'nin kapalı dünyasını aşmaya çalışmış olması. Bu onun zamanında sıradışı bir çabaydı. Ama bir süre sonra, ayağı yerde bir yararcı olan John Stuart Mill'in, Alman kültürüyle ilgilenen Coleridge'ci ekolün Jeremy Bentham'ın yararcılığından daha geniş kapsamlı ve derin olduğunu söylediğine tanık oluyoruz. Kuzey Amerika'daki deneyüstücü akım da bu ekolden yola çıkıyor...

Ben bir ülkenin sınırlarını aşan böyle hareketlerin haritasını çıkarıyorum. Coleridge'in hazırlık sürecinin ayrıntılarıyla biraz dalga geçiyor olabilirim, ama genel eğilimine, şiir yapıtlarının bir dünya barındırabilmesi için uzun ve yoğun bir çaba gerektiği düşüncesine katılıyorum.

Mavi Yol'un sonunda yer alan şiire gelince, o şiirin orada olması gezi kitabının kendi içinde yeterli olmadığı anlamına gelmiyor. Şiir, kitabın mantıksal bir uzantısı olarak var, bir ırmağın halici gibi neredeyse *coğrafi* bir mantıktan kaynaklanıyor.

Gerçekte *Mavi Yol* yazdıklarımın üç boyutunu da barındırıyor: düşünce boyutu (ki bu az önce andığım o entelektüel "hayaletlerle" kaşılaşmalarımda ve konuşmalarımda ortaya çıkıyor), bölgelerin ve kültürlerin sınırlarını aşan yolculuklara çıkma boyutu ve açık bir alana işaret eden şiirselleştirme boyutu. Bu nedenle *Mavi Yol* yazdıklarımla tanışmak isteyenler için iyi bir başlangıç noktası.

Özetlemek gerekirse, varoluşu tümüyle anlayabilmek için sanatla hayatın el ele ilerlediğini düşünüyorum. N

[1] "Geo" önekinin Türkçeye genelde "jeo" olarak çevirilmesine rağmen, bu söyleşinin çevirisinde Kenneth White'in *Mavi Yol* adlı yapıtının çevirisinde kullanılan yazıma bağlı kalınmıştır. (Ç.N.)

TÜRKİYE'NİN RUHU

Evet müteveffa sahaftı, sanıksa kalorifer kazanı. Olayın arkasında, bir şairin cesedinde düğümlenen Kenya elmas tekeli, CIA, Gladio vb komplosu olup olmadığını bilmiyorum.

Ufuk Karakurt

"Başyapıtı olacağını umduğu Türkiye'nin Ruhu, ölümü nedeniyle tamamlanamadı. Bu kitap için nasıl bir biçim tasarladığı bilinmemektedir."
(en.wikipedia.org; Oğuz Atay maddesinden)

O gün yine, şu garip kitaplardan bir tane daha almak için, Sahaflar Çarşısı diye bilinen bodrum katı pasajına gitmiştim. Yavaşça dalgalanan hıncahınç dolu Balık Pazarı kalabalığını aşıp bu pasaja vardığında, "Pratik İngilizce" setleri, üniversite hazırlık testleri, popüler aşk ve komplo teorisi kitaplarının korsan baskılarını filan satan gelgelcilerin kendinden bıkmış zırıltılarıyla karşılaşırsın önce, içeriye doğru ilerledikçe, dışarıdan iki sokak ötedeki küçük caminin hoparlörlerinden gelen metalik ezan sesiyle, içerideki cızırtılı, boğuk, gürültülü her cinsten müzik sesi birbirine girer. Buraya "Sahaflar Çarşısı" deniyor, ama içeride sahaftan çok dövme-piercing atölyesi, ikinci el elektrogitar, ney, org satan tamirhaneler, CD, plak, kuru kafa resimli tişört, film afişleri satılan dükkânlar, vb. bulunur. Ağır bir rutubet ve tütsü kokusu içindeki, yosunlu beton bir havuzu andıran, kirli yeşil koridor boyunca gittikçe, bu dükkânların arasına sıkışmış tek tük birkaç sahafı, zor bela seçersin.

Benim gittiğimin adı, Babil Tefrikacısı'ydı. Adı böyle heybetli olsa da, dükkân, ancak fitili kısılmış kandiller kadar ışık veren lambaların aydınlattığı, tıkış tıkış tavana kadar raflardan ibaret, dar mı dar bir hol izbesiydi. Her tarafta bulabileceğin meşhur kitaplar değil, pasajın öbür sahafları gibi aile babasına benzeyen sahibinin, seçtiği, topladığı ender bulunan parçalar olurdu. 1930'ların sonunda Türkiye'de taraftar bulmuş Nazizmle ilgili kayıp propaganda makaleleri; 1850'lerdeki Kırım Savaşı'nda buharlı gemilerle eski tip Mahmudiye kalyonunun savaşını anlatan kahramanlık destanları; onlarca adsız vakanüvis ve şairin kaleme aldığı yüzlerce yılı kapsayan, üzerine sonradan eklendiği belli olan, simle gösterişli bir "Kitab'ül Esved" başlığı kazınmış deri kaplı anonim Osmanlı tarihi fasikülleri; Torun Belhi diye bir şairin, 1900 ile 1950'lerin sonu arasında, tamamen geleneksel aruz kalıplarıyla yazılmış bütün divan şiirlerini derlediği Arap alfabesiyle yazılmış bir antoloji; Kayı-Türk boylarının doğuşunu zümrüt taşlarından gözleri olan bir tanrıyla Alan Koa'nın çiftleşmesine bağlayan Ebdulgazi Bahadır'ın soykütük kitapları gibi. Ama burayı asıl ilginç yapan, adı sanı bilinmeyen yazarların kendi paralarıyla yayımladığı, kaybolup gitmiş kitaplardan mütevellit, bir çeşit 2.-3. lig edebiyat koleksiyonuydu.

İşte bunlardan bir tane daha almak için gitmiştim, ama karşılaştığım, demir kapıya zincirlenmiş, paslı bir asma kilitti. Bitişikteki yüzü gözü dövme içindeki gümüşçüye ve öbür taraftaki, kulaklarından ayıcık küpeleri sarkan, mecha, hobbit, mobbit, fantastik oyuncak satıcısı cüce kıza, sahafı sorduğumda dudaklarını eğip, "Ha?" dediler. Bu yarı karanlık, bodrum katı mezbeleliğinden koltuk değneklerini sürte sürte, söylenerek çıkıp gittikten çok sonra, gazetenin tekinde çok küçük bir haber görecektim. Columbia Üniversitesi'ne karşılaştırmalı edebiyat okumaya giden bir mankenin bikinili koca kıçının fotoğrafının olduğu haberin altında kalmıştı bu küçük haber: Şairin Ölümü. Askerlerin yönettiği, karanlık bir ülkede geçen del Castillo'nun eski bir politik gerilim romanıyla aynı adı taşıdığı için dikkatimi çekmişti haber, devamında; "Eski Kenya konsolosunun yeğeni... doğalgaz patlaması sonucu... evli ve iki çocuk babası... defnedildi... Kadıköy'de bir kitapçı... dört şiir kitabı olan... *Semaver*, *Notos* gibi dergilerde inceleme ..." yazıyordu. Kırlaşmış ince bıyıklarıyla ve kahverengi ceketiyle benim sahafın bir fotoğrafı yoktu gerçi ama, kendime yine de sordum: "Acaba?"

Evet müteveffa sahaftı, sanıksa kalorifer kazanı. Olayın arkasında, bir şairin cesedinde düğümlenen Kenya elmas tekeli, CIA, Gladio, vb komplosu olup olmadığını bilmiyorum. Er geç, takma dişli, emekli bir MİT müsteşarı ya da anafor meraklısı okurunu gayrete getirmeye çalışan bir gazeteci, olan bitenin gerisindeki "uluslararası cinayet senaryosu"nun üstüne, tuhaf ışıklar saçan kendi belagat makinesini yerleştirecektir. Benim yaptığım yegâne cinayet araştırması, belediye otobüsüne bi-

nip sahafa bakmak oldu: yerine motorcu botları ve lateks fetiş çizmeler satan bir dükkân açılmıştı.

Şimdi her şeyi baştan alıp toparlamadan önce, buradakilerin, çılgınca bir muamma kovalamacası ve siyasi bir polisiye olmadığı kadar bir hatıra anlatısı da olmadığını belirtmek gerek. Hatıratlardan tiksinmek için de yeterince neden var. Çok zaman numaradan kafadan kontaklığa yatan ihtiyar Bukowski'nin söz ettiği, şu fotoğraf albümleri ve ergenlik dönemi günlüklerini tuvalet masasının üstüne yayıp ayna karşısında, kulak memesini tutarak anılarını yazan "samimi" yazarlar var, bir kere. Kendini gardıroba kapatıp içerde vızıldayan sineğin ölümünü sayfalarca anlatan, Duras ve taklidi, "daha samimi" olanları var. Tabii, "vaktiyle"lerle, "o zamanlar"la, "x yılının bilmem ne günü"lerle başlayıp giden, ama en hayat dolusundan en fiyakalısına hepsinin de içinde, eski Türk filmlerinin aşırı sıcak kalbi, şaşmaz biçimde, küt küt attığı için, bizimkilerin bitmek bilmez hatıratçılığını da atlamamak gerek.

Aslında basit bir kitap tanıtım yazısından başka bir şey olmayan bu yazının sınırlarını aşmayacak şekilde, her şeyi bir baştan alalım. Prof. Bauman'ın matematiksel bir kesinlikle saptadığı, "işverenin kaprisine bağlı", "garantisiz", "hiçbir tazminat hakkı olmayan", şu "şans eseri bulunan" işlerin birindeydim. Şimdi hatırlamadığım, muhtemelen saçma bir iş için Ankara'ya gidiyordum, yağmur birden makineli tüfek mermileri gibi, asfaltta biriken göletlerde patlamaya başladı. Araştırma Hastanesi'nin karşısındaki köprülü kavşakta bariyerleri devirip yoldan çıktım, şirketin zimmetlediği kabak lastikli Tofaş, havada sessizce, mükemmel, geniş bir yay çizdi. Cam cepheyi paramparça ederek Ören Bayan Örme İplik Fabrikası'nın deposuna uçtu. Gözümü açtığımda her yer karanlıktı. Tekrar açtığımda etrafta beyaz ipek böcekleri uçuşuyordu, bir ışık çemberinin içinden, gözlerini aşağı devirmiş dev bir melek kanatlarını bana doğru uzatıyordu. Saçları kafasının ortasından derin bir yarıkla simetrik iki parçaya ayrılmıştı. Simetrik? Çok geçmeden karşımdakinin iplik fabrikasının ıskartaya çıkmış bir reklam panosu olduğunu fark ettim. Uçuşanlarsa henüz yağmaya başlamış kardı. Kalkmak için uzandığımda, bir anda görüş alanımdaki her şey, döne döne sayıları artarak her tarafı kaplayan, "çemberin içinde örgüsünü ören hanım logolu" yumaklarla doldu.

Beni hastaneden çıkarıp dantelli yastıklarla dolup taşan bir kanepeye uzattılar, iki metre ötedeki televizyonu bana doğru döndürdüler. Baştanbaşa kırılmış sol bacak, karikatürlerdeki gibi koskoca bir alçıya alınmıştı, ziyarete gelenler üstüne imzalarını attı, komik şeyler yazıp çizdi. Düşünüyordum da Prof-asırlık-pipo-tiryakisi-Bauman haklı çıkmıştı. Şirket, hurdası çıkmış arabanın masraflarını maaşımdan kesip işime son verdi. Leeds'teki kale gibi üniversitesinden seslenen, N##M@**x2#!!# Prof. Bauman'ı benim gibi rezilcesine vasat insanların "güvencesiz" hayatıyla ilgili bir tespitte bulunuyordu ve rol dağılımında bana düşen replikse şuydu: "Evet profesör, harika bir tespitti, bakın her şey nasıl da tam söylediğiniz gibi." Bu filmi sevmemiştim. Sıradan bir vatandaş, akademisyen bilmem kimin tuğla gibi kitaplarını devirerek onun otoritesinin büyüklüğünü teyit etmekten başka bir şey yapmaz, diye düşünüp bir sinir uzaktan kumandanın tuşlarına bastım. Evet, tanıtacağım kitap, bir prof'un ya da başka bilindik birinin kitabı, kesinlikle değil. Tespih çekme hızıyla kanal değiştirme düğmesine basıp hiç hatırlamayacağım şeyleri günlerce izledikten sonra kaskatı eklemler biraz kuvvet kazandığında, kumandayı fırlatıp attım. Sigara dumanına boğulmuş evden çıkıp koltuk değneklerini zangırdata zangırdata Kadıköy'de tur atmaya başladım. Normal yollarla dolaşıma girmiş kitaplara karşı, sonradan edinilmiş, geçici öfkeme cevap olmuştu, rastgele girdiğim bodrum katı pasajındaki o karga burunlu sahafın dandik baskılı, adsız sansız kitapları.

Aldığım onlarcası arasında neler yoktu ki? İbn Sina'dan NASA laborantlarına kadar pek çok bilim adamı üstüne, bir fen öğretmeninin hüzünlü, lirik şiirleri. 18.-19. yüzyıl Batı filozoflarını, birer birer, kendi geliştirdiği aşkıncı transdeterministik felsefeyle, 200 yıllık gecikmeyle de olsa, tam bir yetkinlikle geçersizleştiren, Almanya'da felsefe eğitimi almış birinin İngilizce, Almanca, Türkçe üç dildeki kalın kitabı. M.C. Anday, C. Süreyya, F.H. Dağlarca vd ünlü şairlerin şiir toplantılarında, meyhane sohbetlerinde, cenaze törenlerinde, hep izler çevredeki yerini sadakatle alan, ama aralarından birine yaklaşmaktan utanan, çekinen şu şiirperver çiftçinin günlükleri. Bu günlüklerde, inekler onu kovaladığında kendisini bir hayvan, bir psikoloji kitabı okuduğunda ise bir insan gibi hissettiğini söylediği, bir çeşit insan-hayvan geçişliliğinden bahsettiği bölümler özellikle ilginçti. Fakat tanıtmak istediğim kitap bunlardan biri de değil.

Aslında tanıtmak istediğim kitap ne kadar "var", ne kadar "yok" çok belirsiz bir şey bu. Şöyle anlatayım: Sahaftan aldığım tüm kitapları ciddiyetle okuduktan sonra hepsini kanepeye serip sayfalarını tekrar karıştırarak evirip çevirmeye başladım. Gayet açık ortak özellikleri vardı. Hepsinde, sayfa kenarlarından birinde çocukça çizilmiş, titrek, boyaları kenarlardan taşan kuru boya portreler vardı. Her bir kitabın yazarının resimleri olmalıydı bunlar. Hepsinde bazı paragraflar dolma kalemle çerçeve içine alınmıştı. Hepsinin iç kapağında, neredeyse görünmez bir kurşun kalem iziyle "Türkiye'nin Ruhu" yazıyordu. Oğuz Atay'ınkini bilemem, ama bu Türkiye'nin Ruhu'nun bir bölümü, bir sürü adsız sansız yazar tarafından yazılmış tefrikalar halinde, işte tam karşımda duruyordu. N

YAVUZ YILDIRIM

Entel Barbutu

ÜÇ YÜZ SEKSEN ALTI. SEKİZ ARTI ÜÇ, ON BİR. ALTI DAHA, ON YEDİ. YEdi, bir daha, sekiz. Dört yüz otuz iki. Dört, üç daha, yedi, iki daha dokuz. Kazandın. Kütüphanemden en kalın kitabı alıp çıktım. Dışarısı yağmurlu, soğuk, durağa yürüdüm.

"Bir Bostancı uzatır mısınız?"
Uzattılar.
"Beş milyondan bir Bostancı mı alıyoruz?"
"Evet."

İki yüz on beş. İki, bir daha üç, beş daha sekiz. Bu oyunu yıllardır oynuyoruz. Dünyaya biz mi getirdik bilmiyorum ama kişisel tarihimizde mucidi sensin. İlk oynadığımızda lisedeydik. Tarih dersini sevmiyorduk. Çantandan ajandanı çıkardın. Gürel Elektrik diye bir yerin, bin dokuz yüz doksan sekiz tarihli ajandası. Bir sayfa açtın, on altı ekim. Altı, bir daha, yedi. "Sen aç!" Otuz bir ağustos. Üç, bir daha, dört, kazandın.

Sonra bunu kitaplarla yapmaya başladık üniversitede. İlk kitabımız Gorki'nin *Ana*'sıydı. Büyük bir heyecanla sayfaları açıp sayıları toplarken hocanın yanımıza geldiğini fark etmemişiz.

Ben kazandıkça seni kızdırıyordum. Kolay kızarsın. Sen kazandıkça da o kızgınlıkla omzumu yumrukluyordun. Yüz elli altı. Beş, bir daha, altı, altı daha, on iki. İki, bir daha, üç, seninki iki çıkınca hırsla bağırdım. Oyun onda bitiyordu, dokuz dokuz berabereydik. Her kaybedişinde yaptığın gibi, soğukkanlı olmaya çalışarak, oyunun kazanılmasında benim bir rolümün olmadığını, tamamen şansa bağlı olduğundan, bir başarıdan söz edilemeyeceğini anlatıyordun. Hoca ne yaptığımızı sordu. Oyuna daha önce hiç ad vermememize rağmen ben anlatmaya koyuldum: "Entel Barbutu oynuyoruz hocam. Şöyle oynanıyor, ben kitaptan rastgele bir sayfa açıyorum, açayım hatta kaç çıktı? İki yüz elli iki. Bu sayının rakamlarını topluyorum. İki, beş daha, yedi, iki daha dokuz. Sonra Adil bir sayfa açıyor, aç Adilciğim, kaç çıktı? Yüz on beş. Topluyoruz, bir, bir daha iki, beş daha yedi. Ben dokuza ulaştım, Adil yedide kaldı, ben kazanmış oldum. Oyun onda bitiyor."

"Çok mu sıkılıyorsunuz?"
"Çok."

"Müsait bir yerde inebilir miyim?"

Evine doğru yürüyorum, hasta kokusu merdivenleri tırmandıkça çoğalıyor. Kapını çalıyorum.

"Kim o?"

"Benim Aygül Teyze, aç."

Annen senin durumundan sonra iyice çökmüş. "Şuna durum deyip durma, benim hastalığımın bir adı var." Beceremedim bir türlü adını söylemeyi. Odana geçiyorum. Nasıl da zayıf ve küçüksün, okulda ilk gördüğüm haline dönmüşsün, bir seksen iki değil miydi senin boyun? Omuzların daralmış, yatakta neredeyse yok olacaksın. Seni herhalde canlı olarak bir daha göremeyeceğim, yataktan kalkamaz hale geldikten sonra aylardır bugüne hazırlıyorum kendimi, bir türlü gelemedim yanına. Cenazene de gelmem, mezarına da. Belki gelirim ama bilmiyorum. Oradaki iki tarihin rakamlarını toplamak için. Ben kazanırım, sen kızarsın.

Annen çıktı, yanına oturdum. Ağzına bir boru sokmuşlar nefes alman için, hiç yakışmamış. Takatin olsa söküp atarsın, bir de Allah kitap söversin bize, bunun ağzımda ne işi var, diye. Gözünü açıyorsun. Beni görünce sol gözün gülüyor, sağda bir şey yok. Kitabı çıkarınca anlıyorsun ama bu kitap değil istediğin. Gözünü kütüphanedeki *Ana*'ya dikiyorsun, benim kitabıma. Açılıp kapanmaktan yıpranınca sana vermiştim, sen iyi bakarsın kitaplara. Bu sefer oyun ikide bitecek, bakma öyle, çok kalamazmışım. İlk ben açıyorum. İki yüz on beş. Beş, bir daha altı, beş daha on bir. Bir artı bir, iki... Şimdi sen. Elli dört. Beş dört daha dokuz. Bir sıfır öndesin. Doksan altı. Altı, beş daha, on bir. Bir, bir daha, iki... Yüz on yedi. Bir, bir daha, iki, yedi daha dokuz. Kazandın. Şimdi hem sağ hem sol gözün gülüyor. Biraz daha kalıp bu sevinç gösterini izliyorum. Gorki'mi alıp çıkıyorum sonra. Merdivenlerde bir sayfa açıyorum rastgele. Yüz. Bir artı sıfır, artı sıfır, eşittir bir... başımayım. N

Gemi

BABAM BENDEN BİRAZ DAHA UZUN BOYLU BİR ÇOCUKTU SADECE VE BİZ ilk defa o yaz suya bu kadar yakın bir balkondaydık. Yelkenli geçiyordu. Dikilmiş bakıyorduk, eli omzumda duruyordu, rüzgâr saçlarımızı aynı yöne savuruyor, gömleklerimizin arkasını şişiriyordu.

"Rüzgâr esmezse ne olur ki baba, durur mu gemi?"

"Durur ya babam, durmaz mı, ama kürekleri vardır çekerler ya da motoru vardır arkasında, çalıştırınca torr eder fırlar."

"Peki, rüzgâr nereye eserse gemi oraya mı gider?"

"O kaptanına göre..."

Sustu. Yelkenli geçiyordu. Gök denize çok yakındı, ilerlerde bir burun vardı ufka yakın ve tepede martılar... O yaz İstanbul'a yeni gelmiştik. Babam Siirt'te marangozdu, bir sabah, "Haydi," dedi, "İstanbul'a gidiyoruz!" Bunu dediği sabahtan önce bizim dükkânımız, makinelerimiz, evimiz satılmıştı. Babam dükkânına işçi, biz evimize kiracı olmuştuk.

Kalktık geldik. Babam villaların ağaç işlerini yapıyordu, ben yardım ediyordum. Ben kısa pantolonluydum, onunsa pantolonu kısalmıştı. Elleri daha kaba, saçları daha az, göğsü daha kıllı bir çocuktu babam. Bunu ikimizin de, evlerin suya bu kadar yakın olmalarını, oturanların bu kadar paraya niçin bizim köydeki evimizden daha küçük evlerde oturduğunu anlamamızdan biliyordum.

Konuştu sonra, gemi geçmişti.

"Haydi," dedi, "şu süpürgelikleri de çakalım, yarın mutfağa geçeriz babam, bu günlük yeter."

Süpürgelikleri çaktık. Aklım gemideydi. Babam da bir şey söylememişti, bitirmeden susmuştu, akşam dönerken sormalıydı. Susarken hüzünlüydü ya, bir yolu bulunur sorulurdu elbet. Ufka yakın duran burun kararmaya başlamıştı, başka gemiler geçmiş, martılar güneşin kızıllığında daha da çoğalmıştı. Paydos dedik. O akşam eve kayaların üzerinden yürüyerek gittik, elim elindeydi, seke seke, hızlı adım gidiyorduk kayaların üzerinde.

Kıyı bitti, sordum:

"Baba rüzgâr nereye eserse gemi oraya mı gidecek, söylemediydin de bugün?"

"Gidecek ya babam, gidecek de o kaptanına göre değişir esasında. Rüzgârı arkana alıp onun gittiği yere gitmek bir iştir, rüzgâra inat başka yere gitmek bir iş..."

"Kaptan geminin şoförü mü?"

"Şoförü ya babam, şoförü..."

Babam gülmüştü, bense anlamamıştım niçin güldüğünü, güler gibi yapmıştım sadece "Neyse," demiştim içimden, "çocuk aklı işte." N

Umut Karaoğlu

Karlı Bir Gün

Sokak kapısı çılıyor. İkinci deneyişinde bulabildi doğru anahtarı. Kapıyı da üç kere ileri geri sarsıktan sonra açabildi. Evet, o; botlarının uçlarını vura vura, koşarak çıkıyor merdivenleri. Şimdi de evin kapısını duvara çarpana kadar açıp, nefes nefese:

– Ben geldim!

– Hoş geldin. (Kanıyı tuttu.)

– Uff! Çok soğuk lışarısı, dondum... Nasılsın bakalım bugün, neler yaptın?

– Bildiğin gibi. Sesi de her zamanki kadar canlı değil. Hadi hayırlısı.) Ancak çıkabildim yataktan. Kahvaltı hazırlıyordum tam. Açsan buyur; senin de öğle yemeği vaktin gelmiştir herhalde

– Peynirli omletinden varsa hayır demem vallahi.

– Başka bir şey ola diyecektin sanki. Geç bakalım, şanslı günün.

– Hmm, nefis koku... Ay, çok pardon.

– Önemli değil. (İvet, var bir dalgınlığı.)

– İyi de görünüyo ama biraz fazla pişmiş sanki. Sol tarafı daha kıvamında. Tavayı sola kaydırmışsın gibi.

– İki kişilik yapmışımdır belki.

– Yok, canım. Böyle bir zamanlama?

– Şaka şaka. Yine de al sen sol tarafı.

....

– Benjamin'in kahvaltı hakkında söylediklerini hatırlıyor musun?

– Yoo!

– Şaşardım. Hani şu, kahvaltının düşler âleminden maddi aleme geçiş için araç olduğuyla ilgili söyledikleri.

– Hah, tamam, hatırladım.

– Kahvaltı etmenemle gurur duymuştum ilk okuduğumda. Ben çok ruhani bir varlığım gibisinden. Tuzu uzatır mısın? Artık kalkar kalkmaz kahvaltı hazırlıyorum fark ettin mi?

– Aa, gerçekten. Dikkat etmemiştim. Tuz yok bu arada masada.

– Reçelin yanında olacak.

– Ay, evet, kavanozun arkasında kalmış. Buyur.

– Sağ ol. İşte, diyorum, yaptığım bir işe yaramıştır belki. O yüzdendir bu değişiklik.

– Biraz abartmış olmuyor musun? Bunun için bir diyetisyene gitmen ya da ne bileyim, illa içinden gelecekse biraz yaşlanman falan yeterdi.

– Belki de. Ama, işte, çok önemli bence bu. Birçok şeyi etkiliyor. Ya da... Yok yok, vazgeçtim. Üzerine düşüne düşüne yine fazla anlam yükledim sanırım.

– Ya da 'aradığın 216 sayısıysa, her yerde onu görürsün' durumu.

– Ne 216'sı?

– Ha ha! Bak sen hatırlamadın bu sefer de. *Pi*; Aranofsky'nin filmi.

– Anladım. Evet, ya da o. İkisi de aynı şey belki de. Neyse... Boş verelim şimdi sabah sabah. Beğendin mi sol tarafı?

– Ellerine sağlık, çok güzel olmuş.

– Afiyet olsun. Eee, ne zaman başlıyoruz?

– İstediğin zaman. Hazırım ben.

– 'Hazır'sın. Yazdın galiba bugün. (Sofrayı kaldırmama yardım etmedi.)

– Evet. Biraz kısa oldu ama ne yapalım.

– Sen geç odaya o zaman; ben geliyorum şimdi.

(Yazmış. Demek gözlerini kapayıp, oradan oraya akarak anlatabilecek kadar yoğun hissetmiyor bugün. Hem de kısa yazmış. Sayfalarca yazardı yazdığı zaman da.)

....

– Hadi gezelim biraz. Buyur başla.

– Başlıyorum: Uyanıp, kahvaltımı edip –ha ha, şimdi ekledim bunu– çıkıyorum dışarıya...

Bembeyaz her taraf. Ayaklar alışıyor önce kar yığınlarına, sonra da gözler. Burna kadar çekilmiş atkı bir dörtgene sınırlandırıyor görüntüyü. Sanki her şeyin dışında, kar hep uzağımda, bir pencereden izliyorum düşen taneleri.

Kar ağırlaştırıyor zamanı. Yavaş yürünüyor, kısa adımlar atılıyor, başlar önde. Bisikletler yolda takılıyor, ayaklar kayıyor ve görüş alanıyla şekillenen dış dünya algısı sisleniyor gökyüzünden inenlerle. Ağır çekim bir filmin konusu herkes ve biliyorlar ki bu filmde rüyaya geçiş kolay, dönüş zor oluyor. Yüzlerden siliniyor fazlalıklar. Kar da sınırları siliyor, geçmek isteyene.

Uzun ve canlı görüntüleriyle hatırlanan rüyalar, bir türlü kendini hatırlatmayanlar, sıcak yorganlar, rahatsız uykular. Bugün hepsinin üzerinde kar birikti, daha da ağırlaştılar. Kara inat, beyaza inat, aceleci olamadılar. Burada sessiz bir anlaşma var; içinde yepyeni bir zaman; hep tek başına, yer çekimine karşı savaşan insanlar ve karlardan kurtarılan botlar var.

Karın üzerine kondu bir kuş. Yanından geçerken canını da karların arasına bıraktığını gördüm. Kar bazen de belirginleştiriyor bazı şeyleri. Gövdesi yerde, sınırsızlığın ortasında bir iz, soğukta bir sıcak, bir imza, biraz da kan.

Uzun süredir ortalıkta görülmeyen şey, o içerideki açıklanamaz sıkıntı hissettirdi bugün kendini. Tipi kapamaya çalıştı onu, olmadı. Kar tutmayan sıkıntı sığındı göğsün ortasına ve tahtını bırakmadı.

– (Sanırım anladım garipliğinin nedenini.) Sıra bende... Şu kuş niyeyse bir hayli etkiledi bugün beni. Dalıp dalıp gidiyorum. Kendime geldiğimde de kuşun o görüntüsünü buluyorum gözlerimin önünde hep. Karanlık, kötü bir şeyler çağrıştırıyor. Ne olduğunu tam bilmesem de içim sıkılıyor; bir boşluk hissediyorum. Şu, öleceğimizi hatırladığımızda duyduğumuz gibi... Belki de sadece bu. Sadece hatırladım kuşu görünce...

– Pardon, dur bir dakika. Tam tersine, bugünkü her şeyden daha güzel geldi o kuş.

Gerçekten tek güzel şey belki de. İçim huzurla doldu; gülümseyerek izledim onu. Oturup sevecektim az kalsın. Karların içine gömülüşü, kanının karları eritmesi... 'Ben öldüm'den çok, 'hep yaşayacağım, buradayım' diyordu sanki. Hiç bu kadar yanılmazdın, ne oldu?

– Bilmem ki. Ben dalgınım belki de.

– Bu arada, nereden çıktı bakalım bu dalgınlık işi? Bir şeyler mi sezdin?

– Evet, bir garipsin bugün.

– Nasıl garibim?

– Ne bileyim, işte, biraz dalgın, biraz ilgisiz, heyecansız gibi.

– Nerden çıkardın bunu?

– Öylesin işte. 'Nerden çıkardın' demenden de belli. Hadi çıkar ağzındaki baklayı.

– Tamam, pes. Bunda yanılmadın en azından. Nasıl anlatayım... Üzerine o kadar konuşmuş olsak da bir türlü anlayamıyorum bunu nasıl yaptığını, biliyor musun? Hadi cesaret edişini, acısına katlanışını geçtim, nedenlerine de ikna olamıyorum bir türlü. Konuşunca biraz olur gibi olsam da şu kapıdan çıkıp düşünmeye başlayınca hayır, diyorum, bir insan böyle bir şeyi deneyemez, ne olursa olsun denememeli, yapmamalı.

– (Şimdi anlaşıldı.) Aslında biraz da bu yüzden yaptım işte.

– Ne yüzden?

– Anlayamamaktan, anlaşılmamaktan. Ama şimdi de yaptığımı anlatamıyorum, anlatamayacağım galiba.

– Yapma şunu. Sadece aklım mantığım almıyor böyle bir düz mantığı. Başka bir gözle bakabilmek için gözlerini çıkarmak! Başka bir yol bulamaz mıydın?

– Üzerine bu kadar konuştuktan sonra nasıl düz mantık diyebiliyorsun hâlâ! Kaç kez anlattım. Bulamazdım, bulamadım işte. Yapılmamış bir şey, akıl mantık almayacak bir şey yapmak zorundaydım. Bunu yapmasam...

– Tamam, duymak istemiyorum gerisini.

– Hem bunu sorgulamanın manası yok artık. Olan oldu. Ayrıca benim de bazı kuşkularım, pişmanlıklarım var biliyorsun.

– Peki, hiç düşündün mü, bana bir şey olursa ya da çekip gidersem günün birinde, ne yaparsın diye?

– (Veda vakti yaklaşıyor galiba.) Bilmem... Yalnızca karanlığa bakmak da bir şeydir belki.

– Karanlığa bakmak! Pardon, karanlıklar prensi! Ne zaman almıştın ki gözlerini oradan. N

*İtalikler Ceren Yartan tarafından yazılmıştır.

ŞAHİZER SAMUK

Dawit Büyüyünce

KÜÇÜĞÜMÜN GÖZLERİNDEN ÇAPAKLAR AKIYOR. KUM FIRTINASI GELECEK, dediler. Biz alışkınız ama benim Dawit'in gözleri biraz hassas. Kum yüzünden göz kapakları şişiyor, bazı sabahlar gözlerini açmakta zorlanıyor. Kamptaki doktorlardan biri, "akut konj..." gibi bir şey dedi. Damla yokmuş, biraz pansuman yaptı kaynamış suyla. Bizimki rahatladı biraz.

Burada en çok tüketilen şeylerden biri un ve şekeri yağda kavurarak yapılan ve asla kabarmayan, küçük ve ağızda dağılmayan kurabiyeler. Dawit'i onunla doyuruyorum. Bazen konservelerle yemek dağıtıyorlar. Zorunda kalmadıkça Dawit'e tenekeden yemek yedirmiyorum. Kendim bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Ama o beni dinlemiyor. O tuzlu ve yağlı yemeklerin tadını nasıl da seviyor. Birkaç defa onu BM ofisinin sıvalanmamış duvarını yalarken yakaladım. Tuzluymuş.

Zena on iki yaşında, daha yeni ergenliğe girdi. Çok içine kapanık. İyi ki bir kızım olmuş, diyorum bazen. Beni hiç kırmıyor. Burada birkaç arkadaşı da var, yok değil. Ama ben fazla izin vermiyorum çadırın dışına çıkmasına. Hele kum fırtınasında, hele sıcakta. Çok fazla sivrisinek var. Ya malarya olurlarsa diye ödüm patlıyor.

Ben ufaklığa hamileyken İskinder, "Avrupa'ya gideceğim, orda çalışıp para kazanacağım," diye tutturdu. Güya bizi de sonrasında yanına alacakmış. İnanmadım ama onun bizim için hiçbir şey yapamayışıydı gitmesine sebep. Kendini kandırmasına izin verdim. İkinci çocuk olmadan önce birbirimize gülümseyivermiştik, bir andı o, "Kampta da çocuk doğrulur mu?" diye düşündüm ben. O ise heyecanlanmıştı:

– Bu seferki erkek. Eminim.

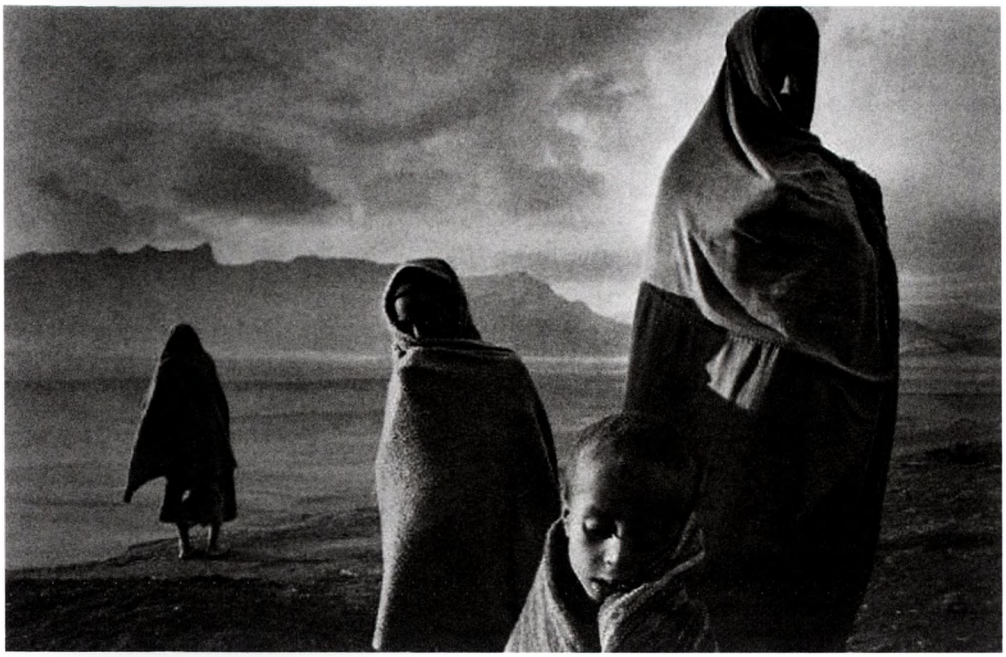
– Erkek ya da kız, napacağız?

– Bir yolunu bulacagım, korkma.

– Kampın şartları iyi değil. Bir doktor var ama ya bir şey olur da... hastalanırsam, ya hastalanırsa...

– Zena savaşın tam ortasında doğmadı mı? Sadece üzerimizde bir çatı vardı yıkılmamış, hatırlasana. Sen güçlü bir kadınsın Lebna. Sana bir şey olmayacak, bebeğe de.

Bana güven verdiğini zannediyordu. Ama bence güvensizlikten ve umutsuzluktan gitti. Gitmeye karar verdi. Bizi bıraktı. Daha güzel bir gelecek için bıraktı. Yarın yok. Burada her gün aynı. BM'nin kamyonlarından kapışılan konserveler. Küçük bir odada hasta bir sürü çocuk, ince bileklerine dayanmış serumlar, yanı başlarında başları düşmüş, kendinden geçmiş anneler. Her gün şeker ve un kurabiyesi. Dawit küçük kalacak diye kor-

Sebastião Salgado, *Korem Kampı'nda Göçmenler*, Etiyopya, 2004

kuyorum. Zena beklediğimden daha da uzun oldu. Bana çekmiş kızım.

Annem seksen yaşında. Belki en az bizim kadar güçlü. Hayatı çatışmalarla ve kamplarda geçmiş. Onun için gerçeklik ile umutlar örtüşmek zorunda değil. Bunu ta bir çocukken öğrenmiş. Zena ve Dawit de öyle olacak. Kum fırtınası geldiğinde yüzünü rüzgâra verdi. Kenya sınırına doğru açtı kollarını. Onu bir süre bekledik öylece. Sonra eğildi yavaşça ve yere kapandı.

– Anne napıyorsun?

– Bir daha gidemeyeceğiz biliyorsun değil mi?

– Burası daha iyi.

– Ben Kenya'da ölmek istiyordum Lebna, biliyorsun. Babanın öldüğü kampta. Yanına gömeceklerdi beni.

– Anne nolur, iki çocuk bir de sen.

Bazen böyle aklı gelip gidiyor. Oysa Dawit ve Zena onun hikâyelerini dinlemeye bayılır. Acaba okuyabilecekler mi? Bir öğretmen var kampta ama sınıfta her gün biri eksik, ben bizimkini gözleri çapaklansa da aksa da yolluyorum her gün. Parmağını kaldırıyormuş, her soruya cevap veriyormuş. Tahtayı iyi görmek için en öne oturuyormuş. Bir gün Makeda, "Seninki hep önde olmak zorunda değil ya, yerini azcık arkadaşlarıyla paylaşmayı bilse iyi olacak. Burada hepimiz eşitiz," diye isyan etti.

– Gözleri hasta, biliyorsun.

– Benimki de hasta ne var?

– Makeda, çocuğumun hevesini kıramam. Zaten yakında başka bir kampa gönderecekler bizi. Biraz sabret.

Makeda'ya yalan söyledim. Kötünün kötüsü de var. Dawit en azından okula gidiyor. Zena da. Zena İngilizce öğreniyor. Yazısı çok güzel. Bazen Dawit'e o sahip çıkıyor, benim halim olmuyor. Çamaşırları yıkıyorum. BM'den gelenlere yardım ediyorum. Bazen benden açıklama istiyorlar, gidip kamptakilerle konuşup hasta olanların isimlerini yazıyorum, o küçücük odaya götürüp orda çalışan sarışın mavi gözlü adama teslim ediyorum.

Bu sayıda "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Şahizer Samuk**'un öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız fotoğraftan çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

Bazen de tüm çadırlardaki çocukların isimlerini yazıyorum. Çocuk sayısına göre öğretmen çağıracaklarmış. Hep öyle söylerler zaten. Burada üç aydan fazla kalan birini bilmiyorum. Sadece o sarışın mavi gözlü adam.

İskinder gitti, şimdi nerde bilmiyorum.

– Çocuklarla beni yalnız mı bırakacaksın?

– Sizin için gidiyorum Lebna. Geleceğimiz için.

Makeda bana gelip, "Sizinkilerin teknesi batmış," dedi. Felaket tellalı kadın. Nerden biliyormuş bizimkilerin teknesinin o batan olduğunu? Beni huzursuz etmek için yapıyor olmalı. Dawit okuldaki en akıllı çocuk diye kıskanıyor. Zavallı Dawit'im benim, küçüğüm... Babasını doğru düzgün tanıyamadı bile. Bazıları varını yoğunu verip gecenin karanlığında Akdeniz'e açılıyor, İtalya kıyılarına gitmek istiyorlar ya da İspanya adalarına. Avrupa'ya. Batı'ya. Kabul edileceklerini sanıyorlar. Kaç kere duyduk, kimi köpek balıklarına yem olmuş, kimi sınırda polis tarafından yakalanmış ve geri gönderilmiş. Geri gönderilenler de perişan oluyor. İskinder'i merak etmiyor değilim, ama gitti o. Artık ben, Zena ve Dawit varız.

Bazen o sarışın mavi gözlü adamı düşünüyorum. İncecik parmakları, bembeyaz elleri var. Bana sıcacık baktı bir gün, "Teşekkür ederim Lebna," dedi. Gözlerimin içine baktı. Bir defasında da Dawit'e şeker verdi. Renkli kırmızı yuvarlak şekerlerden. Öteki çocuklar görse çok kıskanırdı. Ne var ki, o da gidecek. Herkes gidecek. Batı'ya. Avrupa'ya. Biz burada kalacağız. Bana bir şey olursa Zena, Dawit'e bakar.

Zena babasını asla affetmeyecek. Ondan anlamasını beklemekle hata mı ediyorum? Bazen ben bile kızıyorum ona gittiği için. İskinder umutsuzdu. Çaresizdi. Hiçbir şeyi yoktu. Bize hiçbir şey veremediği için gitti. Şimdi nerde acaba? Bizi nasıl bulur? O sarışın mavi gözlü adama belki bir gün bir telefon gelir. Belki İskinder bizi arar. Eminim Makeda İskinder'i de kıskanıyor. Bu yüzden yalan söyledi. O sizin babanız, diyorum. Zena omuz silkiyor. Dawit ise gözlerini avucunun tersiyle doyasıya kaşıyarak, "Ne zaman gelecek peki?" diye soruyor.

– Sen büyüyüp delikanlı olduğunda, diyorum.

– Ben ne zaman delikanlı olacağım?

– Daha çok var Dawit... hadi gel sıcak pansuman yapalım. N

Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?

George Tooker, *Devlet Dairesi*, 1956

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki resimden çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Nisan-Mayıs 2010, 21. sayısında yayımlanacak.

Resmin derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir resmin anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mart 2010'dur.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

• Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap**'tan kitap armağanı kazanır.

Eflatun kadınlar...

Cahide Birgül, kahramanlarının hastalıklı hallerini anlatmakta, bu hallerin nedenlerini hissettirmekte ve ipin ucunun koptuğu yere doğru düğüm ata ata ilerletmekte oldukça yetkin bir yazar. Bunun sonucunda okur iyi bir gerilim filmi izliyormuşçasına romanın içine girebiliyor.

Cahide Birgül uzun bir aradan sonra dördüncü romanını yayımladı. Daha önceki romanlarını okumuş olanlar yazarın edebiyatımızda çok da yer almayan gerilim türünde yazdığını, gerilim dozunu ustaca ayarlarken karakterleri olabildiğince derinlikli işlediğini, toplumun aksayan yönlerini hafifçe eleştirdiğini bilirler.

Eylül ayının sonlarında raflardaki yerini alan *Eflatun Koza* da özellikle başarılı kurgusuyla dikkat çekiyor. Yurt dışında Patricia Highsmith'in, Ruth Rendell'ın öncüleri olduğu gerilim türü aslında oldukça zor bir tür. Marketlerde yerlere saçılarak satılan yığın romanlarına dönüşmeden, okuru çok da sıkmadan, merak unsurunu sonuna dek taşıyarak ilerlemeli gerilim. Cahide Birgül, kahramanlarının hastalıklı hallerini anlatmakta, bu hallerin nedenlerini hissettirmekte ve ipin ucunun koptuğu yere doğru düğüm ata ata ilerlemekte oldukça yetkin bir yazar. Bunun sonucunda okur iyi bir gerilim filmi izliyormuşçasına romanın içine girebiliyor. İyi betimlemeler, derin çözümlemeler, doğal diyaloglar ve monologlar sayesindeyse roman bittiğinde edebiyatın sinemadan farklı tadı kalıyor okurda.

Eflatun Koza, adını çok sonradan öğrendiğimiz kahramanın kayıp bir zamandan sonra gazeteciliğe başlamasıyla açılıyor. Romanın başındaki alıntı aslında okura kahramandan kuşkulanmak gerektiğini imliyor: "İki hep vardır. Bu harika, sihirli, yaratıcı, kamusal ve özel rakam belki de evrenin gizemli sırrıdır. İnsan iki kişiyi sevebilir, hepimizin içinde iki cinsiyet de vardır, taban tabana zıt duygular yan yana bulunur. Ben dünyayı böyle görüyorum." Patricia Highsmith'ten yapılan bu alıntı sayfalar ilerledikçe kahramanın örüm-

Cahide Birgül'ü (1956-2009) Aralık ayında yitirdik. ADMMA Mimarlık bölümünü bitirdi. On beş yıl süreyle Ankara'da bir kamu kuruluşunda çalıştı. Bu sırada yazdığı radyo oyunları ve Arkası Yarın'lar TRT Ankara Radyosu'nda yayımlandı. Denemeleri *Pazartesi* dergisinde yayımlandı. Yapıtları: *Gölgeler Çekildiğinde* (Metis, 1998), *Geceye Uyananlar* (Oğlak, 2000), *Aklın Yolu Bindir, Talat Halman Kitabı* (İş Kültür, 2003), *Ah Tutku Beni Öldürür müsün?* (İş Kültür, 2004), *Eflatun Koza* (Everest, 2009)

cek fobisine de, hiç konuşmayan annesine de, ansızın beliren ve biten topallamasına da yanıt olacak, ama tabii ki zamanı geldiğinde, yazar elindeki ipleri okuyucuya vermeye karar verdiğinde...

Ana karakter olan Evrim büyük bir gazetede çalışmaya başlayan, yeni mezun bir genç kız, yalnız, mutsuz ve beklentisiz. Tüm bu özelliklerini biliyor ve hatta öyle olmak istiyor. Erken ölmüş babası, kahramanın erkek arkadaşıyla kaçmış, bu nedenle artık görüşülmeyen kız kardeşi ve bütün gün dikiş dikip hiç konuşmayan annesinden oluşan, sıradan sayılabilecek bir aileye sahip. Yazar oldukça sık geriye dönüşlerle ailenin bir arada olduğu günlerden de bahsediyor ama olayların örülmeye başlandığı zaman ortada kahramanın ve annesinin paylaştığı büyük ve sessiz bir yalnızlık var.

Cahide Birgül'ün romanlarında en sevdiğim yanlardan biri o bitmek bilmeyen sıkı fıkı mutlu çekirdek Türk ailesi yalanını okurun yüzüne çok da şiddetli olmayan bir şekilde vurmasıdır. Suçun, suçlunun, gizlenen ayıpların kaynağı da aslında bu çekirdek ailelerdir. Her akşam perdelerin çekildiği o evlerde nelerin yaşandığını, yaşanıp da saklandığını ya da yaşanırken biriktirilenlerin nasıl patlayacağını hiç kimse bilmez. Bildiklerimizse ya gazetelerin üçüncü sayfa haberlerinde yer alır ya da iyi bir romanın kurgusuna dahil olur.

Eflatun Koza'daki çekirdek ailede de silik bir baba, kızlarına ellerine iğne batırarak dikiş öğretmeye çalışan baskın karakterli bir anne, kardeşinin sevgilisini elinden alacak kadar hırslı bir kız kardeş ve sindirilmiş, birçok korkuyla donanmış, kendine güveni hiç gelişmemiş öbür kardeş yer alıyor. Roman, gazetede kendisine verilen kayıp kişilerle ilgili dosyayı araştırmaya başlayan Evrim'in daha fazla kırılmamak için kendisine ördüğü kabuğun günbegün çatlamasını, en sonunda da kırılıp yerle bir olmasını anlatıyor kabaca. Araştırdığı dosyada kaybolan iki kadın; Çağla ve Irmak ölmüşler midir, yoksa eşcinselliklerini rahatça yaşayabilecekleri bir masal ülkesine mi kaçmışlardır? Gazetenin sadece tirajını artırmak için ortaya attığı bu kayıp dosyaları, Evrim'in bir dedektif gibi iz sürmesine, tanıklarla konuşmasına, hatta eşcinselliğin de var olduğu bir dünyaya adım atmasına yol açacaktır.

Romanın bu bölümleri polisiye tadı da taşımakta, Evrim'in aslında kayıpları bulmak gibi bir sorumluluğu olmadığını bilmesi ama yine de kendini tutamayıp hata yaptığını bile bile ilerlemesindeki tutarsızlık iç konuşmalarla okura açıklanıyor. Gittiği gey barda tanıştığı Necla, Necla'nın sevecenliğiyle ördüğü kabuktan çıkmaya başlaması, kendine bile itiraf edemediği hemcinsine duyulan aşk sayesinde okuyucu romana adını veren kozanın yavaş yavaş kahramanı sardığını hissediyor. Yalnızlıktan ve suskunluktan başka hiçbir şey istemeyen Evrim'in yaşadığı bu duygular onun zorlukla kurduğu dengesini alt üst edecek ve bu dengenin dağılmasıyla birlikte okurun daha ilk alıntıyla merak etmeye başladığı, yanıtlanmayan sorular bir bir yanıtını bulacak.

Cahide Birgül bölüm bölüm ilerledikçe okuyucunun önüne bıraktığı ipuçlarını oldukça iyi kotarılmış bir sonla toparlıyor. Ailenin tekinsizliğinden başka, toplumdaki homofobiyi de gözler önüne seriyor yazar. Ne parmağını sallayıp ders vermek gibi bir kaygısı var Birgül'ün ne de aykırı olmaya çalışıp puan toplamak gibi... Anlattıkları oldukça doğal bir şekilde, hiç göze batmadan olgunlaşıyor ve sonlanıyor. İki kız kardeşin yaşadığı garip çekişme, plazalarda yaşanan iş ilişkileri, gereksiz söylenen yalanlar, insan psikolojisinin aslında ne garip olduğunu anımsatıyor okura.

Tüm bu iyi yönlerin yanında üzerinde çok da çalışılmadığı hissini uyandıran bir dili var Birgül'ün. Romandaki kurgunun iyi olması, dilinin savrukluğunun etkisini azaltıyor. Yine de aceleye gelmiş cümleler, bozuk anlatımlar yer yer rahatsız edici olabiliyor. Gerilim tarzında olmaması gereken bazı mantık hataları yazarın gözünden kaçsa bile editörün gözünden kaçmamalıydı. Romanı okumayı sekteye uğratan en önemli eksik ise bence düzelti hatalarıydı, umarım Everest Yayınevi bundan sonra yayımladığı kitaplarda daha özenli bir çalışma sergiler. **N**

BANU YILDIRAN GENÇ

Cahide Birgül, *Eflatun Koza*
Everest Yayınları, 2009, 184 s.

Hayalle gerçeğin geriliminde

Öykülerdeki ayrıntılar okuduğumuz metnin alabildiğine "gerçek" olduğu izlenimi uyandırıyor.

Hayatın bir bütün olduğunu çoğu zaman unuturuz. Belki de unutmayı seçeriz, çünkü sürekli olarak bunu duyumsamak yorucu olacaktır. Bize bu bütünlüğü duyuran ayrıksı anlardır; aşk ve ölüm gibi. Bir yakınımızın ölümü, sadece sevdiğimiz birini kaybettiğimiz, ya da bize ölümlülüğümüzü hatırlattığı için değil, o kişinin kaybıyla ne çok şeyin değişiverdiğini –hayatımızın artık eski hayatımız olmayacağını, önceki hayatımızın alışkanlıklarla örülmüş konforuna bir daha ulaşamayacağımızı– sezdirdiği için de acıticıdır. Bir anlamda o kişinin yokluğu artık bir varlık halini alır; o kişinin bıraktığı boşluğu onun yokluğuyla doldurmaya çalışırız ister istemez. Onun varlığının bize temas ettiği her noktada artık onun "yokluğu" mevcuttur. Bizi birdenbire büyük bir boşluk –ya da saçmalık ve boşunalık– duygusuyla yüzleştirir bu durum. Öyle ki varlığını her an duyumsadığımız dünya, hatta kendi hayatımız "boş" görünmeye başlar, "saçma, anlamsız" gelir.

Yekta Kopan'ın *Bir De Baktım Yoksun* adlı yeni kitabında böylesi kayıp duygular çevresinde gelişen öyküler yer alıyor. Öykülerin konusu ilk başta sadece sevilen birini kaybetmenin acısı gibi görünse de, öykülerin derininde farklı insanlık durumları bulunuyor. "İnsanlık durumları" yerine belki de "insanlık belirsizlikleri" demek gerekir. Kendimize, dünyaya ve "kendi dünyamıza" ilişkin o kadar çok ve o kadar büyük belirsizlikler var ki. Üstüne üstlük belirli sandığımız her şeyin birdenbire belirsiz hale gelmesi de mümkün hayatın sürekli değişen akışı içinde. Bu belirsizliklerin farkına vardığımız küçük aydınlanma anlarını anlatmayı edebiyatçılar –özellikle öykücüler– pek sever. Bu aydınlanma anları belirsizliğin yerini belirliliğe bırakması değildir, daha çok bir şeylerin belirsiz olduğunu ansızın algılayıverdiğimiz anlardır. Yekta Kopan'ın öykülerindeki aydınlanma anlarında da, minik bir alev bir an çakıveriyor, peşinden yeniden bir belirsizlik dalgası kaplıyor ortalığı. Hatta öncekinden de belirsiz bir dünya açılıyor önümüzde. Aydınlanma ânındaki pırıltının fersiz ışığında öyküyü yeniden okumanın da pek faydası olmuyor önceki ve sonraki belirsizlikleri gidermeye. Bununla birlikte, Kopan'ın öyküleri başka bir noktada bir umut ışığının belirmesine izin veriyor. Gerçeklik algımızın yerleşik yöntemlerinin dışına çıkabildiğimiz zaman bir şeyleri bilebilme olasılığımızın artacağının umudu bu. Örneğin "Sarmaşık" adlı öykünün başında anlatılanları okurken anlatıcı düş görüyor olmalı diyoruz. Öykünün sonunda yine, "Bu ancak rüyada olur" diyeceğimiz ikinci bir olayla karşılaştığımızda, olan bitenin düş olup olmamasının ötesine geçip anlatıcının çok sert bir gerçeklikle yüzleştiğini kavrıyoruz –benzer yüzleşmelerin bizim için de geçerli olduğunu seziyoruz.

Yekta Kopan öykülerinde iki uç noktayı karşı karşıya getirerek farklı bir gerilim yaratmayı seviyor. Öykülerdeki ayrıntılar, isimler, mekânlar, şarkı sözleri, kitaplar, caddeler, binalar, dükkânlar okuduğumuz metnin alabildiğine "gerçek" olduğu izlenimi uyandırıyor; öbür uçtaysa rüyalar, hayaller, sanrılar bulunuyor. Metnin "aşırı gerçek" ucu, düşsel, kurgusal olana olabilirlik

penceresinden bakmamıza vesile oluyor –olmayacağını bildiğimiz şeyi bir an olabilir kabul ediyoruz. Metnin tekinsiz ucundaki hayaller, sanrılar da metnin öbür ucundaki gerçekliklerin doğruluğunu sorgulanabilir hale getiriyor –Kopan'ın da bir öyküsünde alıntıladığı, Borges'in şu çağrısındaki gibi: "Ama başka görevlerimiz arasında bizim gerçek görevimiz, evreni, doğmuş olmayı, gözlerle bakmayı ve soluk almayı kabullendiğimiz gibi düşü de kabul etmemiz." Peki, bu gerilim neye işaret ediyor? Ya da başka bir deyişle, metnin iki ucundan çekilmesinin sonucunda elimize geçen ne? Kopan'ın öykü kişilerinden biri tam da bu gerilimden söz ediyor: "Hayalle gerçek arasındaki köprüde yaşamaktan yorulmuş bedenimin dinlenebilmesi, aklımın yolunu belirlemesi için ilk adımı atmalıyım artık. Yapmam gereken tek bir şey var; bu kitabı bitirmek." İronik biçimde yine kurgusal bir şeyden, bir romandan medet umuyor –edebiyattan. Kopan'ın bir başka öykü kişisi de boşuna, "Ben yazıyla anlarım ya dünyayı," demiyor.

Kopan'ın öykü dünyasından alışık olduğumuz metin-hayat ilişkisine yönelik sorular, sorgulamalar ve oyunlar da var öykülerin satır aralarında. Öyküler birbirleriyle konuşuyor, birbirlerine ikramları var –isimler, mekânlar, eşya, benzerlikler... Hepsini diklemesine kesense yazının başında söz ettiğim gibi bir yakını kaybetmenin yarattığı acı. Kopan'ın öyküleri sadece böyle bir acıyla baş etmenin ya da edememenin öyküleri değil; aklımıza kaybetmenin olduğu kadar yakınlığın da ne olduğu ya da olmadığına ilişkin sorular da getiren metinler. N

BEHÇET ÇELİK

Yekta Kopan
Bir de Baktım Yoksun
Can Yayınları, 2009, 160 s.

Feministler masallara inanır mı?

Siyah Pelerinli Kız'ın, küçük okuyucularına anlamlı bir mesajı var: Kadınların toplumdaki dışlanmışlığı ancak hep bir elden giderilebilir ve o zaman dünyada 'sevgiden' söz edebiliriz!

Küçük bir kız çocuğuyken en sevdiğim masal *Ali Baba ve Kırk Haramiler*'di. Her gece yatmadan önce, babaannem incecik resimli bir kitaptan okurdu; aslında daha çok oğlan çocuklarına yazılmış bir masaldı. Ali Baba, kendi halinde, iyi kalpli bir oduncudur. Bir iki yaşlı ağaç kesmek için ormana gittiği bir gün; kırkı birbirinden heybetli, korkunç suratlı, kırk adam görür. Bu adamlardan birinin koca bir kayanın önüne gelip seslendiğini duyar, "Açıl Susam Açıl." Hazineyle dolu mağaranın açılmasını sağlayan bu sihirli sözcükleri öğrendikten sonra oduncunun başına gelmedik kalmaz. Önce hazineden aldığı altınlarla fakirlikten kurtulduğunu düşünüp sevinir. Sonra kardeşi Kasım'ın açgözlülüğü yüzünden başına olmadık dertler açılır. Kasım yine mağaradan bir şeyler aşırırken bu kırk korkunç adam çıkagelir. İçlerinden biri Kasım'ı oracıkta soğukkanlılıkla öldürüverir.

Ben her gece işte masalın tam bu noktasında babaanneme hikâyeyi değiştirtiverirdim: Kasım ölmez; iyi yürekli Ali Baba altınlar, kardeşi ve karısı ile mutlu mesut yaşardı. Çok yıllar sonra kısıtlı bir çevrede kendimi 'feminist' ilan edip, her şeyi bu mor çerçeveli gözlüklerle 'yeniden' düşünmeye başladığımda Ali Baba'nın hazine dolu mağarasının ve niçin masalların değiştirdiğimin esrarına vardım.

Sanıyorum kız çocuklarına yazılmış tüm masallar çokça tekdüze olduğu için, ben en çok *Ali Baba ve Kırk Haramiler*'i seviyordum. *Pamuk Prenses*, *Külkedisi*, *Rapunzel*, *Dans Eden On İki Prenses*, *Parmak Prenses*... Bunların hepsi aynıydı. Kabarık tül elbiseler içerisinde kurtarılmayı bekleyen prensesler! Bendeki feminist 'genler' (kesin böyle bir gen de bulunacak bir gün, inanıyorum) daha o günlerde harekete geçmiş anlaşılan. Tam bu düşüncelerin aklımı kurcaladığı dönem, üniversite-

Pınar Selek sosyolog, araştırmacı ve yazar. 1971 İstanbul doğumlu, Notre Dame De Sion Lisesi'nin ardından Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü birincilikle bitirdi. Aynı üniversitede sosyoloji yüksek lisansını tamamladı. Fransa'da Sophiantipolis UDEL Üniversitesi'nde ekonomi-politik dersleri aldı. Dışlananların ve birbirini dışlayanların ortak atölyesi olan "Sokak Sanatçıları Atölyesi"nin kuruluşuna öncülük etti. Amargi Kadın Dayanışma Kooperatifi kurucularından ve aktivistlerinden. Barış ve İnsan Hakları'yla ilgili çalışan birçok STK ve harekete destek veriyor. Ayrıca *Amargi* Feminist Teori Dergisi editörlüğünü yapıyor.

Selek'in EZLN Zapatist hareketin bildirileri ve Marcos'un mektuplarından oluşan *Ya Basta! Artık Yeter* adlı çeviri-derleme çalışması 1996'da Belge Yayınları'ndan; Ülker Sokak'ta travesti ve transseksüellerin dışlanmasını konu alan *Maskeler, Süvariler, Gacılar* adlı araştırması 2001'de Aykırı Yayınları'ndan; barış mücadelesinin ve genel anlamda tüm sol muhalefetin yaşadığı sorunların da ele alındığı *Barışamadık* 2004'te İthaki Yayınları'ndan; farklı sosyal koşullardan çok sayıda erkeğin askerlik deneyimleri hakkındaki anlatımlarına dayanan araştırması *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* 2008'de İletişim Yayınları'ndan (üçüncü baskı Ekim 2009); masal kitabı *Su Damlası* 2008'de Özyürek Yayınları'ndan çıktı.

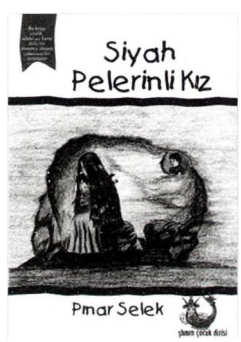
Sürüne Sürüne Erkek Olmak kitabı ve "uğradığı büyük haksızlıklara rağmen kadın hakları, demokrasi ve barış için yılmadan çalıştığı" için 2009 PEN Duygu Asena Ödülü'ne layık görülen Pınar Selek, çalışmalarını burslu olarak Almanya'da sürdürüyor.

nin kütüphanesinde Adrea Dworkin'in *Woman Hating* adlı kitabına rastlamış olmam ya çok büyük bir tesadüf ya da size bu metni okutmak için yaptığım bir 'hikayeyi değiştirme' oyunu.

'Palavracı Ahu' derdi babaannem bana. Her gece sevdiğim bir masalı okutur, daha sonra canım nasıl istiyorsa o masalı değiştirerek ona anlatırdım. Bunun çok 'dişil' bir ilgi çekme hareketi olması ve benim 'uydurmaya' olan merakımı göstermesi bir yana; masallardaki arkaik kalıpların darlığı ile de ilgisi olduğuna da inanıyorum bugün.

Dworkin kitabında Batı'nın peri masallarında kadınların oynadığı roller ve bunun anlamları üzerine kafa yorar. Örneğin bu masallardaki kadınların özellikle 'uyurken' arzulanabilir olduklarına dikkat çeker (Pamuk Prenses ve Uyuyan Güzel gibi). Yine bu masallarda 'iyi' adamların, 'güçlü' kadınların etkisi altında kalıp çocuklarına zarar verdikleri örnekleri sıralar. "İyi kadınların sahibi vardır, ele geçirilmişlerdir. Kötü kadın ise öldürülmeli veya cezalandırılmalıdır. Her iki türlü de etkisizleştirilmişlerdir," der (Dworkin, 1974, s. 48). Sanırım o zamanlar henüz adını koyamadığım 'feminist yanım' küçük bir kızken bana bu nedenlerle zihnimin içinde masalları baştan yazmaya zorluyordu.

Yakın zamanda Şahmaran Çocuk dizisinden yayımlanan sosyolog feminist Pınar Selek'in *Siyah Pelerinli Kız* adlı kitabı bütün bunları yeniden düşünmeye yöneltti beni. *Siyah Pelerinli Kız*, Selek'in ikinci masal kitabı. (Pınar Selek'in ilk masal kitabı Özyürek Yayınları'ndan çıkan *Su Damlası*'dır.) Şahmaran Kadın Dayanışma ve Araştırma Merkezi tarafından basılan on üç kitaplık Şahmaran Çocuk Dizisi'nden çıkan masal kitabını, Selek 'feminist' ve barışçıl bir dil ile kaleme almış.

Masal bu ya... Yosun isimli küçük bir kız ile birlikte, 'Kara Peçeli Cadı' olarak nam salan ama gerçekte insanların önyargılarından ibaret hayali bir canavarın peşinden sürükleniyoruz. Ormandaki Meşe Ağacı'nın yardımı ile 'Kara Peçeli Cadı'nın gerçek hikâyesini öğrenen Yosun, masalın devamında insanlara güvenip aldandığı için sırtında iki bıçakla ve yüreğinde nefretle dolanan çaresiz genç bir kadın ile karşılaşıyor. Upuzun saçlarından dolayı Siyah Pelerinli Kız olarak anılan genç annenin yaşama tutunması ve yaralarını sarması için yeniden insana güvenerek sevgiye bütünüyle teslim olması gerektiğini anlıyoruz.

Masaldaki 'kara peçeli' cadı, kadının sırtındaki bıçaklar, meşenin sadece Yosun'la konuşması gibi metaforların 'günümüze' yaptığı göndermelerin yanı sıra tercih edilen sözcüklerin yumuşaklığı ve nahifliği de dikkat çekiyor. Son derece evrensel ama bir o kadar 'bize' dair bir şeyler anlatıyor Selek.

Siyah Pelerinli Kız'ın, küçük okuyucularına çok büyük, anlamlı bir mesajı var: Kadınların toplumdaki dışlanmışlığı ancak hep bir elden giderilebilir, bu ancak 'sevgiyle' yapılabilir ve o zaman dünyada 'sevgiden' söz edebiliriz! Siyah Pelerinli Kız'ın yalnızca bir hurafe ile 'Kapa Peçeli Cadı'ya dönüşmesi; Orman Cadısı tarafından sırtında iki bıçak saplı yaşamak zorunda bırakılması; bıçaklar ve içindeki nefret yüzünden sütünün kesilmesi ve bebeğini besleyememesi, aslında pek çok kadınının 'gündelik gerçeğinden' çok da uzağa düşmüyor. Selek bunu anlatmak için masalı, masalın saf ve sade dilini seçerek çok barışçıl bir çağrı yapıyor. Çocukları ve doğayı da masala katarak konunun zamansızlığını ve evrenselliğini hatırlatıyor.

"Bu yaralar ancak insan eliyle kapanabilir... Çünkü senin derdin insalarla... Sırtında iki tane gibi görünen onlarca bıçak sapı var. Her birinin üstünde, sadece evlendiğin adamın değil, babanın, sevdiğinin, kardeşlerinin, komşularının ve arkadaşlarının ellerini görüyorum. Bu eller, senin içine, bıçaklarla birlikte nefreti de soktuş. Nefret dolusun sen... Kaybettiğin gücünü yeniden bu nefret sayesinde kazanacaksın. Ama gerçek bir güç mü? Hayır. Aslında hiç de güçlü olmayacaksın. Nefret zayıflıktan doğar ve insanı daha çok zayıflatır. Başkalarına zarar verebilirsin ama kendi yaranı temizlemezsin?"

Siyah Pelerinli Kız, s.36

Şahmaran Çocuk dizisi tam bu noktadan hareketle tasarlanmış. Evrensel bir sorun olan kadının toplumdaki yeri ve şiddete dair söylenmesi gerekenleri önce çocukların duymasını istemişler, çocukların herkesten daha iyi duyacağına inanmışlar. Dizideki tüm kitaplar böyle bir dil ile yazılmış. Sözcükler itina ile seçilmiş, konu kadın duyarlılığı ile dantel gibi işlenmiş.

Bu güzel ve anlamlı masal ve Şahmaran Çocuk dizisinin öteki kitapları ile karşılaşınca çocukluğuma geri dönüp yatağımın başucundaki iskemlede bana masal okuyan babannemi andım. Masallar gibi kadınlık da miras, anladım. On yedinci yüzyılda birtakım kadın yazarların masal anlatarak içine kapatıldıkları dünyadan hayal gücü ile kurtulma çabası da; yirminci yüzyıla gelindiğinde Lou Salome gibi meşhur kadınların cinsiyet rolleri içinde hapsolmasına ve yaşadıkları şiddete dikkat çekmek için masallara sığınması da; ataerkil dünyanın masallarda kadınlara biçtiği teslimiyetçi role karşı çıkan feminist teorisyenlerin eleştirileri de bundan!

Yine de, Selek ve Şahmaran Çocuk Dizisi'ndeki öteki kitapların yazarları kadınlar gibi ben de masal dilinin, ayrımcılıktan uzak, barışçıl ve sevgi dolu bir dünya yaratabilecek tek büyü olduğuna inanıyorum.

Gökten düşen üç elma...Biri bana, biri Pınar Selek ve Şahmaran kadınlarına, sonucusu da babaannemin mezarına... N

AHU PARLAR

Pınar Selek
Siyah Pelerinli Kız
Şahmaran Kadın Dayanışma ve Araştırma Merkezi, 2009, 63 s.

Kararsız öyküler: *Fasulyenin Bildiği*

Postmodern öykünün deneme ile yakınlığı bu öykülerde karşımıza bir daha çıkıyor. Deneme ile öykü arası gidip gelen metinler okuduklarımız.

Öykü, form olarak kısalığı seçtiği için mesajını/amacını bu kısalık içinde verir. Bu, öykü formundan neredeyse romana evrilen uzunluktaki bazı metinler için de geçerlidir. Aslında öykü yazarı 'meselesi'ne odaklı iken çeşitli etkenler yüzünden yan değinilerle yolunu uzatır. Öz aynı kalır. Bir şekilde asıl varacağı yere varır. Zaten yolunu kaybedip romana dönüşen öykü metinleri, onu öykü kılan temel donanımları atar ya da dönüştürür. Eleştirmenlerin bazı romanlar için saptadığı 'öykü ayarında' nitelemesi de buna işarettir.

Birgül Oğuz'un Varlık Yayınları tarafından yayımlanan (Ekim 2007) *Fasulyenin Bildiği* adlı öykü kitabı da benzer bazı sorunları taşıyor. Kitabı okuyup bitirdiğimde, son sayfasına şu notu düştüm ister istemez: "Kararsızlık öyküleriydi okuduğum... Somut halden soyut hale bir geçiş var sürekli."

Bir öykü kitabının dil ve anlatım yönünden rahat olması, pürüzsüz olması muhteva/içerik yönünden de aynı derece de başarılı olmasını ge-

rektirmez. Nitekim *Fasulyenin Bildiği* anlatımda yakaladığı ustalığı, akıcılığı, dil işçiliğini konuda yakalayamıyor. Bir öykü içerisinde birden çok şey anlatma ya da öykü içinde çoğalmanın yolunu seçiyor.

Bir başka ifadeyle; öykü içinde açılan bir parantez/menfez sonuca gidilmeden bırakılıyorsa, yani öykü içerisinde başka bir öyküye başlanıyorsa bunların birbiriyle ilintili olmasına bakılır.

Başta söylediğimiz, roman formunda öykü tasarımı yapmak, her zaman için bir handikabı beraberinde getirir. Bunu, öykü içinde 'dağınık olmak' diye ifade edebiliriz. Yazar, daha kitabın ilk öyküsü "Pepe"de bunu yapıyor. Pepe'nin öyküsüne odaklanan okuyucunun algısını belli/belirsiz başka şeylere kaydırıyor. Mesela bakkal dükkânına giren kadınlara, bakkal dükkânının sahibine, sokaktaki herhangi birine, anlatıcıya... Yazar, öykünün finaline doğru odağa tekrardan Pepe'yi alsa da bu okur algısı üzerinde istenen etkisi sağlamıyor.

Kitapta "Pepe", "Meleğin Gözü", "Uzak", "Unutma Beni", "Kaybolan", "Fasulyenin Bildiği", "Enisse", "Dua", "Minik ve Pembe", "Baba ve Oğlu", "Leke" olmak üzere toplam on bir öykü bulunuyor.

Postmodern öykünün deneme ile yakınlığı bu öykülerde karşımıza bir daha çıkıyor. Deneme ile öykü arası gidip gelen metinler okuduklarımız.

Her metin bir romanın girişi gibi düşünülebileceği gibi deneme olarak da düşünülebiliyor. Bu kitabı türler arasında bir yere koyarken zorlanmamıza neden oluyor.

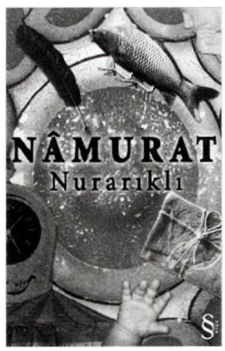
Her halükârda; bir öykü kitabı olarak sunulmuş bize bu kitap... Biz de sağlam bir dili olan, anlatımı rahat öyküler okuyoruz. Ancak yukarıda söylediğimiz handikapları da göz önüne almak gerekiyor, şüphesiz. **N**

YILMAZ YILMAZ

Birgül Oğuz, *Fasulyenin Bildiği*
Varlık Yayınları, 2007, 72 s.

İstanbul'un ve hayatın renkleri

Her bir öykü okura "iyi ki yazılmış" dedirten bir tada sahip: Konular ilginç, kurgular sağlam, dil usta işi.

"Bu yazılar benim izlenimlerim... Olanların, okuduklarımın bendeki izdüşümleri... Peşimi bırakmıyorlardı! Onları kovalayabilir ya da ağırlayabilirdim," diye söze başlıyor Nur Bilimer Arıklı. On yedi öyküden oluşan *Nâmurat*'ın girişinde yer alan kısa önsözde, yazarın "peşini bırakmayan izleminlerini" öykülerle dile getirmesinde destek olan Murat Gülsoy ve Cevat Çapan'a teşekkür ettiğini okuyoruz okumasına, ancak okuru ne tür öykünün beklediğini bilmediğimizden, kendisine yol gösterenlere yazarın nazik ve içten bir teşekkürü gibi geliyor ilkin. Kitabı bitirdiğimizdeyse, bizim de teşekkür etmek geliyor içimizden, hem yazara, hem onu cesaretlendiren tüm sevdiklerine.

Nur Bilimer Arıklı'nın her bir öyküsü okura "iyi ki yazılmış" dedirten bir tada sahip: Konular ilginç, kurgular sağlam, dil usta işi. Öykülerin yazınsal bir dokusu var. Öykü dünyamızda yetkin bir soluk olarak değerlendirilebilecek bu on yedi öykü birbirinden farklı renk ve imgelerle kurulmuş olmakla birlikte, bütünsel bir tablo sunuyor okura: Artık anılarda kalan bir İstanbul'un keyifli, bazen hüzünlü, ama mutlaka renkli bir fotoğrafı. Anılarla kurulmuş İstanbul anlatıları çoğunlukla yazar ve okur için yitik bir zamanın yasını taşıyan tuhaf bir nostaljiye sahiptir. Nur Bilimer Arıklı'nın eski İstanbulu ise, hayata muzip gözlerle bakan, iki yaramaz kız kardeşin, henüz binalara teslim olmamış İstanbul bahçelerinde geçmiş çocukluğunun, tuhaf aile âdetlerinin hüküm sürdüğü eski eviçlerinin mekânı olarak beliriyor. Olaylar bazen düşündürücü hatta ürpertici de olsa, okuru gülümseten, deyim yerindeyse, okura iyi gelen bir eski İstanbul var sayfalarda.

Bu etkiyi uyandıran en önemli öğenin temelde dilsel olduğunu düşünüyoruz. Öykülerin dili yalın ve akıcı. Anlatıcılar acılardan beslenmeyi bilinçli biçimde reddeden, hayatla didişmeyen, anlattıkları dramların tanığı olmayı seçmiş birer içöyküsel kişi olarak tanımlanabilir. Hayatı geldiği gibi kabul eden, ağır ve bunaltıcı sorgulamalardan uzak durmayı yeğleyen bir "bilge" bakış egemen anlatıcı söylemlerinde. Hemen ekleyelim, yazarın kullandığı dilin duruluğu, tümcelerin esnek ve sağlam yapısı bu akıcı söylemleri büyük ölçüde beslemektedir. Bununla birlikte, kaderin ağırlığı da, bilinçli biçimde, özellikle kimi öykülerin önemli bir konusu olarak beliriyor. Ne olursa olsun, anlatıcının söylemi hep akıcı kalmayı başarıyor, abartıdan uzak, tatlı bir dostlukla mesafeli bir nesnellik arasında ustalıkla kurulmuş bir denge okurun bu öykülerde kendini "evinde hissetmesini" sağlıyor.

"Beş Liralık Mutluluk", "Müjgan Hala'nın Sabun Testi", "Fi", "Kadın ve Olay" öykülerindeki anlatıcının neşeli de diyebileceğimiz, şakacı anlatım tonu okuru sık sık gülümsetirken, "Gitti Gelmez O Muhannet" ağır bir kaderi değiştirmek isteyen Selma'nın gayri meşru bebeğini düşürmesinin dehşet veren ayrıntıları okuru ürpertiyor. Aslında

bu öykü, okurda acıma ya da nefret uyandırmaktan çok, anlatılan olayla anlatılış biçimi arasında dengeli bir mesafe yaratarak, okuru hep "izleyen" durumunda tutuyor: Evin köpeği Hırtış'ın da bu tüyler ürpertici sahnenin önemli bir aktörü olmasıyla yoğunlaşan öykünün "vahşet"i sürerken, hem anlatıcının abartısız söyleminde, hem de Zennube Abla'nın yardımsever davranışlarında okur soluklanabiliyor.

Nur Bilimer Arıklı'nın öykülerinde rahat rahat akıp kendi yolunu bulan anlatım diline ilişkin son bir gözlem daha yapmak gerekiyor: İlginç biçimde, konuşma tonuna yakın, tatlı bir muhabbet, bir söyleşim tonunu yakalayan anlatım biçimi, yalınlığının ardında yoğun okumalarla beslenmiş bir yazınsallığı da duyuruyor okura: Hemen her sayfada, her satırda sağlam bir yazınsal arka-plan algılanıyor. Yazarın belki çocukluğundan başlayarak geliştirdiği sağlam bir temel, okurun dikkatinden kaçmıyor. "Kara Büyüye Gözcülük Eden Çocuk"ta da gördüğümüz gibi, dünya yazınına olduğu kadar, Arıklı'nın bilgiye beslediği merakı da düşünmeden edemiyoruz: Küçücük ayrıntılar koca bir dünyayı duyuruyor satır aralarında. Örneğin, ilginç olay örgüsüyle olduğu kadar, hem tarihsel hem de masalsı içeriğiyle de dikkat çeken "Kebikeç" sağlam bir bilgi dağarcığının süzgecinden geçmiş incelikli bir öykü olarak bir solukta okunuyor. Aynı şekilde, "Erkekte Sıkışmışlığın Kısa tarihçesi" ,"İspritizmacı ve Sevgili Yamağı", "Semerkant'a Saygı", "Andelip Denen Bülbül" adlı öykülerin çekiciliğini sağlayan yalnızca öykülerin ilginç içeriği ya da kahramanların kaderi değil, olayın örgüsüne işlenmiş, derinlikli bir bilgi birikiminden süzülen keyifli ayrıntılar.

Nâmurat'ın öyküleri arasında "Adı Feramus" ve "Hangi Peron?" yazarın olaylar dizisine değişik kurgulama uyguladığı biçimsel ve öyküsel denemeler olarak göze çarpıyor. "Yeni Yaşam Kıyılarında" ve "Özgür Sandalcı ve Karakurası" kahramanların kendi öznel söylemlerinin uzun bir monolog biçiminde verilmesiyle oluşturulmuş. Burada modern kent insanının söyleme dökülen hezeyanları dikkat çekiyor; kendine güvensiz, ancak dünyanın kendi çevresinde döndüğüne inanan, onlarcasına her gün her köşe başında rastladığımız gergin insanların denetimsiz söylemleri okuru düşündürüyor.

"Balıklara Bacak Takmak" yine bir İstanbul öyküsü, yine altmışlı yıllara götürüyor okuru. Flaubert'in Bouvard ile Pecuchet'sini aratmayacak bir "dahilik"le, balıklara bacak takarak hayatlarını kazanmaya çalışan balıkçı Trakunya Necmi ile Salih Osman'ın öyküsü de diğerleri gibi hem gülümsetiyor, hem hüzünlendiriyor.

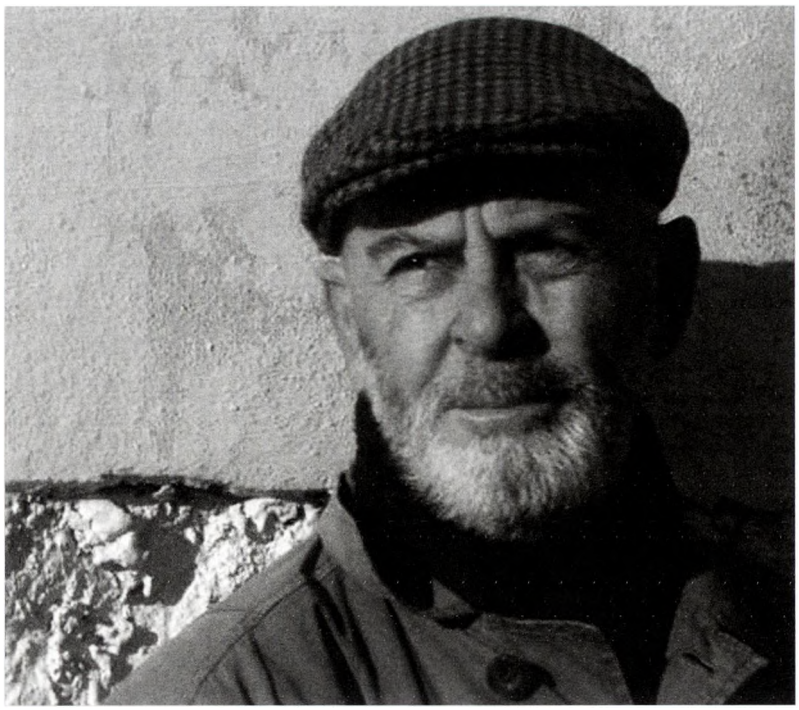
"İspritizmacı ve Yamağı"nda ve"Balıklara Bacak Takmak"ta 'çadır', 'çadır tiyatrosu' ya da 'sirk çadırı' diyebileceğimiz bir ortak gösteri alanı, "Kadın ve Olay"da 'sinema perdesi' öykü uzamı olarak belirir. Tüm öyküleri okuyup bitirdikten sonra bu 'sahne' imgesinin çok da rastlantısal ya da masum olmadığı düşünülebilir. Aslında tüm öyküler bizi bir kumpanyanın kırılgan geçmişinin izleyicisi yapmakta âdeta. Öykülerde dünle bugün iç içe geçerek geniş bir İstanbul sahnesinde küçük seyirlikler olarak yerlerini alıyor. Yazar, hem zamanı dolmuş hem de zamansızlığa karışmış ortak bir geçmişin, ortak bir bilincin gösteri alanlarına davet ediyor bizi. Güzel bir kapak düzenlemesiyle okura ulaşan bu kitapta yer alan, birbirinden renkli ve ilginç gözlemlerle zenginleşmiş bu renkli anlatılarla kurulan "çadırın" değişken aynalarında, anlatıcının berrak söylemine kendinizi güvenle bırakarak, oyundakileri izlemek bir edebiyat keyfi veriyor, oyunlara tanıklık etmemize izin veren yazarın ustalığıyla. N

NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT

Nur Bilimer Arıklı, *Nâmurat*
Everest Yayınları, 2008, 92 s.

MEHMET KARAMAN

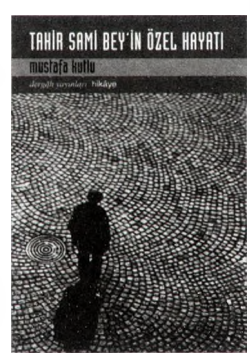
Ömür dediğin...

Kutlu'nun metni geleneksel hikâye etme sanatını ve hikâyenin kendisini önceleyen bir yaklaşımdan yana. Sakin, telaşsız ve yaşamın farkında olunacak anlar toplamı...

Mustafa Kutlu'nun Ağustos ayında yayımlanan kitabı *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı* uzun bir öyküden oluşuyor. Kitap, iki ay gibi bir sürede üçüncü baskıya ulaşmış. Söz konusu –uzun ya da kısa– öykü olduğunda, öykü kitaplarının okuyucuyla buluşmayacağı, bir başka ifadeyle "satmayacağı" yolundaki artık kemikleşmiş karineyi nedense herkes sorgulamasız kanıksamıştır. Bu bakış açısıyla öykülerini okuyan belirli ve sadık bir kitleyi oluşturabilmiş yazarların eserleri farklı bir mercek altında ayrıca değerlendirilmeyi hak ediyor.

Kutlu'nun metni geleneksel hikâye etme sanatını ve hikâyenin kendisini önceleyen bir yaklaşımdan yana. Sakin, telaşsız ve yaşamın farkında olunacak anlar toplamı olduğunun bilincindeki anlatıcı yazar öykü kişisi okuyucunun kitapta ilk karşılaştığı kişi aynı zamanda. Şöyle söylüyor ve başlatıyor bu uzun öyküyü: "Bir beldeyi, mahalleyi, sokağı, şehri tanımak mı istiyorsunuz, orayı mutlaka yaya dolaşmalısınız. Aman acele etmeyin. Yavaş! Yavaş!"

Böylesi bir yavaşlığı telkin eden başlangıç sonrasında Kutlu, doğaya ve eşyaya değgin duyumsamaları yücelterek anlatımının içine mekânları birer öykü kişisi gibi yerleştirmeyi biliyor. Eşyadaki doğanın mutlaklığını ya da misafirsiz mekânların olmamışlığını vurguluyor İstanbul'u gezerek notlar kaleme alan öykü kişisinin dilinden: "Burası muhtemelen bir medrese kalıntısı. Tarihi araştırılsa Fatih devrine kadar gider. Başımı kaldırıp saçak altındaki yuvaya bakıyorum. Kırlangıç orada, yavruları cıvıldıyor. Kitabesi de yok. Aslında varmış, çünkü yeri belli, söküp götürmüşler..."

Böylesi gezilerden birinde rastlanılan unutulmuş bir devlet dairesi ve orada unutulmuş bir arşiv memuru: Tahir Sami Bey. Onun birçoklarına pek de ilginç gelmeyecek yaşam öyküsü Kutlu'nun kaleminde ve kurgusunda zengin katmanlı bir metin haline dönüşüyor. Birkaç devri, birkaç aile üzerinden öykü kalıpları içinde kalarak yansıtabiliyor yazar. Anlatıcının Tahir Sami Bey'le karşılaşması, onun hayat öyküsünü dinleyip ilginç bulması ve bunu yazmak istediğini söylemesi, Tahir Sami Bey'in tepkisi ve özellikle bu tepkinin metne yansımasındaki yenilik üzerinde durulmalı. Burada Kutlu, geleneksel hikâye etme sanatıyla postmodern denebilecek bir anlatım tekniğini buluştururken öykünün ritmini de çeşitlendiriyor.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı, akıcılık ve teknik konusunda metnini çapaksız hale getirmeyi başaran bir yazarın son çalışması olarak dikkat çekse de hepsi bu değil. Kutlu, zamanın, mekânın, şeylerin kaderleri ve kederleri üzerinde duruyor. Tahir Sami Bey'in üzerinden İstanbul'un gölgeli sokaklarına, kaybolan duvarlarına, eski kapılarına selam yollarken bir devrin içinde kaybolmuş ve kaybolmakta olan ömürlerin de hatırını soruyor. Metin sona erdiğinde ömür denilen akıcı ve şeffaf tülün elden kayarken bıraktığı sesin, Tahir Sami Bey'in yanı başında ve İstanbul'un kuytularında yankılanıp durduğunu ancak dikkatli okuyucular duyabiliyor. N

YALÇIN TOSUN

Mustafa Kutlu
Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı
Dergâh Yayınları, 2009, 164 s.

Taştandır bilinç...

Bitmeyecek bir öykü başlıyor yine. Kimi zaman dillendirilen fakat koronun sesi altında duyulamayan...

"Bir mucize gibi bakabileyim diye hayata gözlerini bana bıraktı." Aslı Erdoğan'ın son kitabı *Taş Bina ve Diğerleri*'nde kullandığı en etkileyici leitmotif bu cümle.

Erdoğan'ın eseri dört öyküden oluşuyor. Sonuncusu kendi içinde yedi bölüme ayrılmış (başlangıç, insanlar, taşlar, düşler, kahkaha, öyküler ve sonlar) olan "Taş Bina". Ama ondan önceki üç öyküye de değinmeli.

İlki "Sabah Ziyaretçisi"nde davetsizce gelen ölü misafirin yazarla bir öyküyü paylaşmasına tanıklık ediyoruz. İkincisinde sanatoryumda yatan altı hastanın kaçamak hikâyesi var, adı "Tahta Kuşlar". Sonrakiyse hamile bir kadının düşüncelerini, hislerini anlatan "Mahpus".

Ve "Taş Bina"...

Ne ola ki bu? Gerçekten var mı? Yoksa sadece bir kurgu mu? Acaba bilinç dediğimiz olabilir mi?

Aslında hepimiz bir taş binanın içinde yaşıyoruz. H-A-Y-A-Tımız burada geçiyor. Dışarıda ne var ya da dışarısı var mı bilemiyoruz? Topu topu beş katlı bu binadan öte değil dünya. Dünyamız... Taşlarla örülü, insanların düşler kurarak kahkahalarıyla bir türlü sonunu getiremedikleri öykülerini yazdıkları –yazmaya çalıştıkları– bir yer burası.

Taştan... Yıkılması güç. Korunaklı. Yazın soğuk kışın sıcak. Dışarısıyla, diğerleriyle hep zıt olan... Her zaman çelişik...

H-A-Y-A-Tta hep kendimiz öncelikliyiz. Dolayısıyla adımız alfabenin ilk harfiyle başlamalı: A. Bizden sonrakilerle ilişkideyiz her zaman. Diğerleriyle... İnsanlarla, ölü olanlarıyla da, doğadakilerle, sadece görülenlerle değil hissedilenlerle bile... Acaba bu yüzden mi bazen diyaloglarımız sessiz?

Sessiz ve genellikle tamamlanmamış... İlerliyoruz sürekli çünkü... Nerede? Bir labirentte. Arada çıkmaza giriyoruz. O zaman yardımımıza düşlerden bir melek geliyor. Kurtuluyoruz. Ama ya melek? Ölüyor. Çok hırpalandığından... Aldığı darbelere dayanamadığından... Bizim yüzümüzden... Katil kim? Biz miyiz?

Labirentte her adımda bir öykü yazılıyor. Ya bizim yaşadığımız ya diğerlerinin yaşadığı, rastlaştığımız...

Katılmak istiyoruz bazen diğerlerine. Onlar kendi şarkılarını söylüyor durmaksızın. Biz bu koraya eşlik etmek niyetindeyiz. Ama başaramıyoruz hep yanlış notadan hep yanlış yerden giriyoruz. Böylelikle biz diğeri oluyoruz.

İşte o zaman taş binaya sığınıyoruz. Bitmeyecek bir öykü başlıyor yine. Kimi zaman dillendirilen fakat koronun sesi altında duyulamayan... Zamanla vazgeçiyoruz bizde. Artık taş binada hapsolmuş durumdayız. A da yok. Gitmiş. Giderken de gözlerini bize bırakmış ama bu sefer başka kimse olmadığından... N

BÜŞRA BURCU ÜNKER

Aslı Erdoğan
Taş Bina ve Diğerleri
Everest Yayınları, 2009, 144 s.

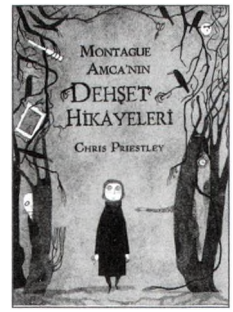
Franz Kafka
Milena'ya Mektuplar
Can Yayınları, Aralık 2009

Kafka'nın Milena'ya Nisan 1920 tarihli ilk mektubunda yağmurlu bir günden söz ederek başlattığı yazışmalar, ümitsizliği, çaresizliği ve tıkanışı anlatır. Kafka'nın dediği gibi: "Mektup yazmak, hayaletlerin önünde soyunmak demektir, ki onlar da aç kurtlar gibi bunu bekler zaten. Yazıya dökülen öpücükler yerlerine ulaşmaz, hayaletler yolda içip bitirir onları."

Andrej Blatnik, *Arzu Yasası*
Pupa Yayınları, Ekim 2009

Dünya öykücülüğünde 90'larda yaşanan değişimi izlemeyi olası kılan *Arzu Yasası*, modern karşıtlıklara modernitenin ötesine geçen çözümler getiriyor. Erkeğe karşılık kadın, müziğe karşılık edebiyat, tekile karşılık çoğul... Konuşmanın olanaksız olduğu edebiyat sonrası bir dünyada, eyleyen özne olarak öykü kişisinin yerini, konuşan özne olarak öykü kişisinin alışı...

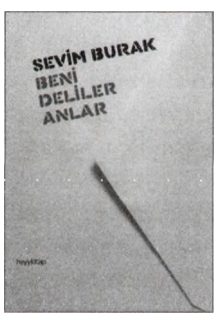
Chris Priestley, *Montague Amca'nın Dehşet Hikâyeleri*, Tudem, Aralık 2009

Dünya çocuk ve gençlik edebiyatına kazandırdığı korku hikâyeleri ile sesini duyuran Chris Priestley'in İngiltere'de birçok ödül almış ve başka dillere çevrilmiş yapıtı *Montague Amca'nın Dehşet Hikâyeleri*'nde, amcasından tüyler ürpertici hikâyeler dinleyen Edgar'ın serüveninin içine sürükleniyoruz. Büyüyle dehşetin harmanlandığı masalsı ve gotik bir anlatım.

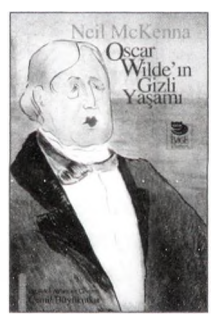
Şifrelerden Sembollere Dan Brown, Kırmızı Kedi Yayınevi, Ocak 2010

İnceleme türünde hazırlanan kitabın yazarlarına göre; Dan Brown'ın yapıtları saçma bir tarih kurgusu, yanlış bile sayılamayacak sözde bilimsel iddialarla birlikte okura sunuluyor. Bu çalışma tam da bu akıldışılıklara karşı bir tür toplumsal panzehir olma savında. Dan Brown'ın sahte bilimi ve sözde alternatif tarihine karşı aklın ışığı...

Sevim Burak
Beni Deliler Anlar
Hayy Kitap, Kasım 2009

"Kendim için yazacağım. Erken bunamışlara, hayalperestlere, bu dünyadan gitmek üzere hazırlık yapanlara yazacağım. Aşktan aklını oynatanlara, şizofrenlere, aşırı romantiklere ve aşırı sadistlere. Delilere yazacağım..." Oğlu Karaca Borar'ın üçüncü kez yayına hazırladığı Sevim Burak'ın mektuplarından oluşan benzersiz bir yapıt.

Neil McKenna
Oscar *Wilde'ın Gizli Yaşamı*
İmge Kitabevi, Kasım 2009

Oscar Wilde'ın daha önce yazılan biyografileri cinsel yaşamına fazla değinmemişti. Oysa bu, kimliğinin en önemli unsurlarından biriydi ve sanatını derinden etkiliyordu. Wilde'ın gizlenmiş ikinci bir yaşamı vardı. Neil McKenna, bütün birincil ve ikincil kaynakları, mektupları, günlükleri ve bazı eşcinsel şairlerin şiirlerini tarayarak yazmış bu öte yanı.

Refik Durbaş, *Ahmed Arif Anlatıyor, Kalbim Dinamit Kuyusu*, Cumhuriyet Kitapları, Ekim 2009

Refik Durbaş'ın Ahmed Arif ile 1989'da yaptığı söyleşi kitap olarak yayımlanmıştı. Durbaş kitabı yeniden baskıya hazırlarken, "Otuzüç Kurşun" şiirine esin kaynağı olan olayı anlatan bir yazının yanı sıra, birçok şair ve yazarın değerlendirmelerini; ölümüyle ilgili haberleri, Ahmed Arif'in bazı yazı ve mektuplarını da eklemiş.

İlhan Tarus
Var Olmak
Kavis Kitap, Ekim 2009

Birinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği sıralarda Çanakkale'nin bir kasabasında insanlar, henüz neler olduğundan haberli değildi. Reji Müdürü Hamdi Bey, Çerkes Aznavur Paşa, Kara Hasan, ilçenin ileri gelenleri ve halk, yaklaşan fırtınaların dalgaları arasında gidip geliyordu. İşte bu ortamda bir kasaba halkının yaşadıklarını anlatıyor İlhan Tarus'un romanı.

NOTOS
EDEBİYAT ATÖLYESİ

"Yazmak bir alışkanlıktır. Alışması kolay, bırakması zordur."*

Notos Edebiyat Atölyesi, edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kuşatmayı, katılımcılarına yazma eyleminin başlıca bileşenlerini çözümleyip nitelikli bir edebiyat formasyonu kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için 7. dönemine başlıyor.

Notos Edebiyat Atölyesi

- Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
- Dersler hafta içinde bir gün, iki buçuk saat yapılır. Devam zorunludur.
- Dileyen katılımcıların yararlandığı, haftanın ikinci bir günü yapılan Serbest Zaman'da yaratıcı yazıya odaklı her şey değerlendirilir.
- Her dönem on haftada tamamlanır.
- Dersler didaktik değil, tartışmaya, yaratıcılığa, uygulamaya dönüktür.
- Metin çözümlemelerinde edebiyatımızın usta yazarlarının metinleri yanı sıra, katılımcıların yazdıkları metinler de tartışılır.
- Atölye döneminin sonunda, katılımcıların kendi alanlarında yazdıkları ve yayımlanmaya değer en az bir metnin ortaya çıkarılması amaçlanır

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi

7. Dönem: 19 Nisan - 21 Haziran 2010

Edebiyat ve Felsefe (bir hafta), Cemal Bali Akal
Edebiyatta Yoksulluk (bir hafta), Şebnem Gökçeoğlu Balcı
Şiir (bir hafta), Turgay Fişekçi
Öteki dersler (yedi hafta) Semih Gümüş

Atölye kayıtları başladı.

EDEBİYAT ATÖLYESİ YÖNETİCİSİ Semih Gümüş
KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

*Somerset Maugham

İnan Çetin

Başak Bice: "Yalnızlığa Övgü" temiz, düzgün, incelikli diliyle dikkat çekiyor. Çocukluğuna dönen ve orada yaşanan küçük anekdotları anımsayan anlatıcının duyguları oldukça iyi verilmiş. Ancak hikâyeleştirme eksik bence. Yazdığınız metin bir öykünün uzunca bir girişi, okuru asıl anlatılmak istenene hazırlama niteliği taşıyor denebilir. Anlattığınız durumu, bu durumun neden olacağı olayları biraz daha açabilirsiniz. En azından, sözü edilen meydanın güçlü bir atmosfere ihtiyacı var. Elbette, bu atmosferdeki yalnızlığın nedenlerine de.

Birkan Bayındır: "Firar" bir düşünceler dökümü gibi. Ben kimim? benzeri sorular etrafında dönenen hikâyenin kendisini aradım ben, ama ne yazık ki öykünüzde bu yok. Kuşların odaya dolması, sahnesinin bir şeyi işaret ettiğini varsayabiliriz; o da çok basitçe, öylesine, çok bildik bir birkaç sözcükle bezenmiş, o kadar. Söylemek istediğiniz bir şeylerinizin olması iyi, ancak bunları nasıl işleyeceğiniz, nasıl bir hikâyeye dönüştüreceğiniz üstünde düşünmelisiniz. Bunun yolunu kuşkusuz biliyorsunuz, ama ben yine de anımsatmak isterim: Okumak, daha çok okumak.

Cahid Efgan Akgül: Okurla sohbet eden anlatıcı, çevresindeki her şeye karşı duyarlı oluşunu ve çocukluktan çıkıp büyüdükçe yaşadığı değişimleri pandomim sanatı aracılığıyla anlatmak istiyor. Güzel. Ancak, "Yaprakların Canı"nın sonunda yer alan üç tümce sanki öykünüzün can damarlarını oluşturuyor: Bunların nedenleri, niçinleri üstünde biraz daha düşünün. Belki asıl anlatmak istediğinize buradan başlayabilirsiniz. Bana göre, öykünüzün ince ayrıntılara gereksinimi var, hem anlattığınız pandomim sanatının dilini kullanmanız açısından hem de duyuların işlevini yitirmesinin nedenleri açısından.

Deniz Bozdağ: İyi düşünülmüş, iyi kurgulanmış bir öykü "Çocukça Bir Kâbus". Ancak sizin öykünüzde de birbirini tekrar eder nitelikte tümceler çok var. Öykünüzü bir kez daha okuyun; belki bir süre bir kenara bırakmalı, unutmalı, sonra tekrar okumalısınız. Fazlalıklarından arındırırsanız iyi bir öykü olabilir.

Deniz Erkul: "Gölge Sokak" ani geçişlerle kimi büyük sözler söyleyen anlatıcının ruh halini yansıtsa da eksik yönleri de var. "Adalet", "eşitlik", "özgürlük", "umut", "mutluluk" gibi kavramların çevresinde dönen ve anlatıcının ölümcül hastalığıyla anlam kazanan bu sözcüklerin öykü içindeki işlevleri yeterince güçlü değil. Bunun nedeni, bu kavramları öyküye yedirerek vermemeniz bence. Durum ve buna bağlı olarak gelişen devinimle bu kavramlar arasında bir kopukluk söz konusu öykünüzde. Daha sağlam bir örgüyle bu kopukluğu gidermeniz ve öyküye sağlam bir bütünlük kazandırmanız olası.

Deniz Etili: "Dayı" güzel, sade, bir çocuğun abartısız, içtenlikli diliyle anlatılıyor. Günlüklerde anlatılan olayları kısa anekdotlar biçiminde verip, yaşananları yıllar sonra anımsayan anlatıcının bugünkü düşünce ve duygularıyla harmanlasaydınız, bence daha iyi bir öykü kotarabilirdiniz. Söz konusu günlüklerin art arda aynı ritimle öyküde yer alması, öykünüzün etkileyiciliğini zayıflatmış kanımca. Oysa elinizin altında yığınla malzeme var, bunların pek çoğu da gerilimle yüklü. Bir de okur olarak gözden geçirin yazdıklarınızı; anlatıcının çocukluğunda geçen trajik bir sahneyi nasıl anlatırsam bir doyum, güçlü bir etki yaratabilirim, diye düşünün.

Elif Akça: "Kum", öyküsü olan bir şiir mi? Benim yanıtım: Evet. "Çarşaf" öykünüz ise, iki komşu ailenin sıradan yaşantılarını konu edinmiş. Düzgün ve rahat bir anlatım; dil, temiz, düzgün. Ancak iki komşu arasında yaşanan gerilimi, beklentileri, sıradan hayatların odaklandığı, onların varoluşlarının bir parçası olan yaşamı yeterince vermediğinizi düşünüyorum. Gerçi, öykünün son tümcesi pek çok şeyi çağrıştırıyor, ancak yeterli değil.

Engin İnceoğlu: "Çember Çeviren Kız" güzel bir başlangıçla açılmasına karşın, sonrasında tümüyle anlatıcının düşünceleriyle örtülüyor. Bir kız çocuğunun beklentilerini, arzularını, isteklerini vb iyi dile getiren anlatıcı, ne yazık ki, anlattığı kişiyi kendi düşüncelerine boğuyor. Anlatma gücünüz, diliniz, anlatma biçiminiz övgüye değer. Ancak öyküde bir hayat söz konusuysa, ki sizin öykünüzde kente yeni taşınan babasız bir kız çocuğunun hayatı anlatılıyor, onu yeterince işleyip, yaratacağınız atmosferle güçlü kılmanız gerekir. Düşüncelerle olaylar arasındaki bağı sağlamlaştırıp aralarında bir denge kursaydınız, öykünüzde benim görebildiğim bu eksikliği gidermiş olacaktınız.

Erdoğan Gülyaz: "Kara Çember"i sonuna kadar merakla ve heyecanla okudum. Olayların gelişimi, merak öğesinin sürekli diri tutulması, her paragraftan sonra yenisiyle başlayan gizemi doğrusu övgüye değer. Diliniz de süslemelerden uzak, usulca akıp gidiyor. Ancak öykünüzde yine de bir eksiklik hissediliyor. Bu, öykünün ilk paragrafından başlaya-

MEHMET KARAMAN

rak anlattığı olayın saçmalığını vurgulayan anlatıcının inandırıcılıktan uzağa düşmesinden kaynaklanıyor kanımca. Yaşlı adamı o kerteye getiren olayların nedenleri eksik mi? Anlatıcı yalnızca gerçekte yaşanmayan bir serüveni art arda soluksuz anlatmayı mı hedeflemiş? Yaşlı ve topal adam yeterince gözümüzde canlanıyor mu? Aslında varla yok arası kız ve çember imgesi yeterince güçlü verilmiş mi? Kullandığınız dil olaylarla birlikte okuma isteğini çoğaltıyor mu? Ve benzeri soruları sorun kendinize. Daha iyisini yazabileceğinizi, eksiklerinizi saptamanızla mümkün bence.

Esra Karadoğan: Heyecan verici bir öykü "Aile". Diliniz oldukça temiz, akıcı; anlatım biçiminiz güzel. Zaman'daki geçişler, anımsamalar ve kesişen hayatlar... Hepsi yerli yerinde. "Aile"de, pansiyondaki yaşamın ve mekânın nasıl bir yer olduğunu; Matilda'nın, Alice'nin, Katherine'nin ve iriyarı olduğundan başka hiçbir özelliğini bilmediğimiz anlatıcının gözümde canlandırmak isterdim; çünkü klasik anlatıma dayalı bu tür öykülerde birbirini tamamlayan kimi öğelerden biri eksik kalırsa öykü kendi kazdığı kuyuya düşer. Bu öykünüzle daha iyi öyküler yazacağınızı işaret ediyorsunuz.

Gökhan İnci: "Mesude"de bir yazarın yazma etkinliği söz konusu. Güzel. Kurguda, anlatım biçiminde, dilde belli bir çıtayı aştığınız yazdıklarınızdan anlaşılıyor, ancak pek çok göndermenin yer aldığı ve bunların öykü içinde neye hizmet ettiğini düşünün lütfen. Zevkle okudum öykünüzü, ama biraz daha üstünde çalışılması, fazlalıklardan, gereksiz benzetmelerden, eksikliklerden arındırılması gerekir kanımca.

Gül Durmaz: "Karanlık ve Hayriciğim" diyaloglarıyla, sürükleyici atmosferiyle iyi bir öykü. İki insan arasında yaşanan gerilim, oldukça sade, yalın bir dille anlatılmış. Öykünüzü sağlam temellere oturtmanız, hem anlatmak istediklerinizin ortaya çıkması hem de okuma zevki vermesi açısından önemli; bu yüzden, Hayri ile kim olduğunu tam olarak anlamadığımız kişinin arasındaki gerilimin verilmesi kadar, bu gerilimin nedenleri üstünde de düşünün lütfen.

Harun İçöz: Hastanın monologlarıyla diyaloglar arasında kurduğunuz denge ve farklı ağızları kullanmanız oldukça başarılı. Geçişli bir anlatımla olayları çeşitlendirmeniz "Yitik Hayat"ın etkisini artırmış, ancak öykünüzde pek çok tekrar niteliğinde söz var. Bunu hastanın bir sayıklaması varsaysak bile yeterli bir gerekçe olmaz. Bunun üstünde düşünün lütfen; öykünüzü bir de bu gözle okuyun.

Hülya Midilli Meier: "Kuytu Köşe İşgalcisi" güzel, kıvrak ve yalın diliyle öbür öyküler arasından sıyrılıyor hemen. Zevkle okudum öykünüzü. Kayıp Aslan hikâyesi ve söylentilerle kente hakim olan korku ve küçük kızla birlikte düşlerinin yeniden gün yüzüne çıkışı... Güzel. ".... puslu bir yanılsamayla sokakta bir kız gördüm," tümcesinden sonra ise öykünün finali görünüyor; bundan sonrasının anlatılan kayıp Aslan hikâyesiyle daha fazla ilişkilendirilmesi gerekir mi? Belki.

İsmail Yiğit: Temiz bir dil; güzel bir anlatımınız var. Fantastik bir öykü diye tanımlanabilecek "Gölgeler Sokağı", bir öykü izleğinde kurulmuş olmasına karşın, yalnızca geçmiş zaman öyküsünü anlatıp bundan ders çıkarılmasını söylemekle yetiniyor. Anlatıcının sözünü dinlemeyen küçük kızın öyküsüyle, Rahibe Ursula'nın öyküsü aslında aynı öykü mü? Ya da küçük kız gerçeğin sınırlarını mı zorladı? Ve benzeri sorular sordum, öykünüzü okurken.

Naci Elmalı: Doğrusu "İç Sesiyle Polifoni" okurken anlatının nereye varacağını, nasıl bir sonun beni beklediğini merak ettim. Etkileyici bir anlatımınız; temiz bir diliniz var. Ancak anlaşılırlığını ya da sözlerin çokanlamlığını gölgeleyen kimi fazlalıkların olduğunu söylemeliyim öykünüzde. Özellikle araya sıkıştırılan şiir üstünde tekrar düşünmenizi öneririm. Ayrıca öykünüzün başlangıcıyla gelişimi ve bitişi arasında bir muğlaklık var, sanki yavaş yavaş absürdleşen bir öykü kurmak istemişsiniz gibi ama bunu amaçlamadığınız da anlaşılıyor.

"Naif Bir Ressamdı Tanrı" adlı öykünüz atmosferiyle daha başarılı. Dilde yarattığınız ritim duygusu, bir ressamın hayal gücünü betimleyişiniz övgüye değer. Bir öykünün nasıl kurulacağını, ilerleyeceğini bildiğinizi gösteriyorsunuz; yapmanız ge-

reken yalnızca ince işçilik.

Samih Güven: Güzel bir atmosferle başlıyor öykünüz. Karı-koca arasındaki diyaloglar başarılı. Ancak öykünün kâbus bölümü bir eksiklik barındırıyor. Belki bu bölümle diyaloglar arasında daha güçlü bir bağ, sürekliliği pekiştiren bir ilişki gerekiyor. Biraz acele etmişsiniz gibi geldi bana, biraz daha üstünde çalışırsanız, iyi bir öykü olabilir "Gözdeki Işık".

Serhan Ergin: "Heyecan Yaşlanmıyor" bir ayrılığın tatlı acısını anımsayan bir kadının monologlarıyla okuru bir beklentiye hazırlıyor. Güzel, iyi düşünülmüş ve kimi küçük ayrıntılar öyküye ayrı bir heyecan katmış. Ne var ki, kadının birazdan öğreneceği gerçeği gizleyip öyküyü bitirmenizi anlayamadım; elbette bu, bir seçim, ancak bu haliyle bitmemiş duygusu yarattı bende. Daha iyi öyküler yazabileceğinizin bir kanıtı "Heyecan Yaşlanmıyor".

Sevil Uç: Bir öykü önce parlak bir fikirle başlar. Bunu daha önce de yazmıştım sanırım. Siz bu parlak fikri bulmuş ama yeterince işlememişsiniz. "Öykü Mezarlığı"nın sonunda öğrendiğimiz 1914 yılının çağrışımları ve resimle bağlantısının iyi bir buluş olduğunu söylemeliyim, ancak anne ile kızı arasında geçen güzel diyaloglardan sonra, öykünün sonunun aynı parlaklıkla bitmediğini de belirtmeliyim. Belki biraz daha açımlanması gerekiyor bu sonun. Öykü anlaşılmadığı için değil, daha güçlü bir etkinin burada saklı olduğunu düşündüğüm için öneriyorum bunu.

Türker Ayyıldız: Bir ölünün gözüyle anlatılan "Sonra" başarıyla kotarılmış bir öykü. İnce ayrıntılara verdiğiniz önem, bir gözün bir nesneye değmesinin yarattığı çağrışımları dile getirişiniz oldukça güzel. Ancak öykünün kurgusu üstünde biraz daha kafa yorun. Belki kedinin yol göstericiliğinden çok yaşlı adamın anlatıcı üstündeki etkisinin nedeni ya da tam tersi anlatılabilirdi. Birbirini etkileyen ve gözü oraya sürükleyen nedenler üstünde düşünmeye değer. Böylece, öykünüzün gücünün daha da artacağı kanısındayım.

Veysi Erdem: "Korku Meydanı" masalsı anlatımıyla, temiz ve düzgün diliyle dikkat çekiyor. Ancak heykelle kız çocuğunun arasındaki uzaklık, korku vb bir nedenin sonucu değil de öylesine anlatılmış gibi. Öykünüzde kullandığınız imgeleri güçlü nedenlerle desteklerseniz hem öykünüzün ardındaki düşünsellik çeşitli çağrışımlarla güçlenir hem de anlatınızın etkisi, vuruculuğu artar. Söylediklerim üstünde düşünün lütfen.

Yunus Emre Özsaray: "Döngü" adından anlaşılacağı üzere, bir yalnızlığın döngüsünü konu edinmiş. Bazı sorulara yanıt bulmak için soralım: Bir çocuk anlatıcının yanına geliyor ve onu bir yerden tanıdığını söylüyor. Nereden? Bilmediği bir yerden. Bu olay defalarca tekrarlanıyor ve öykü bitiyor. Bu öyküde anlatılmak istenen nedir? Hayalle gerçek arasında gidip gelen anlatıcının karşısına niçin hep bir çocuk çıkıyor ve aynı şeyleri söylüyor? Anlatıcı bu olayın –ki bir düş olduğunu anlıyoruz– nedenleri üstünde niçin kafa yormuyor? Yoruyorsa, bu nedir? Öykünün son tümcesi neyi işaret ediyor? Çocuğun, "İşte burası" demesi neyin işareti? Ben bu soruların yanıtını bulamadım öykünüzde. Siz de, bu eleştirilerime katılıyorsanız, lütfen bu soruları kendinize sorun ve yanıtlarını arayın. Yanıtları sizde varsa, söyleyecek sözüm yok. Yoksa, bunlar üstünde düşünün ve öykünüzü yeniden yazmayı deneyin.

Zeynep Ömür: "Çember" bir yaşamın doğuştan ölüme varan aşamalarını kapı kapı, şiirsel bir dille anlatıyor. Parlak bir fikir. Güzel. Ancak dilinizde küçük de olsa sorunlar var; bunu kolayca aşabilirsiniz, ama anlatımdaki kimi boşluklar, sözcüklerin kimi zaman başına buyruk hareketleri; daha fazla üstünde düşünmeniz gereken sorunlar bence. Olay örgüsünde bir sağlamlık, geçişli de olsa bir bütünlük sağlamalısınız. Nedensiz söylenmiş bir tümcenin bile öykünün düzenini bozacağını, kimi zayıflıklara yol açacağını unutmayın. N